

οχο τής

ΛΕΝΙΝΗ
by
Warhol

Η ΑΝΟΙΞΗ
ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ

ΣΤΡΑΤΟΣ
ΧΩΡΙΣ ΨΥΧΑΣΘΕΝΕΙΣ;

ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
Ο ΛΕΝΙΝ
ΤΟΥ ΑΝΤΥ ΓΟΥΟΡΧΟΛ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΧΟΛΙΑ **2** ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ **4** ΗΠΙΟ ΚΛΙ... ΜΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ **6** Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ Μ. ΠΡΕΚΑ

9 ΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ

13 ΤΟ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

15 ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ **16** ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

18 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΣΧΟΛΙΑ **20** ΚΟΙΝΩΝΙΑ

22 ΟΙ «ΥΓΕΙΩΣ ΣΚΕΠΤΟΜΕΝΟΙ»

25 ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ

ΙΔΕΕΣ **28** ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ

31 ΓΡΑΜΜΑΤΑ

33 Η ΑΝΟΙΞΗ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

37 ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ Μ. ΣΑΡΤΟΒ

39 ΟΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΙΝΤΕΡΠΟΛ

40 Η ΜΙΖΕΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΡΚΑΣ **43** Ο ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

ΣΧΟΛΙΑ **44** ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

46 ΛΕΝΙΝ — ΓΟΥΟΡΧΟΛ

48 ΚΑΛΚΑΝΤΖΑ

49 28ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

50 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

52 ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

54 Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Μαύρο
Κόκκινο

ΑΠΟ 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΒΔΟΜΑΔΕΣ

56 σχολιαστής

ΤΕΥΧΟΣ 57: ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ

Η περεστρόικα που σας είχαμε υποσχεθεί ολοκληρώνεται. Το τεύχος που κρατάτε είναι ο τελευταίος μηνιαίος Σχολιαστής. Από την παραμονή των Χριστουγέννων, ο νέος Σχολιαστής, κάθε δυο εβδομάδες.

1	EDITORIAL	2	ΣΧΟΛΙΑ	3	ΦΑΚΕΛΟΣ	4		5		6		7		8	ΗΠΙΟ ΚΑΙ ΜΑ	9	
← ΔΕΠΟΡΤΑΖ →																← ΑΦΙΕΡΩΜΑ →	
10	ΠΟΛΙΤΙΚΗ	11	ΑΡΙΣΤΕΡΑ	12	ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ	13		14	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	15		16	ΤΥΠΟΣ	17		18	
← ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ →																← ΑΝΤΑΓΩΓΙΚΡΙΣΗ →	
19	ΓΚΑΛΟΤ	20	ΔΙΕΘΝΗ	21	ΑΓΓΕΛΙΕΣ	22	ΜΗΝΑΤΑ	23	FANZIN	24		25		26		27	
KITRINO																ΔΕΚΑΕΞΑΣΕΛΙΔΟ	
28	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ	29	ΒΡΥΚΟΛΑΚΕΣ	30	ΑΝΤΙΠΡΟΤΑΣΗ	31	ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ	32		33		34		35		36	
← ΓΙΑΚΑ →																← ΕΡΕΥΝΑ →	
37	ΓΡΑΜΜΑΤΑ	38	ΣΤΡΑΤΟΣ	39	ΣΧΩΔ ΚΑΛΙΣΜΟΣ	40		41	ΔΙΣΚΟΙ	42	TABΛΙ	43	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	44		45	
← ΓΙΑΚΑ →																← ΕΡΕΥΝΑ →	
46	ΣΧΟΛΙΑ	47	Δ	48	Ο ΠΑΝΘΟΣ	49	ROCK	50		51	ΣΥΝΑΥΛΙΑ	52		53		54	
← ΓΙΑΚΑ →																← ΕΡΕΥΝΑ →	
55	ΣΥΝΕΥΤΕΡΣΗ	56	ΕΡΓΟΧΕΙΡΟ	57	ΒΙΒΛΙΟ	58		59		60		61		62		63	
← ΓΙΑΚΑ →																← ΕΡΕΥΝΑ →	
64		65		66		67		68		69		70		71		72	

από 24 Δεκεμβρίου
Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
κάθε δυο εβδομάδες

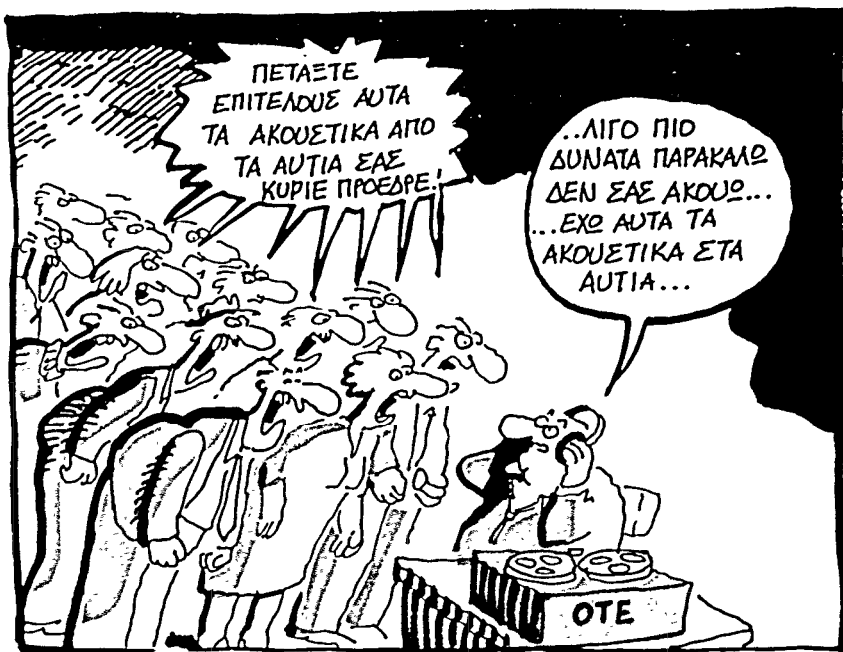
ΑΠΟ 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΒΔΟΜΑΔΕΣ

Επίτομο!

ΗΠΙΟ ΚΛΙΜΑ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΛΩΝΟΥ

25.10.87

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

• Τα παρακάτω θέματα ζήτησαν — και έλαβαν — αναβολή για επόμενα τεύχη: — Η δίκη εναντίον των 'δέκα' από το Βούπερταλ. (βλ. Σχολιαστή, αρ. 54). Ακόμα, τρομοκρατική αστυνομική επίθεση κατά του διευθυντή του ελληνικού σχολείου της πόλης.

— Ούβε Μπάρελ: ο άντρας που γνώριζε πάρα πολλά. «Αυτο-δολοφονία» στη Γενεύη.

— Δέκα χρόνια «γερμανικό φθινόπωρο» — Οκτώβρης 1977: Μογκαντίσου · Στάμχαϊμ.

— «Μπάαντερ · Μάινχοφ» — το κινηματογραφικό σόου του Ράινχαρτ Χάουφ.

• Οι Ευρωπαίοι ιθύνοντες αντιδρούν στην αποπυρηνικοποίηση επειδή είναι... ακριβή η δημιουργία ισχυρών συμβατικών δυνάμεων, ισχυρίζεται στο ΒΗΜΑ (25.10.) ο ταξίαρχος εν αποστατεί κ. Φώτης Κίρκης:

«Στις περισσότερες χώρες της Συμμαχίας ο όρος 'ασφάλεια' αναφέρεται πιο πολύ στην ανεργία και το χαμηλό εισόδημα παρά στη στρατιωτική απειλή. Μ' αυτό το δεδομένο είναι πολύ δύσκολο να υπάρξει λαϊκή υποστήριξη των αμυντικών δαπανών, ιδίως όταν το συνεχές αυξανόμενο κόστος των οπλικών συστημάτων αφαιρεί πόρους από άλλους εξίσου σοβαρούς τομείς της δημόσιας ζωής». Η μετονομασία του πολέμου σε 'άμυνα' και του εξοπλισμού σε 'ασφάλεια' καταντά προβληματική. Οι πουργουάδες της γηραιάς ηπείρου προτιμούν better red than ded, κε ταξίαρχε!

• Ωραίο το αφιέρωμα στην Κυριακάτικη ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (25.10.): «Πολιτική Πρακτική και Δημόσιο Ήθος». Διαβάστε τίτλους: Ο βιασμός του ήθους, Ποιο ήθος; Ιδεολογία της διαφθοράς. Σε άλλη σελίδα, η κα Βλάχου στο χρονογράφημά της... περιλαμβάνει τον δόκτορα Γ. Κοσκωτά και —ούτε λίγο, ούτε πολύ— λέει ότι «ήγνε στην Αμερική ανίδεος και ότι εκεί τον περίμενε ένα δόλιο καρφί, που πάτησε ένα ύποπτο κομπούτερο...»

Κι εδώ, λοιπόν, σκοτεινές δυνάμεις! • Τριήμερο «για τον Στρατό» οργανώνει στο Πολυτεχνείο (Γκίνη) η επιτροπή αντιρρολήσεων «για μια εναλλακτική κοινωνική θητεία», στις 4, 5 και 6 Νοεμβρίου. Την πρώτη μέρα (4/11) θα συζητηθεί το θέμα: Στρατός, Εκδημοκρατισμός, Στρατολογικό Νομοσχέδιο, με τη συμμετοχή και των Νεολαίων και των πάλαιπατέ «επιτροπών στρατιωτών». Τη δεύτερη (5/11) υπάρχει το επίκαιρο θέμα: στρατός και ψυχική υγεία με γιατρούς και την ΕΙΝΑΠ, ΚΑΩ και τέλος στις 6/11 το πρόβλημα της κοινωνικής εναλλακτικής θητείας. Σπεύσατε...

• Οι τροποποιήσεις στον φρεσκοψηφισμένο νόμο για τα νarkωτικά που κατατέθηκαν στις 20 Οκτωβρίου στη Βουλή αυξάνουν παραπέρα την κατασταλτική πλευρά του προβλεπόμενου τις ελάχιστες δυνατός ποινές (αυξάνεται σε τρεις/έξι μήνες η μικρότερη επιβλήσιμη φυλάκιση). Δεδομένου δε ότι το Δαφνί δεν έχει δυνατότητες μακροχρόνιας θεραπευτικής αγωγής για εξαρτημένους αλλά και αρνείται να παραλαμβάνει παραπεμπόμενους από τον εισαγγελέα (δέχεται μόνο όσους έρχονται με τη θέλησή τους), μόνο το Ψυχιατρείο των φυλακών Κορυδαλλού είναι (ό,τι και να σημαίνει ο όρος) «Ειδικό σωφρονιστικό κατάστημα θεραπευτικού χαρακτήρα». Ενώ αναμένεται το ξεχείλισμά του, δεν είναι γνωστό αν θα διατεθούν κονδύλια για νέες φυλάκες, νέα 'θεραπευτικά σωφρονιστήρια' ή νέες τηλεοπτικές κάμπανιες.

• Αρχές Δεκεμβρίου θα γίνει το τριήμερο των αυτόνομων συσπειρώσεων του υγειονομικού χώρου στην Ιατρική Σχολή στο Γουδί. Θέματα: συνδικαλιστικό πρόβλημα, ΕΣΥ και συστήματα περίθαλψης, εναλλακτικοί τρόποι παρέμβασης, κρίση του κράτους - πρόνοιας.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ «ΑΝΟΙΞΗ»

Κατάρρευση του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, την ίδια στιγμή που επιτέλους αρχίζει να πραγματοποιείται στην Αθήνα το όραμα μιας «γνήσιας» κεφαλαιαγοράς. Γιατί μας το χολάει;

Οι καθουσαστικές δηλώσεις και εκτιμήσεις την επόμενη μιας τόσο σημαντικής πτώσης των τιμών, είναι σε μεγάλο βαθμό αυτοτροφοδοτούμενες: η πτώση του δείκτη DOW JONES δεν είναι πυρηνική καταστροφή, και δεν είναι δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι μετά από αυτή την αναπροσαρμογή, όλα συνεχίζουν όπως πριν.

Η συνεχής κερδοσκοπική άνοδος των τιμών στο χρηματιστήριο —της Νέας Υόρκης ή της Αθήνας— είναι το αποτέλεσμα μιας «διαστροφής»: τροφοδοτείται από μια ευνοϊκή συγκυρία στο επίπεδο των κερδών, αλλά και από μια υπερπληθώρα κεφαλαίων που παρά τα κέρδη δεν πάνε να γίνουν επενδύσεις.

Η σημασία του «κραχ» δεν οφείλεται στο ότι τιμωρεί τους κερδοσκόπους, αλλά στο ότι εκφράζει μια μαζική αμφιβολία για τις προοπτικές των κερδών και της οικονομίας. Μια αμφιβολία που είναι κατά κανόνα δικαιολογημένη.

Πρόκειται για μια σοβαρή ένδειξη για το ότι η αμερικανική οικονομία δεν μπορεί να συνεχίσει μια αναπτυξιακή πορεία που στηρίζεται σε μια πολύ ταχύτερη αύξηση του χρέους της οικονομίας.

Για την ελληνική οικονομία οι επιπτώσεις είναι δύο ειδών. Η ψυχολογική επίδραση που θα ασκήσει για τις τάσεις του ελληνικού χρηματιστηρίου, η πτώση των τιμών στην WALL STREET, αλλά κυρίως οι αναπόφευκτες επιπτώσεις της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας στις ΗΠΑ και τον δυτικό κόσμο.

Και πρέπει να προσθέσουμε ότι η ελληνική ανοίξη των κερδών δεν πρόκειται να διαρκέσει αιώνια.

Π. Λ.Ρ.

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

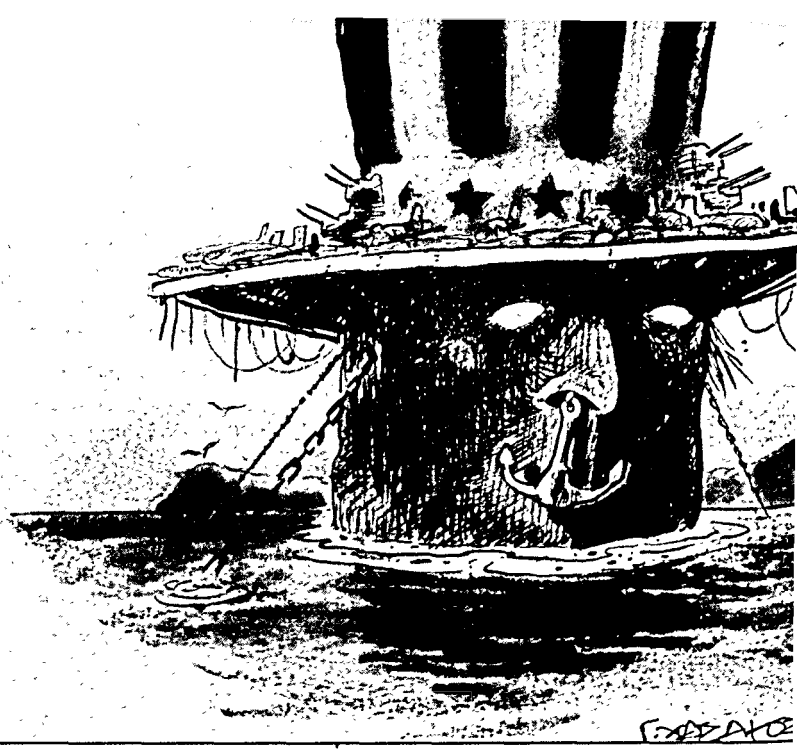
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

Τη στιγμή που όλα τα υπάρχοντα μεγέθη της οικονομίας αποδεικνύουν ότι οι περιφημες επενδύσεις δεν λένε να αυξηθούν παρά τα πολλά κέρδη, τις πολλές αποταμιεύσεις και τη ρευστότητα γενικά, ο κ. Παπανδρέου έρχεται να μας ενημερώσει ότι «γνωστός του γερμανός κεφαλαιούχος» του εξήγησε πόσο σημαντικά είναι... τελικά τα κέρδη...

Ο κ. Πρωθυπουργός θα μπορούσε, έτσι για να κάνει τον δικηγόρο του διαβόλου, να αναφέρει στον φίλο του τα συμπεράσματα μιας ενδιαφέρουσας γερμανικής μελέτης που δημοσιεύει το BUSINESS WEEK (26.10.87). Η μελέτη αυτή που συνέταξε ο ειδικός σε φορολογικά θέματα καθηγητής STEFAN WELZK, και που χρηματοδοτήθηκε από το ίδρυμα VOLKSWAGEN, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι όσο αυξάνονταν τα κέρδη και μειωνόταν η φορολογία των μεγάλων γερμανικών επιχειρήσεων, μειώνονταν τα χρήματα που ξοδεύονταν για νέα εργοστάσια και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και αυξάνονταν οι κερδοσκοπικές τοποθετήσεις των χρημάτων αυτών. Επίκαιρο!

Π. Λ.Ρ.

ΑΠΟ 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΒΔΟΜΑΔΕΣ

ΓΚΕΒΑΡΑ

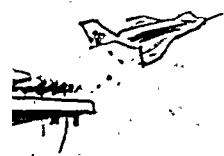
Η ΚΝΕ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΕΣ

Παραξένευε τον «Οδηγητή» το αφιέρωμά μας για τα 20 χρόνια απ' το θάνατο του Τσε. Ενοχλήθηκαν οι ανώνυμοι σχολιογράφοι και κατηγορούν τον Σχολιαστή ότι παρουσιάζει την ιστορία «διαφόρων οργανώσεων, που με πρόφαση τη λαϊκή πάλη πολλές απ' αυτές ανάπτυσαν προβοκατόρικη δράση». Προχωρούν μάλιστα στην εκτίμηση ότι πρόκειται για τμήμα γενικότερης εκστρατείας του αστικού τύπου που επιχειρεί να ταυτίσει «τις τρομοκρατικές ενέργειες με τους αγώνες του λαϊκού κινήματος».

Άδελά τους οι φίλοι του «Ο» επιβεβαιώνουν ένα βασικό συμπέρασμα του αφιερώματος: Ότι εκείνοι που πρόβαλλαν τη δεκαετία του '60 στην Ελλάδα τη δράση του Γκεβάρα, εκείνοι που μελέτησαν τα γραφτά του και προσπάθησαν να τον μιμηθούν βρίσκονταν στο περιθώριο της επίσημης αριστεράς, αιρετικοί και εξοβελισμένοι. Η εκ των υστέρων προβολή του «ήρωα», δεν μπορεί να κρύψει την αρνητική έως εχθρική στάση της φιλοσοβιετικής αριστεράς (και της φιλοκινεζικής) απέναντι στον «τυχοδιωκτισμό» του Γκεβάρα. Ένα δείγμα, άλλωστε, αυτής της αμνηστίας, αποτελεί το αφιέρωμα του «Ο» στον Τσε που δημοσιεύεται στο ίδιο φύλλο: γράμμα του Τσε στους γονείς του, γράμμα του Τσε στα παιδιά του, και η μόνη συγκεκριμένη κρίση: «Ο Τσε δεν έκρυβε ότι δεν ήταν ειδικός στα οικονομικά ζητήματα»...

Όσο για τα περί «προβοκατόρικων οργανώσεων» θα συλλογιστούμε στον «Ο» λίγο μεγαλύτερη αυτοσυγκράτηση. Ειδικά όταν αναφέρεται σε ανθρώπους που καταδικάστηκαν σε ισόβια απ' τα στρατοδικεία της χούντας.

Δ.Ψ.

100.000
ΔΟΛΑΡΙΑ ή...

ΤΙΜΗΤΕΣ ΟΙ ΥΠΟΛΟΓΟΙ

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΟΤΣΗ

Αποκλειστική συνέντευξη με τον αμερικανό απόστρατο στρατηγό Τζων Σινγκλάουμπ, πρόεδρο του «Παγκόσμιου Αντικομμουνιστικού Συνδέσμου» (WACL), ουσιαστικό επιτελάρχη των «κόντρας», πνευματικό πατέρα του φιλιππινέζικου παρακράτους κι έναν από τους βασικούς συντελεστές του σκανδάλου «Ιρανγκέιτ» αναγγέλλει στο εξώφυλλό της η τελευταία «Εποπτεία». Φυσικό, λοιπόν, το ενδιαφέρον...

Δυστυχώς, το περιεχόμενο της συνέντευξης μας απογοητεύει: λέξη για το «Ιρανγκέιτ», ούτε για το παρακράτος στις Φιλιππίνες. Απομένει ένα καθαρά προπαγανδιστικό κείμενο για το πόσο κακοί κι αναξιοίποστοι είναι οι κομμουνιστές, τέτοιο που θα μπορούσε να είχε γραφτεί από οποιοδήποτε υπάλληλο της σειράς στο γραφείο τύπου κάποιας αμερικανικής πρεσβείας. Σ' αυτό συμβάλλει, βέβαια, και η μαιευτικότητα των υποβληθέντων ερωτήσεων (του τύπου «Σ' αυτή την περίπτωση» [αν εγκαταλειφθεί η Νικαράγουα στον έλεγχο των κομμουνιστών] είναι λογικό να περιμένουμε ότι οι Σοβιετικοί θα προσπαθήσουν να καταπιούν κάποια τρίτη χώρα της Λατινικής Αμερικής. Τι νομίζετε πως πρέπει να γίνει ώστε να εμποδιστεί η εφαρμογή της σοβιετικής τακτικής;») που μετατρέπει το κείμενο από συνέντευξη σε διαφημιστικό δελτάριο.

Εμάς, πάντως, μας τράβηξε περισσότερο την προσοχή μια φράση του εισαγωγικού σημειώματος: «[Ο Σινγκλάουμπ] αποφεύγει συστηματικά τη δημοσιότητα και πρόσφατα συνέντευξή του στο LIFE θεωρήθηκε γεγονός (λέγεται ότι η συνέντευξη κόστισε στο περιοδικό πάνω από 100.000 δολ.)». Εντελώς αυθόρμητα, προέκυψε στη σκέψη μας το ερώτημα: αν το LIFE με την εγγυημένα μαζική απεύθυνση, πλήρωσε στο στρατηγό 100.000 δολάρια για να έχει τις απόψεις του, ποιο άραγε ήταν το τίμημα που η «Εποπτεία» του άκρως περιορισμένου αναγνωστικού κοινού κατέβαλε για τον ίδιο σκοπό; Κι αν δεν υπήρξε κανένα απολύτως τίμημα, προς τι η εξυπηρέτηση;

Δ.Ψ.

Σ.

Τέλος καλό, όλα καλά. Ο Ανδρέας Παπανδρέου επανέκαμψε στα πρωθυπουργικά καθήκοντα, τα οποία, για μερικές εβδομάδες, είχε εν κρυπτώ εκχωρήσει στον πολυπράγμονα Μένιο Κουτσογιώργα. Και, κατά πώς λέγεται, όπου νάναι αποκαθίσταται στο Καστρί η μέχρι διαλύσεως διαταραγμένη θαλπωρή της οικογενειακής εστίας — αφού επί μήνες έγιναν βούκινο και μέγα θέμα (κομματικό, πολιτικό, κρατικό) οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις και οι εξωσυζυγικές περιπέτειες, που σκανδάλισαν όσους φαντασιώνονται όσα πραγματώνει ο εβδομηντάρης πρωθυπουργός.

Η πρωθυπουργική επανέκαμψη συνοδεύεται επιδεικτικά από έναν οργανισμό κυβερνητικής, και, κυρίως, νομοθετικής δραστηριότητας. Δείγμα χαρακτηριστικό της τελευταίας, η τροπολογία(!) για το «πόθεν έσχες», που αντικαθιστά το νόμο 4351/64 «περί προστασίας της τιμής του πολιτικού κόσμου».

Ανομολόγητη επιδίωξη του νομοδότηματος είναι να μη φτάσουμε στις εκλογές με κυρίαρχο σύνθημα όμοιο ή ανάλογο με το «Κάτω οι κλέφτες», που αντιμετώπισε ο Ελ. Βενιζέλος το 1932. Να τεθεί, δηλαδή, τέρμα στη σκανδαλολογία, η οποία απέδωσε ό,τι είχε να αποδώσει: Αποπροσανατολισμός από τα καίρια προβλήματα. Διαπόμπευση ελάχιστων διαχειριστών δημοσίου χρήματος — ώστε οι πολλοί εξ αντιδιαστολής να προβάλλουν έντιμοι κι αδιάφθοροι. Καθαρή παρέρμβαση του τιμητή (εκτός ελέγχου και κριτικής, πάντοτε) αρχηγού. Και, βεβαίως, συστηματική υπονόμηση του δημόσιου τομέα, που παγιώνεται στην κοινή αντίληψη ως συνώνυμος της κακοδιαχείρισης και της ρεμούλας.

Αν ο καταργούμενος νόμος για το «πόθεν έσχες» αποδείχθηκε, στα 23 χρόνια εφαρμογής του, άνευ ουσίας και απλώς διακοσμητικός για τα πολιτικά ήθη μας, το νέο νομοδότημα είναι αυταπόδεικτα ατελέσφορο, προκλητικό υποκριτικό και πολιτικά επικίνδυνο.

Ατελέσφορο διότι, αντί να θεσμοθετεί μια μόνιμη διακομματική εξεταστική επιτροπή, αναγορεύει σε υπερελεγκτή κάποιον (ευαίδητο, λόγω καριέρας στις υπαγορεύσεις της εκτελεστικής εξουσίας) αντισταγγελέα του Αρείου Πάγου. Έργο του θα έχει να ελέγξει εξονυχιστικά μερικές χιλιάδες δηλώσεις για τα περιουσιακά στοιχεία και τα εισοδήματα, όσων κατείχαν κρατικό αξίωμα και βουλευτική έδρα ή αναδείχθηκαν δήμαρχοι και κοινοτάρχες από το 1974 και δώδε. Ατελέσφορο ακόμη διότι δεν απαιτείται παράλληλα και η κατάθεση των φορολογικών δηλώσεων, ώστε μια απλή αντιπαράθεση να αποκαλύπτει παράνομο πλουτισμό ή φοροδιαφυγή ή και τα δύο.

Υποκριτικό αποκαλύπτεται το νομοδότημα και μόνον από τις λεπτομέρειές του: Όταν λχ. καλεί τον πολίτη, μετατρέποντάς τον σε ντετέκτιβ και κυνηγό κεφαλών, να υποβάλει μήνυση εναντίον ελεγχόμενου για μευδή δήλωση, ενώ οι δηλώσεις, ουσιαστικά, δεν είναι προσιτές σε όλους (θεωρητικά μπορεί βεβαίως ο πολίτης να ζητήσει αντίγραφο, με γραφειοκρατική διαδικασία, αλλά για να το κάνει θα πρέπει να έχει προσωπικό συμφέρον, ή να είναι δικομανής, ή να είναι θαλτός. Στον τύπο επιτρέπεται η δημοσίευση των δηλώσεων υπό τον όρο όμως ότι θα δημοσιεύεται ολόκληρο το κείμενο — οι εφημερίδες δηλαδή, αν ήθελαν να γνωστοποιήσουν όλες τις δηλώσεις θα έπρεπε να γεμίζουν επί μήνες όλες τις σελίδες τους...).

Επικίνδυνο πολιτικά είναι, τέλος, το νομοδότημα, διότι ο γενικά ατελέσφορος μηχανισμός του «πόθεν έσχες» μπορεί να γίνει αποτελεσματικός στα χέρια κάθε κυβέρνησης (που διαθέτει όλα τα μέσα διακρίβωσης) για την ηθική εξόντωση πολιτικών αντιπάλων της.

Πάνω απ' όλα, ωστόσο, το νομοδότημα προσβάλλει τη νοημοσύνη του πολίτη, όταν δεν υπάρχει στοιχειώδης διαφάνεια και έλεγχος στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος. Όταν τεράστια κονδύλια και ολόκληροι τομείς (αμυντικές δαπάνες, μουσικά κονδύλια, διάδερμα εσόδων ΠΡΟ-ΠΟ κ.ά.) παραμένουν ταμπού ακόμη και για τον κοινοβουλευτικό έλεγχο. Όταν οργιάζουν οι μεσαζόντες και στις κρατικές προμήθειες η «μίζα» είναι καθεστώς. Όταν οι βουλευτικές έδρες αγοράζονται και οι κεφαλαιούχοι επενδύουν (με το αζημίωτο) στους πολιτικούς. Όταν τα κόμματα, ως πολυδάπανοι μηχανισμοί, λειτουργούν με κρυφούς χρηματοδότες. Όταν πολιτευόμενοι, με δύο εκατομμύρια επίσημο εισόδημα, κάνουν εκλογική καμπάνια δεκάδων εκατομμυρίων. Όταν σπανίζουν οι στρατηγοί, οι υπουργοί κι οι αρεοπαγίτες χωρίς βίλλες και πολυκατοικίες. Όταν ηγέτες και ηγεμόνες, με την προκλητικά πολυτελή διαβίωση, δίνουν το παράδειγμα στη διασπάθιση του δημόσιου χρήματος. Όταν η εξουσία είναι συνώνυμη της διαφθοράς και η πολιτική (μπορντέλο κατά τον ειδήμονα Λάτση) συνώνυμη της συναλλαγής. Και όταν οι ελέγχοντες παραμένουν ανεξέλεγκτοι και οι υπόλογοι γίνονται τιμητές. Τότε κάτι νομοθετικά τερτίπια σαν αυτό του «πόθεν έσχες» γυαλίζουν, όπως οι χάντρες και τα καθαρεφτάκια στους «αγρίους».

Επιτέλους, σε μια σπάνια έκρηξη ειλικρίνειας, ο πρωθυπουργός, ωμά και κυνικά, έδωσε το μέτρο του πολιτικού ήθους και το μέγεθος της συναλλαγής. Όταν έλεγε στη Δεξιά (χειροκροτούμενος από τα σπριζόμενα από τον κρατικό κορβανά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ): Βουλώστε το για τα σκάνδαλα, γιατί θα βγάλουμε στη φόρα τα δικά σας...

Φ Ο Λ Ι Ν Ι ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΑ;

Ενώ ο Μαουρίσιο Φολίνι, μεταφέρθηκε εσπευσμένα απ' το νοσοκομείο των φυλακών Κορυδαλλού, στο Γενικό Κρατικό, με γενική εξασθένιση της υγείας του, μετά την πολυήμερη απεργία πείνας, έχει πλέον αρχίσει να γίνεται σ' όλους φανερός ο πολιτικός χαρακτήρας της δίωξής του. Έστω και με μια καθυστέρηση, που μπορεί να αποβεί μοιραία, η ευαισθησία ενός κοινωνικού και πολιτικού χώρου εκδηλώνεται. Με πρωτοβουλία της Κίνησης για την υπέρσπιση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, έγινε συλλογή υπογραφών, διάβημα στο υπουργείο Δικαιοσύνης, ενημέρωση στον τύπο.

Ο Μαουρίσιο Φολίνι παρουσιάζεται πια όχι σαν ο επικίνδυνος εγκληματίας, αλλά ο πολιτικός κρατούμενος που σήμερα αγωνίζεται με το μόνο μέσο που διαθέτει, το σώμα του, για να του αναγνωριστεί ακριβώς η πολιτική του ιδιότητα. Ο Μ. Φολίνι δεν πρέπει να εκδοθεί, ούτε να αφεθεί να καταστρέψει ολοκληρωτικά την υγεία του. Θάνατι μια απόφαση ντροπής για την κυβέρνηση. Θάνατι ένα βήμα προς τα πίσω για τα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα στη χώρα μας.

«If you pay your taxes
you are clean.
I love this country!»

Lucky Luciano

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ:

ΓΙΑΤΙ ΕΚΤΕΛΕΣΑΝ ΤΟΝ ΜΙΧΑΛΗ ΠΡΕΚΑ

Σχολιαστής: Η επίσημη κυβερνητική άποψη δικαιολογεί το θάνατο του Μιχάλη Πρέκα ως επιβεβλημένο για την υπεράσπιση των έννομων συμφερόντων των πολιτών και της κοινωνίας. Πόση βάση μπορεί να έχει αυτός ο ισχυρισμός;

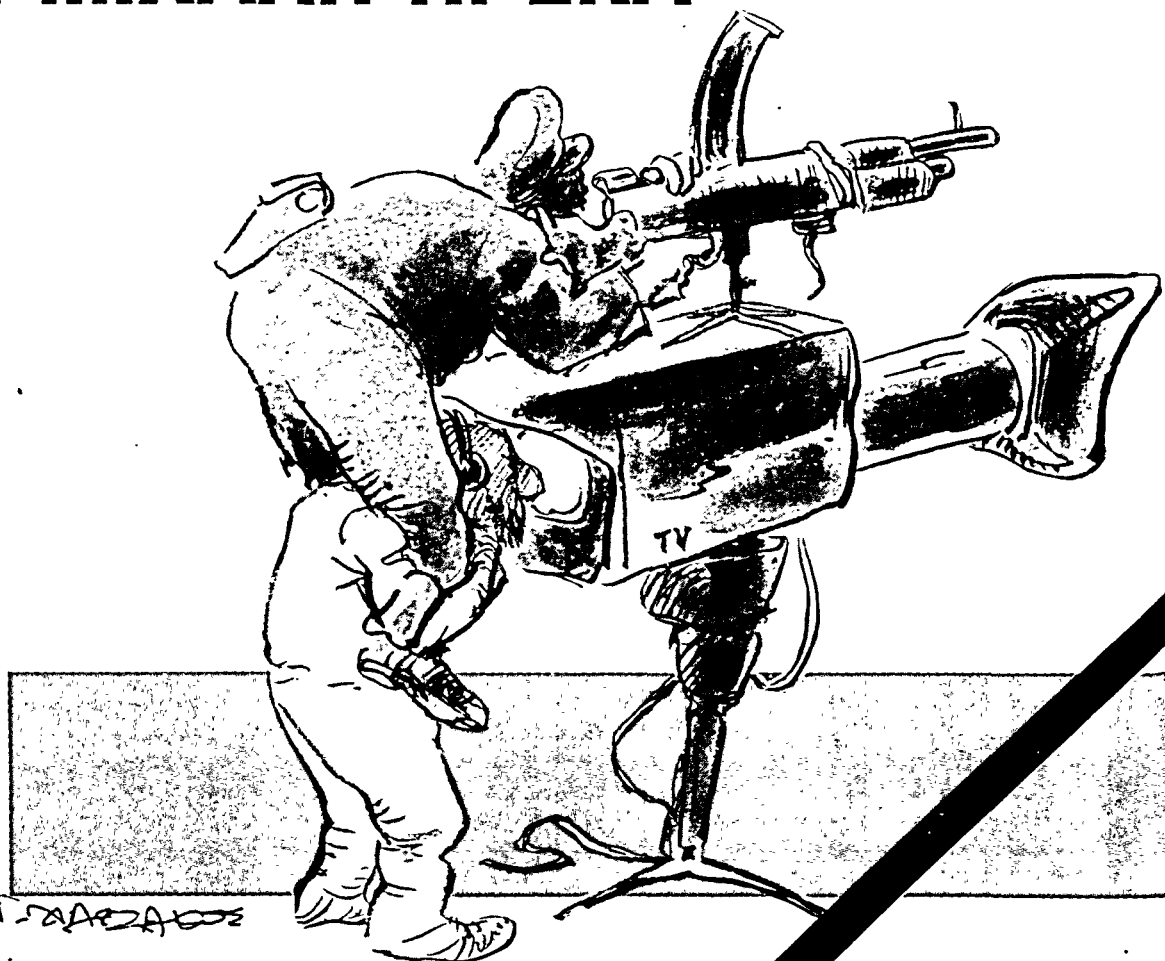
Κατερίνα Ιατροπούλου: Δεν θα 'πρεπε ούτε να με ρωτήσετε. Είναι εκτέλεση εν ψυχρώ. Εξάλλου έχει γραφτεί και στις εφημερίδες. Πιο συγκεκριμένα: Στην πολιορκία του πήραν μέρος επίλεκτες μονάδες της αστυνομίας που ακριβώς ο ρόλος τους είναι να επεμβαίνουν ένοπλα μόνο την τελευταία στιγμή, όταν κάθε άλλη προσπάθεια σύλληψης δεν καρποφορεί. Δεν μπορούμε συνεπώς να μιλάμε για νόμιμη ενέργεια της Αστυνομίας, όταν έχουμε παραδείγματα στο παρελθόν, όπου η πολιορκία ενός επίσης οπλισμένου άνδρα κράτησε περίπου ένα μήνα, μέχρι την τελική παράδοσή του. Είναι σχεδόν βέβαιο πως η συμπεριφορά του Πρέκα μετά τον εντοπισμό του και την περικύκλωσή του θ' άλλαζε αν του δινόταν το χρονικό περιθώριο.

Σχ.: Δηλαδή πρόκειται για σκόπιμη ενέργεια απ' την πλευρά της Αστυνομίας;

Κ.Ι.: Το ότι η εκτέλεση έγινε σκόπιμα φάνηκε και στην τηλεόραση, όπου δεν αφήνονται περιθώρια για αντίθετη εκτίμηση.

Σχ.: Πώς εξηγείται αυτή η ενέργεια;

Κ.Ι.: Πρέπει να γυρίσουμε λίγο πίσω, να δούμε ποιος ήταν ο Πρέκας και γιατί χρησιμοποιήθηκαν εναντίον του τέτοια «μέσα». Όταν τον πυροβόλησαν είναι βέβαιο πως ήξεραν το «στόχο» τους. Και για την αστυνομία ο Πρέκας ήταν όχι μόνο ο κλέφτης αυτοκινήτων, σεσημασμένος από τα 15 του χρόνια, αλλά κυρίως ήταν ένας άνθρωπος που είχε υπερβεί αυτή την ιδιότητα. Ήδη από το μπλόκο του Γαλατσίου (Μάρτης '87) είχε φανεί πως ο Πρέκας πια δεν νοιαζόταν μόνο για το ατομικό του συμφέρον αλλά, με τον δικό του τρόπο, ήθελε κάπως να παρέμβει πολιτικά. Για τους αστυνομικούς μια τέτοια στάση είναι πρόκληση και πιστεύω πως αυτή του τη στάση τιμώρησαν εκτελώντας τον. Δηλαδή θεωρώ πως αν ο Πρέκας δεν υπερέβαινε την «ποινικότητά» του, αν δεν υπήρχε ο συνδυασμός αυτός της πολιτικοποίησής του, δεν θα αντιμετώπιζόταν μ' αυτό τον τρόπο. Αν ήταν απλά «ποινικός» τότε θα υπήρχε μια ηπιώτερη αντιμετώπιση, μια προσπάθεια σύλληψής του ζωντανού. Για τους ποινικούς, που είτε με καταγγελίες είτε με στάση ανάλοση του Πρέκα ξεπέρασαν τους εαυτούς τους, η απάντηση της αστυνομίας υπήρξε ο θάνατος. Αναφέρομαι και στον Παναγιώτη Γαγγλία, που βρέθηκε δολοφονημένος πριν λίγους μήνες κι αυτό δεν ήταν άσχετο με τις μηνύσεις του προς τον αρχιφύλακα Ευθυμίου, για την υπόθεση της διακίνησης ναρκωτικών μέσα στο ψυχιατρείο κρατουμένων. Και πράγματι, ο Γαγγλιός στο διάστημα του 15ήμερου που μεσολάβησε από την αποφυλάκισή του έως τη δολοφονία του, το μόνο που τον απασχολούσε ήταν η αποκάλυψη αυτής της υπόθεσης. Είχε μάλιστα επισκεφτεί και τον ανακριτή του Πειραιά. Άλλη παρόμοια περίπτωση ήταν και του Ρωχάμη που όταν αποφάσισε και χτύπησε το αστυνομικό τμήμα, δηλαδή ξεπέρασε τα δικά του πλαίσια, τότε έγινε ο υπ' αριθμόν ένα καταζητούμενος και λίγο έλειψε να πληρώσει με τη ζωή του. Παλιότερα, το '76, θυμάμαι τον Κεχαϊδη. Κι αυτός α-

Αστυνομικοί, μετά την εκτέλεση, κάνουν «αποψίλωση» καλύκων στο οικόπεδο.

ΚΑΤΑΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ

ΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΕΣ

ΠΙΑ

- Ανθρωποκτονίες εκ προθέσεως ειδικά ζώντας απειχθείς
- Διακεκριμένη οπλοχρησία και οπλοφορία
- Διακεκριμένη περίπτωση οπλοκατοχής
- Σύσταση Συμμορίας και συμμετοχή
- Διατάραξη οικιακής γαλήνης
- Παράνομη κατακράτηση

Υπουργείο Κοινωνικής Ασφάλισης

Η αφίσα που έβγαλαν ομάδες αναρχικών, και το κόλλημά της έγινε αφορμή για νέες καταδιώξεις στο κέντρο της Αθήνας.

νάλογα, κρατώντας λεπτομερειακές αναφορές για τη ζωή της φυλακής και έχοντας καταγγείλει διάφορους αρχιφύλακες, πυροβολήθηκε σε μπλόκο από τους αστυνομικούς, επειδή δήθεν τράβηξε μαχαίρι...

Σχ.: Τι συμπεράσματα βγάζει κανείς από τη συμπεριφορά του Πρέκα τη μέρα της εκτέλεσής του;

Κ.Ι.: Αν ο Πρέκας ήταν αυτό που εκείνοι λένε, δηλαδή τρομοκράτης, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την οικογένεια *Καρνή* προς όφελός του, για να διαφύγει ζωντανός. Ο Πρέκας, όμως, πίστευε στους ανθρώπους και στην αλληλεγγύη τους, άλλωστε όταν πιτσιρικάς τόχε σκάσει από τις φυλακές ανηλίκων βρήκε καταφύγιο σε κάποια άλλη οικογένεια. Η «αφέλειά» του αυτή ήταν ακριβώς η ανθρωπινή διάστασή του, η ποιότητά του που η αστυνομία θέλει να διαστρέψει, παρουσιάζοντάς τον σαν «αδίστακτο εγκληματία». Ο Πρέκας ήταν ευθύς και τίμιος και απέδειξε ότι το εννοούσε αυτό που δήλωσε στους «ομήρους» του: «Είμαστε κυνηγημένοι, δεν πρόκειται να σας πειράξουμε, ζητάμε να μας βοηθήσετε». Ήδη την ώρα της εκτέλεσής δεν υπήρχαν «όμηροι» που κινδύνευαν από τον υποτιθέμενο τρομοκράτη. Άλλωστε, οι ίδιοι μίλησαν για την καλή του συμπεριφορά, και επομένως έχουμε δηλωμένη την πρόθεσή του να διαφύγει ζωντανός. Ακόμα υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία μαζί του, από το διπλανό διαμέρισμα, και θα ήταν δυνατή μια εκτίμηση από την αστυνομία για την παράδοσή του, μετά την αρχική σπασμωδική του αντίδραση.

Σχ.: Γράφτηκαν και ακούστηκαν πολλές ερμηνείες της εκτέλεσής στηριγμένες σε εσωτερικά προβλήματα και διαφωνίες της αστυνομίας.

Κ.Ι.: Πάντοτε μετά από τέτοια επεισόδια ψάχνουν για διάφορες εξηγήσεις, συνήθως όμως αγνοούν την εύλογη εκδοχή. Έτσι φτάνουν στο σημείο να υποθέτουν πως η «Ομάδα Πρέκα», όπως τη βαφτίζουν είχε διεισδύσει στην Αστυνομία, άρα ο «αρχηγός» αν ζούσε θα αποκάλυπτε κάποια τρομακτικά πράγματα γι' αυτήν! Στην άλλη εξωφρενική περίπτωση όπου υπαινίσσονται κάποιοι πως ούτε λίγο ούτε πολύ, «ο Πρέκας δούλευε για την αστυνομία», ο καθένας γνωρίζει πως χειρίζεται η αστυνομία τους δικούς της ανθρώπους (βλέπε και την πρόσφατη αποκάλυψη του Σχολιαστή για την υπόθεση «Βούπερταλ-Εξάρχεια»). Άρα εν λόγω φιλολογία έχει πολλαπλή χρήση. Και σαν άλλοθι για την πολιτική ηγεσία, και σαν διασπορά αμφιβολιών προς ένα χώρο και σαν εκκαθάριση κάποιων ανταγωνισμών στην ιεραρχία της αστυνομίας.

Σχ.: Με ποιο τρόπο μπορούμε να αντιμετωπίσουμε και να αποτρέψουμε αυτή την πρακτική των κατασταλτικών μηχανισμών;

Κ.Ι.: Είναι αυτονόητο πως το θέμα της εκτέλεσης πρέπει να οδηγηθεί στη δικαιοσύνη, με την έννοια πως είναι υποχρεωμένη η ηγεσία της αστυνομίας να λογοδοτήσει, αφού ήταν παρούσα και εκείνη έδωσε την εντολή. Και οι

παρόντες της ηγεσίας είναι γνωστοί και οι άνδρες των ΕΚΑΜ είναι συγκεκριμένοι και φωτογραφίες υπάρχουν να σέρνουν τον ημιθανή Πρέκα, επιδεικνύοντας τα ακόμη «ζεστά» όπλα τους... Έχοντας επιπλέον και για πρώτη φορά μαγνητοσκοπημένο ένα τέτοιο γεγονός μπορούμε να δούμε καθαρά πως οι πυροβολισμοί του Πρέκα ήταν στον αέρα και κανείς από τους ταμπουρωμένους άνδρες των ΕΚΑΜ ή πολύ περισσότερο κανείς από τους διερχόμενους πολίτες (αφού το τετράγωνο είχε αποκλειστεί) δεν κινδύνευε. Δεν έχουμε συνεπώς περίπτωση άμυνας κανενός από τους εκτελεστές του. Ακόμα η Αστυνομία ελέγχεται και για τον τρόπο που μετέφερε τον βαριά τραυματία Πρέκα και για την απουσία ασθενοφόρου, πράγμα που μας πείθει πως από την πλευρά τους οι αστυνομικοί ήταν σίγουροι πως δεν θα κινδύνευαν. Όλα αυτά μαζί με άλλα προστιθέμενα μπορούν να αποτελέσουν το περιεχόμενο μιας μήνυσης. Και επειδή ο νόμος σ' αυτές τις περιπτώσεις αξιώνει ενέργεια των συγγενών, μπορούμε να υποκαταστήσουμε, νομίζω, αυτήν την οικογενειακή βούληση που μπορεί να εκδηλωθεί αργότερα, με την κατάθεση μιας μηνυτήριας αναφοράς. Και ήδη ένας χώρος δικηγόρων αρκετά αντιπροσωπευτικός κινείται προς αυτή την κατεύθυνση.

Σχ.: Σε ποιους στέλνει μήνυμα η αστυνομία εκτελώντας τον Πρέκα;

Κ.Ι.: Αρχικά προς τους ποινικούς, που όπως είπα νωρίτερα με κανένα τρόπο δεν ανέχεται να υπερβαίνουν την «ποινικότητα» τους. Ακόμη διαμνηνείται προς ολόκληρη την κοινωνία ότι η αστυνομική βία μπορεί να κατοχυρώνεται και μάλιστα με σαφήνεια πέρα από τις όποιες αντιαυταρχικές φωνές. Τέλος λειτουργεί ως πρόκληση προς τις «ένοπλες οργανώσεις» ώστε να χάσουν την ψυχραιμία τους, να δράσουν βεβιασμένα, να εκτεθούν στο σμηρινό κλίμα. Ένα κλίμα έντοννης και μη αμφισβητούμενης αστυνομικής τρομοκρατίας. Να προσθέσουμε πως αυτή η σκληρή γραμμή που εγκαθιδρύεται τα τελευταία χρόνια, κάτω από την αμερικάνικη και δυτικοευρωπαϊκή επιρροή, αποδίδει και ως προς την εσωτερική συνοχή των αστυνομικών μονάδων. Διότι οι αστυνομικοί, ως περιθωριακά και κοινωνικά μειονεκτικά άτομα πρέπει να αντιδρούν βίαια, να εκδίδουν στο όνομα της αναπαραγωγής τους και προς κάθε κατεύθυνση αντίρρησης τους. Ο ελάχιστος χρόνος που μεσολάβησε από την ώρα που στήθηκαν οι αστυνομικοί γύρω από τον πολιορκημένο Πρέκα έδωσε την ευκαιρία στην ηγεσία τους να τους περάσει την εικόνα του πιο επικίνδυνου εχθρού τους. Και έτσι χωρίς περιθώρια άλλης σκέψης να τον εκτελέσουν.

Σχ.: Ποια είναι αυτή η αρχή της «συλλογικής ευθύνης» που εφαρμόζεται τελευταία;

Κ.Ι.: Είναι μια εντελώς καινούρια γραμμή των δικωτικών αρχών. Κάποτε οι αστυνομικοί και η δικαιοσύνη αρκούσαν στη σύλληψη και την τιμωρία του δράστη και μόνον αυτού, τώρα καταζητούνται, παρακολουθούνται, κατηγορούνται τελικά οι προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις του κατηγορούμενου. Αυτό αφορά ολόκληρη την κοινωνία και προλείπει το έδαφος για νομοθετικές αλλαγές που θα ευνοούν τον χαφιεδισμό και θα ποινικοποιούν τις ανθρώπινες σχέσεις. Ήδη από την υπόθεση Ρωχάμη εισήχθη μια τέτοια λογική. Στη δικογραφία της υπόθεσης εμπλέκονται περίπου πενήντα άνθρωποι, κυρίως συγγενείς συγκρατούμενων του Ρωχάμη, επειδή συναντήθηκε μαζί τους! Άρα εδώ αυτή η πολιτική στοχεύει στην ανατροπή ενός δεδομένου κοινωνικού κλίματος αλληλεγγύης που υπάρχει στη χώρα μας. Ακόμα και για τη νομική πραγματικότητα το άρθρο περί «υπόθαψης» ήταν μια περιφρονημένη υπόθεση...

Πρέπει λοιπόν να αναμένουμε θεσμικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση της καταστροφής του κοινωνικού περιγύρου ενός καταζητούμενου, για την απομόνωσή του. Και πηγαίνοντας μακρύτερα υποθέτουμε πως θα ευνοηθεί από την πλευρά της εξουσίας, η επ' αμοιβή κατάδοση! Ήδη έχουμε την ενεργό παρέμβαση του διεθνούς κεφαλαίου που όπως αναφέρθηκε στον διεθνή τύπο αμοιβεί με τεράστια ποσά την όποια πληροφορία οδηγήσει στην εξιχνίαση «τρομοκρατικών πράξεων» (βλ. και περίπτωση «Κονσόρτσιουμ»). Αλλά γι' αυτές τις τάσεις θα πρέπει να επανέλθουμε μια άλλη στιγμή.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΟΙ

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τη συναισθηματική φόρτιση, την αρχική αμηχανία ή τη δικαιολογημένη οργή μπροστά στο θέαμα της εν ψυχρώ εκτέλεσης του Μιχάλη Πρέκα. Ανεξάρτητα από σενάρια αστυνομικής έμπνευσης ή δημοσιογραφικής φαντασίας, για το ποιος έδωσε τι, σε ποιον, πού και πότε. Κι αφού ακόμα συμφωνήσουμε πως η ένταση της αστυνομικής καταστολής και ωμής βίας, η αυταρχικότερη άσκηση της εξουσίας και η παραπέρα συρρίκνωση των ατομικών ελευθεριών είναι οι άμεσες και επικίνδυνες συνέπειες της τελευταίας «τρομοκρατικής» εκστρατείας του Στρατηγού Δροσογιάννη, κάποια ερωτήματα εξακολουθούν να πλανιούνται.

Όχι όμως και να διατυπώνονται. Γιατί καμιά φορά η διατύπωση της ερώτησης αποδειχίνεται δυσκολότερη κι από την αναζήτηση της απάντησης. Αναφερόμαστε βέβαια στην προφανή αδυναμία μιας συνολικής πολιτικής εκτίμησης των όσων διαδραματίστηκαν πριν, κατά και μετά τη συμπλοκή στην Καλογρέζα και στο Γαλάτσι.

Βέβαια, για την Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη, τα πράγματα είναι απλά: *Το ένοπλο επαναστατικό κίνημα μαζικοποιείται*. Και πώς να μην είναι απλά τα πράγματα για την «17 Νοέμβρη», όταν ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης συνδιαλέγεται μαζί της σε ύφος που μάλλον θυμίζει αντεγκλήσεις με τον αρχηγό της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης; Όταν ακόμα και στην ανώνυμη «κοινή γνώμη» πυκνώνουν καθημερινά όσοι πρόθυμα αναγνωρίζουν στην «17 Ν» τη μοναδική εξαίρεση στην τσαπατσουλιά και την ανικανότητα του «Νεοέλληνα»;

Η σταδιακή συρρίκνωση του μαζικού κινήματος

Ας αφήσουμε όμως τη «17η Νοέμβρη» στην επαναστατική της αισιοδοξία για να εξετάσουμε την κατάσταση από μια διαφορετική σκοπιά: αυτήν της σταδιακής συρρίκνωσης του μαζικού κινήματος και τις κρίσεις της Αριστεράς.

Αμέσως μετά τη μεταπολίτευση ελάχιστη πολιτική σημασία είχαν ενέργειες όπως π.χ. η εκτέλεση του Γουέλς. Ήταν ο καιρός που η έκρηξη κάθε λογής αυθορμητών μαζικών κινήσεων δημιουργούσε στην Αριστερά μιαν ανέλπιστα και πρωτόγνωρη ευφορία. Κι όμως, τα επίσημα κόμματα της Αριστεράς χρησιμοποιώντας τα μαζικά κινήματα για να στρατολογήσουν νέα μέλη ή για να αυξήσουν τις ψήφους τους, κατάφεραν να απαρηθούν στην πράξη το ρόλο της λαϊκής πρωτοπορίας. Απέφυγαν συστηματικά την οποιαδήποτε ρήξη με το σύστημα, άφησαν το μαζικό κίνημα χωρίς ηγεσία και διέξοδο.

Το κενό που άφησαν τα κόμματα της Αριστεράς, και για όσο καιρό το μαζικό κίνημα σε διάφορους χώρους εξακολουθούσε να 'ναι ζωντανό, ανέλαβαν να καλύψουν οι ανεξάρτητες παρατάξεις στην αρχή («εκπροσωπώντας» κατά κάποιο τρόπο την ηγεσία του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος) και οι παραδοσιακοί αριστεριστές στη συνέχεια, για να επακολουθήσουν οι διαδοχικές διασπάσεις και προς τα αριστερά αποχωρήσεις από τα κόμματα της Αριστεράς.

Έτσι, παράλληλα με τη συρρίκνωση του μαζικού κινήματος μετατοπίζεται συνεχώς το πολιτικό του στίγμα προς τα αριστερά. Οι φοιτητικές καταλήψεις του 1979-80 καθοδηγούνται από την αριστερά του φοιτητικού κινήματος σε ρήξη με τα κόμματα της Αριστεράς και προπαντός με το ΚΚΕ. Παράλληλα όμως κάνει την εμφάνισή της μια ακόμα αριστερότερη αντιπολίτευση.

Αυτόνομοι, φρικιά, αναρχικοί ή όπως αλλιώς αποκλήθηκαν τότε αποτέλεσαν τη μαγιά για την ανάπτυξη, μετά τη δύση του κινήματος των καταλήψεων, ενός νέου, ιδιόρρυθμου είναι η αλήθεια, αλλά οπωσδήποτε ζωντανού και σύγχρονου κινήματος νεολαίας. Αποκορύφωση αυτή τη φορά ήταν το Πολυτεχνείο του 85, ιδεολογικό στίγμα, αν μπορεί να αποκληθεί έτσι, η αναφορά στην Αναρχία.

Σήμερα, την ώρα που σέρνονται ως «κακούργοι» στα δικαστήρια τα μέλη της επιτροπής κατάληψης του Πολυτεχνείου το 1985, μετά τις αλλεπάλληλες κατασταλτικές επιχειρήσεις αναβάθμισης των Εξαρχείων, κινδυνεύουμε να γίνουμε μάρτυρες μιας νέας διάλυσης ενός μαζικού χώρου, μιας διάλυσης τραγικότερης από κάθε άλλη φορά. Η «εξ αριστερών» αμφισβήτηση ακόμα και αυτού του μαζικού «αναρχικού» νεολαιίστικου κινήματος σχοινοβατεί στα όρια ηρωισμού και αυτοκτονίας.

Η ευθύνη της Αριστεράς

Αν κάποιος αναζητεί τις πολιτικές ευθύνες δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρέπει να αποταθεί στον πρώτο υπαίτιο: Η αδυναμία των κομμάτων της Αριστεράς να αναλάβουν πρωτοβουλία για την παραμικρή ρήξη με το σύστημα των κοινοβουλευτικών προτεραιοτήτων, δημιούργησε αυτή τη θλιβερή αλυσίδα συρρίκνωσης των μαζικών κινήσεων. Οι κατά καιρούς προσπάθειες αριστερής αμφισβήτησης υπήρξαν επίσης ανεπαρκείς για το πολιτικό βάρος που τους αναλογούσε.

Δεν χρειάζονται πια οι ιδιότητες της Κασσάνδρας για να προβλέψει κανείς πως βρισκόμαστε μπροστά σε ακόμα χειρότερες μέρες για τους αριστερούς γενικά. Η λιτότητα που περνάει χωρίς αντίσταση, η ιδεολογική οπισθοδρόμηση σε όλους τους τομείς, η όξυνση της καταστολής και της κρατικής αυθαιρεσίας μιλούν από μόνες τους. Με το ΠΑΣΟΚ ή με τη Δεξιά στην κυβέρνηση, το μέλλον διαγράφεται εξίσου δυσόιωνα. Θα 'ναι άραγε ικανή αυτή η συγκυρία να συνεγείρει την ύστατη ώρα τις συνειδήσεις και να υποχρεώσει τα κόμματα της Αριστεράς σε αναπροσανατολισμό;

Τώρα που τα ίδια τα κόμματα της Αριστεράς πέφτουν θύματα των παρακολούθησεων του κ. Τόμπρα, δεν ανοίγει η δυνατότητα για ένα ευρύτερο μέτωπο, έστω και με χαρακτήρα καθαρά αμυντικό, για την υπεράσπιση των στοιχειωδέστερων δημοκρατικών δικαιωμάτων; Η στάση των κομμάτων στην υπόθεση των υποκλοπών δεν αφήνει σοβαρά περιθώρια αισιοδοξίας.

Οι κοριοί δεν είναι όλοι ίδιοι

Γιατί η τηλεφωνική παρακολούθηση των δύο κομμάτων της Αριστεράς από τον κ. Τόμπρα χωρίς μπροστά στο πραγματικό σκάνδαλο που αποτελεί το γεγονός ότι κανένα από αυτά δεν ίδρωσε για τις δυο ανοιχτές και ομολογημένες υποκλοπές τηλεφωνημάτων.

— Του δημοσιογράφου Γ. Βότση, προς τον οποίον ο κ. Τόμπρας απάντησε εν ψυχρώ: «Θέλαμε να φτάσουμε σε αναρχικό τρομοκράτη».

— Της αναρχικής εφημερίδας *Δοκιμή* όπου ο «κοριός» βγήκε για τα καλά στη φόρα και είδε το φως της δημοσιότητας ο' όλες τις εφημερίδες.

Η αδυναμία του δημοκρατικού κινήματος και ειδικότερα της Αριστεράς να αμυνθεί και να καταγγείλει τις φανερές και ομολογημένες υποκλοπές είναι αυτή που οδήγη-

σε εκεί που οδήγησε: Στην ανοιχτή πια παρακολούθηση ακόμη και των κοινοβουλευτικών κομμάτων της Αριστεράς.

Κι ενώ οι κοριοί πολλαπλασιάζονται και μας απειλούν όλους (κι όχι μόνο μέσα από τα τηλεφωνικά σύρματα) η Αριστερά περιορίζεται στην κοινοβουλευτική καταγγελία του ΟΤΕ και ξεσηκώνει καμπάνια για να φύγει ο «υβριστής» κ. Τόμπρας...

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το σκάνδαλο Τόμπρα προκαλεί σημαντική φθορά στην μέχρι πρότινος χοντρόπετη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Φθορά που ενδεχομένως θα εξαργυρωθεί και από την Αριστερά. Όμως, εδώ ακριβώς είναι που το κοινοβουλευτικό παιχνίδι αποδεικνύεται κακός σύμβουλος.

Γιατί το πραγματικό πολιτικό πρόβλημα δεν είναι ούτε ο Τόμπρας, ούτε ο ΟΤΕ. Το πρόβλημα βρίσκεται στους κατασταλτικούς μηχανισμούς και στις ποικιλώνυμες υπηρεσίες πληροφοριών, που οχυρωμένες πίσω από συνταγματικές ασάφειες, το «εθνικό συμφέρον» και τη γενικόλογη καταδίκη της «τρομοκρατίας» αυθαιρετούν καταπατώντας ασύστολα και τον λίγο ελεύθερο χώρο που έχει απομείνει για να ανθίσουν οι αντιστάσεις αυτού του λαού κι αυτής της νεολαίας.

Όταν η Αριστερά καταλάβει ότι αυτός ο χώρος της χρειάζεται για να ζήσει θα έχει ασφαλώς κάνει ένα μεγάλο βήμα μπροστά. Ελπίζω λίγο πριν να είναι πάρα πολύ αργά για όλους μας.

Κώστας Βournάς

ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ;

Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΣΙΜΗΣ σε ανύποπτο χρόνο, πριν δέκα χρόνια· στη συνέχεια, το 1985, ο Χρήστος Τσουτσουβής, τέλος ο Μιχάλης Πρέκας. Οι φιγούρες των νεκρών του αντάρτικου της πόλης της Ελλάδας είναι σχεδόν συμβολικές, σηματοδοτούν μια ολόκληρη πολιτική και κοινωνική εξέλιξη. Χαρακτηριστικές για τα αδιέξοδα της ελληνικής κοινωνίας και την τύφλωση της αριστεράς. Ο Χρήστος Κασίμης είναι ο εκπρόσωπος της «παλιάς» αντιχουντικής γενιάς — ήταν μέλος της «20ής Οκτώβρη» — που μετά την αντιπολίτευση αρνήθηκε τα μεταπολιτευτικά όρια και προσπάθησε να συνδέσει τον αντικαπιταλιστικό και εργατικό αγώνα με το ένοπλο (βόμβα στην ΑΕΓ μετά από μια σκληρή εργατική απεργία). Ο Μιχάλης Πρέκας βρίσκεται στην άλλη άκρη, στον αντίποδα, ένα «κλεφτρόνι» που προσπαθεί να μετεξελίξει το μίσος του για την εξουσία σε πολιτική αντιπαράθεση.

Ανάμεσα στους δύο, αινιγματικούς και εμβληματικούς, ο Χρήστος Τσουτσουβής, η γέφυρα ανάμεσα σε δύο αμφισβητήσεις, την πολιτική αμφισβήτηση της χουντικής περιόδου και την κοινωνική αμφισβήτηση των περιθωριοποιημένων και αποκλεισμένων κομματιών της ελληνικής κοινωνίας της πασοκικής περιόδου.

Ο Χρήστος Τσουτσουβής αναδεικνύεται στην κεντρική φιγούρα της περιπέτειας του ένοπλου αντάρτικου στην Ελλάδα, άσχετα με το αν ανήκε ή όχι στη 17 Νοέμβρη και αποχώρησε κ.λπ. σενάρια όπως λέει ο Δροσογιάννης. Νεαρός φοιτητής στα τελευταία χρόνια της δικτατορίας στο εξωτερικό, γυρίζει στην Ελλάδα και μαζί με τον Χρήστο Κασίμη προσπαθούν να συνδέσουν την παρέμβαση στο χώρο του νέου εργατικού κινήματος, με την ένοπλη αμφισβήτηση. Μετά την πτώση του εργατικού κινήματος και τη συρρίκνωση της παλιάς άκρας αριστεράς, ο Τσουτσουβής προωθεί την ένοπλη αμφισβήτηση πέρα από την «αντι-ιμπεριαλιστική» και αντιαμερικανική πεπατημένη του «ΕΛΑ» της «17 Νοέμβρη» και περνάει σε καθαρά αντικαπιταλιστική και αντικρατική - αντιεξουσιαστική λογική. Ο εισαγγελέας Θεοφανόπουλος, μπάτσοι, ληστείες — όπως στο Γαλάτσι — προφανώς για ενίσχυση των οικονομικών της οργάνωσης, είναι η νέα τακτική που εγκαινιάζει, όπως φαίνεται και από τα κείμενα των αντιπαραθέσεων με τον ΕΛΑ, κατεύθυνση που ακολουθούν εν μέρει και η «17 Νοέμβρη» και ο «ΕΛΑ» που, παράλληλα με τους Αμερικανούς, χτυπούν και «εσωτερικούς εχθρούς» — ανατίναξη του λεωφορείου των ΜΑΤ από τη «17 Νοέμβρη», Αγγελόπουλος κ.λπ.

Αυτή η νέα τακτική όμως, σημαίνει και απεύθυνση σε νέα υποκείμενα. Τώρα πια δεν είναι η παλιά άκρα αριστερά που αναδύθηκε από την δικτατορία, ούτε το αποδυναμωμένο εργοστασιακό κίνημα. Το νέο υποκείμενο της αμφισβήτησης, στη μεταπασοκική περίοδο, είναι εκείνο που αρνείται όχι μόνο την παλιά αστική τάξη (η δολοφονία του Αγγελόπουλου από τη «17 Νοέμβρη» στοχεύει στη δημιουργία σφήνας ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και την αστική τάξη) αλλά μισεί το κράτος, την εξουσία, «τα αφεντικά, δεξιά και αριστερά». Στην πασοκική περίοδο, την περίοδο της ύπνωσης των κοινωνικών κινημάτων τα μόνα αμφισβητιστικά υποκείμενα παραμένουν ένα κομμάτι της νεολαίας, συνήθως, εξωπανεπιστημιακής και προλεταριακής προέλευσης, και το πολύ κοντινό του κομμάτι του υποπρολεταριάτου, που βρίσκεται σε μόνιμη και διαρκή αντιπαράθεση με το κράτος. Πια έχει μετατοπιστεί το υποκείμενο της βίαιης αμφισβήτησης. Διαπίστωση που επιβεβαιώνεται από τη μαζική απήχηση συνθημάτων όπως «τιμή, τιμή στο Χρήστο Τσουτσουβή» στις διαδηλώσεις των αντιεξουσιαστών και το «άνοιγμα» που έκανε η 17 Νοέμβρη στο Πολυτεχνείο του 85 σ' αυτό το «εξεγερσιακό υποκείμενο», τόσο με την επίθεση στα ΜΑΤ, όσο και με το κείμενό της. Ο Χρήστος Τσουτσουβής με την πολιτική του διαίσθηση και την προσπάθειά του το ένοπλο να μην είναι αποκομμένο από στοιχειώδεις κοινωνικές διαδικασίες — προσανατολίζει την πρακτική προς μια τέτοια κατεύθυνση. Είναι η ώρα των «Κολασμένων».

Μύθοι της Αριστεράς

Για πρώτη φορά μετά τον Τσουτσουβή, και βέβαια πολύ

περισσότερο σήμερα, η αριστερά υποχρεώνεται να εγκαταλείψει τα σενάρια περί «ύποπτων σκοτεινών δυνάμεων», πρακτόρων, προβοκατόρων και άλλα παρόμοια. Πλέον τα πράγματα είναι αρκετά καθαρά, η «τρομοκρατία» είναι πραγματική και ανήκει σε ένα κομμάτι του εαυτού της, έστω στην εξτρεμιστική και «αναρχική» εκδοχή της. Με την παλιά τακτική της προβοκατορολογίας δεν χρειαζόταν να αναμετρηθεί με τις πολιτικές πρακτικές που πρότεινε το ένοπλο, ούτε να αναρωτηθεί για τις κοινωνικές διαστάσεις και ρίζες του. Το συμπέρασμα ήταν βολικό: «κανένας στην Ελλάδα δεν προτάσσει την πρακτική και τη λογική της βίας εκτός από προβοκατόρες και πράκτορες». Και αν σ' αυτή τη λογική είχε πρωτοστατήσει το ΚΚΕ, ωστόσο δεν ήταν αμέτοχος ούτε οι υπόλοιπες συνιστώσες της αριστεράς. Όταν λοιπόν σήμερα το «Αντί» εκπλησσεται, και καλά κάνει, για την κοινωνική αναισθησία της Αριστεράς, καλά θα ήταν να έψαχνε τα παλιότερα τεύχη του, αλλά κάλλιο αργά παρά ποτέ. Για να μην πούμε τίποτε για την προβοκατορολογία και καταγγελολογία του παλιού ΚΚΕ Εσωτερικού. Οι ελάχιστες δυνάμεις που υποστήριζαν πως το ένοπλο αποτελεί πραγματικό πολιτικό και κοινωνικό φαινόμενο είτε φιμώνονταν, είτε χαρακτηρίζονταν τρομοκράτες και φιλοτρομοκράτες.

Σήμερα λοιπόν είναι υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουν την πραγματική διάσταση του ένοπλου. Εντούτοις δεν βρίσκουν παρά να ψελλίσουν ελάχιστα λόγια για την «καταδίκη αυτών των μεθόδων που δεν οδηγούν πουθενά». Δεν θα είχαμε καμιά αντίρρηση, όμως θα θέλαμε να ξέρουμε «πού οδηγούν» οι δικές τους μέθοδοι; Πού οδήγησαν οι μέθοδοι του κοινοβουλευτικού κρετινισμού, πού οδήγησαν τα κόμματα και οι σοσιαλισμοί τους; Σ' αυτό το τοπίο μετά τη μάχη, όπου δίπλα στα εκατομμύρια από τις εκατόμβες της Καμπότζης διασταυρώνονται οι Γιαρουζέλσκι, οι Μιτεράν και οι Παπανδρέου; Αυτές είναι οι «μέθοδοι» της αριστεράς! Και για να μη φεύγουμε μακριά από την Ελλάδα: πού οδήγησαν οι μέθοδοι τους μετά τη μεταπολίτευση και ιδιαίτερα με την άνοδο του αριστερού ΠΑΣΟΚ στην εξουσία; Μα βέβαια στον Κουρή, την «Αυριανή», τον Τόμπρα, τον Κουτσόγιωργα, σ' αυτό το κράτος της καταστολής, του κοινωνικού ρατσισμού ενάντια στους νέους και τους απόκληρους, στον πρόεδρο Σαρτζετάκη, που τάσσεται σαφώς κατά των παθητικών ομοφυλόφιλων. Αν σήμερα αποπειρώνται μια νέα επιχείρηση εξαγνισμού στα «κρυστάλλινα» νερά της αριστερής συμπαράταξης, ποιον μπορούν να πείσουν οι αναπαλαιώσεις και οι παρθενογενέσεις των εν αμαρτίαις γηρασάντων; Η αριστερά διαρρηγνύει τα ιμάτια της απευθυνόμενη προς τους νέους: «μην παίρνετε τον δρόμο του ένοπλου, δεν οδηγεί πουθενά! Μα ποιος οδηγεί κάπου σήμερα; Όταν επί χρόνια ολόκληρα μαζί με τους κατασταλτικούς μηχανισμούς του κράτους προσπαθούσε να φιμώσει τη φωνή και την ύπαρξη της κοινωνικής αντιπολίτευσης, όταν στα 1980 ο Παπανδρέου, ο Κύρκος και ο Φλωράκης όχι μόνο άφηναν αναπάντητους τους φόνους της Κανελοπούλου και του Κουμή, αλλά έδιναν εξετάσεις, ιδιαίτερα ο πρώτος, για την αντίθεσή τους σε κάθε διασάλευση της τάξης, έστω και αν το τίμημα ήταν οι φόνοι που διέπραξαν Ε-ΣΚΕΜΜΕΝΑ τα ΜΑΤ! Όταν πάλι το 1985 η εξουσία του Παπανδρέου δολοφονούσε έναν δεκαπεντάχρονο, για άλλη μια φορά τα κόμματα της αριστεράς «τρόμαζαν» μπροστά στις σπασμένες βιτρίνες και οι διαφωνούντες με το ΠΑΣΟΚ συνδικαλιστές της ΓΣΕΕ, αντί να καλέσουν σε

κινητοποιήσεις ενάντια στη δολοφονία του Καλτζέα, καλούσαν αντίθετα σε αναστολή των εργατικών κινητοποιήσεων γιατί μερικές δεκάδες βιτρίνες έσπασαν στην Αθήνα. Αυτό λοιπόν ήταν το «καθήκον» της εργατικής τάξης των «εκπροσώπων» της! Όταν εξεγείρεται το πιο καταπιεσμένο και περιθωριοποιημένο κομμάτι των προλεταρίων και της νεολαίας, να μην παλεύει για να εντάξει αυτή την εξέγερση και αμφισβήτηση σε μια συνολική πρόταση, σε μια συνολική αντιπαράθεση, αλλά να συμπαράτασσεται με το κράτος στην καταστολή του! Ακόμα και οι δυνάμεις της συγκροτημένης εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, έδειχναν την ίδια αδυναμία να κατανοήσουν ένα βαθύτατο κοινωνικό φαινόμενο, παρά μόνο κατόπιν εορτής. Ποια διέξοδος υπήρχε λοιπόν για το πιο αμφισβητησιακό και εξεγερμένο κομμάτι της νεολαίας; Τι άλλο παρά η ιδιότητα, ο χουλιγκανισμός, η ποινικοποίηση, οι υπόγειοι δρόμοι των ναρκωτικών, οι κλοπές και, για το πιο συγκροτημένο κομμάτι τους, η βίαιη αντιπαράθεση με το κράτος!

Όσο η επίσημη αριστερά — και άκρα αριστερά — ενδιαφέρει σε σωματεία, διοικητικά συμβούλια, «παράταξεις», επινίκιες ταβέρνες και μπαρ, χωρίς να μπορεί να αγγίξει κανένα ζωντανό κοινωνικό πρόβλημα εκείνης της άλλης κοινωνίας των «κολασμένων» που όλο και μεγαλώνει στην κοινωνία μας του «φιλελεύθερου σοσιαλισμού», της κοινωνίας των «ανήλικων εγκληματιών», της μαύρης δουλειάς, των ξένων εργατών, των νέων χουλιγκαν, των άνεργων, των μοναχικών προλεταρίων, που πυκνώνουν τα δωμάτια των μεγαλουπόλεων, τόσο αυτά τα στρώματα θα οδηγούνται σε μια αντιπαράθεση «για λογαριασμό τους», χωρίς «πρόγραμμα» άλλο, παρά το «πρόγραμμα» της απαλλοτρίωσης των αφεντικών, έστω και ιδιωτικά και του μίσους για την εξουσία.

Βρισκόμαστε σε μια φάση αναδιάρθρωσης της κοινωνίας, όπου η παλιά κοινωνία της — μικρομεσαίας, έστω — αλληλεγγύης, μπαίνει σε κρίση και το προλεταριάτο τείνει να διαιρεθεί ανάμεσα σε ένα κομμάτι που κάτι έχει να χάσει, ή νομίζει πως έχει να χάσει και σε όλη εκείνη την «άμορφη» μάζα των ανειδίκευτων, των άνεργων, των υποπρολεταρίων, των γυναικών, που δεν έχει ούτε «σωματείο», ούτε «κόμμα να ψηφίσει». Σ' αυτή τη φάση λοιπόν που το κράτος χρειάζεται και θέλει την αποδυνάμωση του εργατικού κινήματος μέσα από τη συντηρητικοποίηση του «εξασφαλισμένου» κομματιού και την περιθωριοποίηση των μη εξασφαλισμένων, το ανάθεμα και η καταδίκη της κάθε μορφής βίας αυτών των στρωμάτων δεν έχει άλλη συνέπεια παρά να τα οδηγεί στο στόμα του κράτους, της φυλακής των προξέμπορων, ενώ ταυτόχρονα αποδυναμώνει και το παραδοσιακό εργατικό κίνημα.

Το ίδιο έργο παίχτηκε για παράδειγμα στη γειτονική Ιταλία, όπου το Κομμουνιστικό Κόμμα εφύρε τη θεωρία των δύο κοινωνιών — που πρώτος διατύπωσε ο αξιότιμος Κατσιάρι, παλιός εργαστής — μιας πρώτης κοινωνίας, «νόμιμης», «νορμάλ», όπου οι συγκρούσεις ρυθμίζονται και διαμεσολαβούνται από τους θεσμούς, και μιας δεύτερης κοινωνίας, που δεν γνωρίζει «νόμους», που βρίσκεται στο «περιθώριο», βίαιης, που απειλεί όχι απλά την άρχουσα τάξη, αλλά την «πρώτη κοινωνία» στο σύνολό της. Επομένως η κοινωνία παύει να διαιρείται σύμφωνα με το παλιό μαρξιστικό σχήμα, στις δύο βασικές τάξεις, αλλά σ' αυτές τις δύο κοινωνίες. Επομένως η εργατική τάξη του εξασφαλισμένου τομέα πρέπει να συνταχθεί με την αστι-

κή τάξη για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο των «λυσσασμένων» που απειλούν τα θεμέλια της κοινωνίας και μόνο στη συνέχεια θα μπορέσει να επανέλθει στην «ταξική πάλη» με την αστική! Αυτό σήμαινε για το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 στην Ιταλία ο ιστορικός συμβιβασμός, τσάκισμα και περιθωριοποίηση του «κοινωνικού προλεταρίου», της αυτονομίας του, της εξεγερσιακής του συμπεριφοράς. Η τακτική του ΙΚΚ και της Χριστιανοδημοκρατίας στόχευε ακριβώς στην παρεμπόδιση κάθε διαμεσολάβησης, κάθε πολιτικής ανάδυσης και συγκρότησης γι' αυτό το υποκείμενο με κύριο στόχο είτε την κοινωνική του ποινικοποίηση, είτε μια πρόωρη και αυτοκτόνα ένοπλη αντιπαράθεση, όπως έγινε με τις Κόκκινες Ταξιαρχίες. Και παρόλο που στην Ελλάδα αυτά τα φαινόμενα έχουν μικρότερες διαστάσεις, τι άλλο νόημα είχαν όλη την προηγούμενη δεκαετία οι επιθέσεις των Κνιτών και της ΕΣΑΚ ενάντια στα «φρικιά», κάθε Πολυτεχνείο, για να τους πετάξουν έξω από τη διαδήλωση; Μα τι άλλο παρά να τους παραδώσουν βορά στα χέρια της αστυνομίας; Μιλάμε σήμερα για κοινωνικό ρατσισμό ενάντια στην εξεγερμένη νεολαία και ξεχνάμε ότι οι πρώτες μεγάλες συγκρούσεις δεν έγιναν με την αστυνομία αλλά με τα «ΚΝΑΤ» ενώ συχνά και ένα μεγάλο ποσοστό της άκρας αριστεράς στεκόταν ανήμπορο να κατανοήσει τι συνέβαινε. Πρώτα έγιναν οι επιθέσεις των Κνιτών στο Χημείο και πολλά χρόνια μετά ακολούθησε η «σοσιαλιστική αστυνομία». Για χρόνια ολόκληρα οι «αναρχοαυτónομοι», κατά τη φρασεολογία της ΚΝΕ, αλλά και των άλλων υγιώς σκεπτόμενων, ακόμα και του «Ρήγα» ή εξωκοινοβουλευτικών ομάδων, ήταν οι λειψοί και αποδιοπομπαίοι των εφημερίδων, του κατεστημένου, νεολαίων, ΕΦΕΕ κ.λπ., δηλαδή όλης της μεταπολίτευσης.

Μπροστά σ' αυτό το μπλοκάρισμα, μπροστά στην απόρριψη, μπροστά στην έλλειψη οποιασδήποτε πρότασης ικανής να εκφράσει μίαν ευρύτερη συμμαχία όλων των προλεταριακών και αμφισβητησιακών στρωμάτων, ποια άλλη διέξοδος έμενε σ' αυτή την «άγρια νεολαία»; Για ένα μεγάλο ποσοστό η πολιτική και κοινωνική περιθωριοποίηση, για λίγους ο δρόμος των όπλων, ο δρόμος του μίσους ενάντια στον μπάτσο, το κράτος, τα αφεντικά, τους πολιτικούς, ακόμα βέβαια και στον ίδιο τον υποφαινόμενο, που με την ηλικία του και την προσπάθεια εκλογίκευσης μιας αντιπαράθεσης μιλούσε μια περίεργη γλώσσα για ιταλική εμπειρία, εκλογίκευση της χρήσης της βίας, «συμμαχίες», και άλλα ηχηρά παρόμοια!

Πριν δύο χρόνια στο Πολυτεχνείο, αυτή η αντιπαράθεση έφτασε στο απόγειό της σε μαζική κλίμακα. Ο βίαιος αυθορμητισμός των νεαρών προλεταρίων και ο συντηρητικός καθωσπρεπισμός των εργατικών οργανώσεων απαγόρευαν μια οποιαδήποτε συνάντηση, μια οποιαδήποτε σύζευξη που θα άνοιγε πιθανώς ένα νέο δρόμο συμμαχίας, έστω την ύστατη στιγμή. Οι δυνάμεις που επιθυμούσαν μια τέτοια σύζευξη ήταν τόσο αδύναμες ώστε σαρώθηκαν από μια σύγκρουση που τις ξεπερνούσε. Από τότε και μετά έχει δρομολογηθεί μια νέα εξέλιξη, Το ζήτημα της ένοπλης αντιπαράθεσης με το κράτος εμφανίζεται σαν ο μόνος δρόμος για το πολιτικοποιημένο κομμάτι των εξεγερμένων νέων.

Οι προλετάριοι που σήμερα παίρνουν το δρόμο του ένοπλου δεν θα πειστούν από τους γεροντικούς λόγους που τους συμβουλεύουν «σύνεση, μ' αυτά δεν βγαίνει τίποτα». Ένας τέτοιος λόγος μπορεί πιθανά να απαντάει στην «17 Νοέμβρη» αλλά δεν απαντάει στους νέους, δεν απαντάει στους κοινωνικούς προλετάριους. Όχι, εξάλλου αυτοί δεν υποστηρίζουν το ένοπλο «γιατί αυτό θα φέρει κάποια μελλοντική ευτυχισμένη κοινωνία», όχι, οι ρίζες της ταύτισης με τον αντάρτη της πόλης βρίσκονται στα σωθικά, στα σπλάχνα, βρίσκονται στο μίσος του μπάτσου, του κράτους, της εξουσίας, βρίσκονται στο αδιέξοδο. Χιλιάδες συζητήσεις έγιναν και γίνονται πάνω σ' αυτό το θέμα. Και η συζήτηση μιλάει συχνά διάλογος κουφών. Οι μεν υποστηρίζουν πως το ένοπλο δεν έχει διέξοδο, μεταβάλλεται σε τρομοκρατία που αναπόφευκτα θα συντριβεί από την ισχυρότερη κρατική τρομοκρατία, οι ένοπλες οργανώσεις δεν διαθέτουν πρόταση για την κοινωνία κ.λπ. Και από την άλλη πλευρά είναι ο... τοίχος. «Ε, και ποιος σου είπε ότι υποστηρίζω το ένοπλο γιατί είμαι βέβαιος πως θα νικήσει, ή γιατί προτείνει ένα όραμα κοινω-

νίας. Αυτά είναι δευτερεύοντα. Το κύριο είναι άλλο, πως μισώ αυτή την κοινωνία, μια κοινωνία αναισθητοποιημένη, νεκρή, σάπια, μισώ τους διεφθαρμένους πολιτικούς της, τον Αυριανισμό της. Σ' αυτή την κοινωνία που δεν έχει κανένα μέλλον και κανένα όραμα θέλω τουλάχιστον να πεθάνω όρθιος, όπως ο Τσοτσουβής ή ο Πρέκας».

Το αντάρτικο, λοιπόν, το ένοπλο, η «τρομοκρατία» αποτελεί κοινωνικό και πολιτικό δημιούργημα της μεταπολίτευσης και της αριστεράς. Επομένως δεν μπορεί η τελευταία να ισχυρίζεται πλέον πως δεν γνωρίζει αυτό το πιο άγνωστο «παιδί» της. Θα προχωράγαμε μάλιστα ακόμα περισσότερο, θα ισχυριζόμαστε πως το ένοπλο κομμάτι της αριστεράς διαθέτει πολύ παλιές περγαμηνές.

Νόμιμο τέκνο ή αποπαιδί

Η μαρξιστική και μάλιστα η μαρξιστική-λενινιστική παράδοση, όπως και η αναρχική — και ιδιαίτερα η κομμουνιστική αναρχική παράδοση (Μπακούιν κ.λπ.) στηρίζονται σε μια βασική παραδοχή: η επανάσταση είναι μια κοινωνική ανατροπή που εγκαινιάζεται με μια βίαιη πολιτική επανάσταση. Πρώτα οι προλετάριοι ανατρέπουν την παλιά εξουσία, εκ βάθρων, και κατά συνέπεια βίαια, και στη συνέχεια αρχίζουν να οικοδομούν μια νέα, είτε σταδιακά — στη μαρξιστική εκδοχή της μετάβασης μέσω της δικτατορίας του προλεταριάτου — είτε ακαριαία στην αναρχική εκδοχή. Ξέρουμε ότι αυτό το σχήμα λειτούργησε και λειτουργεί σε ένα σύνολο από κοινωνίες — άσχετα βέβαια με τα αποτελέσματα που είχε — ενώ αντίθετα σχεδόν ποτέ δεν λειτούργησε στις χώρες της Δύσης, ή τουλάχιστον εδώ και σαράντα χρόνια. Τα μαρξιστικά κόμματα στη Δύση εγκατέλειψαν είτε θεωρητικά και προγραμματικά — τα σοσιαλιστικά κόμματα — είτε στην πράξη — τα κομμουνιστικά — αυτό το σχήμα, και μεταβλήθηκαν σε κόμματα ρεφορμιστικά: σταδιακός μετασχηματισμός του παλιού συστήματος κ.λπ. κ.λπ.

Στα μέσα της δεκαετίας του '60 αναπτύχθηκε στις περισσότερες χώρες της Δύσης ένα νέο επαναστατικό κίνημα, που συμβατικά ονομάζουμε κίνημα του '68, που ξανάβαλε το ζήτημα της αμεσότητας της επανάστασης, σαν μια διαδικασία κοινωνική, πολιτιστική ΚΑΙ πολιτική. Από τότε πέρασαν είκοσι χρόνια, και αυτό το κίνημα σαν πολιτικό κίνημα που διεκδικούσε την άμεση και βίαιη ανατροπή της παλιάς τάξης πραγμάτων απέτυχε, οι οργανώσεις που στα τέλη της δεκαετίας του '60, αρχές του '70 απειλούσαν τη σταθερότητα των «δυτικών δημοκρατιών» έπαψαν να υπάρχουν ή μετεξελίχθηκαν. Την ίδια εξέλιξη μπορούμε να διαπιστώσουμε στην Ελλάδα μετά τη μεταπολίτευση. Οι οργανώσεις της άκρας αριστεράς σταδιακά

φορμιστική πρακτική, έστω και την πιο «αριστερή», ή αντίθετα εκείνος που θέλοντας να συμβαδίζουν τα λόγια του με τις πράξεις του, επιλέγει το δρόμο του ένοπλου; Γιατί πράγματι αν πιστεύεις στην προτεραιότητα της επαναστατικής ανατροπής με ένοπλα μέσα δεν μπορείς να περιμένεις εσαεί «να ωριμάσουν οι συνθήκες»!

Αναλαμβάνουν οι επαναστάτες να τις «κάνουν να ωριμάσουν». Να, περίπου, η απάντηση που έδωσαν οι «Κόκκινες Ταξιαρχίες» στην Ιταλία ή η «17 Νοέμβρη» στην Ελλάδα! Και αν βέβαια αυτή η παραδοχή υποφέρει από την απουσία «ύπαρξης επαναστατικής κατάστασης» τέτοια που την «δίδασκε» ο μαρξισμός-λενινισμός, η πρώτη εκδοχή υποφέρει από αποδοχή του ρεφορμιστικού πλαισίου πρακτικής και δεν μπορεί να συνδεθεί με μια λογική «μελλοντικής» βίαιης ανατροπής. Άραγε πόσο μελλοντικής; Οι σημερινοί μαρξιστές-λενινιστές αρέσκονται να χαρακτηρίζουν τους ένοπλους τρομοκράτες σαν την «Ναρρόντνια Βόλια», ενώ οι ίδιοι αναλαμβάνουν την ρόλο του... Λένιν, αλλά ξεχνούν πως οι μπολσεβίκοι και ο Στάλιν για παράδειγμα, χτυπούσαν και τράπεζες, ήταν παράνομοι για όλη τους σχεδόν τη σύντομη προεπαναστατική ζωή σαν κόμμα και το 1905 ο Λένιν υποστήριζε την ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ (ναί επί λέξει, για να μη τρομάζουμε με τις λέξεις). Αντίθετα οι ίδιοι κοντεύουν να γεράσουν στη νομιμότητα και οι περισσότεροι, ιδιαίτερα στις χώρες της Δύσης, και στην Ελλάδα μετά τη χούντα, δεν έχουν σοβαρά ενοχληθεί από τον «ταξικό αντίπαλο» για καμιά εικοσαετία. Επομένως τα παλιά σχήματα δεν κολλάνε στη σημερινή πραγματικότητα.

Οι ένοπλες οργανώσεις αποτελούν κομμάτι και συνέχεια της κυρίαρχης μαρξιστικής-λενινιστικής παράδοσης και το ίδιο θα λέγαμε για τον κομμουνιστικό αναρχισμό. Δεν μπορεί να είσαι αναρχικός — συνεπής με τις ιδέες σου της άρνησης του κράτους και της καταστολής του και να το αντιμετωπίζεις μια ολόκληρη ζωή μόνο με μπροσούρες.

Επομένως το ένοπλο κίνημα στη Δύση σήμερα, αποτελεί μια πραγματικότητα που θέτει σε αμφισβήτηση τις ίδιες τις παραδοχές της αριστεράς. Αν η πολιτική ανατροπή συνεχίζει να τίθεται σαν πρωταρχικός στόχος, τότε κανείς θα πρέπει να αποδεχτεί πως οι ένοπλες οργανώσεις προσφέρουν μια απάντηση συχνά πειστικότερη από εκείνη που δίνουν πολλοί από καθέδρας επαναστάτες — ή τουλάχιστον είναι και οι δύο ελάχιστα πειστικές.

Η αντίφαση που επισημάναμε πιο πάνω, ότι δηλαδή, οι ένοπλες οργανώσεις βρίσκονται στην παράδοση του μαρξισμού-λενινισμού εκτός από ένα... σημείο(!) «την ύπαρξη επαναστατικής κατάστασης», ενώ αντίστροφα για τους άλλους αυτή η έλλειψη απαγορεύει την ένοπλη πάλη «ση-

αποδυναμώθηκαν και η επαγγελματία της επικείμενης επαναστατικής ανατροπής αποδείχτηκε φρούδα. Εδώ δεν μας ενδιαφέρει το γιατί — οι απαντήσεις για όσους τουλάχιστον θέτουν το ερώτημα είναι γνωστές. Επέναντι λοιπόν σ' αυτή την έκπτωση της επαναστατικής εξαγγελίας ποιος άραγε είναι «συνεπέστερος» μαρξιστής-λενινιστής, εκείνος που επαναλαμβάνει τη λιτανεία της μελλοντικής ανατροπής, όταν ο ίδιος αποδέχεται στην πράξη τη ρε-

μερα», αν αντιμετωπιστεί στη ρίζα της, μπορεί να επιτρέπει — ίσως — την έξοδο από τον φαύλο κύκλο, είτε ρεφορμισμός, είτε καταφυγή στο αδιέξοδο του ενόπλου. Πρέπει η κριτική να φτάσει στις ίδιες τις προϋποθέσεις του διλήμματος. Να απαντηθεί διαφορετικά το ερώτημα, τι είναι επανάσταση, τι μπορεί να είναι ένα επαναστατικό κίνημα στις μέρες μας. Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα πιστεύουμε ότι θα μας απασχολεί, όλα τα επόμενα χρόνια.

Και σ' αυτό το δεύτερο επίπεδο, λοιπόν, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την άμεση προέλευση των απόψεων του ένοπλου από την θεωρητική και ιδεολογική μήτρα της αριστεράς — είτε μαρξιστικής-λενινιστικής όπως υπήρξε κυρίαρχα στην Ελλάδα, είτε αναρχικής.

Όσο η αριστερά δεν θα μπορεί να προσφέρει μια απάντηση για την αποτυχία του μαρξισμού-λενινισμού της, και παράλληλα και συμμετρικά του ρεφορμισμού της, δεν θα υπάρχει άλλο καταφύγιο για τα πιο εξεγερμένα κομμάτια από τον αδιέξοδο — πολιτικά — δρόμο του ενόπλου.

Η δολοφονία του Μιχάλη Πρέκα, οι συλλήψεις, οι έρευνες, η τρομοκρατολογία που γνώρισαν μια νέα έξαρση ήρθαν να βάλουν επιτακτικά το ζήτημα όχι μόνο ή κύρια του ένοπλου, αλλά στην ουσία το πρόβλημα του πολιτικού αδιέξοδου στο οποίο έχει περιέλθει η θεωρία και η πρακτική της κοινωνικής αλλαγής. Αδιέξοδο στο επίπεδο του υποκειμένου με την διαίρεση ανάμεσα σε δύο κομμάτια του προλεταριάτου, που όλο και περισσότερο υλοποιείται και στη χώρα μας, και της οποίας ένδειξη αποτελεί η πρακτική του ένοπλου.

Αδιέξοδο και σε ένα δεύτερο και ευρύτερο πεδίο, εκείνο της θεωρητικοπρακτικής δραστηριότητας για την αλλαγή της κοινωνίας, αδιέξοδο των κυρίαρχων μέχρι σήμερα επαναστατικών θεωριών. Αδιέξοδο που κινείται ανάμεσα στους δύο πόλους του ρεφορμισμού και του ένοπλου. Αυτό το αδιέξοδο που γνώρισαν ήδη κινήματα όπως το ιταλικό και το γερμανικό, διαγράφεται σήμερα και στην Ελλάδα και με τις δύο του όψεις τόσο το αδιέξοδο και η αθλιότητα του ρεφορμισμού όσο και η απελπισμένη πρόταση του αντάρτικου. Ιδού λοιπόν το ερώτημα και δεν χωράει υπεκφυγή για όποιον θέλει να είναι τίμιος με τον εαυτό του, ή θα επιζητεί επαναστάσεις «στα όνειρά του» και θα ζει τον ρεφορμισμό στη ζωή του, είτε θα πραγματοποιεί την επανάσταση σε μικρογραφία, στα πλαίσια μιας μικρής ομάδας, έστω και χωρίς προοπτική.

Αν λοιπόν μπορεί να υπάρξει λύση στο γόρδιο δεσμό δεν μπορεί παρά να είναι ανάλογη με εκείνη που πρότεινε... ο Μέγας Αλέξανδρος!...

Σήμερα το μίσος, το ταξικό μίσος και ο λόγος, το λογικό, ο ορθολογισμός, βρίσκονται σε ένα επικίνδυνο διαζύγιο στην Ελλάδα. Και επαναστατικό κίνημα δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο όταν αυτά τα δύο πάνε μαζί. Η νέα ουτοπία, απόπειρα, προσπάθεια, θα πρέπει να θέτει ακριβώς αυτό το στόχο, τη συνύφεση του ταξικού μίσους και του λόγου. Το καθένα διαχωρισμένο είναι αδιέξοδο και θάνατος, είτε θάνατος από σφαίρες, είτε αργός και άθλιος θάνατος. Αν λοιπόν ο θάνατος του Μιχάλη Πρέκα χθες, του Χρήστου Τσουτσουβή και του Χρήστου Κασίμη συμβάλ-

λουν στον προβληματισμό σ' αυτή την κατεύθυνση — και για όσους σκέφτονται, έχει ήδη συμβάλει, τόσο αποφασιστικά όσο μπορεί να συμβάλει η υπέρτατη θυσία του αγωνιστή που πεθαίνει — τότε ο θάνατός τους δεν θα πάει χαμένος. Και, όπως έλεγε κάποιος «παλιός», ο θάνατός τους θα έχει τόσο βάρος όσο ένα ολόκληρο βουνό.

Γιώργος Καραμπελιάς

Η «ΜΑΧΗ» ΤΗΣ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ

Αρχή, σταθμός ή τέλος, και για πού;

Ο Κ. ΔΡΟΣΟΓΙΑΝΝΗΣ δήλωνε λίγο καιρό πριν τη μάχη της Καλογρέζας ότι «ακουμπάει τους τρομοκράτες». Διάφορα δε δημοσιεύματα στον Τύπο, προεξοφλούσαν ότι σύντομα θα 'χει η ΕΛΑΣ μεγάλη επιτυχία στον τομέα της «αντιτρομοκρατικής» εκστρατείας. Πόσο τυχερά ήταν όλα αυτά σε σχέση με την μετ' ολίγο μάχη της Καλογρέζας, είναι ένα από τα ερωτήματα που χρειάζεται να διερευνηθούν. Όπως χρειάζεται να διερευνηθεί κι η μεθόδευση της ασφάλειας σε σχέση με την τυχαία(;) ανεύρεση της γιάφκας στην οδό Καλαμά πέρσι και των στοιχείων που εκεί συνέλεξε. Στοιχείων που αποτέλεσαν τη βάση της κατ' αρχήν ενοχής των Μπουκουβάλα-Βογιατζή, που προφυλακίστηκαν μαζί με το Μαρίνο-Σμυρναίο σαν μέλη της Αντικρατικής πάλης ή όποιος άλλης ήθελε προκύψει στην πορεία.

Και λέμε όποιος άλλης, γιατί λίγες μέρες μετά την «εξάρθρωση» της ένοπλης ομάδας με μέλη τους Μπουκουβάλα-Βογιατζή-Μαρίνο-Σμυρναίο όπως ανακοίνωσε η ασφάλεια, «νέα στοιχεία» είδαν το φως της δημοσιότητας. «Νέα» ενός χρόνου βέβαια, αφού βρέθηκαν πέρσι στη γιάφκα της Καλαμά και εννοούμε τα κλειδιά, που κατά την ασφάλεια είναι κλειδιά που χρησιμοποίησε η 17 Νοέμβρη σε δύο από τις επιχειρήσεις της. Αφού λοιπόν με τη γιάφκα της οδού Καλαμά είχε σχέση ο Τσουτσουβής και με τον Τσουτσουβή ο Μπαλάφας κι ο Μπαλάφας με τον Πρέκα τότε για την ασφάλεια, δια της επαγωγής, προκύπτει η αλυσιδωτή σχέση των ένοπλων οργανώσεων μεταξύ τους. Κι επειδή η επαγωγή δεν έχει τέλος προκύπτει αβίαστα ότι κι οι 4 συλληφθέντες που έχουν συνδετικό κρίκο τον Πρέκα έχουν 'σχέση και με τη μάχη της Καλογρέζας — ήταν δεν ήταν παρόντες — και με τον Μπαλάφα και φυσικά με τον Τσουτσουβή και μέσω αυτού και με την 17 Νοέμβρη. Μ' αυτό το σενάριο προσπαθούν οι αρχές να δέσουν τις κατηγορίες, να τις διευρύνουν αν μπορούν στη συνέχεια, για να εμφανίσουν ένα αξιόπιστο αντιτρομοκρατικό χτύπημα.

Είναι γεγονός ότι όλα αυτά τα χρόνια είχε τρωθεί η αξιοπιστία της ΕΛΑΣ και των λοιπών υπηρεσιών, με τις διάφορες γκάφες τους στην αγωνία τους να πιάσουν το νήμα της τρομοκρατίας. Κι είχαν τόσο δημόσια χλευαστεί, που οι διάφοροι καλόπιστοι κριτές τους, μπορεί να 'ναι αναγκασμένοι να κρατούν επιφυλάξεις για το αίσιο τέλος αυτής της επιχείρησης, αλλά δεν κρύβουν την ικανοποίησή τους για την ψυχραιμία και την μεθόδευση των αρχών στην εξάρθρωση της «ομάδας Πρέκα».

Η υπόθεση Κρυστάλλη καταγγέλθηκε μετά βδελυγμίας γιατί ήταν ανθρακός ο θησαυρός. Εδώ υπάρχει σιωπή και μόνο κάποια ερωτήματα διατυπώνονται, γιατί μοιάζει να υπάρχει, αν όχι θησαυρός, τουλάχιστον μια καλή μπάζα. Το κράτος και οι υπηρεσίες του καταγγέλλονται ότι δεν μπορούν να πετύχουν το στόχο τους. Όταν τα καταφέρνουν όλο και κάποια άλλοθι βρίσκονται για τις παραβιάσεις και τις προβοκάτσιες που κάνουν.

Στην Ελλάδα είναι γνωστό ότι δεν υπάρχει παράδοση δημοκρατίας και μ' αυτό δεν εννοούμε μόνο την εξουσία αλλά και την κοινωνία, τους πολίτες της και τους φορείς της. Δεν είναι λοιπόν περίεργο που καθόλου, έως πολύ λίγα, ειπώθηκαν γι' αυτό το «αντιτρομοκρατικό» χτύπημα της ΕΛΑΣ και των ένκονων μεθοδεύσεων που χρησιμοποίη-

ησε. Η εν ψυχρώ δολοφονία του Μ. Πρέκα περισσότερο απασχόλησε μήπως ζωντανός ήταν χρησιμότερος για την διαλεύκανση, παρά σαν επί της ουσίας υπεράσπιση του δικαιώματος, στη ζωή του κάθε πολίτη. Η σύλληψη των Μπουκουβάλα-Βογιατζή με περσινά ενοχοποιητικά στοιχεία — ένα αποτύπωμα στην πόρτα του μεν κι ένα σημείωμα της δε, για τα οποία δεν υπάρχει τίποτε στη δικογραφία — τα οποία έδωσαν λόγω της σχέσης τους με τον Πρέκα, αναδεικνύει ένα σημαντικό ζήτημα: την ποινικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων.

Μπορούμε να πούμε ότι η ελευθερία του να 'χει ο πολίτης όποιες φιλικές, ερωτικές ή άλλες κοινωνικές σχέσεις, είναι ένα από τα αγαθά που επλήγη άμεσα στην τελευταία επιχείρηση της ΕΛΑΣ. Με βάση φιλικές σχέσεις που απεικονίζονται — τι έγκλημα — και σε φωτογραφία, ενοχοποιούνται από την ασφάλεια σαν μέλη ένοπλης ομάδας τρεις φίλες της Βογιατζή. Με την ίδια αιτία έγιναν παράνομα έρευνες, προσαγωγές στην ασφάλεια, ανακρίσεις, δημόσιος διασυρμός κλπ. σε δεκάδες άτομα που είχαν την οποιαδήποτε κοινωνική σχέση με κάποιον από τους τέσσερις συλληφθέντες.

Κι όλα αυτά σε μια εποχή που βρίσκεται σε μαρasmus κάθε μορφή κοινωνικότητας, βασική αιτία για τον μαρasmus κάθε κοινωνικής συλλογικότητας για τη συντηρητικοποίηση και απομόνωση των πολιτών.

Κι όμως, αυτό το αγαθό και οι αντισυνταγματικές μεθοδεύσεις που το συνόδευσαν δεν θεωρήθηκαν άξια καταγγελιών, ίσως ή έστω μικρότερης βαρύτητας από τις υποκλοπές των τηλεφώνων!!! Εδώ βέβαια μια σωστή πολιτική εκτίμηση δεν θα πρέπει ν' αγνοήσει ή να υποβαθμίσει την συμμετοχή των ένοπλων οργανώσεων στη διάλυση του κοινωνικού ιστού. Το φιλοθεάμον κοινό που θαυμάζει τις ενέργειές τους δεν ακολουθεί το παράδειγμά τους. Ένας κόσμος που δεν είναι παράνομος και που ασφυκτιά, δέχεται το βάρος των χτυπημάτων της εξουσίας (φυλακές, συλλήψεις κλπ.) που προορίζονται γι' αυτούς. Κατασκευάζεται η ενοχή του ή διογκώνεται η συμμετοχή του, στο βωμό του καθυσχασμού της κοινής γνώμης και των ξένων μυστικών υπηρεσιών, ότι η εξουσία καλά κρατεί. Στην Ιταλία οι παλιοί σύντροφοι ακόμα δεν χαιρετιούνται μεταξύ τους.

Ο φόβος φυλάει τα έρμη. Η «τρομοκρατία» καίει για να διαμαρτυρηθεί κανείς, προτιμάει να τρομοκρατηθεί. Δεν καταλαβαίνουν άραγε ότι η κυβέρνηση μ' όλα αυτά κάνει πολιτική, μετατοπίζοντας ακόμα πιο δεξιά τις πολιτικές ισορροπίες; Ξεχάστηκε ότι στη γειτονική Ιταλία ο αντιτρομοκρατικός αγώνας κι η κοινωνική συναίνεση σ' αυτόν, διάλυσε ένα ολόκληρο κίνημα πιο καιρία κι από τους ένοπλους; Αν σήμερα υπάρχουν ακόμα περιθώρια για ταύτιση σε αντιπαράθεση με την βολεμένη σιωπή, το αύριο δεν προμηνύεται και τόσο ελπιδοφόρο. Γιατί αν η ταύτιση αποδειχθεί αδιανόητη, τότε θα μείνει κυρίαρχη στάση η σιωπή.

Από σήμερα λοιπόν, να υπερασπίσουμε τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, όλων ανεξάρτητα των πολιτών, όχι σαν ανθρωπιστές, φιλελεύθεροι δημοκράτες αλλά σαν πολίτες και σαν κίνημα που ξέρει καλά ποιος είναι ο τελικός παραλήπτης του αυταρχισμού και της κρατικής καταστολής.

Αναστασία Χριστοδουλοπούλου

ΤΟ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ στο κακουργιοδικείο των πέντε αγωνιστών μελών της Επιτροπής Κατάληψης του Πολυτεχνείου '85 φαίνεται να ολοκληρώνεται ο κύκλος της καταστολής που άνοιξε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ πριν δυο χρόνια με τη δολοφονία του 15χρονου Μιχάλη Καλτέζα. Ενώ ο δολοφόνος αστυφύλακας Μελίστας αφήνεται ελεύθερος, οι Ν. Γιαννόπουλος, Γ. Καραμπελιάς, Τ. Κατιντσάρος, Τ. Παναγόπουλος και Αγ. Χριστοδουλόπουλος οδηγούνται σε δίκη με κατηγορία την «κατασκευή και κατοχή όπλων και εκρηκτικών»!

Πρόκειται, πράγματι, για μια πρωτοφανή και εκπληκτική στην ουσία της ενέργεια, με την οποία επιδιώκεται να τιμωρηθεί ετεροχρονισμένα ο πολιτικός χώρος που είχε πρωτοστατήσει στην κατάληψη του Πολυτεχνείου και στην αντιμετώπιση της κυβερνητικής καταστολής. Γιατί έπρεπε να περάσουν δυο χρόνια για ν' αποφασίσουν οι κυβερνώντες να φέρουν την υπόθεση στο ακροατήριο, γιατί δικογραφία δεν υπάρχει(!) μια και αποτελείται αποκλειστικά από δημοσιεύματα των εφημερίδων στα οποία εμφανίζεται η Επιτροπή Κατάληψης να δίνει συνέντευξη για τα γεγονότα εκείνων των ημερών, γιατί τα «πειστήρια» είναι κάποια «μπουκάλια με χημικά υγρά» που βρέθηκαν από την αστυνομία μια μέρα μετά τη λήξη της κατάληψης!

Κι όμως, στη γενική «ευωχία» των ημερών για το «άγγιγμα των τρομοκρατών», δε διστάζουν οι επικεφαλής της πασοκικής αλλαγής να φέρουν την υπόθεση στο ακροατήριο και να επιδιώξουν ένα νέο δικαστικό, τρομοκρατικό χτύπημα ενάντια στην Εξωκοινοβουλευτική Αριστερά.

Βέβαια, μαζί με το κακουργιοδικείο θα ξανάρθουν στην επικαιρότητα τα γεγονότα εκείνων των ημερών: ο εν ψυχρώ και από πίσω πυροβολισμός του ασυνόμου Μελίστα που σκότωσε τον Μιχάλη Καλτέζα, η εισβολή των ΜΑΤ στο Χημείο και η κακοποίηση των 50 περίπου εγκλειστών σ' αυτό ύστερα από την περιβόητη άδεια καταπάτησης του ασύλου που έδωσαν ο πρύτανης Σταθόπουλος, ο εκπρόσωπος της ΠΑΣΠ στην ΕΦΕΕ Τσαμουργκέλης και ο περιβόητος Μαυράκης (εκπρόσωπος τότε του ΕΔΠ και στη συνέχεια ενεχόμενος σε σειρά σκανδάλων στη ΔΕΗ), οι εικονικές παραιτήσεις των Κουτσόγιωργα-Τσούρα (υπουργού και υφυπουργού αντίστοιχα στο υπ. Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης), η κατάληψη του Πολυτεχνείου από 2.000 περίπου αγωνιστές που καταγγέλλουν την κρατική τρομοκρατία και δέχονται την επίθεση της αστυνομίας, αλλά και των «αγανακτισμένων πολιτών» (νέο φρούτο της Αλλαγής, που περιλαμβάνει πασοκτζήδες, φασίστες και αστυφύλακες!), τις παλινδρομήσεις της παραδοσιακής Αριστεράς που μέσω της ΕΦΕΕ τη μια ανακοινώνει κινητοποιήσεις και την άλλη τις ματαιώνει!

Θα ξανάρθει επίσης στην επικαιρότητα το σύνθημα της πορείας εξόδου των καταληψιών από το Πολυτεχνείο στη Βουλή «ο επόμενος νεκρός μπορεί να 'ναι απεργός», που έγινε πραγματικότητα λίγο καιρό αργότερα, όταν ο εργάτης της ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ Λεωτ. Μαυροειδής έπεφτε δολοφονημένος από τα χτυπήματα των κλομπς των ΜΑΤ, για να υπενθυμίσει ότι η καταστολή δεν απευθύνεται μόνο σε κοινωνικές και πολιτικές μειοψηφίες, αλλά χτυπάει ευρύτερα κοινωνικά στρώματα όταν αντιστέκονται και διεκδικούν οποιαδήποτε αιτήματα.

Η κατάληψη του Πολυτεχνείου '85 δεν ήταν βέβαια απλώς και μόνο μια απόπειρα μαζικής απάντησης στη δολοφονική manía της αστυνομίας. Ήταν συνάμα και, κυρίως, μια πολιτική επιλογή, που είχε σαν στόχο να καταδείξει την ενιαία πολιτική λογική της κυβέρνησης και να συνδέσει τη δολοφονία του Μιχάλη Καλτέζα και τη βάνουση καταπάτηση των δημοκρατικών ελευθεριών από το ΠΑΣΟΚ με τα επικάαιρα ζητήματα

τότε του εργατικού κινήματος (απαγόρευση αυξήσεων, πραξικόπημα στη ΓΣΕΕ κλπ.). Ήταν μια συμβολική πολιτική ενέργεια που επιχειρούσε ν' ανοίξει ένα ακόμα μέτωπο αντιπαράθεσης στην κυβερνητική πολιτική και να συμβάλει στην αποκρυστάλλωση της διάχυτης λαϊκής δυσανεκτικότητας και αγανάκτησης.

Βέβαια, η πορεία των γεγονότων τότε δεν επέτρεψε στην κατάληψη του Πολυτεχνείου να δημιουργήσει μείζον πολιτικό γεγονός και να ολοκληρώσει τον πολιτικό σχεδιασμό της. Δεν μπόρεσε να αποσαφηνίσει το πολιτικό της πρόσωπο και να ζυμώσει σε μαζικό επίπεδο τις διεκδικήσεις της που ήταν: α) η διάλυση των ΜΑΤ και των ΜΕΑ και ο αφοπλισμός της αστυνομίας, β) η παραιτήση των υπευθύνων υπουργών Κουτσόγιωργα και Τσούρα, γ) η παραιτήση του πρύτανη Σταθόπουλου που άφησε τα ΜΑΤ να μπουν στο πανεπιστήμιο, δ) η παραδειγματική τιμωρία του δολοφόνου αστυνομικού Μελίστα και ε) η απελευθέρωση όλων των συλληφθέντων διαδηλωτών.

Για μια ακόμα φορά οι σπασμένες βιτρίνες, η προβοκατορολογία των επίσημων κομμάτων που έσπευσαν να συντονίσουν το βήμα τους με τις συκοφαντίες του ΠΑΣΟΚ, ο τρομοκρατικός λόγος του Τύπου, κατάφεραν ν' αντιστρέψουν την πολιτική ουσία των γεγονότων. Για μια ακόμη φορά η κοινωνία υποχρεώθηκε να ζυγίσει με τα ίδια μέτρα και σταθμά το αίμα που χύθηκε με τα σπασμένα τζάμια και την «κατάλυση της έννομης τάξης». Έτσι διαμορφώθηκε ένα ασφυκτικό πολιτικό πλαίσιο που μέσα σ' αυτό η πρωτοβουλία της

Εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς να καταλάβει το Πολυτεχνείο ήταν αδύνατο να λειτουργήσει συσπειρωτικά και καταλυτικά για ευρύτερες κοινωνικές δυνάμεις.

Τα δυο χρόνια όμως που πέρασαν ήταν αρκετά για να καταδειχτεί πολύ μαζικότερα το δικαίο των αιτημάτων της κατάληψης του '85 και να φανερωθεί σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια η κατασταλτική πολιτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που δεν έχει αφήσει στο απυρόβλητο καμιά διεκδίκηση, κανένα απεργιακό αγώνα, καμιά λαϊκή κινητοποίηση.

Μάλλον κάνουν λάθος οι επικεφαλής της Αλλαγής αν πιστεύουν ότι η παραπομπή στο κακουργιοδικείο των πέντε μελών της επιτροπής κατάληψης θ' αποτελέσει ένα ακόμα χτύπημα στο δοκιμαζόμενο χώρο της Εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Και γιατί έχει αποδειχτεί ότι αυτός ο χώρος είναι σε θέση τα εναντίον του δικαστικά πυρά να τα στρέφει προς την αντίθετη κατεύθυνση, και γιατί αυτός που είναι υπόλογος είναι η ολόενα απομονωμένη κυβέρνηση που έχει αφήσει πάμπολλα δείγματα γραφής στο μεταξύ...

Για μας το κακουργιοδικείο θα είναι ακόμα ένας χώρος όπου θα προβληθούν τα αιτήματα της κατάληψης του Πολυτεχνείου '85 και θα υπερασπιστεί ο μαζικός αγώνας ενάντια στην κυβερνητική πολιτική...

Τάσος Κατιντσάρος
Μέλος της Επιτροπής Κατάληψης
του Πολυτεχνείου '85

ΕΡΑΤΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ, ΑΝΔΡΕΑ ΜΕΤΑΞΑ 7, τηλ. 3605076-3639387

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΟΧΗ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΟΥΖΟΥ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΙΣ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

ΕΡΑΤΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ, ΑΝΔΡΕΑ ΜΕΤΑΞΑ 7, τηλ. 3605076-3639387

ΣΕΡ ΑΡΘΟΥΡ ΚΟΝΑΝ ΝΤΟΥΛ

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΣΕΡΛΟΚ ΧΟΛΜΣ

Ο Σέρλοκ Χολμς γιορτάζει φέτος τα εκατό χρόνια του. Γεννήθηκε πριν ένα αιώνα, μια μέρα του 1887, από τη φαντασία του Άρθουρ Κόναν Ντόυλ, που εκείνο τον καιρό δεν είχε γίνει ακόμα «σερ» και ήταν απλώς πτυχιούχος της ιατρικής. Εμπνευσμένος από τον Έντγκαρ Άλαν Πόε και τον Εμίλ Γκαμποριώ, επινόησε αυτόν τον κοκαΐνομανή, μισογύνη και μεγαλοφυή διολιστή ο οποίος, μέσα στις ομίχλες του δικτωριανού Λονδίνου και στους καπνούς της πίπας του, ερευνά, συμπεραίνει με παραγωγικούς συλλογισμούς, σώζει από την ατίμωση βασιλείς και μεγιστάνες...

ΓΙΑ ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΕΡΛΟΚ ΧΟΛΜΣ
ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ

ΣΤΟ ΚΑΖΙΝΟ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΑΠΟ ΑΡΚΕΤΑ χρόνια τώρα, ο όψιμος καπιταλισμός ανέπτυξε μια νέα μορφή κεφαλαίου: το κερδοσκοπικό χρηματιστηριακό κεφάλαιο. Δεν πρόκειται για το χρηματικό κεφάλαιο, συγχώνευση βιομηχανικού και τραπεζικού κεφαλαίου που ανέλυσε πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ο Ιδίως ο Χίλφερντινγκ. Πρόκειται για κάτι όλως νέο, πούναι συνέπεια και εκδήλωση μιας προχωρημένης παρασιτικής φάσης του καπιταλισμού. Η ανάπτυξη του είναι συνέπεια και αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων, ανάμεσα στους οποίους οι σπουδαιότεροι είναι οι εξής: Η επιβολή του δολαρίου, αποξυγμένον από τον χρυσό (1971), σαν του κατεξοχήν πια διεθνούς νομίσματος, που αποτελεί έτσι μια μόνιμη πηγή πληθωρισμού. Η πληθωριστική κάλυψη των τεράστιων πολεμικών δαπανών των ΗΠΑ δια της εισροής ξένων κεφαλαίων σ' αυτή τη χώρα που ελκύονταν από ένα ισχυρό (τεχνητό) δολάριο και υψηλά επιτόκια. Η πληθωριστική διακίνηση τεράστιων κεφαλαίων προς αναζήτηση όχι παραγωγικών επενδύσεων αλλά του άμεσου εύκολου κέρδους από τη δομική πια αστάθεια του συναλλάγματος και των τόκων. Ο υπερδανεισμός των χωρών του Τρίτου Κόσμου, αλλά και ο γενικός υπερδανεισμός για τη διατήρηση της καταναλωτικής δύναμης ιδιωτών και κρατών.

Γενικά ο Δυτικός Κόσμος από 25 τώρα χρόνια κινείται πάνω σε μια πληθωριστική βάση, δηλαδή πάνω σε μια βάση παραγωγής χρήματος που δεν ανταποκρίνεται σε αντίστοιχα υλικά αγαθά, σε αντίστοιχη ανάπτυξη της κοινωνικά χρήσιμης υλικής παραγωγής. Με τον εκσυγχρονισμό των Χρηματιστηρίων η διακίνηση της τεράστιας μάζας του κερδοσκοπικού Κεφαλαίου γίνεται αυτόματα, με ελάχιστο κόστος, σε παγκόσμια κλίμακα. Οι λαϊκές καταθέσεις στις Τράπεζες που άλλοτε έπαιρναν το δρόμο παραγωγικών επενδύσεων στη βιομηχανία ή σε κοινωνικούς σκοπούς, παίζουν τώρα στο διεθνές Χρηματιστήριο του κερδοσκοπικού χρηματιστικού κεφαλαίου, στο Παγκόσμιο Καζίνο, όπως εύστοχα χαρακτήρισε το φαινόμενο ο γάλλος πρόεδρος της ΕΟΚ Ντελόρ.

Όμως σε κάθε διεθνή κρίση, όταν αναφαινόνται ενδείξεις της σαθρότητας της βάσης του διεθνούς νομισματικού συστήματος, π.χ. οι αριθμοί του τεράστιου ελλείμματος του αμερικανικού προϋπολογισμού ή του εμπορίου, ή των πληρωμών των ΗΠΑ, ή ξαναεμφανίζεται ο κίνδυνος του πληθωρισμού, και σε αντίδοτο ανεβαίνουν τα επιτόκια, ή κάποια χώρα του Τρίτου Κόσμου σταματά ή απειλεί να σταματήσει την ετήσια πληρωμή των τόκων του χρέους, ή απειλείται τοπικός πόλεμος σε εκρηκτικές ζώνες του κόσμου, όπως στη Μέση Ανατολή, τον Περσικό Κόλπο, την Κεντρική Αμερική, κ.λπ., ξεσπά πανικός στα Καζίνα των κερδοσκόπων που γρήγορα ξαναφέρνει στη μνήμη το περίφημο Κραχ του 1929.

Και εν μέρει παρόμοιο Κραχ πραγματοποιήθηκε στις δυο «Μαύρες» βδομάδες που κάλυψαν το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Οκτώβρη. Μέσα σ' έναν αφάνταστο πανικό, σ' όλα τα μεγάλα χρηματιστηριακά κέντρα του Δυτικού Κόσμου, αρχίζοντας από κείνο της Νέας Υόρκης, δισεκατομμύρια δολαρίων εξαφανίστηκαν, επιχειρήσεων, τραπεζών, αλλά και μιας μεγάλης μάζας μικρομεσαίων που πίστεψαν στο «Λαϊκό Καπιταλισμό» του Ρήγκαν, της Θάτσερ, του Σιράκ, και πήραν τη συνήθεια να παίζουν τα λεφτά τους στο Διεθνές Καζίνο του χρηματιστηριακού κεφαλαίου. Ο σάλος συνεχίζεται ακόμα και δεν πρόκειται να κοπάσει. Νέα μικρότερα ή μεγαλύτερα Κραχ είναι αναπόφευκτα, καθώς και ισχυρότερες ακόμα δονήσεις. Σε περίπτωση που ληφθούν σοβαρά μέτρα περιοριστικά των ελλειμμάτων των ΗΠΑ και αποτελεσματικότερης συνεργασίας των κέντρων του διεθνούς καπιταλισμού, ο κίνδυνος του Κραχ μπορεί να μειωθεί, αλλά τότε θα προβληθεί αφενός ο κίνδυνος του πληθωρισμού, και αφετέρου εκείνος μιας γενικής, νέας και βαθύτερης ύφεσης της διεθνούς οικονομίας.

Από τη Σκύλα στη Χάρυβδη, περιμένοντας ριζική «ανασυγκρότηση» του διεθνούς νομισματικού αλλά και οικονομικού συστήματος, πρακτικά απίθανων μπροστά στις δομικές του αντιθέσεις.

25.10.87

Μ.Ν. Ράπτης

ΩΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ...

ΤΟ ΤΡΙΗΜΕΡΟ για την «εναλλακτική αναπτυξιακή πρόταση» της αριστεράς που έγινε στις 16-18 Οκτωβρίου στην Πάντειο, θα αποδειχθεί κατά πάσα πιθανότητα σταθμός στην εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ των κομμάτων της αριστεράς: η στροφή του ΚΚΕ προς το διάλογο και τη διαλεκτικότητα, θα σηματοδοτήσει τις εξελίξεις αφαιρώντας ως κάποιο βαθμό από την ΕΑΡ και το ΚΚΕσ, το μονοπώλιο της «ανανέωσης» και της «αναβάθμισης».

Σχετικά με το θέμα των συζητήσεων, δεν σημειώθηκε στην πραγματικότητα καμιά σημαντική πρόοδος, πέρα — κι αυτό δεν είναι όμως αμελητέο — από μια επανατοποθέτηση με ουσιαστικότερους όρους, ορισμένων ζητημάτων που η δογματική μονοτονία ή ο εκσυγχρονιστικός ρεαλισμός, είχαν πλήρως αποδυναμώσει. Τα κυριότερα ήταν η αναζήτηση των κοινωνικών διαστάσεων της αναπτυξιολογίας, η αποδοχή των δυσμενών επιπτώσεων που έχει η διαδικασία ενσωμάτωσης στην ΕΟΚ, και η διαπίστωση ότι το εκσυγχρονιστικό μένος κατά των μικρομεσαίων στηρίζεται εν μέρει σε άγνοια των πραγματικών κοινωνικών δεδομένων.

Ο συνδυασμός της κοινωνικής προσέγγισης της αριστεράς και της αμηχανίας απέναντι στην περίφημη «εναλλακτική ανάπτυξη» έδωσε κάποιες φόρμουλες: «στόχος είναι ο άνθρωπος, για μια ανάπτυξη βασισμένη στη δημιουργικότητα του ανθρώπου», κ.ο.κ. Διατυπώσεις που κρύβουν πολύ δύσκολα, την αδυναμία τοποθέτησης όχι τόσο απέναντι στο γενικό πρόβλημα της «ανάπτυξης», αλλά κυρίως απέναντι στο ζήτημα της ανθρώπινης εργασίας και της μετεξέλιξής της.

Η εκσυγχρονιστική λογική και η γενική περί ανάπτυξης συζήτηση, δεν παίρνουν σοβαρά υπόψη ότι η ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ελλάδα, έχει διαμορφώσει έναν παραγωγικό τομέα που εκτός από την χαμηλότερη (σε σχέση με τη δυτική Ευρώπη) αμοιβή της εργασίας έχει και ορισμένα άλλα χαρακτηριστικά: την ύπαρξη κλάδων με χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης της εργατικής δύναμης και άρα χαμηλής τεχνολογίας, την λιγότερο αποτελεσματική οργάνωση της εργασίας, και σε μεγάλο βαθμό χαμηλότερους ρυθμούς εργασίας σε σχέση με τις βιομηχανικές λεγόμενες χώρες, χωρίς να ξεχνάμε και τη διατήρηση της μικρής εμπορευματικής παραγωγής στον αγροτικό αλλά και εν μέρει στον μεταποιητικό τομέα.

Ο περιορισμός της συζήτησης στα ζητήματα των αμοιβών, δεν θέτει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επεξεργασία μιας εναλλακτικής προοπτικής της παραγωγής και της κατανάλωσης. Και η εκσυγχρονιστική, για παράδειγμα, λογική που ονειρεύεται τη μαζική εισαγωγή του τεύλορισμού, και την ταχεία καταστροφή προκαπιταλιστικών δομών παραγωγής, έχει ένα διπλό μειονέκτημα: χαράσσει μια οδό που δεν είναι δυνατόν να συγκινήσει τους εργαζόμενους, διότι θα σήμαινε επιδείνωση των συνθηκών εργασίας τους, και κυρίως δεν αποτελεί μια ρεαλιστική προοπτική για την ίδια την αστική τάξη (αλλιώς θα το ξέραμε) που εφαρμόζει μια στρατηγική φτηνής εργατικής δύναμης και μόνο.

Η προσπάθεια επεξεργασίας μιας «εναλλακτικής ανάπτυξης» προς όφελος των εργαζομένων — στο βαθμό που μπορεί να προχωρήσει χωρίς την άμεση μαζική συμμετοχή τους — δεν μπορεί παρά να καταγράψει τις υπάρχουσες δυνατότητες παραγωγής και συνθήκες εργασίας, θεωρώντας σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την μετεξέλιξη τους την εξασφάλιση κάποιου συνδυασμού καλύτερης αμοιβής, καλύτερων συνθηκών εργασίας, και μικρότερου χρόνου εργασίας. Η τελευταία αυτή προϋπόθεση είναι προφανής σ' ό,τι αφορά την ανάπτυξη μορφών εργατικού ελέγχου και αυτοδιαχείρισης που αποτελούν τις μόνες εγγυήσεις για τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού ορθολογισμού. Οι μορφές «προγραμματισμού» χωρίς την ε-

νεργό διαμόρφωση από τους εργαζομένους αποφασιστικών οργάνων, δεν μπορεί να είναι παρά ένας κρατικός προγραμματισμός, δηλαδή ένας προγραμματισμός υποταγής των εργαζομένων στα συμφέροντα των κυρίαρχων κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων.

Η επίγνωση των πραγματικών συνθηκών στις οποίες παράγεται το κοινωνικό προϊόν, είναι αναγκαία

για κάθε προγραμματική συζήτηση. Και η άποψη ότι μια προοπτική ριζικής βελτίωσης της ζωής των εργαζομένων — και των «ανθρώπων» — περνάει οπωσδήποτε από την αναπαραγωγή του δυτικού καπιταλιστικού προτύπου, υποδηλώνει μια άρνηση να αντιμετωπισθεί η συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα.

Π. Λινάρδος-Ρυλμόν

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΟ-ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟ

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ δημοσίευσε πρόσφατα ένα βιβλίο με τίτλο «Η αποανάπτυξη σήμερα», όπου προσφέρει μία από τις λίγες διαθέσιμες ερμηνείες της ένταξης της Ελλάδας στις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις.

Του θέσαμε ορισμένες ερωτήσεις, για τις τρέχουσες διεθνείς εξελίξεις, αλλά και για ορισμένα από τα πιο ισχυρά ιδεολογήματα που αφορούν την ελληνική οικονομία: την παραγωγικότητα της εργασίας, τη στασιμότητα των επενδύσεων, τη φιλελευθεροποίηση, και τον εκσυγχρονισμό της κεφαλαιαγοράς.

Π. Λινάρδος-Ρυλμόν

Σχολιαστής: *Ας αρχίσουμε από τις παγκόσμιες εξελίξεις. Εδώ και αρκετά πλέον χρόνια γνωρίζουμε μία στροφή προς τις νεοφιλελεύθερες και μονεταριστικές πολιτικές. Τι πραγματικά συνέβη; Έχει πράγματι εγκαταλειφθεί ο κενυσιανισμός; Κώστας Βέργοπουλος:* Η Κενυσιανή φάση στην ιστορική εξέλιξη του καπιταλισμού φαίνεται σήμερα σαν να έχει εξαντληθεί τα όριά της: υποκύπτει σε δυνάμεις τις οποίες η ίδια εξέθρεψε κατά το παρελθόν. Στην προηγούμενη ιστορική φάση, το φθινόχρημα ευνόησε τη διεύρυνση της εσωτερικής αγοράς και τη συσσώρευση του κεφαλαίου. Η συστηματική απαξίωση των μέσων πληρωμών είχε εκτρέψει την αξιοποίηση του κεφαλαίου προς το χώρο της παραγωγής και των «πραγματικών» μεγεθών της οικονομίας. Όμως η κατάχρηση της κενυσιανής πρακτικής οδηγεί σήμερα στην αναίρεσή της. Για την παγκόσμια οικονομία, ο μεγάλος συγκλονισμός της δεκαετίας του '70 δεν ήταν τόσο ο πετρελαϊκός ή ενεργειακός, όσο κυρίως ο χρηματιστικός: η εμφάνιση ενός σχετικά αυτονομημένου υπερεθνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, χωρίς την ανάγκη μόνιμης αναφοράς σε κάποια εξωγενή βάση ή σε σταθερές νομισματικές ισοτιμίες. Αυτό άνοιξε το δρόμο για τη διόγκωση των χρηματιστικών αξιών, με άμεση φυσική συνέπεια την κρίση, την απαξίωση και τη συρρίκνωση του παραγωγικού κεφαλαίου.

Ο νεοφιλελευθερισμός και ο μονεταρισμός εμφανίζονται ουσιαστικά σαν οι ιδεολογίες που καλύπτουν αυτή τη μεταλλαγή: υπό το πρόσχημα της μακροοικονομικής εξισορρόπησης και της εξυγίανσης, υπό το πρόσχημα του αντι-πληθωρισμού και της επιστροφής στην οικονομική ορθοδοξία, επιβάλλονται σήμερα παντού επιβραδυντικές πολιτικές που καταλήγουν στη διόγκωση της αξίας των μέσων πληρωμών, εις βάρος του όγκου των συναλλαγών, του παραγωγικού κεφαλαίου και της συσσώρευσης.

Η υπερεθνοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών, ενώ συνιστά μια βαθειά και μη ανατρέψιμη τάση, καταδικάζει αναπόφευκτα τις εθνικές οικονομίες σε υπολειτουργία, λόγω της σχετικής χρηματιστικής αποξήρανσης. Το ότι η διεθνής κεφαλαιαγορά αποτελεί σήμερα τη σύγχρονη «ζώνη των θυελλών» εξηγεί και το ότι κύρια εργαλεία της νέας οικονομικής πολιτικής διεθνώς είναι πλέον, σχεδόν αποκλειστικά, η πολιτική των επιτοκίων κι εκείνη των ισοτιμιών. Οι διεθνείς ανταγωνισμοί

και οι αντιθέσεις αντί να μειωθούν με την χρηματιστική υπερεθνοποίηση, έχουν αντίθετα ενταθεί στο έπακρο: εξωτερικός υπερδανεισμός, διεθνής αμφισβήτηση της ισοτιμίας του δολαρίου, διόγκωση του αμερικανικού εξωτερικού ελλείμματος, στασιμότητα της παραγωγής σε παγκόσμια κλίμακα, πρωτοφανείς διαστάσεις της ανεργίας, υπολειτουργία του παραγωγικού εξοπλισμού, κρίση διατροφής και επισιτιστικών συστημάτων στον τρίτο κόσμο.

Η επιβράδυνση της παραγωγής έχει οδηγήσει παντού σε διόγκωση των ελλειμμάτων και σε πληθωριστικά φαινόμενα. Η ύφεση δημιουργεί τα ελλείμματα, όχι το αντίστροφο. Όμως, επειδή η ύφεση απορρέει από τη διόγκωση των χρηματιστικών αξιών διεθνώς, είναι πλέον αδύνατο για τις εθνικές οικονομίες να επανέλθουν, όπως στο παρελθόν, σε μια πολιτική φθηνού χρήματος, προκειμένου να τονώσουν την παραγωγή και τη συσσώρευση. Γι' αυτό και οι οικονομίες αναζητούν την προσαρμογή προς την αντίθετη κατεύθυνση: προς τον περιορισμό της ρευστότητας και την περιστολή της ζήτησης. Όμως, μ' αυτό τον τρόπο, η παγκόσμια οικονομία βυθίζεται αναπότρεπτα στο φαύλο κύκλο της απο-μεγέθυνσης και της αποανάπτυξης: ο περιορισμός της ρευστότητας, διογκώνοντας το χρηματιστικό κόστος, επιβραδύνει ακόμη περισσότερο την παραγωγή.

Σχ.: *Πώς συνδέονται αυτές οι μεταβολές με τη στασιμότητα των οικονομιών;*

Κ.Β.: Η παγκόσμια οικονομική συγκυρία βρίσκεται, κατά τα τελευταία χρόνια, σε φάση απαξίωσης και καταστροφής του κεφαλαίου. Γι' αυτό και η ανόρθωση με μακροοικονομικά μέτρα παραμένει προς το παρόν ανέφικτη. Αντίθετα, η υφεσιακή κατεύθυνση έχει επιβληθεί σε όλες τις χώρες του κόσμου σαν μια «αναγκαιότητα»: είτε για τη βελτίωση των εξωτερικών συναλλαγματικών ισοζυγίων είτε για την ενίσχυση της εξωτερικής φερεγγυότητας. Παράδοση η εποχή μας: η φερεγγυότητα συνδέεται με την αποδυνάμωση της παραγωγικής διαδικασίας, με την υπολειτουργία του παραγωγικού δυναμικού, με την υπο-αξιοποίηση του εθνικού πλούτου και με τη συρρίκνωση του εθνικού προϊόντος. Όμως βέβαια, η στασιμότητα του εθνικού προϊόντος θέτει όρια πολύ πιο ανελαστικά στη νέα αυτή έννοια της φερεγγυότητας. Η λεγόμενη σταθεροποίηση της οικονομίας συντελεί ταυτόχρονα στην ουσιαστική αποσταθεροποίηση των ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικών ισορροπιών.

Στην πρόσφατη συνάντηση του ΔΝΤ, στις 8 Απριλίου στην Ουάσινγκτον, έγινε δεκτό ότι το παγκόσμιο σύστημα αδυνατεί να λειτουργήσει με ποσοστά ανάπτυξης κατώτερα του 3%. Η επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου, ο υπερδανεισμός, οι υφεσιακές πολιτικές που συρρικνώνουν ακόμη περισσότερο το εθνικό προϊόν κάθε χώρας προέρχονται, σε τελευταία ανάλυση, από την κάμψη του ρυθμού της παγκόσμιας οικονομίας και αυτή, προφανώς, απορρέει από τη γενίκευση των περιοριστικών μέτρων που έχουν επιβάλλει διεθνώς οι κυρίαρχες οικονομίες. Η εμπειρία της Βραζιλίας πρόσφατα απέδειξε ότι η αναπτυξιακή πολιτική — μέσα στο σημερινό πλαίσιο — επιδεινώνει αναπόφευκτα την εξωτερική συναλλαγματική θέση της χώρας: το φρένο στην ανάπτυξη τίθεται από την υφεσιακή κατεύθυνση της διεθνούς οικονομίας.

Σχ.: *Ποια είναι η δυναμική της αύξησης του χρέους για χώρες όπως η Βραζιλία;*

Κ.Β.: Ο εξωτερικός δανεισμός επιδεινώνει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα της διεθνούς φερεγγυότητας. Οι χώρες του τρίτου κόσμου έχουν σήμερα μετατραπεί σε σύγχρονους «είλωτες». Υποχρεώνονται να συρρικνώνουν το προϊόν τους αφενός, αλλά να πληρώνουν από το υστέρημά τους τις ξένες Τράπεζες αφετέρου, για ένα δανειακό κεφάλαιο, το οποίο, αντί να μειώνεται, διπλασιάζεται κάθε 5 χρόνια. Το προστιθέμενο δανειακό κεφάλαιο δεν φθάνει ποτέ στις χρεωστούμενες χώρες, εφόσον οι Τράπεζες που το «χορηγούν», το κατακρατούν για την αποπληρωμή των τοκομεριδίων. Στη Λατινική Αμερική, οι τόκοι απορροφούν 5-6% του εθνικού προϊόντος, ενώ ο πληθυσμός αυξάνει κατά 2,5 με 3% το χρόνο. Συνεπώς, ακόμη και μια αύξηση του ΑΕΠ με 7,5-9% θα ισοδυναμούσε με μηδενική αύξηση κατά κεφαλήν. Επιβεβαιώνεται έτσι ότι το παγκόσμιο σύστημα βρίσκεται σήμερα σε μια καμπή που εγκυμονεί αδιέξοδα και εκρηκτικές καταστάσεις, χωρίς να είναι προσδιορισμένη κάποια συγκεκριμένη προοπτική για το προβλεπτό μέλλον.

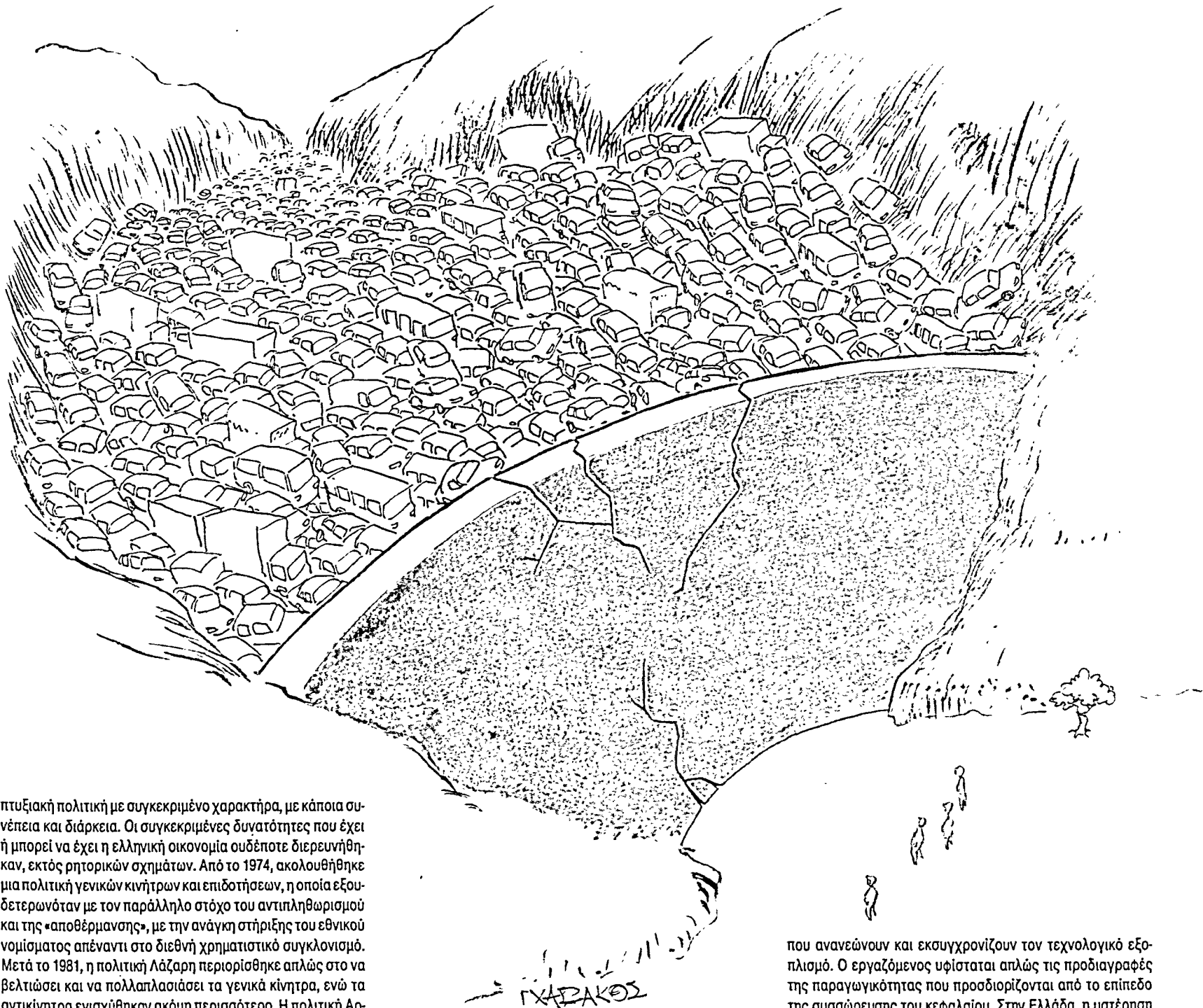
Έχει αλλάξει στην εποχή μας η φύση του εξωτερικού δανεισμού. Πριν 15 χρόνια, οι κύριες πηγές δανειοδότησης ήταν κρατικές ή διακρατικές. Όμως από το 1973, κύρια πηγή είναι η ελεύθερη διεθνής χρηματαγορά και κύριος αγωγός οι ιδιωτικές Τράπεζες: οι τελευταίες έλεγχαν το 1970 19% του διεθνούς δανεισμού, ενώ σήμερα ελέγχουν άνω του 70%. Αυτή η μεταβολή εξηγεί ασφαλώς και την πανηγυρική επιβολή των κριτηρίων της ιδιωτικο-οικονομικής λογικής ως προς την φερεγγυότητα και τους όρους της αποπληρωμής. Η λογική αυτή έχει αναπόφευκτα υιοθετηθεί και στους κανόνες και στις προδιαγραφές του ΔΝΤ.

Σχ.: *Για τις χώρες με εξωτερικό χρέος, και ειδικότερα για την Ελλάδα, οι εξελίξεις αυτές συνδέονται και με την απελευθέρωση των διεθνών συναλλαγών.*

Κ.Β.: Εάν για τη Βραζιλία, όπου ο συντελεστής εξωστρέφειας είναι μόλις 10%, το εξωτερικό πλαίσιο αποδείχθηκε μοιραίο, για μια μικρή ανοικτή οικονομία, όπως η ελληνική, όπου ο δείκτης των εξωτερικών ανταλλαγών υπερβαίνει το 30% του ΑΕΠ, το εξωτερικό πλαίσιο είναι ασύγκριτα περισσότερο καταναγκαστικό. Επιπρόσθετος φραγμός εδώ είναι η ένταξη μας στο σύστημα της ΕΟΚ και η συνακόλουθη ανάγκη ευρωπαϊκής εναρμόνισης της οικονομικής πολιτικής, ανεξάρτητα από εθνικές ιδιομορφίες και ετερογένειες. Η Γαλλία εγκατέλειψε την επεκτατική προσπάθεια το 1983, εφόσον αυτό επιδείκνυε την εξωτερική της θέση. Κατ' ανάλογο τρόπο, η επεκτατική πολιτική του Προέδρου Ρήγκαν εντοπίζεται σήμερα ως ο κύριος παράγων για την πρωτοφανή διόγκωση των αμερικανικών ελλειμμάτων. Η αμερικανική οικονομία, από παραδοσιακή πιστώτρια του παγκόσμιου συστήματος, εξελίχθηκε από το 1985 σε μέγιστο οφειλέτη. Παράλληλα, οι προσπάθειες βελτίωσης του ισοζυγίου κατέληξαν στην αναζωπύρωση του πληθωρισμού και στην κάμψη των αυξητικών ρυθμών.

Σχ.: *Η κριτική της απελευθέρωσης των εξωτερικών συναλλαγών έχει συνδυαστεί με την διαπίστωση της απουσίας κάποιων πολιτικής ανάπτυξης.*

Κ.Β.: Στην Ελλάδα ουδέποτε εφαρμόστηκε οποιαδήποτε ανα-

πτυξιακή πολιτική με συγκεκριμένο χαρακτήρα, με κάποια συνέπεια και διάρκεια. Οι συγκεκριμένες δυνατότητες που έχει ή μπορεί να έχει η ελληνική οικονομία ουδέποτε διερευνήθηκαν, εκτός ρητορικών σχημάτων. Από το 1974, ακολουθήθηκε μια πολιτική γενικών κινήτρων και επιδοτήσεων, η οποία εξουδετερωνόταν με τον παράλληλο στόχο του αντιπληθωρισμού και της «αποθέρμανσης», με την ανάγκη στήριξης του εθνικού νομίσματος απέναντι στο διεθνή χρηματιστικό συγκλονισμό. Μετά το 1981, η πολιτική Λάζαρη περιορίσθηκε απλώς στο να βελτιώσει και να πολλαπλασιάσει τα γενικά κίνητρα, ενώ τα αντικίνητρα ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο. Η πολιτική Αρσένη, ενώ ακολούθησε έναν ηπιώτερο αντιπληθωρισμό, επέμεινε να φαντάζεται τις επενδύσεις ως πρόβλημα «γενικού πλαισίου» και «αναπτυξιακού κλίματος». Η αντίληψη αυτή δεν απέδωσε φυσικά, στο μέτρο που αντιστοιχούσε στην προγενέστερη φάση της οικονομίας και δεν ελάμβανε υπόψη της τους νέους καταναγκασμούς που είχαν ανακύψει με την υφεσιακή στροφή της παγκόσμιας οικονομίας. Τέλος, με τη σημερινή «σταθεροποιητική» πολιτική, ο μεν αντιπληθωρισμός έχει λάβει «άγριες» διαστάσεις, με αιχμή την εισοδηματική πολιτική, ενώ το τίμημα της στασιμότητας γενικεύεται. Όμως, εάν στην εποχή μας η πολιτική αναπτυξιακού πλαισίου δεν αποδίδει, άλλο τόσο δεν αποδίδει και η απλή άρση του πλαισίου αυτού. Η ανάπτυξη είναι σήμερα ζήτημα εξειδικευμένης πολιτικής με συγκεκριμένους στόχους και δεν μπορεί να επαφίεται στην απλή δυναμική της αγοράς.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται ασφαλώς σε μια φάση διεθνοποίησης, πράγμα που αποκλείει σήμερα τις εθνικιστικές αντιδράσεις απέναντι στην κρίση, αντίθετα με ό,τι είχε συμβεί το 1930. Όμως, μιλώντας συγκεκριμένα και όχι εντυπωσιακά, θα έλεγα ότι η αιχμή της σημερινής διεθνοποίησης εντοπίζεται κυρίως στο χρηματιστικό κεφάλαιο, πράγμα που συνεπάγεται τη στασιμότητα και τη συρρίκνωση των παραγωγικών μορφών και συστημάτων. Οι νέες τεχνολογίες εντείνουν την υπερεθνοποίηση των χρηματιστικών μορφών, ενώ τα επιμέρους Κράτη υποχρεώνονται ν' αναπτύξουν εξειδικευμένες εθνικά πολιτικές προκειμένου να στηρίξουν την απασχόληση και τις κοινωνικές ισορροπίες που παραμένουν προς το παρόν μεγέθη εθνικά προσδιορισμένα. Για το άμεσο μέλλον, το κύριο πρόβλημα είναι το πώς να συνδυαστεί μια πολιτική διεθνοποίησης στους τομείς αιχμής με μια πολιτική όλο και περισσότε-

ρο επανεθνικοποιούμενη στον τομέα της κυρίως οικονομικής πολιτικής.

Σχ.: Τι νομίζεις για το περίφημο πρόβλημα της επέκτασης του κρατικού τομέα;

Κ.Β.: Το πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι τόσο ότι έχει πολύ Κράτος στην οικονομία, όσο κυρίως ότι το Κράτος αυτό είναι παρασιτικό και αναποτελεσματικό. Στις χώρες της ΕΟΚ, οι κρατικές δαπάνες αντιπροσωπεύουν 53% του ΑΕΠ, ενώ στην Ελλάδα 43%. Όμως η ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει το ελληνικό Κράτος είναι ασφαλώς πολύ χαμηλότερη από τις αντίστοιχες των ευρωπαϊκών Κρατών. Από την άλλη πλευρά, αποδείχθηκε τα τελευταία χρόνια ότι στη χώρα μας ακόμη και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας δεν είναι λιγότερο ελλειμματικός. Η αρχή της φιλελευθεροποίησης σημαίνει ένταση του ανταγωνισμού και αυτό συνιστά οπωσδήποτε ένα υγιές φαινόμενο. Όμως, στην πράξη, πολλές φορές, η φιλελευθεροποίηση έρχεται να καλύψει την επέκταση μονοπωλιακών μονάδων, την ενίσχυση μεγάλων επιχειρήσεων, οδηγώντας έτσι σε νέα καθήλωση του ελεύθερου ανταγωνισμού. Στην Ελλάδα είναι αμφίβολο εάν υπάρχει τάξη επιχειρηματιών αποφασισμένων να κινηθούν οικονομικά χωρίς την κρατική υποστήριξη και προστασία. Εάν μια τέτοια τάξη υπήρχε, αυτό θα ήταν πάντως θετικό γεγονός.

Σχ.: Σήμερα ασκείται μια μεγάλη πίεση στους εργαζόμενους στον τομέα της λεγόμενης παραγωγικότητας.

Κ.Β.: Η παραγωγικότητα της εργασίας δεν είναι άσχετη από την παραγωγικότητα ολόκληρου του οικονομικού συστήματος. Βάση αυτής παραμένει ο ρυθμός των επενδυτικών ροών

που ανανεώνουν και εκσυγχρονίζουν τον τεχνολογικό εξοπλισμό. Ο εργαζόμενος υφίσταται απλώς τις προδιαγραφές της παραγωγικότητας που προσδιορίζονται από το επίπεδο της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Στην Ελλάδα, η υστέρηση των επενδύσεων τα τελευταία χρόνια, με συνέπεια την παλαίωση του τεχνολογικού εξοπλισμού, έχει οδηγήσει σε μια εντυπωσιακή κάμψη της παραγωγικότητας. Ο ανθρώπινος παράγων επηρεάζει ασφαλώς την αποδοτικότητα της εργασίας, όμως το γενικό επίπεδο της παραγωγικότητας είναι συνάρτηση του τεχνολογικού εξοπλισμού και της ροής των επενδύσεων.

Σχ.: Μπορεί κανείς να πάρει στα σοβαρά την άποψη ότι δεν γίνονται επενδύσεις λόγω «έλλειψης πόρων»;

Κ.Β.: Διαδίδεται σήμερα η άποψη ότι η αύξηση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων και των αποταμιεύσεων θα οδηγήσει σε τόνωση των επενδύσεων. Όμως, είναι γνωστό, ότι αυτό ακριβώς είναι το πρόβλημα: η ύφεση ορίζεται με την υστέρηση των επενδύσεων απέναντι στην αποταμίευση. Εάν η αύξηση των αποταμιεύσεων πραγματοποιείται με άνοδο των επιτοκίων, τότε οι επενδύσεις δυσκολεύονται ακόμη περισσότερο. Εάν τα κέρδη αυξάνουν απλώς και μόνον λόγω της συμπίεσης των εισοδημάτων, τότε γιατί οι επιχειρήσεις θα τα επανεπενδύσουν; Εφόσον η παγκόσμια αγορά είναι σε στασιμότητα, και η εθνική αγορά συρρικνώνεται, είναι ανεδαφικό να περιμένει κάποιος ότι θ' ανέβει το επίπεδο της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Αντίθετα, τα αυξημένα κέρδη θα διοχετευθούν πιθανότατα προς τη σφαίρα των χρηματιστικών δραστηριοτήτων. Όταν βλέπει κανείς σήμερα το χρήμα που συγκεντρώνεται στα Χρηματιστήρια ή φεύγει στο εξωτερικό, αντιλαμβάνεται ότι η «ανεπάρκεια πόρων» και η «ανάγκη μεταφοράς πόρων από την κατανάλωση στην αποταμίευση», είναι υποθέσεις που ουδόλως σχετίζονται με τη σημερινή πραγματικότητα. Τα κέρδη αυξάνουν, αλλά το πρόβλημα των επενδύσεων ουδόλως προωθείται εξ αυτού.

- Στα τέλη Σεπτεμβρίου έγιναν στη Δυτική Γερμανία κοινά γαλλογερμανικά γυμνάσια 80.000 στρατιωτών με συμμετοχή της νεοσύστατης (επί Μιτερράν) γαλλικής Δύναμης Ταχείας Δράσης που έχει σχεδιαστεί ειδικά για επεμβάσεις εκτός Γαλλίας.
- Ιταλικές, Βρετανικές και Ολλανδικές δυνάμεις συνοδεύουν μαζί με τους αμερικανούς τα δεξαμενόπλοιά τους, επιδεικνύοντας τη σημαία και τα κανόνια τους στον Περσικό κόλπο.
- Η Ιταλία έχει υποβάλει στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις σχέδιο για τη δημιουργία «Κοινοτικού στρατού», ενώ σκοπεύει επίσης να ασχοληθεί με την ασφάλεια της Μεσογείου.
- Στην ίδια αυτή θάλασσα θα αρμενίζουν από το Δεκέμβρη για πρώτη φορά από τον πόλεμο, δυτικογερμανικά πολεμικά, για την ίδια ασφάλεια, στα πλαίσια του NATO.
- Συνέχεια αναμένεται να έχει το ελληνικό κόρτε, με την Δυτικο-ευρωπαϊκή Ένωση, που η επαναδραστηριοποίησή της συγκίνησε τον πρωθυπουργό τον Απρίλιο. Πρόκειται για τον αμυντικό συντονισμό επτά εκλεκτών κοινοτικών χωρών που ιδρύθηκε το 1954 και κατά τον Γκένσερ αποτελεί την «ευρωπαϊκή κολώνα του NATO».

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ κινητικότητα περί τα ευρωπαϊκά έλαβε νέα ώθηση λόγω της ανησυχίας που κατέλαβε ορισμένους ηγέτες από την πρόοδο που διαφαινόταν — και που κατέληξε στην πρώτη συμφωνία για τους πυρηνικούς πυραύλους μέσω βεληνεκούς — στις αμερικανοσοβιετικές συζητήσεις αφοπλισμού. Ιδίως «το σοκ του Ρείκγια-βικ, όπου οι υπερδυνάμεις παραλίγο να συμφωνήσουν στην κατάργηση όλων των πυρηνικών» (Κίσιγκερ), έκανε τους ανησυχούντες ευρωπαίους ηγέτες και μέσα ενημέρωσης να βρουν νέους οξύτερους τρόπους να εκφράσουν αυτή τους την ανησυχία για το «ξεπούλημα» της Ευρώπης (κι όποιος το πιστέψει), αλλά και να ξεθάψουν και να προτείνουν λύσεις αυτοδύναμες και ευρωπαϊκές. Καθόλου πρωτότυπες στη βάση τους, βέβαια, πέρα από το νέο υπερεθνικό τους πλαίσιο.

Ήταν ο γάλλος υπ. Αμύνης, Ζιρώ, που ξέθαψε την σκανδαλώδη διατύπωση περί «πυρηνικού Μονάχου», παραλληλίζοντας με αντιυπερδυναμικό μένος τις διαπραγματεύσεις αφοπλισμού με την περίπου συνθηκολόγηση των Αγγλογάλλων ενώπιον του Χίτλερ το 1938. Και δεν ήταν ο μόνος. Φαίνεται πως, όταν έχεις πρώτα —ψευδώς— ισχυριστεί πως η εγκατάσταση των Πέρσινγκ και Κρουζ γίνεται για να «εξισορροπηθούν» οι SS-20, μπορείς χωρίς πολλές ντροπές να τα λες κι αυτά, μετά την απομάκρυνσή τους. Η Ευρώπη εδώ σε ρόλο προδομένης μνηστής.

Πίσω όμως από τους εντυπωσιακούς χαρακτηρισμούς —και συχνά πατώντας πάνω τους— προωθείται παρασκηνακά και προετοιμάζεται επίσημα η νέα πλευρά της Ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ιδέας. Τα πυρηνικά όπλα του ολέθρου, που τρώμαξαν οικοδοσώτες και αποδέκτες — όταν φανερώθηκαν οι κάτοχοι και αποστολείς, αμερικανοί και σοβιετικοί, κι άρχισαν να τα μαζεύουν — ξαφνικά έγιναν και πάλι προστατευτική ομπρέλα, ενώ φοβίζει η απομάκρυνσή τους.

Τα ευρωπαϊκά πυρηνικά, αντίθετα, όχι μόνο δε θα φόβιζαν, αλλά θα κοσμούσαν και θα στήριζαν μian υπερήφανη Ευρώπη που για την ολοκλήρωση της ιδέας της καθόλου δεν πρωτοτυπεί, στηριζόμενη στις δοκιμασμένες συνταγές της ένοπλης ειρήνης: «η ευρωπαϊκή αμυντική ένωση είναι η *conditio sine qua non* της οριστικής επιτυχίας της Ευρώπης» (Μιτερράν). Η ευρωπαϊκή πυρηνική και στρατιωτική δύναμη δεν βρί-

ΗΡΘΑΝ ΤΑ ΗΜΕΡΑ ΝΑ ΔΙΩΞΟΥΝ ΤΑ ΑΓΡΙΑ

σκεται πλέον στο χώρο της πολιτικής ή δημοσιογραφικής φαντασίας.

Αθήναι ομπρέλας

Ήδη την άνοιξη, ο πρόεδρος της Ευρ. Επιτροπής, Ζακ Ντελόρ, πρότεινε συνάντηση των ηγετών της Κοινότητας για θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας, ένα ζήτημα που ως τώρα δεν θεωρείτο καταστατικό της Κοινότητας. Ο πρόεδρος νομιμοποιήθηκε ερμηνεύοντας ότι η Ενιαία Ευρ. Πράξη προβλέπει τέτοια συνεργασία και υπογραμμίζοντας το καθήκον του να «νοιάζεται για το μέλλον της Επιτροπής».

Παράλληλα, οι ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα άγγλοι - γάλλοι και γάλλοι - γερμανοί ενισχύουν τους διμερείς αμυντικούς δεσμούς τους. Ο σοσιαλιστής πρώην υπ. Αμύνης Ερνύ δήλωνε πως «υφίσταται ένας γερμανογαλλικός ακρογωνιαίος λίθος της άμυνας (ο γαλλογερμανικός στρατιωτικός άξονας ιδρύθηκε το 1963). Ας τον ενισχύσουμε όσο είναι καιρός. Οφείλουμε όμως να σπεύσουμε, γιατί από τότε που υπάρχει ο κ. Γκορμπατσόφ, έχουμε νεώτερα από το ανατολικό μέτωπο». Και τέτοια σπουδή ήταν, π.χ., τα κοινά γυ-

μνάσια. Αλλά και για τα πυρηνικά υφίστανται ήδη γαλλικά σχέδια και εκδοχές για την ΕΟΚ που καταλήγουν (ή... βασίζονται) στην ιδέα μιας ευρωπαϊκής πολιτικής πυρηνικού εκφοβισμού, όπου η Γαλλία θα έχει το προβάδισμα επειδή «το ατομικό όπλο είναι αδιαίρετο» (Μιτερράν).

Ο τέως καγκελάριος Σμιτ αποδέχεται τη γαλλική πρωτοκαθεδρία και απαιτεί εγκαταστάσεις πυρηνικών βάσεων και στις άλλες χώρες. Αυτό πρακτικά σημαίνει την εγκατάσταση σε δυτικογερμανικό έδαφος των γαλλικών πυραύλων Άδης, με κεφαλές βομβών νετρονίου και βεληνεκές 350 χλμ., πράγμα που όμως δεν πολυλέγεται, για την ώρα: θα ήταν ελάχιστα δημοφιλές, τώρα που ο αθεράπευτα φιλειρηνικός πληθυσμός ακούει πως ξηλώνονται πύραυλοι.

Κατανόηση

Παρά τις ξαφνικές αντιυπερδυναμικές κορώνες είναι σαφές ότι το NATO δεν πρόκειται να εγκαταλείψει την στρατηγική του πυρηνικού εκφοβισμού, ή αποτροπής, ή κλπ. διαθέτοντας πάνω από 4000 πυρηνικές κεφαλές και εγκαθιστώντας εκσυγχρονισμένους πυραύλους σε υποβρύχια και αεροπλάνα.

Εξάλλου, ο έγκυρος ειρηνόφιλος Κίσιγκερ (Νόμπελ Ειρήνης) κατανοεί την «σοβαρή κρίση εμπιστοσύνης» ανάμεσα στους αμερικανούς και τους δυτικοευρωπαίους, και συνιστά στην κυβέρνησή του να εντείνει την ατλαντική πολιτική συνεργασία: «η Αμερική... θα πρέπει να δεχτεί την ύπαρξη των ευρωπαϊκών πυρηνικών όπλων, να βοηθήσει στον συντονισμό της και να ενισχύσει τους Ευρωπαίους στην αναζήτηση της ταυτότητάς τους, καθώς αναζητούν λύσεις που αφορούν την άμυνά τους και τον έλεγχο των εξοπλισμών». (ΒΗΜΑ, 11.10). Αυτός είναι αφοπλισμός! Ο Κίσιγκερ βγάζει με δυο λόγια το συμπέρασμα από τόσες ανησυχίες, γκρίνιες και νέες στρατιωτικές «ανισορροπίες» που ταλανίζουν την γηραιά ήπειρο.

Η ευρωπαϊκή πυρηνική δύναμη έχει πολλά στηρίγματα. Είναι πρώτα απ' όλα το αγγλικό και γαλλικό πυρηνικό οπλοστάσιο που και οι δυο πλευρές τονίζουν την ανάγκη συντονισμού του. Είναι και η Δυτ. Γερμανία που ήξερε τι έκανε επιμένοντας στη διατήρηση των πεπαλαιωμένων 72 φορέων Πέρσινγκ Ια που της ανήκουν (ενώ οι κεφαλές είναι αμερικανικές): Τους ανακήρυξε ως «σύστημα τρίτης χώρας», δηλαδή ούτε των ΗΠΑ ούτε της ΕΣΣΔ. Με μια μαγική κίνηση μπορεί να γίνει ατομική δύναμη είτε με γαλλικές κεφαλές, είτε όταν με το καλό αναπτύξει τη δική της τεχνολογία. Που, φυσικά, δε θα προσκρούει στη συνθήκη περί μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων, στο βαθμό που η ευρωπαϊκή πυρηνική δύναμη θεωρηθεί ως διάδοχος των αγγλογαλλικών πυρηνικών...

Ο γαλλογερμανικός στρατιωτικός άξονας που φαίνεται πως μπορεί να αναπτυχθεί, τόσο στο συμβατικό, όσο και στο πυρηνικό επίπεδο, θα δώσει μια αποφασιστική ώθηση στη διαδικασία της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης. Με μεγάλη σιγουριά, ο πρεσβευτής της ΟΔΓ στην Ελλάδα θεωρεί την γαλλογερμανική στρατιωτική συνεργασία ως «συμβολή στην

ασφάλεια της Δυτ. Ευρώπης και προσφορά (!) στους άλλους γείτονές μας» (Ελευθεροτυπία 13.10).

Στην Ελλάδα...

Αλλά και έλληνες πολιτικοί συγκινούνται από τα δραματιζόμενα. Έτσι ο κ. Βαρβιτσιώτης (ΝΔ) στο ΒΗΜΑ, 18.10, αναφέρεται στην «πρόκληση για την Ευρώπη», όπως ερμηνεύει την πρόσφατη αμερικανοσοβιετική συμφωνία. Και το μήνυμά του είναι σαφές: «Οι ανεξάρτητες πυρηνικές δυνάμεις Αγγλίας και Γαλλίας αποκτούν τεράστια σημασία για το μέλλον της Ευρώπης. Η αναβάθμιση των δυτικοευρωπαϊκών συμβατικών δυνάμεων καθίσταται... επιτακτικότερη από ποτέ...». Να μια διπλή απόφαση ανάπτυξης εξοπλισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Ένταξη των αγγλογαλ-

λικών πυρηνικών, ισχυροποίηση των συμβατικών δυνάμεων και στενότερη συνεργασία σε αμυντικά θέματα που «σημαίνει κατ' ανάγκην στενότερη συνεργασία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής». Ακολουθεί έκκληση προς ευρωπαίους για θυσιές «ώστε να επιβιώσουν ισχυροί, ανεξάρτητοι και ελεύθεροι σε έναν κόσμο που αλλάζει».

Τι λένε επ' αυτών οι λοιποί ειρηνιστές καλή ευρωπαϊστές στη χώρα μας; Οι έλληνες της «πρωτοβουλίας των 6» επικροτούν την «αμυντική»... χειραφέτηση της Ευρώπης; Οι κινήσεις ειρήνης, έχουν κάτι συγκεκριμένο να πουν, εκτός από υπογραφές και περικυκλώσεις της Ακρόπολης; Ή μήπως, τελικά, οι απόψεις θα κινηθούν από τους εκάστοτε πρωταγωνιστές μπροστά στην αφοπλισμένη «κοινή γνώμη», καταβάλλοντας — όπως παλιότερα, με την εγκατάσταση των Ευρωπυραύλων, «φοβερά επίπονες προσπάθειες για να πεισθεί»... «αυτό που το Κρεμλίνο θεωρεί ως “μαλακό υπογάστριο” της Δυτ. Ευρώπης» (ο.π.);

...και στο Στρασβούργο...

Το θέμα της «ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ασφάλεια» απασχόλησε και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Στρασβούργο, στη συνεδρίασή του της 14.10.87. Η έκθεση του Ιταλού κομμουνιστή βουλευτή Galuzzi υπογράμμιζε το νόμιμο και θεμιτό ενός τέτοιου ζητήματος μέσα στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, αλλά και την αναγκαιότητα της πολιτικής και όχι μόνο στρατιωτικής εγγύησης της αμυντικής στρατηγικής.

Επισημαίνοντας αφενός ότι το κυριότερο εμπόδιο

στην υλοποίηση μιας πολιτικής για την ασφάλεια στην Ευρώπη βρίσκεται στη διαδικασία στρατιωτικοποίησης των πολιτικών σχέσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης, δεν ξεχνάει όμως ότι «δεν μπορεί να προταθεί μια ευρωπαϊκή πολιτική για την ασφάλεια έξω από τα πλαίσια της Ατλαντικής Συμμαχίας», ζητώντας να ενισχυθεί «η συμβολή και η φωνή της Δυτ. Ευρώπης στα πλαίσια του ΝΑΤΟ»...

Ως προς τα διδάγματα του αποφασισμένου αφοπλισμού των Ευρωπυραύλων, το ψήφισμα ωθεί την Ευρώπη «λαμβάνομένης υπόψη της νέας κατάστασης μεταξύ Δύσης και Ανατολής όσον αφορά τη διπλή μηδενική επιλογή, να εξασφαλίσει με μεγαλύτερη αυτονομία την ασφάλεια και την άμυνά της». Αυτή δε η πολιτική έχει ως αρχή της «να στηρίζεται στην ταυτόχρονη ενδυνάμωση μιας πολιτικής για την άμυνα και

την ύφεση». Αυτό το ζευγάρι αντιθέτων είναι από τα ελάχιστα των οποίων η ταυτόχρονη ενίσχυση δεν θεωρείται παραλογισμός στη διεθνή πολιτική (βλ. ισορροπία του τρόμου και τα τοιαύτα).

Τέλος, «το κυριότερο εμπόδιο που πρέπει να ξεπεραστεί» για την πολιτική της ευρωπαϊκής ασφάλειας είναι «ο διαχωρισμός των τεχνικο-στρατιωτικών πλευρών που σήμερα εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης από το γενικό πολιτικό πλαίσιο που πρεσβεύει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα». Ο διαχωρισμός αυτός δεν επιτρέπει στην ΕΟΚ να συμμετέχει ως σοβαρός εταίρος στο ΝΑΤΟ, ενώ η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ ΝΑΤΟ, ΕΟΚ και Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης «εμποδίζει πράγματι την Ευρώπη να εκφραστεί ομόφωνα για τα ζητήματα που αφορούν τόσο την εξωτερική πολιτική όσο και την ασφάλεια» (εισηγ. έκθεση). Το συμπέρασμα είναι: στρατιωτική ΕΟΚ ή ευρωπαϊκό ΝΑΤΟ, δεν διαλέγετε, παίρνετε και τα δυο μαζί.

Από τους έλληνες ευρωβουλευτές τοποθετήθηκε ο κ. Εφραιμίδης (ΚΚΕ) τονίζοντας τον κίνδυνο που διατρέχει η Ευρώπη με την στρατιωτικοποίησή της, ο κ. Πλασκοβίτης (ΠΑΣΟΚ) που απέφυγε να τοποθετηθεί σε κείμενο «γενικής στρατηγικής» επικαλούμενος τη ρευστότητα των διεθνών εξελίξεων και υποστηρίζοντας την ελληνική εξωτερική πολιτική, και ο κ. Αλαβάνος (ΚΚΕ) στιγμιاتیζοντας την ένταξη της Ευρ. ασφάλειας στο ΝΑΤΟ, τη Δυτική. Ένωση και τις προγραμματιζόμενες «στρατιωτικές περιπέτειες» της Ευρώπης στο χώρο της Μεσογείου. Στον ελληνικό τύ-

πο, το θέμα πέρασε απαρατήρητο (ήταν και η εγκατάσταση αυτομάτων πωλητών προφυλακτικών στο κτίριο του Ευρωκοινοβουλίου που κάλυψε τις σελίδες των εφημερίδων).

Στο μεταξύ η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, πιστή στα κελεύσματα των καιρών οργανώνει στις 26/27 Οκτωβρίου στη Χάγη συνάντηση του Συμβουλίου Υπουργών, με σκοπό την δημοσίευση μιας χάρτας πάνω στην «ευρωπαϊκή ασφάλεια».

Οι ευρωπαίοι Πράσινοι και Εναλλακτικοί οργάνωσαν με την ευκαιρία αυτή στις 26 Οκτωβρίου συνέντευξη τύπου στην Ολλανδική πρωτεύουσα. Στα πλαίσια αυτά συνέδεσαν την χρονική στιγμή της απόφασης για απομάκρυνση των πυρηνικών μέσου βεληνεκούς με την δημοσίευση της «χάρτας». Παρά την ικανοποίησή τους για την συμφωνία αφοπλισμού που ο-

λοκληρώθηκε, τόνισαν ότι αφορά μόνο στα 3-4% του παγκόσμιου πυρηνικού δυναμικού ενώ παρουσιάζεται ως αφορμή για διάφορες νέες προσπάθειες επανεξοπλισμού σε πυρηνικά και συμβατικά. Υπογράμμισαν τους νέους μύθους που δημιουργούνται για να νομιμοποιήσουν τους νέους εξοπλισμούς, ιδιαίτερα το υποτιθέμενο «ατομικό κενό» που δημιουργείται στη Δυτική Ευρώπη. Και, σε σχέση με τα παραπάνω, συνέδεσαν το ρόλο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία σήμερα — που τα στρατιωτικοπολιτικά θέματα δεν είναι πλήρως ενταγμένα στην ΕΟΚ — λειτουργεί σαν εξωλέμβια μηχανή για τη στρατιωτικοποίηση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ο άμεσος κίνδυνος είναι η δημιουργία ενός “διπλού ΝΑΤΟ”, τόσο σε σύμβαση με τις ΗΠΑ, όσο και για ίδια δυτικοευρωπαϊκά συμφέροντα και επιδιώξεις. Το αποτέλεσμα θα είναι η παραπέρα παγίωση της διαίρεσης της Ευρώπης, πάντα στο όνομα της διεθνούς ασφαλείας συνεννόησης κλπ.

Οι Ευρωπαίοι Πράσινοι και Εναλλακτικοί σημειώνουν ότι οι διαδικασίες στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση και φυσικά στο ΝΑΤΟ γίνονται χωρίς πλατιά δημόσια ή κοινοβουλευτική συζήτηση και αντιπροτείνουν δημοσιοποίηση και διεύρυνση της προβληματικής του αφοπλισμού από τις ειρηνιστικές κινήσεις στον πληθυσμό, αξιοποιώντας διδάγματα του πολέμου και εμπειρίες μεταπολεμικών κοινωνικών κινημάτων για μια νέα προοπτική της Ευρώπης σαν δύναμη πολιτικής και όχι στρατιωτικής.

Γιώργος Κόκκινος

Μ Η Χ Α Ν Ι Σ Μ Ο Ι

ΠΑΡΑ — ΚΡΑΤΙΚΑ

Όταν το τζιμάνι της Γενικής Ασφάλειας απειλούσε την αυθαιρέτως κληθείσα «δι-υπόδεσιν της» Λίτσα Πισιμίση, λέγοντάς της περίπου ότι: «...θα σας καθαρίσουμε έναν-ένα στα κρεβάτια σας...», έδετε πρακτικά μια επίμονη εγκληματική ιδέα που καιρό τώρα διαδίδεται μεταξύ των «εννύχων» του κ. Δροσογιάννη.

Η επίκληση του «συνταγματικού φιλελευθερισμού» σαν ένα καθεστώς που δένει τα χέρια των διωκτικών αρχών στην προσπάθειά τους να καταπολεμήσουν τη «μάστιγα της τρομοκρατίας», δεν είναι απλώς μια ακόμη ακραία ανοησία των «κύκλων της ανωμαλίας».

Ο προσεκτικός παρατηρητής των πολιτικών εξελίξεων στη χώρα μας, θάχε ήδη αντιληφθεί, πως τέτοιες ιδέες που κινούνται στην κατεύθυνση της περιστολής των όποιων δημοκρατικών ελευθεριών, εκπορεύονται από μέρος των πολύ υψηλών κλιμακίων του κράτους και των πολιτικών κομμάτων. (όχι όλων φυσικά).

Έτσι ο εν λόγω ασφαλίτης οραματιζόμενος ή και απασχολούμενος με τη συγκρότηση «μυστικής αντι-τρομοκρατικής ομάδας» με στόχο την εξόντωση «υπόπτων φιλοτρομοκρατικών στοιχείων», κινείται, αν και εξτρεμιστικά, πάντως στο χώρο ενός επίσημου ιδεολογικού κλίματος.

Και έχουμε κάθε λόγο να ανησυχούμε, διότι σε τέτοιους στεγανούς και σκοτεινούς μηχανισμούς (στρατός, αστυνομία, ΚΥΠ) πάντοτε, η ιστορία το έχει αποδείξει, υπάρχει έδαφος να αναπτύσσονται φασιστικοί δύλακες.

Όμως, το σχόλιο αυτό θάταν ατελές αν δεν λάμβανε υπόψη και τη διεθνή εκδοχή, αυτών των «εκτροπών» της εξουσίας. Και εννοούμε τη γνωστή και πολυτελέστατη εμφάνιση των ΚΟΝΣΟΡΤΙΟΥΜ στη χώρα μας, που σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του τύπου (Καλάμι κυρίως) πλην των πάσης φύσεως «κυνηγίων κεφαλών» από διάφορες μυστικές υπηρεσίες, διαδέχεται και ελληνικό «προσωπικό».

Οι δημοσιογραφικοί κύκλοι φέρουν ως στελέχη της μαύρης αυτής διεθνούς και κάποια απ' τα άδικτα «σταγονίδια» που με στοργή περιέβαλε μετά την απόταξη τους απ' την αστυνομία το '75, ο κ. Λάτσης.

Επειδή είναι κάπως υπερβολικό, να περιμένουμε την παρέμβαση της Δικαιοσύνης, στην αποκάλυψη αυτών των μυστικών παρα-κρατικών τρομοκρατικών μηχανισμών, μήπως είναι καιρός οι Δικηγορικοί σύλλογοι, αλλά και οι κινήσεις της Αριστεράς και τα μεγάλα κόμματα, να πάρουν τα μέτρα τους;

Διότι σε εποχές που το Κεφάλαιο οργάνωνει ιδιωτικά και πέρα από τους Συνταγματικούς «περιορισμούς» (βλέπε πολιτικά δικαιώματα) την επίθεσή του, σε εποχές που ζαναζωντανεύουν οι παρα-κρατικές ομάδες εκπορευόμενες από τους διογκούμενους κατασταλτικούς μηχανισμούς, η στάση της αδιαφορίας ή και της αμηχανίας ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ!

ΚΟΙ
ΝΩΝΙΑ

Τ Ο Μ Π Ρ Α Σ

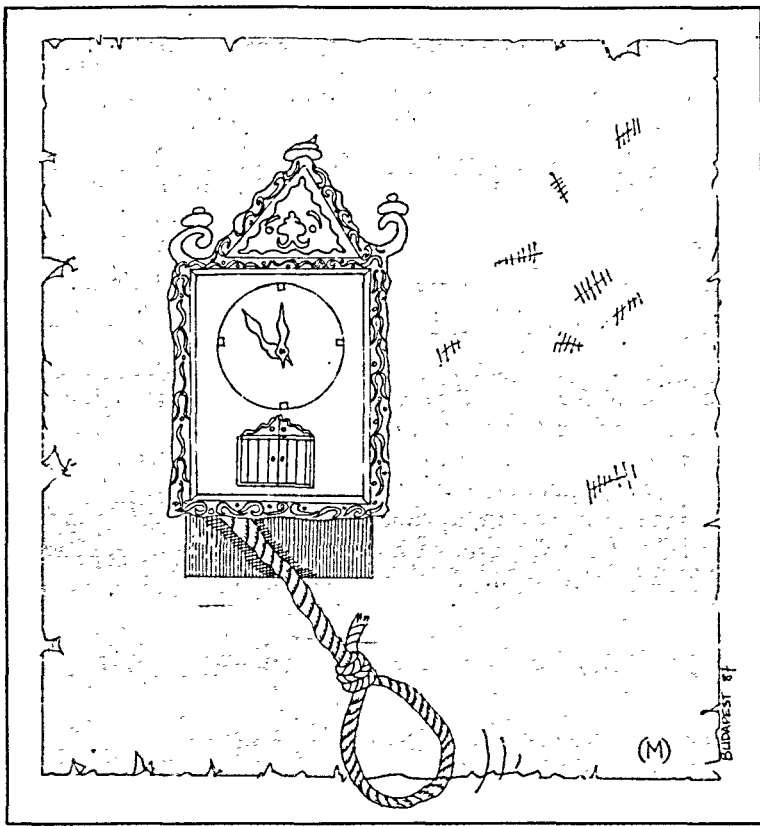
ΑΠΟ ΤΟ ΤΗΛΕ...

Δεν είναι καθόλου άγνωστο το επεισόδιο, που προκάλεσε ο Φάνης Τόμπρας όταν επιτέθηκε στον πρόεδρο της ΕΛΒΥΛ (βασικής εταιρίας τεχνικής υποστήριξης του ΟΤΕ), στις 5 Οκτώβρη στα γραφεία της ΕΤ-ΒΑ. Τον αποκάλεσε άχρηστο, ανίκανο, είπε ότι θα τον σκοτώσει, ρε, κάνοντας ότι πάει να τραβήξει κάτι (πιστόλι;) από την κωλότσεπη του (συνηθισμένα πράγματα για τον Τόμπρα, δηλαδή). Προσπάθησε ακόμα να του ρίξει ένα τασάκι (κρυστάλλινο) κι όταν τελικά οι υπόλοιποι του Δ.Σ. της ΕΛΒΥΛ κατόρθωσαν να τον δέσουν υπό έλεγχο, άρχισε να φωνάζει: «Θα δεις ρε, θα σε κάγω. Έχω μάθει ότι βρίζεις τον πρωθυπουργό από το τηλε...». Σ' αυτό το σημείο έκοψε απότομα τη φράση του, αφήνοντας ένα βαθύ μυστήριο για όλους εμάς. Τι είν' αυτό το «τηλε...» απ' όπου βρίζει ο κ. Μαρίτσας τον πρωθυπουργό. Να 'ναι τηλεγράφος; Να 'ναι τηλετύπος; Μπας κι είναι κανένα κλειστό τηλεοπτικό κύκλωμα, εγκατεστημένο στο γραφείο του κ. Μαρίτσας; Πάντως, είμαστε βέβαιοι ότι αποκλείεται να εννοούσε το τηλεφωνό, διότι ως γνωστόν τα τηλεφώνια προστατεύονται από το απόρρητο και μάλιστα υπάρχει ειδική υπηρεσία του ΟΤΕ, η οποία ασχολείται μόνο μ' αυτό το θέμα. Άσε δε, που όποιος επιμένει ότι παρακολουθούνται τα τηλεφώνια είναι πλιθίος και μπορεί να εισπράξει και καμιά ροχάλα.

Πάντως, μιας και μιλάμε για τηλεφώνια, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι η ποιότητα μερικών συσκευών έχει βελτιωθεί πολύ. Όχι μόνο δεν χρειάζεται να πάρει κανείς το 141 για να μάθει την ώρα μια και αρκεί μόνο να σπκώσει το ακουστικό και να ρωτήσει, αλλά κι όταν φτερνιστεί, η συσκευή του λέει «με τις υγιείς σας...». Ευχαριστούμε κ. Τρόμπρα.

Δ.Τ.

Α.Γ.

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΒΑΣΚΩΝ

Η Γαλλία, η Ισπανία, η αυτόνομη βασκική κυβέρνηση κι η ETA είναι οι τέσσερις πόλοι απ' όπου εκπορεύονται οι τελευταίες εξελίξεις στη Χώρα των Βάσκων. Η Γαλλία, υποκύπτοντας σε ισπανικές πιέσεις, μετά από συνεχή και διαδοχικά μπλόκα, συνέλαβε 55 υποτιθέμενα μέλη της ETA και τα έκδοσε στην Ισπανία και 32 απ' αυτά προφυλακίσθηκαν κατόπιν εφαρμογής του αντιτρομοκρατικού νόμου. Δύο από τα 32 αυτά άτομα, στις καταθέσεις τους στην αστυνομία και το δικαστήριο, εμπλέξανε το Νο 1 του Έρρι Μπατασούνα (πολιτικό τμήμα της ETA) Γιον Ιδίογας, που κλήθηκε να απολογηθεί για συνεργασία με ομάδα ένοπλης δράσης και για προσφορά κάλυψης στην ETA. Συγκεκριμένα, είπαν ότι τους έδωσε καταφύγιο το σπίτι του και στη συνέχεια τους συνόδευε μέχρι τα γαλλικά σύνορα. Στο δικαστήριο αναίρεσαν τις καταθέσεις τους που, όπως είπαν, λήφθηκαν κάτω από άσκηση βίας και με στόχο να αποφύγουν να εμπλέξουν άλλους συντρόφους τους που βρίσκονται στην παρανομία. Ο Ιδίογας αφέθηκε ελεύθερος χωρίς κατηγορίες κι ισχυρίστηκε — πράγμα που είναι και επίσημη θέση του Έρρι Μπατασούνα που έχει το 17,5% των υψών στη Χώρα των Βάσκων — ότι εκπροσωπείται και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (κατέβηκε στις εκλογές σε πανεδνική βάση) — ότι η Μαδρίτη επιθυμεί την ντε φάκτο «παρανομία» του Έρρι Μπατασούνα μετά την αποτυχημένη προσπάθεια να κηρυχτεί ντε γιούρε παράνομο που ακολούθησε τη δεσμευτική του εκλογική άνοδο στις ευρωεκλογές της Άνοιξης του '87, όπου κατόρθωσε να επωφεληθεί από τη γενική δυσανεμία απέναντι στην κυβέρνηση με το σύνθημα: «Ψηφίστε ό,τι πιο πολύ "τους" πονάει. Ψηφίστε Έρρι Μπατασούνα».

Παράλληλα, το Βάσκι Κοινοβούλιο ζήτησε την προοδευτική υποκατάσταση της Guardia Civil (Εθνοφρουρά, στρατ. σώμα) και της Εθν. Αστυνομίας από τη νεόδημη Ερτσάιντσα (Βάσκινη Αστυνομία) σύμφωνα με το άρθρο 17 των καταστατικών αυτόνομιας της Γκερνίκα. Την πρόταση υποστήριξαν όλα τα κόμματα — πλην του Έρρι Μπατασούνα που δεν εμφανίζεται στο κοινοβούλιο αμφισβητώντας τη νομιμότητά του — δηλαδή η Βάσκινη Δεξιά (PNV και EA) η Βάσκινη Αριστερά (Εουσκάντικο Εσκέρρα), το κέντρο του Σουάρεθ κι η Δεξιά (AP). Την τελευταία στιγμή υπέγραψαν την πρόταση και οι σοσιαλιστές, που κυβερνούν μαζί με το PNV στη Βασκική Χώρα, για να μη βρεθούν απομονωμένοι. Είναι σαφές ότι το PNV παίζει ένα διπλό παιχνίδι ανάμεσα στους σοσιαλιστές και τα άλλα εθνικιστικά κόμματα, αποβλέποντας στη μερίδα του λέοντος. Το θέμα πρωτοτέθηκε από το ΕΕ που υποστήριζε ότι, αν δε συμβεί η προοδευτική υποκατάσταση, σε λίγα χρόνια η χώρα στη Χώρα των Βάσκων θα αναλογούν 10 αστ./1000 κατοίκους. Ήδη υπάρχουν 12.000 της Guardia Civil και της Εθν. Αστυνομίας που έχουν τις ίδιες αρμοδιότητες με την Ερτσάιντσα η οποία υπάγεται στο Βάσκι Κοινοβούλιο (3200 άντρες) και σ' αυτούς θα πρέπει να προτεθούν 4.000 της δημοτικής.

Ε.Μπ.

«ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ» ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

«Αξιοσημείωτο» γεγονός στις πρόσφατες εκλογές του Σωματίου Εργαζομένων στην ΕΑΣ τα υποδελτία των παρατάξεων, στα οποία ούτε λίγο ούτε πολύ περιλαμβάνονται περίπου τα μισά μέλη του σωματίου! Δεν ξέρουμε τι ιδιότυπος οικογενειακός συνδικαλισμός επικρατεί στο συγκεκριμένο χώρο, αλλά αδυνατούμε να νοήσουμε όλους τους υπογύφους ως συνδικαλιστές, μια κι οι εκάστοτες γενικές συνελεύσεις του κλάδου δε συγκεντρώνουν ούτε τους μισούς απ' αυτούς τούς υπογύφους! Μάλιστα τον κυνήγι των «κουκίων» έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο, που η μύθος έχει φτάσει να παίρνεται μόνο στο όνομα συγγενικών ή φιλικών δεσμών με τον κάθε υπογύφιο. Τέτοιες μέθοδοι όχι απλώς ως επικράτηση της κομματικοποίησης στο συνδικαλισμό μπορεί να ιδωθούν, αλλά τους ταιριάζουν πολύ βαρύτερες κουβέντες για πρακτικές κίτρινων συνδικάτων...

Για του λόγον το αληθές, παραθέτουμε το υποδελτίο της ΠΑΣΚΕ για το ΕΚΑ και την ΟΥΠΑΕ. Σημειώτουν ότι υπάρχουν τρία ακόμα παρόμοια υποδελτία, κι άλλα τέσσερα για το Δ.Σ.!

T.K.

Α Ν Υ Π Ο Τ Α Κ Τ Ο Ι

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟΥ

Τι νόημα, αλήθεια, μπορεί να έχει η «μεγαλόμυχη» παραχώρηση του κράτους προς τους ανυπότακτους των χωρών του εξωτερικού, όταν τα κατά τόπους ελληνικά προξενία δεν τους χορηγούν διαβατήρια;

Ήδη το ΥΕΑ τον τελευταίο καιρό (μετά την απόφαση-ρύθμιση των ανυποτάκτων) δέχεται με πειστικό τρόπο την απορία των προξενικών αρχών, αφού οι διπλωμάτες στέκουν αμήχανοι απέναντι στο λογικό αίτημα των ανυποτάκτων να αποκτήσουν «ταυτότητα». Και το αίτημά τους αυτό δεν είναι τίποτα περισσότερο από τη χορήγηση διαβατηρίου ισχύος έως το τέλος του '88, που σύμφωνα με την περίφημη απόφαση του κ. Χαλαραμπόπουλου, έχουν δικαίωμα τακτοποίησης των στρατολογικών τους υποχρεώσεων.

Διότι είναι φανερό, πως αν το χρονικό περιθώριο που δόθηκε στους ανυπότακτους δεν το αξιοποιήσουν οι ίδιοι (διαδικασία επαναπατριsmού κ.λ.π), τότε το μόνο πραγματικό δικαίωμα που τους παραχωρεί το ΥΕΑ θα είναι το «δικαίωμα» στην υποχρεωτική τους στράτευση...

Δ.Τ.

Α Ν Τ Ι Λ Ο Γ Ο Σ

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ ΚΑΙ ΑΠΕΡΓΙΕΣ

Νάτα, λοιπόν, τα πρώτα δείγματα της εδώ και καιρό αναμενόμενης από πολλούς αυτόνομης παρέμβασης της εργατικής τάξης στα τεκταινόμενα στη «μεγάλη πατρίδα του σοσιαλισμού». Όπως μας πληροφορούν τα «Νέα της Μόσχας», τριήμερη απεργία (η δεύτερη μέσα σ' ένα μήνα) ξέσπασε σε αυτοκίνητοβιομηχανία των Ουραλίων. Αίτημα των απεργών, η ανάκληση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, που έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση των αποδοχών τους. Ανάλογες απεργίες, σύμφωνα με πληροφορίες, έχουν ξεσπάσει τον τελευταίο καιρό και στα μέσα μαζικής μεταφοράς, με αίτημα την άρση των μέτρων για «σύνδεση των μισθών με την παραγωγικότητα».

Ίσως η είδηση ξαφνιάσει εκείνους που μέχρι σήμερα θαυκαλίζονταν με την ιδέα, ότι η αυτόνομη μαζική παρέμβαση των εργατών στην ΕΣΣΔ θα είχε ως στόχο την προώθηση των μεταρρυθμίσεων, πέρα από τα όρια που «αναπόφευκτα» δέτει η εκ των άνω προέλευση των τελευταίων. Δυστυχώς για τους υποστηρικτές της, η αντίληψη ότι το μεταρρυθμιστικό πείραμα της τωρινής ηγετικής ομάδας του Κρεμλίνου αποτελεί μια κίνηση προς τη σωστή κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού ενός αυταρχικού, πλην κατά βάση σοσιαλιστικού συστήματος, κι ότι δε μένει παρά η ενεργοποίηση των ως τώρα παθητικοποιημένων μαζών για να έρδει η πολυπόθητη «πολιτική επανάσταση», αποδεικνύεται εκτός πραγματικότητας. Η δε απλή μελέτη των προγράμματος Γκορμπατσόφ, όπως αυτό έχει διατυπωθεί στο 27ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, και στα κείμενα των εισηγητών του (Αγκαμπεγκιάν, Ζα-σλάφσκαγια), δείχνει καθαρά ότι η σοβιετική «περεστρόικα» δεν είναι τίποτα άλλο παρά αυτό που — προυμένων των ιδιομορφιών των κάθε κοινωνικού σχηματισμού — εφαρμόζουν στη Δύση οι κυβερνήσεις των Θάσερ, Ρέγκαν, Κολ, Κράζι και (γιατί όχι) Παπανδρέου. Με λίγα λόγια, η καπιταλιστική αναδιάρθρωση παραγωγής. Όποτε μοιραία, ο προσανατολισμός κάθε αυτόνομης κι αυθόρμητης κινητοποίησης της εργατικής τάξης δεν μπορεί να είναι παρά μόνο ένας: η υπεράσπιση των μέχρι τώρα εργατικών κατακτήσεων, ενάντια στην προσπάθεια του (ιδιωτικού ή συλλογικού) κεφαλαίου για υπέρβαση της κρίσης του εις βάρος των εργαζομένων.

T.K.

Η ΤΣΙΤΣΙΟΛΙΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΤΩΜΑ (2)

ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ ΚΟΡΟΒΕΣΗ

Η Ζωή ήταν όμορφη, ζανδή και μόλις δεκαοχτώ χρονών. Αν είχε θελήσει να κάνει καριέρα σαν φωτομοντέλο, μανέκεν, ηθοποιός ή αεροσυνοδός θα μπορούσε να είχε λαμπρή επιτυχία. Διάλεξε ένα άλλο δρόμο. Το δρόμο του Θεού. Παντρεύτηκε νωρίς έναν ευκατάστατο φοιτητή με στρωμένη δουλειά από τον πατέρα του.

Μέχρι δω, αυτή η ιστορία δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον. Αυτό είναι το στερεότυπο μοντέλο της Ελληνικής οικογένειας. Αυτή όμορφη και μικρή. Αυτός με λεφτά ή με προοπτικές για λεφτά. Συνήθως υπάρχει και ο ανταγωνισμός των δυο μαμάδων. Η μάνα της νύφης θεωρεί πάντα πως η κόρη της, θα μπορούσε να έπαιρνε κάποιον καλύτερο. Η πεθερά της νύφης έχει πάντα την υποψία πως ο κανακάρης της τυλίχθηκε. Και η κοινωνία μας μαζί με τη μιζέρια της αναπαράγεται ήσυχα και καλά. Οι κοσμικές σπίλες, τα σήριαλ, τα θέατρα κλπ θα πάρουν αυτό το μοντέλο, θα το παίξουν 1, 2, Χ και ιδού στο ταγί το ερωτικό μας πεπρωμένο. Ό,τι ξεφεύγει απ' αυτό δεν γίνεται εύκολα αποδεχτό.

Η Ζωή και ο Παναγιώτης στο γάμο τους είχαν και μια ιστορία πάθους. Κατέληξαν ακριβώς σαν το ρεμπέτικο τραγούδι. Αυτή στο χώμα και αυτός στη φυλακή. Στην ατέλειωτη λίστα των ερωτικών δραμάτων, προστέθηκε ένα ακόμα. Κανείς δεν θυμάται ποιος ήταν ο Παναγιώτης Φραντζίς που σκότωσε τη γυναίκα του, αν και δεν πέρασε και τóσος καιρός από τότε.

Αντίθετα θυμόμαστε τον στραγγαλισμό της Δισδεμόνας πάνω στην σκηνή, από τον Μαυριτανό ηλιάρη σύζυγό της. Και η διαφορά είναι όχι στο πάθος, αλλά στο πώς αφηγείται την ιστορία. Τον Οδέλο τον έγραψε ο Σαίξπηρ, την ιστορία της Ζωής και του Παναγιώτη την έγραψε ο αθηναϊκός τύπος.

Και είναι ακριβώς εδώ που το φαινόμενο «Τσιτσιολίνα» παίρνει την επικίνδυνη διάστασή του. Ποιος έχει ξεχάσει το γυμνό παζλ που δημοσιεύτηκε στο Έθνος, Αυριανή κλπ με τη μορφή ενός συναρμολογημένου πτώματος πάνω στο μάρμαρο του νεκροτομείου. Το φαινόμενο Τσιτσιολίνα, σαν είδηση και φωτογραφία, προχωράει στην πιο ακραία της μορφή. Ήταν το πτώμα της δύστηνης Ζωής, γυμνής και τεμαχισμένης στις κλειδώσεις. Το μπανιστήρι σαν συστηματική τροφή του αναγωγιστικού κοινού εδώ φαίνεται στα όριά του. Το γυναικείο γυμνό προσφέρεται στην πιο ακραία παραλλαγή του. Γυμνό, νεκρό, τεμαχισμένο. Καμιά δυνατότητα ζωής. Το γυναικείο κορμί υποταγμένο στο θάνατο. Στην απόλυτη και τελειωτική υποταγή. Δηλαδή στη δύναμη εκείνη, που σ' ένα φανταστικό επίπεδο επιδιώκει κάθε άντρας για τον ερωτικό του σύντροφο. Αισθήματα υπαρκτά που δεν μας αφήνει να εξοικειωθούμε η τρέχουσα ηθική (όχι βέβαια στο έγκλημα, αλλά στο ερωτικό γινώδι σ' αυτόν). Η κοινωνική και ηθική τάξη, όπως απωθεί το φανταστικό, το υποχρεώνει να εμφανισθεί ρεαλιστικά. Δηλαδή με το έγκλημα.

Οι επαγγελματίες του είδους ξέρουν καλά πως οι αντίστοιχες φωτογραφίες πουλάνε καλά. Μια ολόκληρη σχολή πορνό έχει ειδικευθεί σ' αυτό το θέμα και κατέχει εξέχουσα θέση στα «σκηνρά». Οι εφημερίδες που δεν δημοσίευσαν την επίμαχη φωτογραφία, κέρδισαν στο μυθιστόρημα της λεζάντας. Η ωραία και το κτήνος, δημοσιεύτηκε σε πολλές συνέχειες. Πριν την αποφράδα ημέρα, το ζευγάρι ήταν το δεμέλιο της κοινωνίας μας.

Για όποιον/οποία, υπήρξε έστω και για λίγο ερωτευμένος — ή και δεν χρησιμοποίησε βία (σκληρές λέξεις, σπρώξιμο, χειροδικία κλπ.) οφείλει αμέσως να υποβληθεί σε γυμνάδωση. Ο έρωτας έχει μέσα του τη βία. Ο ερωτευμένος έχει ανάγκη ν' αμυνθεί από τις συγκλονιστικές δυνάμεις που επιδρούν πάνω του. Δυνάμεις που δεν μπορεί να ελέγξει και που νιώθει πως όλη του η προσωπικότητα υποτάσσεται, ταπεινώνεται, σέρνεται.

Και η χρήση της βίας είναι πάντα ανεξέλεγκτη. Πέρα από την κλιμάκωσή της υπάρχουν και ατυχήματα. Για όποιον μένει σε πολυκατοικία, όταν ακούει το διπλανό του να ουρλιάζει «μωρή πουτάνα θα σε σφάξω» (αν βέβαια δεν το φωνάζει ο ίδιος), όσο και αν είναι σίγουρος πως αυτό είναι μάλλον συνηθισμένο, το κακό μπορεί να συμβεί. Και άμα συμβεί, μένει πάντα ένα πρόβλημα, αν ο θύτης δεν αυτοκτονήσει αμέσως όπως ο Οδέλος. Τι κάνει το πτώμα που φορτώθηκε στα καλά καθούμενα. Υπόθεση καθόλου εύκολη. Και αυτή ήταν η περίπτωση του Φραντζί.

Αυτό είναι και το πρόβλημα στον Αϊαντα του Σοφοκλή, στη Λαϊδη Μάκβεθ του Σαίξπηρ (πλέοντας τα χέρια της από το αίμα του άντρα της, που δεν φεύγει, θέλει ν' απαλλαγεί από το πτώμα του άντρα της) ή στον σύγχρονό μας Ιονέσκο. Το πτώμα, μην έχοντας καμιά σχέση με το ζωντανό κορμί, είναι μια απειλητική παρουσία, μια σύνδεση με τον κάτω κόσμο, ξεφεύγει από το ανθρώπινο. Ή λοιπόν το θεοποιείς και το λατρεύεις ή κοιτάς ν' απαλλαγείς. Ειδικά, αν το πτώμα είναι έργο των χεριών σου, τότε η διαδικασία της εξαφάνισής του πτώματος λειτουργεί στο συμβολικό επίπεδο, σαν εξαφάνιση του εγκλήματος. Δεν υπάρχει πτώμα, άρα δεν υπάρχει έγκλημα.

Μια ακόμα ανθρώπινη τραγωδία, έγινε σήριαλ και πορνό. Και αυτή είναι η ποιότητα της πληροφόρησης σχεδόν σ' όλα τα επίπεδα. Αλίμονο σε μια κοινωνία που έχει ανάγκη και συντηρεί τέτοια έντυπα. Σημαίνει υποκρισία, συντηρητισμό και ανελευθερία.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ μια γνώμη πέραν της εν πολλοίς ανεπαρκούς πολιτικής ερμηνείας, για το ζήτημα στρατός-καταπίεση-«τρέλα», συζητήσαμε με τον **Αθανάσιο Αλεξανδρίδη**, Ψυχίατρο, Διευθυντή Κοινωνικής Ψυχιατρικής στο **Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού**. Οι πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις του, έχουν και μια πρόσθετη βαρύτητα, αφού είχε την εμπειρία να υπηρετήσει ως έφεδρος ψυχίατρος στο 401 ΓΣΝΑ και στη Λήμνο (1986-87).

Α.Γ. — Δ.Τ.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ «ΥΓΕΙΩΣ ΣΚΕΠΤΟΜΕΝΟΙ»

Α. Αλεξανδρίδης: Δεν είναι καθόλου περίεργο ειδικά στον ελληνικό χώρο, που μπαίνει το πρόβλημα ΤΡΕΛΑ και ΣΤΡΑΤΟΣ, η χρησιμοποίηση της τρέλας για την αποφυγή της θητείας. Έχουμε δύο μυθολογικά παραδείγματα: από τον Τρωικό πόλεμο. Τον Οδυσσέα, ο οποίος προσποιήθηκε τον τρελό και τον Αχιλλέα, ο οποίος προσποιήθηκε τη γυναίκα. Δύο από τους πιο εκλεκτούς ήρωες, κατέφυγαν σε δύο κλινικές μορφές, οι οποίες χρησιμοποιούνται πάρα πολύ ακόμα και σήμερα: ο ένας στο παραλήρημα, ο άλλος στην ομοφυλοφιλία. Στη συνέχεια της ιστορίας της ανθρωπότητας παρουσιάζεται όλο και πιο συχνά το πρόβλημα του πώς μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει την τρέλα για να γλυτώσει την επιβολή της εξουσίας πάνω του ή πώς η εξουσία την χρησιμοποιεί για να παροπλίσει αντιπάλους της. Τα ιστορικά παραδείγματα είναι πάρα πολλά. Κλασικό είναι, από την περίοδο της γαλλικής επανάστασης, εκείνο του **Μαρκήσιου Ντε Σαντ**: ενώ έπρεπε να χαρακτηριστεί — σε μεγάλο βαθμό — πολιτικός αντίπαλος των διαφόρων ομάδων της γαλλικής επανάστασης, ήταν πολύ πιο εύκολο γι' αυτές να τον χαρακτηρίσουν τρελό και να τον εγκλείσουν στο άσυλο παρά στις πολιτικές φυλακές. Σήμερα, νομίζω ότι η χρησιμοποίηση της τρέλας (ως τρέλα σε νοηθεί η κατάργηση της κωδίκων και η πρόταση άλλων που είναι ακατάληπτοι στους άλλους) για την αποφυγή της στράτευσης αυξάνεται για λόγους πολιτισμικούς, όπως το γεγονός ότι το να έχει κανείς ψυχικά προβλήματα ή ταμπέλα ψυχοπαθούς είναι λιγότερο επιβλαβές για την πορεία του στην κοινωνία απ' ό,τι ήταν προηγουμένως.

Σχολιαστής: Το πιστοποιητικό ψυχικής ανικανότητας, που εκδίδει ο στρατός, μετράει ακόμα αρνητικά σε αρκετούς επαγγελματικούς τομείς. Έχουμε να κάνουμε με έναν εκδικητισμό του κράτους (που συνοδεύεται με αφαιρέσεις διπλωμάτων οδήγησης κλπ.). Επιπλέον, στις μικρές κοινότητες ισχύει ακόμα ο κοινωνικός στιγματισμός, «ο τρελός του χωριού».

Α.Α.: Δεν θα συμφωνούσα σ' αυτό το θέμα για τα χωριά, επειδή η εμπειρία μου έδειξε ότι ο αριθμός των νέων αγροτών, οι οποίοι ζητούν ν' απαλλαγούν για ψυχικούς λόγους, αυξάνεται ίσως γιατί αποκτούν συνείδηση της θέσης τους μέσα στην παραγωγή, θέση η οποία δεν έχει πολλή σχέση με τον κρατικό μηχανισμό και ως εκ τούτου θεωρούν χαμένο τον χρόνο της στρατιωτικής θητείας. Συμφωνώ ότι υπάρχουν αυτοί οι περιορισμοί όσον αφορά την ακαδημαϊκή καριέρα, έχει ωστόσο ελαττωθεί πολύ το κοινωνικό βάρος της απαλλαγής για ψυχολογικούς λόγους. Σήμερα είναι πάρα πολλοί οι χώροι που δέχονται καλά τον ψυχικά άρρωστο και κατά συνέπεια έχει ελαττωθεί και η σημασία και η βαρύτητα που μπορεί να έχει το τρελόχρημα για κάποιον που έχει υποδυθεί τον ψυχικά προβληματικό.

Σ.: Έχοντας ένα ποσοστό της τάξης του 6 με 10% — είναι αδιευκρίνιστο — των νέων, που ζητούν κατά την κατάταξή τους να απαλλαγούν, παρουσιάζονται δύο ερωτήματα: Πρώτον, ποιοι είναι αυτοί, αν μπορούμε να τους προσδιορίσουμε κοινωνικά και δεύτερον, πόσο ανεκτικό μπορεί να είναι το κράτος και ο ίδιος ο στρατοκρατικός μηχανισμός απέναντι σ' αυτούς.

Α.Α.: Δεν έχω συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με το πώς κατανέμονται αυτά τα ποσοστά. Η αίσθησή μου είναι ότι, αντίθετα απ' ό,τι πιστεύουμε και που πίστευα κι εγώ πριν πάω στο στρατό, το ποσοστό των «διανοομένων» δεν είναι τόσο πολύ μεγάλο σε σχέση με τον υπόλοιπο αριθμό. Πιστεύω ότι αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των νεαρών αγροτών και των παιδιών απ' τα κατώτατα περιφερειακά

και περιθωριοποιημένα κοινωνικά στρώματα των πόλεων, που αναπτύσσουν μια νέα άποψη για τη ζωή αυτή η άποψη κατά τη γνώμη μου ξεπερνά τα προηγούμενα ιδεολογικά σχήματα που περιέχουν στο εσωτερικό τους την ανάγκη για συνολική άποψη της κοινωνικής πρακτικής. Αυτό το λέω με την ακόλουθη έννοια — και ίσως μ' αυτήν ακριβώς την έννοια οι αντιρρησίες διανοούμενοι ίσως είναι και κάπως παρωχημένοι μιας κι έχουν στο νου τους πάντοτε ένα συνολικό προτάς για την εξέλιξη της κοινωνίας μέσα στην οποία εντάσσουν ίσως και την άρνησή τους να πάνε στο στρατό, άρνηση η οποία είναι ατομική αλλά που στοχεύει σε συλλογική διευθέτηση του θέματος του στρατού. Εμπεριέχει στην ουσία της και τη θέση της συμμετοχής στο στρατό, υπό άλλες συνθήκες. Αντίθετα υπάρχουν παιδιά από τις άλλες δύο τάξεις, τις οποίες ανέφερα, τα οποία δεν αναπτύσσουν πλέον μια ενιαία ιδεολογική τοποθέτηση για το σύνολο της κοινωνίας αλλά αναπτύσσουν και παράγουν στάσεις απέναντι σε διάφορα προβλήματα αυτής της κοινωνίας: στο σχολείο, στην εργασία, στο στρατό, οι οποίες δεν είναι όπως τις σκεφτόμαστε παλιά, υποχρεωτικά ενταγμένες σ' ένα ενιαίο ιδεολογικό σχήμα.

Σ.: Ενστικτώδης ριζοσπαστισμός, απορριπτική στάση;

Α.Α.: Αυτή η στάση δεν είναι τελείως απορριπτική — ίσως είναι πολύ πιο επεξεργασμένη. Οι πάρα πολλές συνεντεύξεις, που έχω κάνει με τέτοια παιδιά, μου έχουν δώσει να καταλάβω ότι αυτή η στάση είναι μια εντελώς πραγματιστική «θέση» [θέση (position) όπως ορίζεται φιλοσοφικά], που εγώ δεν θα την αποκαλούσα ούτε ενστικτώδη ούτε πρωτόγονη. Προσδιορίζονται ως προς κάτι. Όταν λένε ότι ο στρατός δεν κάνει για μένα, εννοούν ότι για κάποιους άλλους κάνει, για κάποιους άλλους είναι εντελώς «λογικό»: εννοούν με αυτό πως όσοι χρησιμοποιούν την κρατική μηχανή και επωφελούνται από το κοινωνικό πλεόνασμα, είναι «φυσικό» (όπως θα λέγαμε «από Θεού» ή «μεσ' στην ανθρώπινη φύση») αυτοί να εξυπηρετήσουν κάποτε αυτήν την κρατική μηχανή, κάνοντας τη θητεία τους σε ένα τμήμα της που είναι ο στρατός. «Εγώ που δεν επωφελομαι», σκέπτονται, «του κοινωνικού πλεονάσματος, είτε είμαι μαθητής στο σχολείο, είτε είμαι εργαζόμενος, είτε είμαι κάτοικος υποβαθμισμένων περιοχών, δεν έχω και κανένα λόγο να εξυπηρετήσω την κρατική μηχανή». Αυτή η θέση η οποία σοκάρει, έτσι όπως ακούγεται, και η οποία υφίσταται κατασταλτικούς, έναντι της, χειρισμούς μοιάζει και αυτό είναι το περίεργο, για μένα, απόλυτα με τις «ρεαλιστικές» — πραγματιστικές θέσεις των οικονομολόγων οι οποίοι διαχειρίζονται την «κρίση» από τη μεριά της εξουσίας ως ψυχίατρος την βρίσκω ιδιαίτερα «λογική», δηλαδή αναμενόμενη γιατί ανταποκρίνεται και στη λειτουργία του ψυχικού οργάνου σ' αυτή τη φάση του τέλους της εφηβείας, η οποία ακόμη ορίζεται από «στάσεις» και όχι από την δομή της προσωπικότητας η οποία ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί.

Σ.: Απ' ότι φαίνεται, απ' τις εξελίξεις εντός του στρατού, προωθούνται θεσμοί ακόμα πιο ουσιαστικής διάκρισης ανάμεσα στους «διανοομένους» και τους υπόλοιπους, έτσι που να δημιουργούνται εντελώς διαφορετικές συνθήκες θητείας και να ξεπερνούνται τα φαινόμενα αντίστασης που ίσως υπήρχαν στο παρελθόν.

Α.Α.: Βεβαίως... Οι διανοούμενοι αφομοιώνονται μέσα στα γραφεία, τα οποία λειτουργούν ως διορθωτικός μηχανισμός (αν όχι και ως μηχανισμός ελέγχου) της καθημερινής ζωής του τάγματος: αυτό τους δίνει τη δυνατότητα

να βελτιώνουν την ατομική τους ζωή και να χρησιμοποιούν γι' αυτούς πολύ πιο εύκολα τις δυνατότητες που προσφέρει ο κανονισμός. Πολύ πιο εύκολα, για παράδειγμα, θα κινήσουν τη διαδικασία για να θεωρηθούν οπλίτες άλλης σωματικής ικανότητας από Ι1, διότι ξέρουν ότι ανάμεσα στο Ι5 και Ι1, υπάρχουν οι κατηγορίες του Ι3 και Ι4 όπου θα εκτελούν πολύ πιο ελαφρά καθήκοντα, χωρίς καμιά συνέπεια ως προς τον τύπο του απολυτηρίου (άσε που έξι μήνες πριν τη λήξη της θητείας αν κινήσουν τη διαδικασία μπορούν να χαρακτηρισθούν ως Ι1 και να απολυθούν σαν τέτοιοι). Απ' την άλλη μεριά «κυνηγούν» ειδικότητες, οι οποίες θα τους φέρουν πιο γρήγορα στα μεγάλα αστικά κέντρα κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι οι λιγότερο μορφωμένοι παίρνουν, συνήθως, ειδικότητες που τους οδηγούν για το μεγαλύτερο μέρος της θητείας τους (αν όχι για ολόκληρη) στις παραμεθόριες περιοχές.

Σ.: Έχουμε, λοιπόν, μια καταπληκτική αναλογία: Οι «εκτός στρατού» ταξικές διακρίσεις αναπαράγονται με — ίσως ακόμα βιαιότερες — τρόπους — μέσα στο στρατό... Ποια είναι ακριβώς η Στρατιωτική Ψυχιατρική, αυτό το σύστημα, που απ' την μια προσπαθεί να κάνει την επιλογή κι απ' την άλλη να την κάνει όσο πιο ομαλά γίνεται, προς αποφυγή αναταραχών;

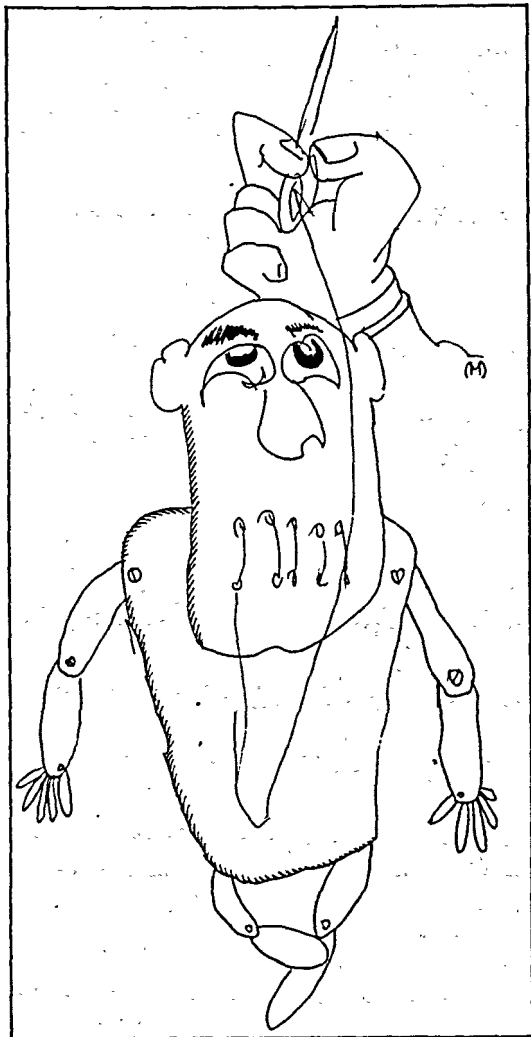
Α.Α.: Είναι πάρα πολύ δύσκολο να απαντήσω σε μια τέτοια ερώτηση. Μπορώ να δώσω μια αποσπασματική μαρτυρία, η οποία στηρίζεται σε ορισμένα σημεία. Το ένα απ' αυτά είναι το τι θεωρεί ο στρατός ως ψυχική νόσο και πώς την αξιολογεί. Αυτό που προβλέπεται, είναι εναρμονισμένο με τις διεθνείς ταξινομήσεις, προβλέπονται όλες οι κλασικές κατηγορίες των ψυχικών παθήσεων και αυτό είναι πάρα πολύ σωστό. Επίσης είναι σωστό το ότι για όλες τις κατηγορίες μπορεί κανείς να χαρακτηριστεί από Ι1 έως Ι5, ανάλογα με τη βαρύτητα της περίπτωσης και θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντικό το ότι μπορεί να φτάσει κανείς στην απαλλαγή ως πάσχων από νευρώση. Δεν είναι απαραίτητο, δηλαδή, να έχει κάνει κάποιος ψυχωσικό παραλήρημα, να είναι εκπληκτικά βαρείας ψυχιατρικής κατάστασης για να φύγει από το στρατό. Από την άλλη μεριά, αυτό που είναι επίσης πολύ θετικό και δεν ξέρω πώς το είχαν αξιολογήσει οι στρατιωτικοί όταν το θεσπίζουν, είναι ότι προβλέπεται απαλλαγή ή χαρακτηρισμός βοηθητικού με τον όρο της «δυσπροσαρμοσίας». Αυτό αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, αποδοχή από τη μεριά του στρατού του φαινομένου, ότι ο στρατός, ο ίδιος, σαν «σύστημα» μπορεί να μην «επιτυγχάνει» την προσαρμογή κάποιου μέσα του. Αυτό δεν σημαίνει ότι το συγκεκριμένο άτομο είναι κατ' ανάγκην δυσπροσάρμοστο και σε άλλους χώρους. Αν κάποιος με παρένθεση εδώ, θα έλεγε ότι αφού δεν προβλέπεται ακόμη στην χώρα μας ο αντιρρησίας συνείδησης ή άλλοι τρόποι για να εκτελέσει κανείς το κοινωνικό έργο της θητείας, οι οποίοι συνειδητοποιημένοι θα έπρεπε αντί, να φεύγουν ως ψυχωσικοί ή μελαγχολικοί ή με βαριές νευρώσεις να ζητούν την απαλλαγή ως «δυσπροσάρμοστοι», γεγονός το οποίο θα περιέγραφε και θα κατέγραφε ακριβώς το τι συμβαίνει: θεωρώ ότι αυτή η στάση είναι θεμιτή υπάρχει — ή τουλάχιστον προβλέπεται από τον νόμο αυτή η κατηγορία — και δηλώνει το φαινόμενο και στο κοινωνικό σύνολο, γενικότερα.

Σ.: Πόσο θα μπορούσε να αντέξει ο στρατός και σε τι ποσοστό σοβαρό ρεύμα της νεολαίας, που θα διεκδικούσε αυτό που λέτε; Και πώς θα δρούσε τότε η στρατιωτική ψυχιατρική;

Α.Α.: Το ποσοστό αυτό δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε. Θεωρώ ότι αυτό θα μπορούσε να υπολογιστεί από πάρα-πάρα πολλές παραμέτρους. Η μαρτυρία μου είναι ότι οι επαγγελματίες στρατιωτικοί — όχι οι γιατροί — προτιμούν πάντοτε έναν μικρότερο αριθμό στρατιωτών, που είναι όμως προσαρμόσιμος ή προσαρμοσμένος, παρά ένα μεγαλύτερο αριθμό, που θα περιέχει και άτομα που δημιουργούν προβλήματα. Ουσιαστικά, αλλά και τυπικά, το σύνολο των προτάσεων που γίνονται για χορήγηση αδείας, απολυτηρίου ή αλλαγής ικανότητας, και στις οποίες επισυνάπτεται το ιατρικό σημείωμα του γιατρού της μονάδος προέρχονται από τους διοικητές των ταγμάτων, (δες πληροφοριακό σημείωμα, υπογραφή διοικητών στο παραπεμπτικό) που θέλουν προσαρμόσιμο πληθυσμό.

Σ.: Κι ελεγχόμενο;

Α.Α.: Δεν ξέρω αν τους ενδιαφέρει πια το «ελεγχόμενο». Νομίζω ότι στο σύνολό τους κι αυτοί δεν ζητούν πλέον μια εκατό τοις εκατό προσαρμογή σε ένα πρόγραμμα αλλά ζητούν μία «στατιστικά πετυχημένη» προσαρμογή, δηλαδή είναι έτοιμοι να κάνουν τα στραβά μάτια, αφήνοντας

να λειτουργήσουν κάποιοι διορθωτικοί, και μερικές φορές απόλυτα «τοπικοί», άτυποι μηχανισμοί.

Σ.: Σ' αυτό όμως το στατιστικό πλαίσιο έρχεται ο δραματικός παράγοντας των αυτοκτονιών, των αυτοπυροβολισμών, των ψυχικών παθήσεων, που παρουσιάζονται μέσα στον στρατό, ένα πράγμα που όσο ανεβαίνει στατιστικά δημιουργεί προβλήματα για την ίδια την εικόνα του στρατού και ταυτόχρονα προκαλεί αντιδράσεις από την κοινωνία.

Α.Α.: Συνεχίζω στο προηγούμενο... Η Στρατιωτική Ψυχιατρική, λοιπόν, βρίσκεται απέναντι σ' αυτό το λανθάνον και ίσως αρκετά καθαρό αίτημα των επαγγελματιών στρατιωτικών για «πιο καθαρό πληθυσμό» και νομίζω ότι αυτό είναι ένα πρώτο στοιχείο, το οποίο ενδιαφέρει τους στρατιωτικούς ψυχιατρούς. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που δεν προβλέπεται ουσιαστικά η χορήγηση θεραπείας παρά μόνο σε αρκετά ήπιες περιπτώσεις όπου ελπίζει κανείς ότι μέσα σε λίγες μέρες θα «επανέλθει» ο πάσχων. Από εκεί και πέρα, η Στρατιωτική Ψυχιατρική είναι εκπληκτικά φτωχή σε ανθρώπινο επιστημονικό δυναμικό — δεν πρέ-

πει να είναι περισσότεροι από δεκαπέντε οι ψυχίατροι για όλη την χώρα, όσον αφορά τον Στρατό κι ας φτάνουν τους είκοσι με εικοσιπέντε και για τα τρία Σώματα μαζί. Πρακτικά, αντιστοιχούν σε ένα ή δύο ψυχιατρούς ανά στρατιωτικό νοσοκομείο. Κι όταν μάλιστα, ο ένας απ' αυτούς τους δύο είναι και Διευθυντής κλινικής και άρα έχει και γραφειοκρατικά καθήκοντα έξω από τα διαγνωστικά και τα θεραπευτικά, έχουμε το αποτέλεσμα να μην μπορεί κανείς να μιλήσει για Στρατιωτική Ψυχιατρική, ως ανεπτυγμένο οργανισμό, ικανό να αντιμετωπίσει και να ερευνήσει το θέμα «στρατός και ψυχική νόσος». Πρέπει πάντως να θεωρηθούν θετικές οι προσπάθειες για καταγραφή του προβλήματος όπως εκδηλώθηκαν και σε ένα πρόσφατο συνέδριο των Ενόπλων Δυνάμεων.

Σ.: Όλη αυτή η παραγωγή γνωματεύσεων, που καθορίζουν ποιος θα πάει και ποιος όχι στον στρατό, γίνεται με κάποια κριτήρια τα οποία προφανώς, με βάση αυτά που είπατε δεν είναι επιστημονικά. Τι κριτήρια πρυτανεύουν λοιπόν σ' αυτή τη διαδικασία επιλογής που είπαμε νωρίτερα;

Α.Α.: Είναι δύσκολο να πει κανείς ότι τα κριτήρια δεν είναι επιστημονικά ή ότι, τουλάχιστον, δεν επικαλούνται την επιστήμη. Είναι κριτήρια που επικαλούνται την κλινική ψυχιατρική σημειολογία: μία διαδικασία, που μπορεί να βοηθήσει κάποιον κλασικό ψυχίατρο να κάνει μια διάγνωση σε βραχύ χρονικό διάστημα. Έτσι δεν θα πρέπει κανείς να νομίζει απ' την μεριά των στρατιωτικών ψυχιάτρων ότι δεν χρησιμοποιούν κάποια επιστημονικά κριτήρια. Από εκεί και πέρα η πρακτική δείχνει ότι ακόμα και τα απλά επιστημονικά κριτήρια είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστούν λόγω της ανεπάρκειας χρόνου και προσωπικού των στρατιωτικών νοσοκομείων. Αυτό είναι κάτι το οποίο μπορεί να λειτουργήσει εκπληκτικά αρνητικά για κάποιον, ο οποίος πιάσχει πραγματικά (και οδηγείται έτσι ανυπεράσπistos στο στράτευμα) και εκπληκτικά θετικά για κάποιον ο οποίος θέλει να την γλυτώσει.

Ειδικότερα για το θέμα της «δυσπροσαρμοσίας» η Στρατιωτική Ψυχιατρική είναι δομικά ανίκανη να ενεργήσει γιατί η στάση, έκδηλη ή λανθανόντως, έχει διαμορφωθεί, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, από τον τρόπο με την οποία το άτομο αντιλαμβάνεται τη θέση του και τις συνεπακόλουθες συμπεριφορές του, απέναντι σε άλλους κοινωνικούς μηχανισμούς, των οποίων έχει ήδη την εμπειρία. Όταν μιλάμε για το θέμα «Ψυχική νόσος και στρατός» συζητούνται παρά πολύ δύο ακραίες μορφές, που μπορεί να εκδηλωθούν: η αυτοκτονία, που θα πρέπει να την ορίσουμε ως «κατάλυση του σωματικού εγώ», και τη παραλήρημα, ως «κατάλυση του ψυχικού εγώ». Θα μπορούσαμε, δηλαδή να πούμε σαν γενικό σχήμα: ένα άτομο βρίσκεται μπροστά σε τέτοιες συνθήκες, που πρέπει να πάψει να υπάρχει... Οι λύσεις είναι δύο: ή «θα καταργήσω το σώμα μου», εφ' όσον θεωρώ ότι το σώμα μου είναι η υπόστασή μου ή «θα καταργήσω το μυαλό μου» οπότε καταργώ το αίσθημα της ταυτότητας με αυτούς τους τρόπους κόβω την σύνδεση με το περιβάλλον, το οποίο θεωρώ ότι κάνει αδύνατη την ύπαρξή μου. Πέρα όμως από αυτά — και αυτό το αντιλήφθηκε από την στιγμή που άρχισα εκτός της ψυχιατρικής να ασκώ και τα καθήκοντα του γενικού γιατρού μέσα στο στρατό, τόσο στα κέντρα κατατάξεως στην Κόρινθο και στην Άρτα, όσο και στη Λήμνο — ότι υπάρχει μεγάλο μέρος της ηπιότερης ψυχοπαθολογίας, η οποία ζητά από το άτομο όχι πλέον να καταργήσει τη συνολική μονάδα, η οποία εκφράζει (σώμα ή ψυχή) αλλά μέρος από αυτήν. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την εκδήλωση πλήθους ψυχοσωματικών προβλημάτων ή ακόμη και την διατήρηση άλλων σωματικών ενοχλήσεων, οι οποίες μπορεί να μην πηγάζουν από ψυχογενή αίτια, αλλά αποκτούν ψυχικό νόημα στη συνέχεια. Στην πρώτη κατηγορία, για παράδειγμα ανήκουν οι γνωστές εκδηλώσεις από το πεπτικό σύστημα, από το δέρμα, από το αναπνευστικό, οι οποίες θα άξιζε να μετρηθούν πόσο αυξάνονται ή πόσο πρωτοπαρουσιάζονται κατά τη θητεία. Για την δεύτερη κατηγορία, σαν παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε κάποιον που έχει ένα τραύμα στο χέρι επειδή βρίσκεται σε μέτρια καταθλιπτική κατάσταση, δεν αναγνωρίζει στον εαυτό του το δικάϊωμα να το θεραπεύσει, με αποτέλεσμα να διατηρεί για καιρό μια φλεγμονή, που επιβαρύνει το σύνολο της υ-

γείας του. Αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη του ότι τέτοιου είδους ενοχλήματα μπορούν, δευτερογενώς, να αποκτήσουν — πέρα από το ψυχικό όφελος — και κοινωνικό τέτοιο, π.χ. κάποια μέρα ελεύθερη υπηρεσίας ή κάποια ηπιότερη υπηρεσία, τότε ενισχύεται ακόμα περισσότερο η ψυχοπαθολογία του να αποκτήσει κανείς σωματικά συμπτώματα ή του να συντηρήσει αυτά, τα οποία του τυχαίνουν.

Σ.: Εδώ μπαίνει κι ένα άλλο ζήτημα: Ο γιατρός και ιδιαίτερα ο έφεδρος, που βρίσκεται πιο κοντά στους στρατιώτες, καλείται να παίξει τον ρόλο του διαιτητή ανάμεσα στη λογική του στρατοπέδου, της τιμωρίας και του περιορισμού και τη λογική της επιβίωσης και διευκόλυνσης της ζωής του στρατοπέδου. Πόσο ελεύθερος αφήνεται να παίξει αυτό τον ρόλο ο έφεδρος ψυχίατρος ή ο έφεδρος γιατρός;

Α.Α.: Θα ήθελα πρώτα-πρώτα, να κάνω μία παρατήρηση: Η ζωή του στρατοπέδου, τουλάχιστον όπως την αντιλήφθηκε εγώ, κινείται στις συντεταγμένες του «ελέγχου» και της επικείμενης τιμωρίας. Ένα πρόβλημα, που εγκυμονεί ίσως πάρα πολλούς κινδύνους για την ψυχική υγεία των στρατιωτών, είναι ότι δεν ξέρουν ακριβώς ποιος είναι ο έλεγχος και δεν ξέρουν κάτω από ποιες συνθήκες θα υποστούν την τιμωρία. Αυτό ενισχύει πάρα πολύ το αίσθημα ανασφάλειας, που νιώθει κανείς μέσα σ' ένα τέτοιο σύστημα κι αυτό βεβαίως ωθεί τα άτομα στην ανάπτυξη πλάγιων δρόμων, οι οποίοι είτε θα δυσχεραίνουν τη διαδικασία του ελέγχου είτε θα αποτρέψουν την τιμωρία.

Σ.: Σαν ψυχίατρος, πόσο υγιές βρίσκετε τη «λούφα» από τη μεριά του στρατεύσιμου;

Α.Α.: Εφόσον την ονομάσουμε «λούφα» υπάρχει ήδη ένας υποτιμητικό χαρακτηρισμός... Αν μιλήσουμε, όμως, σαν αντικειμενικοί αναγνώστες των διαδικασιών ενός συστήματος και των υποσυστημάτων του, αυτό το φαινόμενο είναι αναμενόμενο. Νομίζω πως αποτελεί «διορθωτικό σύστημα» και θεωρώ ακόμα πως — κι αυτό ίσως μπορεί να σοκάρει — και το «τρελόχαρτο» είναι ένας διορθωτικός μηχανισμός για να κάνουν οι πολλοί το στρατιωτικό τους... Είναι ένας μηχανισμός, ο οποίος προσφέρει στον στρατό έναν «πληθυσμό» ο οποίος διατίθεται να προσαρμοστεί σ' αυτόν. Αποτελεί για τους εκπληρούντες τη θητεία μία λύση «εξόδου» εφόσον οι προσαρμοστικές τους ικανότητες εξαντληθούν (ελπίδα που συναιρεί και στηρίζει!).

Αναφορικά με το τι μπορεί να κάνει ο γιατρός: Οι έφεδροι γιατροί είναι ουσιαστικά νέοι και άπειροι στην τέλεση της ιατρικής πράξης — το πιθανότερο είναι να εκτελέσουν την ιατρική βάση της ήδη υπάρχουσας κατάστασης, του συσχετισμού εξουσίας ανάμεσα στους στρατιώτες και τη διοίκηση του στρατοπέδου. Για παράδειγμα, αν οι φαντάροι αποφασίσουν (πράγμα που το μπορούν) να θέσουν σε συλλογικό επίπεδο πρόβλημα υγείας μέσα στην μονάδα, ο γιατρός θα πρέπει να παίξει ρόλο διαιτητή ανάμεσα στη διοίκηση και τους στρατευμένους...

Αυτό που θα 'θελα να προσθέσω είναι ότι ο στρατός έχει μία πολύ μεγάλη διαφορά από τα άλλα συστήματα που λειτουργούν στην κοινωνία. Όλα τα συστήματα, τουλάχιστον ως προς το τυπικό τους μέρος, προβλέπουν κι ένα δεύτερο σύστημα — ελέγχου. Για παράδειγμα τα σχολεία έχουν τις μαθητικές κοινότητες, οι υπηρεσίες έχουν τους συλλόγους εργαζομένων, η κυβέρνηση την αντιπολίτευση. Αναρωτιέμαι λοιπόν, πως μπορεί να ισορροπήσει σήμερα ένας νέος μέσα σ' ένα σύστημα, το οποίο δεν προβλέπει επίσημα την ύπαρξη του δεύτερου συστήματος, του συστήματος διόρθωσης του κυρίαρχου συστήματος. Γι' αυτό λοιπόν, ή πρέπει να καταργηθούν παντού τα δευτερογενή συστήματα (αφού μια κοινωνία πρέπει να είναι ομοιογενής) ή να καθιερωθούν αυτά τα διορθωτικά συστήματα και στο στρατό. Τώρα αυτά θα είναι επιτροπές στρατιωτών, θα είναι συνδικάτο, δεν ξέρω αυτό θα καθοριστεί κι από τις κοινωνικοπολιτικές συντεταγμένες. Πάντως πρέπει σίγουρα να οριστεί αμιγές σύστημα διορθωτικό ή ελέγχου από την μεριά των στρατευσίμων... Ελπίζω κάποια άλλη στιγμή να θίξουμε το πρόβλημα της αποπροσωπποίησης και να αναρωτηθούμε ως προς την εξελεκτική δυναμική της κοινωνίας μας, η οποία θα έπρεπε να αναρωτηθεί, και για λόγους που αφορούν την ανανέωσή της, το τι σημαίνει ότι τόσοι πολλοί φαίνεται πως εύκολα προσαρμόζονται!

ΣΙΝΕΜΑ

Φουλ πρόγραμμα

Να, λοιπόν, ο πιο «γεμάτος» μήνας του κινηματογράφου. Κάθε Νοέμβρη, οι ταινίες στριμώχνονται. Φέτος, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, έχει σημασία να γεμίσουν κι οι αίθουσες. Να μερικές καλές αφορμές: — «Βίος και πολιτεία», σάτιρα του Νίκου Παράκη και «Μέταλ τζάκετ» για το Βιετνάμ, από τον Στάνλεϋ Κιούμπρικ — που ξεκίνησαν κιόλας την προβολή τους. — «Μέρες ραδιοφώνου», τρυφερή νοσταλγία του Γούντνι Άλλεν και «Διαβολική χήρα», θρίλερ του Μπομπ Ράφελσον με τις Τερέζα Ράσελ, Ντέμπρα Γούνινγκ και τον Ντένις Χόπερ. — «Οι Δουβλινέζοι», το κύκνειο άσμα του Τζων Χιούστον, από ένα διήγημα του Τζέιμς Τζόυς, που παρουσιάστηκε στο φεστιβάλ Βενετίας, λίγες μέρες μετά το θάνατο του σκηνοθέτη.

— «Λα Μπάμπα», του Λουίς Βάλντεζ, με ήρωα ένα Πορτορικάνο τραγουδιστή και «Τα φτερά του έρωτα» του Βιμ Βέντερς με πρωταγωνίστρια την πόλη του Βερολίνου. — «Ραντεβού στα τυφλά» στέλνει την Κιμ Μπάσιντζερ στη νέα του ερωτική κομεντί ο Μπλέηκ Έντουαρντς. — «Φωνικό όπλο» ο ίδιος ο Μελ Γκίμπσον στην περιπέτεια του Ρίτσαρντ Ντόνερ και «Το μεροκάματο» των Πολωνών στο Λονδίνο, από τον Γέρτζι Σκολιμόφσκι, με τον Τζέρεμι Άιρονς. — «Πρωινή περίπολος» του Νίκου Νικολαΐδη, «Απουσίες» του Γιώργου Κατακουζηνού και «Αρχαγγελοι του πάθους» του Νίκου Βεργίτη.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ

Τα κόμικς μια μορφή τέχνης με σχεδόν έναν αιώνα ζωής, έχουν πια κατακτήσει σ' όλο τον κόσμο πάνω από δέκα εκατομμύρια φίλους και αναγνώστες.

Πρόκειται ίσως για μια από τις πιο χαρακτηριστικές καλλιτεχνικές εκφράσεις της εποχής μας, μιας εποχής που η εικόνα αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά μέσα κοινωνικής και πολιτιστικής πληροφόρησης.

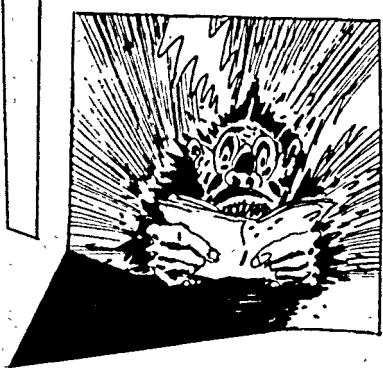
Τα κόμικς απευθύνονται σ' ένα κοινό πλατύ και ετερογενές. Βρίσκονται στην καθημερινότητά μας. Στη δημιουργία τους συντελούν πολλές άλλες μορφές τέχνης όπως η λογοτεχνία, η αφήγηση, η ζωγραφική, ο κινηματογράφος, η τυπογραφία. Οι τέχνες για τα κόμικς δεν αποτελούν μόνο πηγές έμπνευσης αλλά είναι συγχρόνως και μέσα για τη δημιουργία τους.

Οι ήρωες της εικόνας ζουν ανάμεσά μας και μας προσφέρουν πρότυπα, προτάσεις και συναισθηματικές καταστάσεις. Οι ιστορίες των εικόνων είναι συχνά δικές μας ή, άλλοτε, φυγή από την καθημερινή μας ανία.

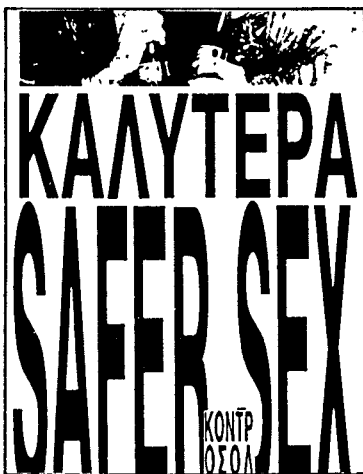
Διάρκεια εκθέσεων: 29 Οκτωβρίου - 13 Νοεμβρίου.

Τόπος: Εύμαρος, Φωκίδος 26, 115 26 Αμπελόκηποι, 7776.485.

Ώρες λειτουργίας: Κάθε μέρα και Κυριακή 10.00-14.00, 18.00-22.00

ΕΝΤΥΠΑ

• ΚΟΝΤΡΟΛΟΣ ΣΤΟ ΧΑΟΣ

Το δεύτερο μετά από ένα χρόνο τεύχος αυτού του εντύπου που θέλει να είναι και αντικείμενο τέχνης με τον προσωπικό προσεγμένο γραφιστικό χαρακτήρα του — Δυνατή εικονογράφηση από τον Δημήτρη Παπαϊωάννου. Ανάμεσα σε διάφορες ιδέες και μια λεπτομερής περιγραφή της δράσης του Animal Liberation Front.

FANZINS

• **ΤΟ ΚΤΗΝΟΣ.** Βγαλμένο μέσα από το στρατό. Αφιέρωμα στους Rehearsed Dreams ενός ακόμα ελληνικού προσωπικού και περιθωριακού γκρουπ που εμφανίστηκε το '83, ηχογράφησε δυο άλμπουμ και τι γίνεται τώρα; Επίσης αφιέρωμα και ποιήματα του Rols Royce Hearses ή του απρόβλεπτου αβανγκαρντίστα Λάμπρου, ποιητή τραγουδιστή και αυτοσχεδιαστή μουσικού που συμμετείχε παλιότερα στους Horror Factory.

TZAZ

• **CAFE PALETTE:** Ιπποκράτους 171, τηλ. 6433466

Αρχές Νοεμβρίου παίζουν οι «ISKRA» με τους: Γιώργο Φακανά: μπάσο, Νίκο Τουλιάτο: κρουστά, David Lynch: σαξόφωνο, φλάουτο, Τάκη Φαρατζή: πλήκτρα.

ΖΩΝΤΑΝΗ ΡΟΚ

• **VITRAUX:** Γαλατσίου 41—Άνω Πατήσια τηλ. 2013355
Καθημερινά 8μμ-2μμ
εκτός Τρίτης

6/11: Morel — 7/11: Λάμψη — 13/11: Κάρμα — 14/11: Morel — 20/11: Εναλλάξ — 21/11, 27/11: Εκών Άκων — 28/11: Κάρμα.
Στο Vitraux γίνονται προβολές video, κινηματογράφου, slides, μουσικά Jam και happenings.

• **RODEO CLUB:** Χέυδεν 34.

Ο Παύλος Σιδηρόπουλος, η Κρίστη Στασινοπούλου και ο Ζωρζ Πιλαλί παρουσιάζουν το πρόγραμμα «χορός και Άνω Κάτω» με παλιά και καινούργια τραγούδια. Συμμετέχει το συγκρότημα «Εθνική Ελλάδας». Τη Δευτέρα και Τρίτη στον ίδιο χώρο θα εμφανίζεται το «Διπλό Ντουέτο», συγκρότημα τζαζ-ροκ με την Μαρίκα Κλαμπατσέα τραγουδίστρια.

• **ΠΑΤΡΑ,** 3/11, στο Παράρτημα Πανεπιστημίου Πάτρας συναυλία ροκ με τους Scorcia, Panxromana, Σρίμανση, Λεβέντες. Μήπως είναι η αρχή της περιοδείας που συζητιότανε;

• **ΑΝ,** Οδός Σολωμού 13-15
Το Νοέμβρη θα παίζει κάθε βράδυ το συγκρότημα ΤΑΡΟΚ.
Κάθε Δευτέρα συναυλίες ροκ με τίτλο «Μουσικός Νοέμβριος». Διοργάνωση της ΑΕΤΑ (Ανεξάρτητες εκφραστικές τάσεις). Το πρόγραμμα:

9/11—Slow Motion, Split image, Σκιές.
16/11—Panxromana, Σρίμανση, 16 Days.
23/11—Film noir, Flowers of romance Scorcia.
30/11—Αδιάφοροι, Αντί, Blue Jeans.

από 24 Δεκεμβρίου
Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
κάθε δυο εβδομάδες

TRIFFIDS

Club RODON, 6-7 Νοεμβρίου

Δημοφιλείς πια στην Ευρώπη, οι Triffids σχηματίστηκαν το '81 στο Περθ της Αυστραλίας, από τις στάχτες μιας γυμνασιακής garage μπάντας και γρήγορα ξεχώρισαν σαν ιδιαίτερη περίπτωση στα ροκ-χρονικά της πατρίδας τους. Ο ηγέτης του group David Mc Comb είναι μια από τις λιγότερες προσωπικότητες που εμφανίζονται στο ροκ της δεκαετίας του '80. Έχοντας εμπλουτίσει τον ήχο τους και με άλλα όργανα εκτός από τα παραδοσιακά, δεν διαστίζουν να διευρύνουν τις δυνατότητες ενός rock-group, που έχει τις ρίζες του στη folk και στο blues.

ΟΙ ANGST

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ «Σοκ Λε Κλαμπ».

ΑΘΗΝΑ 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ «Κλαμπ Ρόδον». Σχηματίστηκαν το 1981 στο Σαν Φραντσκο από τους δύο Πολωνούς αδελφούς που κυκλοφορούν με τα ψευδώνυμα Joe Porembasso, φωνητικά και Jon E. Risk- κιθάρα, φωνητικά. Μαζί τους ο Michael Hursey στα ντραμς. Ένα καθαρόαιμο χάρντροκ τρίο, που ενώ ξεκίνησε με βασική επιρροή την κάντρι, άλλαξε ιδιαίτερα στάση στη μουσική με το που πρωτοεμφανίστηκε το κίνημα του πανκ σε Αγγλία και Αμερική με πρωτοπόρους τους Sex Pistols και τους Ramones. Θεωρούνται ένα από τα πιο υποσχόμενα νέα σύνολα της γνωστής εταιρείας SST (Black Flag, Meat Puppets, Hüsker Dü) μια και με τον ήχο τους δίνουν μια νέα διάσταση, τόσο στη folk μουσική, όσο και στο χάρντροκ. Ταχύτητες και μελωδία κοντράρονται για να αναδείξουν μια αέρινη αίσθηση της τραγουδοποιίας και της θετικής αντίληψης γύρω από τα πράγματα που διαμορφώνουν τη ζωή. Έχουν κυκλοφορήσει ένα Ε.Ρ. και δύο μεγάλους δίσκους με τίτλους «LITE LIFE» 1985 και «THE MENDING WALL» 1986. Παρ' ότι όνομα σχετικά άγνωστο, οι εμφανίσεις τους προηγουμένως και παραπάνω από ενδιαφέρουσες, μιας και το εκρηκτικό τους λάιβ δεν αναίρει την κατά βάση μελωδική άποψη των τραγουδιών τους.

RICOCHET

Οι Ricochet γνωρίστηκαν και δημιουργήθηκαν την άνοιξη του '85 κάνοντας και το πρώτο live το Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς στο Πολυτεχνείο. Αποτελούνται από τον Δημήτρη Χαρίτο, φωνή, κιθάρα - Κώστα Πολύζο, πλήκτρα - Σοτή Κυριάκο, μπάσο, κιθάρα μελωδία. Η μουσική τους είναι χτισμένη ηλεκτρονικά χωρίς όμως να χρησιμοποιεί τους γενικά έτοιμους ήχους των συνθεσάιζερς. Οι Ricochet δημιουργούν ένα πολύπλοκο ρυθμικό πλέγμα μέσω ντραμ-μασίν και επαναλαμβανόμενων ήχων στα τέμπς που εκεί πάνω επεμβαίνουν τα όργανα ή η φωνή. Τα κομμάτια τους είναι κεφάλαια και ζιζανιώδως περιεργα, μοιάζουν συχνά με σχισμένα κολλάζ εμπορικής μουσικής μέσα σ' ένα λαβύρινθο ηχητικών κατασκευών. Θυμίζουν εικόνες κόμικς που φτάνουν να προβάλλονται σε κάθε στιγμή της καθημερινότητας. Ακολουθούν τεμάχια μιας συζήτησης με δύο Ricochet.

A.K.

Σχ.: Πώς συνθέτετε;

Δ.Χ.: Υπάρχουν προσωπικές ιδέες, αλλά αυτές που μας αρέσουν περισσότερο βγαίνουν από συλλογικές προσπάθειες ή και από πλάκα κάποιας ανακάλυψης στα μηχανήματα.

Σχ.: Οι επιρροές σας;

Κ.Π.: Διαφορετικές, αλλά κάπου δέσαμε γιατί κουβαλάγαμε την ίδια τρέλα. Αισθανόμαστε άνετα μεταξύ μας έτσι που όλοι μας ερχόταν να παίξουμε, το παίζαμε, κι έβγαίναμε.

Σχ.: Πειραματίζεστε με τα συνθεσάιζερ ή σας τραβάνε από τη μύτη;

Κ.Π.: Πάνω στο ψάξιμο έρχονται οι ιδέες αν και τα δικά μας συνθεσάιζερ των 400.000 είναι πολύ πιο ερασιτεχνικά και λιγότερο πιστά από άλλα που κοστίζουν εκατομμύρια.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ

Ο John Cale στην Ελλάδα

Θεσσαλονίκη: 18 Νοεμβρίου «Σοκ Λε Κλαμπ». Αθήνα: 19 – 20 Νοεμβρίου «Κλαμπ Ρόδον». Ποιος αγαπάει σήμερα τον John Cale; Από τις μέρες των θρυλικών Velvet Underground μέχρι τώρα, το κοινό του μπορεί να μην αυξάνει σε αριθμό, αλλά σίγουρα η πίστη του πολλαπλασιάζεται. Γιατί ο Cale μας έχει δώσει υπέροχη μουσική και ποτέ δε σταματάει τις εκπλήξεις. Θυμηθείτε την ιστορική «Μπανάνα», τις κόντρες με τον Lou Reed στο «White Light, White Heat» και τους ανεπανάληπτους προσωπικούς του δίσκους: το Paris 1919, το Fear, το Academy in Peril, το Sabotage! Αυτός είναι το αληθινό «αφεντικό»! Τώρα που η γενιά του '60 έχει σκύψει το κεφάλι, για όλους όσους αγαπάνε τη μουσική (με όλα τα ονόματά της) ο John Cale είναι και θα συνεχίσει να είναι κάτι το ξεχωριστό. Στη χώρα μας θα εμφανιστεί παίζοντας πιάνο με ένα συνεργάτη του στην κιθάρα, σε μια ασυνήθιστη, αλλά και σπάνια εμφάνιση. Δείτε τον και απολαύστε τον!

PAUL ROLAND

Club ΡΟΔΟΝ, 29 Νοεμβρίου
Το όνομά του ίσως ακούγεται άγνωστο σε μερικούς αλλά ο Paul Roland, ταλαντούχος συνθέτης και ερμηνευτής, κουβαλάει την παράδοση της βρετανικής ψυχεδέλειας, όπως η βρετανική του ταυτότητα. Τον Ιούλιο του 85 κυκλοφορεί το mini L.P. Burnt Orchids, όπου ο μεσαιώνας, τα φαντάσματα και ο H.P. Lovecraft στοιχειώνουν τα αυτιά του δίσκου. Ιδιόμορφος και ξεχωριστός καλλιτέχνης, κολητός του Robin Hitchcock, συνδυάζει το acid και τις ιστορίες τρόμου στους στίχους του. Το καινούργιο του L.P. θα λέγεται DANCE MACABRE. Σίγουρα μια πολύ καλή πρόταση για περισσότερο ονειρικές βραδιές.

• REM: Document.

Οι REM με κάθε δίσκο τους ωριμάζουν. Έτσι και με το Document πάνε αρκετά βήματα μπροστά, δυναμώνουν, αγριεύουν και δίνουν σ' εμάς που κάποτε είχαμε αμφιβολίες γι' αυτούς μια μεγάλη ικανοποίηση. Δεν ξέρω ποιο θα 'ναι το επόμενο βήμα τους, αλλά αν είναι καλύτερο κι απ' αυτό, πάνε για το δίσκο της χρονιάς.

• Dead Kennedys: Bedtime for Democracy. Οι D.K. δεν ήταν ένα συγκρότημα μόνο: Ήταν ένα φαινόμενο μουσικό και κοινωνικό, ένας βράχος απέναντι στη λογοκρατία και την παραβίαση κάθε ελευθερίας. Αυτός ο δίσκος είναι μια κραυγή, ένα μνημείο ενάντια στις ψεύτικες αξίες της Moral Majority και των θρησκομανών συνοδοιπόρων της. Ακούστε τον.

X.M.

• YASUAKI SHIMIZU, "Music For Commercial".

Η μουσική των διαφημιστικών σποτς των μεγάλων ιαπωνικών εταιρειών έρχεται σαν εξωπραγματικός ήχος ενός άλλου πολιτισμού. Δεν πρόκειται δηλαδή για τις ανάλογες χοντροκοπιές που συνηθίζονται στη δύση, αλλά για συνθέσεις μίνιμαλ, αριστοτεχνικά κεντημένες.

Όλες, δημιουργία ενός ευρηματικού συνθέτη της Άπω Ανατολής.

• AEROSMITH: Permanent Vacation
Οι ίδιοι όπως και το 1972. Ρωτάτε αν αξίζουν ακόμα; ...Όσο ποτέ άλλοτε. Τους χρειαζόμαστε μάλιστα. Ο γενναίος ήχος τους θα σας θυμίσει τις ωραίες μέρες που πηδούσατε από το κρεβάτι στο ταβάνι. Και πάλι γίνεται!...

• THAT PETROL EMOTION: Babbie
Μικρά μελωδικά και ευρηματικά κομμάτια συνδυασμένα με ψηλή ένταση. Η ανανέωση της pop περνάει αυτή τη φορά από 4 Βορειο-ιρλανδούς. Ο πέμπτος και τραγουδιστής, έρχεται από τις ΗΠΑ ονομαζόμενος Steve Mack. Για να μπει στο θέμα ζήτησε το Belly bugs (πρώτο στη Β' πλευρά).

• MAGGIE, MAGGIE, MAGGIE; OUT! OUT! OUT!

Δεκαέξι άγρια συγκροτήματα ενώνονται σ' ένα δίσκο με τίτλο Μάγκι έξω! Η Μάγκι δεν έκανε καμιά δήλωση. Και τι να πει: Είναι όλοι τους άφογοι.

• SONIC YOUTH: Sister

Όταν η νεοϋορκέζικη τραχύτητα έρχεται να δημιουργήσει τον πιο θαρραλέο ήχο του πρωτοποριακού ροκ. Η σύγχρονη ανεξάρτητη σκηνή, No wave, αντιπροσωπεύεται εδώ σ' όλη της την έμπνευση. Οι Sonic Youth τα παιδιά του Burroughs και του Richard Hell περνάνε από τους πρώτους ρυθμούς των Velvet για να φτάσουν να παράγουν εκρήξεις μ' ένα βίωμα που μπαίνει στον ενισχυτή. Ξέρουν να φτιάχνουν μουσική με όσο δεν παίρνει άλλο ξεκομμένες χορδές να περνάνε από τους ξεχαρβαλωμένους ήχους στην πιο κόκκινη και ρομαντική διέγερση.

A WITNESS

• A. WITNESS: I am John's Pancreas
Εδώ πρόκειται για σαρκαστικό αναποδογύρισμα κάθε σταθερής άποψης...μέχρι να φτάσουμε στα επίπεδα των ρυθμών που μας ανήκουν. Στο πρώτο τους αυτό LP τα τρία άτομα στήνουν έναν παράξενο ροκ εξοντωτικό χορό. Αν αναλογισθούμε τους βιομηχανικούς πειρατισμούς, τις εξφρενικές συγχωρίες του μπάσου και της κιθάρας ή όλες τις άλλες ριζοσπαστικές ιδέες... μαζί με τη γνώμη ότι οι Witness ανέρχονται στην Αγγλική σκηνή τότε τα πράγματα γίνονται όλο και πιο ενδιαφέροντα.

• PUBLIC IMAGE LIMITED: Happy?
Οι P.I.L. παραμένουν εκφραστικοί περιστασιακοί, έτοιμοι να περάσουν οποιαδήποτε ιδέα σε μια γέφυρα που δονείται από παντού. Από πού έρχεται αυτή η φωνή; Από ποια μακρινή διαδήλωση, από ποια κορυφή κτιρίου, από ποιους λόφους μεταλλείων στη μέση της πεδιάδας; Ξανακούγοντας μετά, φεύγεις στα κύματα του μπάσου και την άλλη σε ρυθμικές αντιλήψεις. Και δεν είναι παρά η αρχή...

A.K.

• JOHN CALE: Artificial Intelligence
Ένα χρόνο μετά το Caribbean Sunset του 1984 ο J.C. γράφει ένα από τα καλύτερα προσωπικά του άλμπουμ, το Artificial Intelligence όπου κατορθώνει να συνδυάσει έναν μικρό ερωτικό κατά βάση στίχο με λιτό όσο και βαρυσήμαντο μελωδικό τόνο.

• THE FALL: Bend Sinister
Οι Fall, βρετανικό συγκρότημα που σχηματίστηκε στο Manchester με δεκάχρονη παρουσία στην μουσική σκηνή κυκλοφορεί το 1986 στην Αγγλία το Bend Sinister, μέρος μιας δισκογραφικής τριλογίας τους της ίδιας χρονιάς. Η τωρινή σύνθεση αποτελείται από τους Mark E. Smith, Brix Smith, Stephen Hanley, Simon Rogers, Craig Scanlon, "John", S. Woolstencroft.

I.P.

Το ανεξάρτητο ελληνικό ροκ όχι μόνο είναι ζωντανό, αλλά και δημιουργικό. Από την «Pegasus» οι «δισκογραφημένοι» Anti Troppau Council, Mushrooms, Villa 21 και οι Human Grape, Blue Light και No Mans Land σε πρώτη εμφάνιση στο βινύλιο στη συλλογή «Sigades» με καινούργια και ακυκλοφόρητα τραγούδια. Sigades είναι γνωστά διεθνώς τα τζιτζίκια, μόνο που αυτά τα τζιτζίκια «βγαίνουν έξω» στις αρχές του Νοέμβρη. Και οι 6 είναι υπέροχοι.

Σχ.: Σας ενοχλεί δηλαδή αν κάτι δεν ακούγεται τόσο «φυσικά»;

Κ.Π.: Όχι γιατί έτσι κι αλλιώς αποφεύγουμε τους γνωστούς ήχους.

Σχ.: Ψάχνετε έξω από τα συγκεκριμένα;

Κ.Π.: Ακριβώς. Από τη στιγμή που αρχίζεις να εφευρίσκεις έναν άλλο ήχο εκεί σπάνε τα σύνορα.

Δ.Χ.: Είμαστε καθαρά σ' αυτήν την κατάσταση. Αντί να αντιγράφουμε τέλειους γνωστούς ήχους, χρησιμοποιούμε το Sampler πολύ πιο πειραματικά δειγματίζοντας τους πιο απίθανους. Έχουμε ήδη γεμίσει μεγάλες μπομπίνες με διάφορα τέτοια κομμάτια.

Σχ.: Λέγοντας πειραματικά εννοείτε ότι δεν πρέπει να βγαίνουν στη φόρα, να μένουν δηλαδή για δική σας κατανάλωση μέχρι να βγει κάποιο «σωστό» αποτέλεσμα;

Κ.Π.: Όχι φυσικά. Υπάρχουν ιδέες ατόφειες και έχουμε ανάγκη να τις ακούσουν οι άλλοι για να μας νιώσουν καλύτερα.

Σχ.: Με τις ζωντανές εμφανίσεις, τι γίνεται;

Δ.Χ.: Συμβαίνει να ετοιμαζόμαστε δυο μήνες για να βγούμε live και τελικά η αίσθηση να είναι σχεδόν άδεια. Απογοητευόμαστε.

Σχ.: Και με τις εταιρίες;

Δ.Χ.: Μια «ανοιχτή» εταιρία που δείξαμε τη δουλειά μας, απάντησε ότι είμασταν πολύ ηλεκτρονικοί και ότι ήθελαν και ελληνικό στίχο.

Κ.Π.: Όλες οι εταιρίες αυτή τη στιγμή θέλουν ελληνικό στίχο.

Σχ.: Και οι ανεξάρτητες;

Δ.Χ.: Και εκεί κάπου θα επέμβει ο παραγωγός... μέχρι που μπορεί και να σου αλλάξει όλον τον ήχο. Από hard δηλαδή να βγει pop. Όσο για τις πωλήσεις προτιμότερο είναι να βγάλουμε κάποια κασέτα που θα την κινήσουμε μόνοι μας, παρά να μπούμε στο λούκι με εταιρία.

Κ.Π.: Τελικά μένουμε στο να κάνουμε μουσική με ταξί μας.

Σχ.: Θα συνεχίσετε να παίζετε έστω και «ερασιτεχνικά»;

Κ.Π.: Είναι η ζωή μας. Θα παίζουμε ακόμα κι αν μείνουμε τελείως μόνοι.

ΔΙΣΚΟΙ

• Butthole Surfers

Όταν ήμουνα μικρός, ζούσα μια ήσυχη ζωή. Τώρα που μεγάλωσα τóρριξα στη λατρεία του θορύβου» είπε και έβαλε τους Buttholes στο πικάπ. Για όσους από εμάς δεν καταλαβαίνετε από θεραπεία ίσως αυτός ο δίσκος να 'ναι το φάρμακό σας.

• The Smiths – Strangeways here we come.
Πολύς κόσμος περίμενε τους Smiths με τα μαχαίρια στη γωνία για το δίσκο αυτό. Όμως, τώρα πια το θύμα δεν υπάρχει, κι αυτό το L.P. είναι το καλύτερό τους και τέλος πάντων, ό,τι μερικοί θεωρήσαμε κάποτε κλάψα, ίσως ήταν μια άλλη (απαραίτητη) στάση ζωής.

• New Order: True Faith.

Αυτός εδώ είναι ο πιο εμπορικός δίσκος τους». Το θυμάστε; Πάντοτε το λέγατε μετά από κάθε maxi των New Order. Κάποιοι περιμένουν ακόμη να τους ακούσουν να γυρίζουν στο She's lost control. Για μένα είναι από τα καλύτερα pop γκρουπ του σήμερα και αν τους αρέσει κάτι τέτοιο, κανένα πρόβλημα.

ΟΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

Τιμολόητος Φιλήμονος 13
Αθήνα 115 21
τηλ. 6469827 - 6461380
Κυκλοφορεί κάθε 1η του μήνα

τ. 56, 1η Νοεμβρίου 1987, Δρχ. 200

Ιδιοκτησία:

«Γ. Πιτουρόπουλος & ΣΙΑ» Ε.Ε.
Φωτοσύνθεση:
Βιβλιοσυμπεραγική Συν.Π.Ε., Φειδίου 18
Φωτολιθογραφική αναπαραγωγή:
RAY ΕΠΕ, Διδότου 26

Εκτύπωση:

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΠΕ»
Πάρνηθος 51-33

Εκδοτική ομάδα:

Κ. Βουρνάς, Π. Παναγιώτου
Γ. Πιτουρόπουλος, Δ. Ψαρράς

Υπεύθυνος έκδοσης:

Γ. Πιτουρόπουλος

Π Ο Λ Ι Τ Ι Κ Η:

Γ. Βότσης, Α. Λαζαρίδου, Χ. Μαχαίρας, Π. Λι-
νάρδος - Ρυλμόν

Δ Ι Ε Θ Ν Η:

Γ. Αλαμανής, Α. Αρζιμάνογλου, Δ. Δεληολά-
νης, Κ. Κυριακίδης, Τ. Κωστόπουλος, Μ.
Σμπόρος

Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Α:

Ε. Αρανίτσης, Α. Γιαννόπουλος, Α. Θεοδωρί-
δου, Γ. Κόκκινος, Τ. Κατιντσόρος, Π. Κοροβέ-
σης, Θ. Πλατής, Ρ. Πόλε, Γ. Σχίζας, Δ. Τρίμης,
Τ. Υπέρμαχος, Τ. Χριστοδουλοπούλου, Α.
Ψαρρά

Π Ο Λ Ι Τ Ι Σ Μ Ο Σ:

Ν. Βαλαωρίτης, Χ. Δασκαλόπουλος, Ε. Καλα-
φάτη, Α. Κελπέκης, Δ. Κούρτοβικ, Γ. Μακρής,
Γ. Μαργαρίτης, Ν. Μαυρουδής, Β. Ντάκουρη,
Δ. Οικονομάκης, Σ. Παπασπύρου, Δ. Πουλικά-
κος, Χ. Σακελλαρόπουλος, Α. Τύρος, Σ. Χρυ-
σουλάκη

Κ Α Λ Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Α:

Α. Αηδόνης, Α. Θεοδωρίδου, Σπ. Παντελάκης

Σ Κ Ι Τ Σ Ο:

Β. Ελευθερίου, Π. Ζερβός, Γ. Χατζάκος

Κ Ο Μ Ι Κ Σ:

Αρκάς

Γ Ε Λ Ο Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α:

Γ. Ιωάννου

Φ Ω Τ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α:

Κ. Ελευθεράκης, Μ. Μπαμπούσης

Συνδρομές:

Εσωτερικού: 12 τεύχη Δρχ. 2.400
Ευρώπη: 12 τεύχη Δρχ. 3.000
Άλλες ήπειροι: 12 τεύχη Δρχ. 3.300
Δημ. Οργ.: 12 τεύχη Δρχ. 6.000

Εμβάσματα-απαγές:

Γιώργος Πιτουρόπουλος

Γράμματα

ΦΑΚΕΛΟΙ

Το ΒΗΜΑ λοιπόν άνοιξε κι άλλο «Φάκελο» (απ' τους πολλούς που ανοίγουν τελευταία). Τον «Φάκελο Αστυνομία». Στον «Φάκελο» λοιπόν αυτό μπορεί κανείς να βρει κάποιες συνεντεύξεις με αστυνομικούς, κάποιες αναλύσεις περί συσχετισμού Ελλήνων αστυνομικών και Φίλιπ Μάρλοου και μια βαθυστόχαστη ανάλυση περί Αστυνομίας με τον ακόμα πιο βαθυστόχαστο τίτλο «Η Αστυνομία αναζητεί νέα ταυτότητα».

Ο αρθρογράφος Γ.Δ. Δασκαλάκης αφού, μας προειδοποιεί με μετριοφροσύνη πως η έρευνά του είναι απόλυτα αντικειμενική και απροκατάληπτη, αναφέρεται κατ' αρχάς σε κάποια ιστορικά δεδομένα, όπως οι εκδηλώσεις καταπίεσης των αστυνομικών οργάνων προς τους πολίτες την εποχή «του αυταρχικού κράτους της 4ης Αυγούστου, της κατοχής, αλλά και μετά την επάνοδο της Δημοκρατίας μέχρι σήμερα». (Πουθενά δεν διάβασα για την περίοδο της χούντας). Πάντως, αυτές οι αυθαιρεσίες, καταλήγαι, «έχουν κυρίως ψυχολογικά αίτια. Ή αλλιώς: είναι «δείγματα μη κατανόησης από την Κοινή Γνώμη της αποστολής της Αστυνομίας». Γιατί, όπως λέει, όλα ακολουθούν τον γνωστό ψυχολογικό νόμο: «Απογοήτευση ίσον επιθεση». Μετά την «ψυχολογική εξήγηση» των δολοφονιών του Κουμή, της Κανελλοπούλου, του Καλτζέα κ.ά., ο κ. Δασκαλάκης μας κάνει ένα μικρό μάθημα περί «ιστορικού έθνους» όπου μας αναφέρει τις ιστορικά και διεθνώς αναγνωρισμένες θυσίες του Σώματος στην Εθνική Αντίσταση, στην προστασία των Εβραίων στην κατοχή. Ως και τα θύματα — αστυνομικούς του Εμφύλιου αναφέρει για να πείσει τους παραδοπιστούς για την εθνοσωτήρια αστυνομική δράση.

Στη ρητορική ερώτηση που ακολουθεί για το αν φαίται η αστυνομία όταν «κάνει τα στραβά μάτια» στις διάφορες τροχαίες μικροπαραβάσεις αναφέρεται στις απόψεις του Φρανκ Αρνώ πως η αστυνομία «υπακούει πάντα στους κυβερνώντες» και τον Αλμπέρ Καμύ πως «ψάχνει πρώτα να βρει το δικαίωμα να το εφαρμόσει μετά» καταλήγοντας πως την ελληνική πραγματικότητα πρέπει να την τοποθετήσουμε «κάπου στη μέση». (Πάντως ειδικά για τις τροχαίες παραβάσεις αρκετές φορές αστυνομικοί «κάνουν τα στραβά μάτια» πυροβολώντας εν ψυχρώ κάποιο πιτσιρικά με παπάκι που δεν σταμάτησε στο σήμα τους. Αλλά αυτά μάλλον τα θεωρεί μικροπράξεις ο κ. Δασκαλάκης).

Στο άρθρο-έρευνα-τομή του κ. Δασκαλάκη ακολουθούν τα παραδείγματα της Γαλλικής, Γερμανικής και Αγγλικής αστυνομίας. «Έτσι μαθαίνουμε π.χ. για τις θεαματικές επιτυχίες της Γαλλικής αστυνομίας κατά της τρομοκρατίας έχοντας (η αστυνομία) την «ανεπιφύλακτη κάλυψη της πολιτικής ηγεσίας για τις υπερβάσεις ορίων ή τις ανορθόδοξες μεθόδους που χρησιμοποιεί». Πάντως, μας καθησυχάζει ο κ. Δασκαλάκης, όλ' αυτά γίνονται «μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής προστασίας».

Περίεργως παρακάτω διαπιστώνει πως στη Γαλλία υπάρχει γενική επιτρεπτικότητα και επείκεια. (Τελικά ακόμα δεν αντελήφθη τι ακριβώς συμβαίνει στη Γαλλία).

Για να 'ρθουμε όμως και στα δικά μας: ο κ. Δασκαλάκης αναφέρεται στις πωλήσεις ναρκωτικών από την αστυνομία που όμως (ευτυχώς) αποτελούν «εξαιρετικά κρούσματα», διότι «και η πολιτική ηγεσία αλλά και οι Αξιωματικοί των Σωμάτων καταπολεμούν τέτοια κρούσματα». Πράγμα που αποδεικνύεται, όπως προσπαθεί να μας πείσει ο κ. Δασκαλάκης, απ' το γεγονός της «έντονης αντίδρασης της πολιτικής ηγεσίας και της δικαιοσύνης κατανομής ευθυνών στο επεισόδιο της

δολοφονίας του Σταματόπουλου στην Ασφάλεια».

Παρακάτω επικροτεί τις διάφορες «δυναμικές παρεμβάσεις» της αστυνομίας γιατί αξιόπιστες δυτικές πηγές έχουν αποδείξει πως δεν επιφέρουν αντίθετα απ' τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, όπως πολλοί ίσως πιστεύουν (!) Άλλωστε «τις υπερβολές της αστυνομίας προκαλούν συνειδητοί παράνομοι για να επιτύχουν την αντιπάθεια της κοινής Γνώμης προς την αστυνομία» (!)

Τέλος πάντων, τι πρέπει να γίνει;

Τα εξής πέντε κατά τον αρθρογράφο:

1) Να ενισχύσουμε και να συμπαραστεκόμαστε ηθικά στο μεγαλειώδες κοινωνικό έργο της αστυνομίας και να γίνουμε όλοι τα μάτια και οι χωρίς αμοιβή συνεργάτες της (!) (Αυτά γίνονται στην Αγγλία, με την οποία φαίνεται πως ο αρθρογράφος έχει ιδιαίτερους συναισθηματικούς δεσμούς).

2) Να δοθεί άμεσα η κοινωνική και κρατική αναγνώριση του έργου της αστυνομίας. Διότι — γνωρίζει ο κ. Δασκαλάκης — στις «αναπτυγμένες δυτικές χώρες» (πάλι αυτές) κάθε εξαιρετική επίδοση των ομάδων ασφαλείας συνοδεύεται και από υλικές ανταμοιβές. (Με το κεφάλι ίσως!).

3) Άμεση επαγγελματικοποίηση της αστυνομίας (PROFESSIONALIZATION, καθ' ότι ο κ. Δασκαλάκης, πλην όλων των άλλων, έχει και βαθιά γνώση της Αγγλικής) με απαιτήσεις υψηλές για όσους ανήκουν στο επάγγελμα, σε τομείς επιστημονικούς, τεχνικούς, ηθικούς. (Δεν αντιλήφθηκα καλά τι είδους απαιτήσεις στον επιστημονικό και ηθικό τομέα εννοεί ο κ. Δασκαλάκης. Ίσως νέες «επιστημονικές» μεθόδους ανακρίσεων και καταστολής ή ποιοτική αναβάθμιση των χρησιμοποιούμενων όπλων).

Ο επαγγελματισμός άλλωστε θα προσδώσει στο επάγγελμα ανώτερο κήθος και έθος, όπως ακριβώς έχει προσδώσει στην αδιάφορη ελίτ των «ανώτερων δικαστικών», ακαδημαϊκών, δημοσιογράφων κύρους και ηθικών ηγετών της χώρας.

4) Σωστός συνδικαλισμός των Σωμάτων Ασφαλείας. Ο κ. Δασκαλάκης — για να μην ξεχνάμε — ξανααναφέρεται στα φωτεινά παραδείγματα των Δυτικών Συμμάχων μας.

5) Να υπάρχει το παράδειγμα προς μίμηση των ανωτέρων για τους κατώτερους. (Φαντάζομαι ως πρότυπο θα εννοεί ο κ. Δασκαλάκης τον κ. Δροσογιάννη).

Όλη η υπόλοιπη «έρευνα» εξαντλείται σε διάφορα μελό περί «αστυνομικών - παιδιών του λαού» και «αγωνιστών του μόχθου» (Πού 'σαι Ξανθόπουλε!) και σε ύμνους για την ηθική ανωτερότητα των αξιωματικών της ΕΛ.ΑΣ. που αποτελείται από «ανθρώπους του καθήκοντος», οι οποίοι, αν δεν το ξέρατε, επιτελούν αυτό το καθήκον, «με ανθρωπιά χωρίς να θυσιάζεται η αποτελεσματικότητά».

Και ο κ. Δασκαλάκης καταλήγει με την διαπίστωση πως αυτό που χρειάζεται η ΕΛ.ΑΣ. είναι «τα διεθνή πρότυπα και οι ξένοι ειδικοί».

Στην τελευταία δε παράγραφο «απογειώνεται» σε μια αναφορά στην υπάρχουσα ιδεολογική κρίση ταυτότητας που ταλανίζει τον σύγχρονο αστυνομικό. (Όπως μας πληροφορεί, στις αστυνομικές σχολές αντιμετωπίζονται μέγιστα φιλοσοφικά ερωτήματα της εποχής μας όπως: Ποιο είμαστε εμείς οι αστυνομικοί; ή είμαστε καλοί ή κακοί; κ.ά.). Την απάντηση πάντως την ξέρει ο κ. Δασκαλάκης. «Είσθε οι πολύτιμοι συνεργάτες της κοινωνίας και του κράτους και οι άξιοι εκπρόσωποι του λαού και του έθνους μας».

Σημ.: Τέλος ο κ. Δασκαλάκης παραπέμπει στο «μοναδικό» βοήθημα με τίτλο «Παγκόσμια Αστυνομία και Παραστρατιωτικές Δυνάμεις» (Ναι, πρόκειται για ακριβή μετάφραση) που, για όσους ενδιαφέρονται, κοστίζει (δεμένο) 45 λίρες Αγγλίας.

Περιττεύει, νομίζω, κάθε άλλο σχόλιο.

Στάσης Καμαρόπουλος

Pierre Goldman

Σκοτεινές αναμνήσεις ενος πολωνοεβραίου γεννημένου στη Γαλλία

Ο Πιερ Γκολντμάν, νόθος γιος Εβραίων προσφύγων στη Γαλλία, αριστερός φοιτητής και στη συνέχεια επαναστάτης γκεριλλέρο, ληστής εντέλει του κοινού ποινικού δικαίου με μαύρους συντρόφους, αφηγείται τη ζωή του μέσα από την απομόνωση του κελλιού του προσπαθώντας να ξαναγίνει το υποκείμενο μιας ιστορίας που, υποβιβασμένη σε δικαστική «υπόθεση», τείνει να τον κάνει, ταυτόχρονα, αντικείμενο «γνώσης» και επίκεντρο άσκησης μιας ελευθερίας για εκτοπισμό ή εξόντωση από την πλευρά του θεσμού. Τα γεγονότα που ακολούθησαν αυτή τη συγγραφή είναι η αναθεώρηση της δίκης του και η αποφυλάκισή του λίγο αργότερα η εν ψυχρώ δολοφονία του (1977) από την φασιστική παρακρατική οργάνωση με τ' όνομα «Η τιμή της Αστυνομίας». Παρόλο που προσπάθησε απεγνωσμένα να διαχωρίσει τον εαυτό του, με κάθε ευκαιρία, από την υπόλοιπη γενιά του '60, η ιστορία του παραμένει για μας υποδειγματικά συνδεδεμένη με την εποχή της, καθώς εμφανίζονται μέσα της όλα σχεδόν τα μεγάλα ζητήματα που η εποχή αυτή έθεσε. Το τέλος της, από τη δίκη μέχρι τη δολοφονία του, σφραγίζει επίσης και το τέλος μιας εποχής: το τέλος των φιλελευθέρων ονείρων του '68 και των συλλογικών ουτοπιών, τη στιγμή που μια καινούρια βαρβαρότητα αναδύεται και επικρατεί στη γαλλική κοινωνία και που οι κυριότερες όψεις της έχουν ήδη αναγγελθεί: η αδιαφορία για το συλλογικό, η κτηνωδία του θεσμού και ο εγκληματικός ρατσισμός.

Κάθε μεσημέρι στο GREEN DOOR!
12.00-5.00μ.μ. εκτός Κυριακής.
Καλλιδρομίου 52 - τηλ. 36.39.159

Η ΑΝΟΙΞΗ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

Η ΑΔΥΝΑΜΙΑ του άρθρου που ακολουθεί είναι ότι κινδυνεύει να έχει ξεπεραστεί από τα γεγονότα την ώρα που θα το διαβάζει ο αναγνώστης! Συγκεκριμένα, στις 2 και στις 7 του Νοέμβρη, ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ αναμένεται να εκφωνήσει δυο λόγους που μπορεί ν' αποδειχθούν αποφασιστικής σημασίας για τη συνέχεια των εξελίξεων...

Όμως, οποιαδήποτε κι αν είναι η τολμή των δυο ομιλιών, νομίζουμε ότι θα υπολείπεται της σημερινής σοβιετικής πραγματικότητας. Σήμερα, στη Σοβιετική Ένωση δεν υπάρχουν πια μόνο δυο πρωταγωνιστές, μόνο δυο πολιτικές δυνάμεις: οι γκορμπατσόφικοί και οι παλιό-μπρεζνιεφικοί. Το μεγάλο σημαδιακό γεγονός του Φθινοπώρου του 1987 είναι ότι κάνει για πρώτη φορά την εμφάνισή της μια τρίτη δύναμη, το αυτόνομο ή σχεδόν αυτόνομο κίνημα των πολιτών, που ταυτίζεται με την ριζοσπαστικοποίηση και την πολιτικοποίηση της νεολαίας!

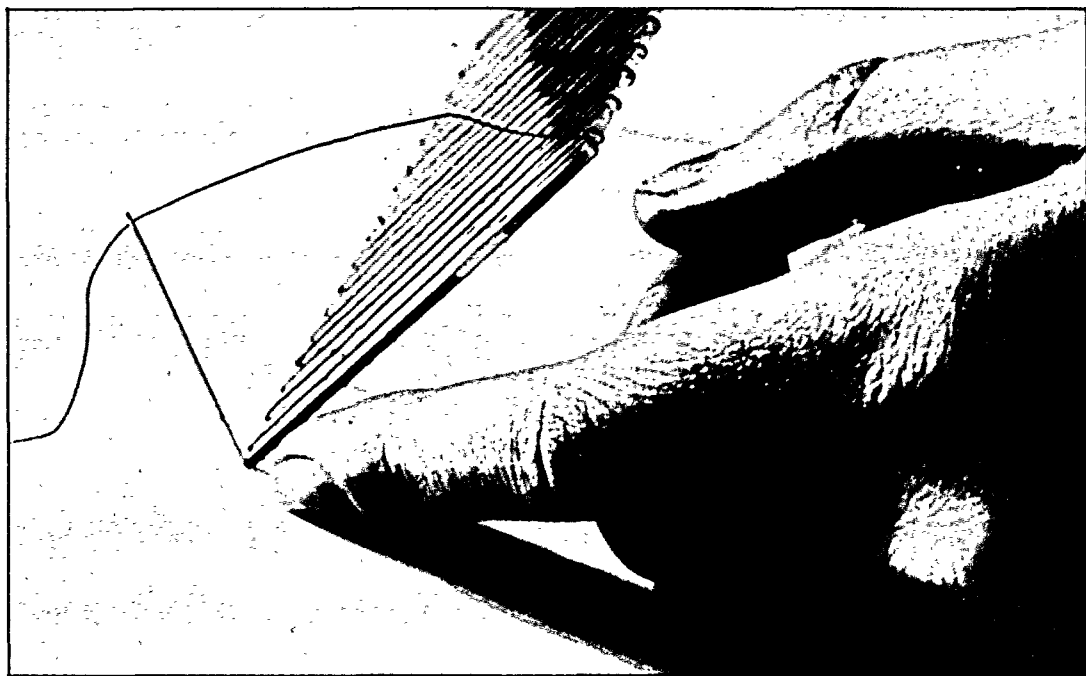
Πριν από ένα μήνα είχαμε ήδη επιστήσει την προσοχή των αναγνωστών σ' αυτές τις νέες τάσεις («σοβιετική κοινωνία: και όμως γυρίζει»). Οφείλουμε όμως, να ομολογήσουμε ότι οι εξελίξεις αρχίζουν να γίνονται ιλιγγιώδεις. Μέσα σε ελάχιστες βδομάδες, το φαινόμενο της δημιουργίας μη ελεγχόμενων οργανώσεων, της σύστασης κάθε λογής ομάδων και λεσχών πήρε τις διαστάσεις μιας αληθινής επιδημίας που σαρώνει όλη τη χώρα, από τις ακτές της Βαλτικής μέχρι την Κεντρική Ασία, κι από τη Μόσχα έως την Άπω Ανατολή. Δεν πρόκειται πια για 1.000 τέτοιες οργανώσεις και ομάδες στη σοβιετική πρωτεύουσα. Τώρα ο αριθμός τους υπολογίζεται σε τουλάχιστον 2.000 για τις αμιγώς πολιτικές και σε περίπου... 18.000 για το σύνολό τους!!! Κάτι ανάλογο φαίνεται να συμβαίνει και στις άλλες μεγάλες πόλεις.

Τώρα πια κανείς δεν τολμά να αμφιβάλλει για τη δυναμική και τη φύση αυτού του πρωτοφανούς φαινομένου. Τόσο οι αναλυτές του εσωτερικού, όπως π.χ. ο γνωστός ιστορικός Ρόυ Μεντβιέντιεφ, όσο και οι «σοβιετολόγοι» του διεθνούς τύπου παραδέχονται ομόφωνα ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια διαδικασία δημιουργίας πολιτικών κομμάτων που δεν απέχουν πολύ από τους πολιτικούς σχηματισμούς που γνωρίζουμε στη Δύση. Αν υπάρχει μια ουσιαστική διαφορά αυτή θα πρέπει να εντοπιστεί στο ότι αυτά τα σοβιετικά «κόμματα» γεννιούνται εντελώς αυθόρμητα από τη συσπείρωση πολιτών, και δεν διαθέτουν κανέναν κομματικό μηχανισμό. Όπως παρατηρεί — σωστά — ο Ρ. Μεντβιέντιεφ, «μοιάζουν στα κόμματα των Πράσινων στη Δύση»...

Και το καθεστώς; Ομολογουμένως οι πάντες, συμπεριλαμβανομένου και του σοβιετικού καθεστώτος, περιορίζονται να παρακολουθούν έκπληκτοι την ανάπτυξη αυτού του φαινομένου, χωρίς να είναι σε θέση να το κατανοήσουν και — ακόμα περισσότερο — να το ελέγξουν. Όσο για τις ίδιες τις οργανώσεις, τις λέσχες και τις ομάδες, δεν κρίνουν πια (τουλάχιστον ορισμένες από αυτές) ότι προτίθενται να κατεβάσουν υποψηφίους(!) σε όλες τις εκλογές που θα γίνουν ελεύθερα! (κοινή δήλωσή τους στους ξένους ανταποκριτές στη συνάντηση που έγινε στις 8 Οκτωβρίου στα γραφεία του Νοβόστου στη Μόσχα).

Και δυο λόγια για το πολιτικό στίγμα και τις δραστηριότητες αυτών των οργανώσεων: όπως θα έπρεπε να αναμένεται καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών αποχρώσεων, από την άκρα δεξιά έως την άκρα αριστερά. Από τους παλαιοσταλινικούς, σωβινιστές, αντισημίτες και ρατσιστές της «Παλιά» έως τους αναρχοσυνδικαλιστές της «Ομπισοίνα (Κοινότητα)» της Μόσχας που προαπαγανδίζουν τις εμπειρίες της πολωνικής Αλληλεγγύης, και των

ισπανικών Εργατικών Επιτροπών στα χρόνια του Φράνκο, ενώ ταυτόχρονα μελετούν και τα έργα του Μπακούιν! Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι δραστηριότητές τους αρχίζουν από την προστασία του περιβάλλοντος και φτάνουν μέχρι την επεξεργασία καθαρά πολιτικών προγραμμάτων, περνώντας από τις αμιγώς συνδικαλιστικές (εργατικές) συσπειρώσεις που προετοιμάζουν τις εκλογές στα εργατικά συμβούλια μεγάλων εργοστασίων (π.χ. στη Μόσχα). Όσο τέλος για τον τύπο τους, παρόλο που είναι ακόμα σε εμβρυακή μορφή (στην ΕΣΣΔ απαγορεύεται διά ροπάλου ακόμα και η χρησιμοποίηση φωτοαντι-

γραφικών μηχανημάτων), σημειώνει κι αυτός μίαν έκρηξη, ενώ παράλληλα ωριμάζει η ιδέα ότι θα πρέπει να διεκδικηθεί η παραχώρηση τυπογραφείων από το Κράτος...

Η πρωτοφανής τολμή του κρατικού τύπου

Όπως φαίνεται, το ένα φέρνει το άλλο. Στον κρατικό τύπο (και σ' ένα βαθμό στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο) σημειώνονται τις τελευταίες 4-5 βδομάδες αλλεπάλληλα κρούσματα μιας «αθυροστομίας» που δεν έχει προηγούμενο. Κατά τη γνώμη μας, όλα δείχνουν ότι από τα τέλη Σεπτεμβρίου (δηλαδή όταν επέστρεψε ο Γκορμπατσόφ στη Μόσχα μετά τις μακρές και πάντα «μυστηριώδεις» διακοπές του) αρχίζει μια νέα φάση της πολιτικής της περίφημης «διαφάνειας» (γκλάσνοστ). Η μία μετά την άλλη, όλες σχεδόν οι εφημερίδες και τα περιοδικά που αποτελούσαν προπύργια της αντιγκορμπατσόφικής πτέρυγας της ηγεσίας, αλλάζουν ριζικά και όσο γίνεται πιο θεαματικά (προφανώς για να το κατανοήσουν όλοι) γραμμή και στυλ. Η μεταστροφή δεν μπορεί βέβαια, να είναι τυχαία. Νομίζουμε ότι την πρώτη βδομάδα του Οκτώβρη θα πρέπει να σημειώθηκε στο Κρεμλίνο κάποια αποφασιστική ανακατάταξη στους λεπτούς συσχετισμούς δυνάμεων, με τον Γκορμπατσόφ να κερδίζει έδαφος και το Λιγκατσόφ (το Νο 2) να χάνει τον έλεγχο εφημερίδων όπως η Πράβντα, η Σοβιέτσκαγια Ρώσια, κλπ.

Κατά τον Ρόυ Μεντβιέντιεφ «κανένα περιοδικό, καμιά εφημερίδα δεν μπορεί πια να θεωρείται ότι είναι επίσημο

φερέφωνο. Ούτε καν η Πράβντα που έχει ένα συντηρητικό διευθυντή» (συνέντευξη στην ιταλική Ρεπούμπλικα). Παρά την υπερβολή της, η διαπίστωση του Μοσχοβίτη ιστορικού δεν είναι εντελώς αυθαίρετη. Πράγματι, αν ο Ριζοσπάστης τολμούσε να δημοσιεύσει έστω και το ένα δέκατο των απίθανων τολμηρών άρθρων που δημοσιεύει αυτές τις μέρες ο σοβιετικός τύπος (συμπεριλαμβανομένου και του κομματικού «Κομμουνίστ»), όλοι θα μιλούσαν στην Ελλάδα για... σεισμό στο ΚΚΕ. Εντελώς δειγματοληπτικά λόγω έλλειψης χώρου, αναφέρουμε απλώς ότι αυτή η καινούργια αρθρογραφία αρχίζει από την ανταλλαγή απόψε-

ων ιστορικών και δημογράφων γύρω από το «καυτό» ζήτημα του ακριβούς αριθμού των θυμάτων του Στάλιν και φτάνει μέχρι την διεκτραγώδηση των καταστρεπτικών συνεπειών του σωβινισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα. Πλην του ταμπού του μονοκομματισμού, κανένα απολύτως άλλο κοινωνικό ή πολιτικό ζήτημα δεν ξεφεύγει από την κριτική αυτών των ημερών. Έτσι είδαμε να δημοσιεύονται αποκαλυπτικότερες αναλύσεις και κριτικά ρεπορτάζ για την πορνεία, την πληγή των εκτρώσεων, την αποτυχία της επίσημης αντιαλκοολικής εκστρατείας, τα τωρινά θύματα της αυθαιρεσίας της Κα-Γκέ-Μπέ, την χρεωκοπία του συστήματος υγείας, τον τραγέλαφο της παραγωγικής διαδικασίας σε συνάρτηση με τις απαιτήσεις του κεντρικού σχεδιασμού, την αρχιτεκτονική ανυπαρξία, την μιζέρια της καθημερινής ζωής. Για πρώτη φορά, αποκαλύπτει τώρα ο σοβιετικός τύπος την τραγωδία της βίαιας συλλεκτικοποίησης φτάνοντας μάλιστα στη διαπίστωση ότι προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερες καταστροφές απ' ό,τι η επιδρομή των Μογκόλων και Τατάρων τον 12ο αιώνα. Για πρώτη φορά αναφέρεται ανοικτά στον εφιάλτη της σοβιετικής βιολογίας (και όλης της επιστήμης) που ήταν ο τσαρλατάνος Λυσένκο καθώς και στον «λυσενκισμό» που συνεχίζεται έως τώρα!

Υπάρχει τέλος, και το ναρκοπέδιο της ιστορίας. Και σ' αυτό τον τομέα σημειώνονται πρωτόγνωρες εξελίξεις. Η αρθρογραφία για την τυφλή βία και τις εκκαθαρίσεις στις δεκαετίες του '30, '40 και '50 δεν προκαλεί πια έκπληξη. Τα ονόματα του Μπουχάριν, του Τρότσκι, του Ζηνόβιεφ, του Κάμενεφ και άλλων παλαιών Μπολσεβίκων που έπασαν θύματα της σταλινικής καταστολής, δεν είναι πια α-

παγορευμένα και σε ορισμένες περιπτώσεις, (π.χ. Μποухάριν) δημοσιεύονται αληθινοί διθύραμβοι για τους πρώην «εγκληματίες». Αναγνωρίζεται η ανάγκη επανεξέτασης εκ βάθρων των «σκοτεινών σελίδων» της ιστορίας της χώρας, των σχέσεων της ΕΣΣΔ με άλλες χώρες όπως π.χ. η Πολωνία και αποδοκιμάζονται —έστω έμμεσα— οι στρατιωτικές επεμβάσεις στην Ουγγαρία (1956), στην Τσεχοσλοβακία (1968) και γενικότερα, ο «ιμπεριαλιστικός μεγαλωρωσικός σωβινισμός» τόσο μέσα, όσο και έξω από την χώρα.

Όλα αυτά τα δημοσιεύματα δεν εκφράζουν βέβαια μόνον εκείνους που τα υπογράφουν. Ωστόσο θα ήταν μεγάλο λάθος να θεωρήσουμε ότι εκπορεύονται άμεσα από τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Αν λάβουμε υπόψη ότι στον σοβιετικό τύπο δημοσιεύονται τώρα πια τα πιο αντιφατικά πράγματα (παρά το γεγονός ότι υπάρχει μια σαφής τάση απομάκρυνσης και αποδοκιμασίας των συντηρητικών θέσεων του παρελθόντος), νομίζουμε ότι υπάρχει πράγματι, μια πρωτόγνωρη ελευθερία που δικαιολογεί την εκτίμηση του Μεντβέντιεφ.

Η εντύπωση που σχηματίζει ο προσεκτικός παρατηρητής, είναι ότι υπάρχει τώρα στην ΕΣΣΔ μια εξαιρετική ρευστότητα σε όλα τα επίπεδα των εξελίξεων. Για παράδειγμα, οι γνωστοί αντιφρονούντες (πρώην πολιτικοί κρατούμενοι) της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «Γκλάσνοστ» συσκέπτονται με τις αρχές στο υπουργείο εσωτερικών για την προετοιμασία μιας διάσκεψης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την επομένη συλλαμβάνονται για 3 ώρες με την κατηγορία ότι επιδίδονται σε παράνομες δραστηριότητες! Στη Μόσχα διαλύεται από την αστυνομία μια διαδήλωση Εβραίων «ρεφουζνίκ», ενώ στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης ο Σεβαρντνάζε δίνει εξηγήσεις σε Εβραίους διαδηλωτές που τον αποδοκιμάζουν («είναι καθήκον μου να ασχολούμαι με τα προβλήματά τους») και τους προσκαλεί στη Μόσχα για να ερευνήσουν επιτόπου την κατάσταση των ομοφύλων τους!

Κάτι ανάλογο ισχύει και για την (υπό διαμόρφωση) εξωτερική πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσφέρει το γερμανικό ζήτημα. Από τη μια έχουμε δηλώσεις περί αλλαγής του καθεστώτος του Βερολίνου και επικείμενης κατεδάφισης του «τοίχους του αίσχους», κι από την άλλη διαβεβαιώσεις προς τον Χόνκερ ότι δεν συμβαίνει τίποτα. Και πάλι δειγματοληπτικά, αναφέρουμε ότι σ' ένα μήνα (20 Σεπτ.-20 Οκτ.) είχαμε επίσημες ή ημιεπίσημες προτάσεις της Μόσχας για τον δραστικό περιορισμό των στρατιωτικών δραστηριοτήτων στις Βόρειες Θάλασσες, για την μονομερή περικοπή των σοβιετικών συμβατικών δυνάμεων εκεί που αποδεδειγμένα υπερτερούν των δυτικών, για την αποχώρηση των σοβιετικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν και όλες τις χώρες-μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας με αντάλλαγμα την αποχώρηση των Αμερικανικών στρατευμάτων από τις Φιλιππίνες, τη Ν. Κορέα και τις χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ! Αν προσθέσουμε το άνοιγμα των πιο μυστικών εργοστασίων παραγωγής χημικών όπλων σε εκατοντάδες επίσημους επισκέπτες από 45 ξένες χώρες (μέχρι πριν λίγους μήνες η ΕΣΣΔ αρνιόταν ότι έχει χημικά όπλα!), καθώς και την διαγραφόμενη δραστική αλλαγή πολιτικής απέναντι στους «προοδευτικούς» δικτατορίσκους της Αφρικής, τότε έχουμε μια μικρή γεύση των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων κατά τις τελευταίες τριάντα μέρες...

Δεν νομίζουμε ότι χρειάζεται να επεκταθούμε ιδιαίτερα στη σημασία όλων των εξελίξεων. Απλώς επισημαίνουμε ότι παρουσιάζουν τον τελευταίο καιρό μια διαρκή επιτάχυνση που τείνει να προκαλέσει μια ποιοτική αλλαγή της κατάστασης. Η εντύπωση είναι ότι τα πάντα βρίσκονται σε κίνηση, είτε στην κορυφή του καθεστώτος, είτε στη βάση της κοινωνίας (δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε τις εργατικές απεργίες και τις διαδηλώσεις στις χώρες της Βαλτικής, στην Αρμενία, στην Μολδαβία, κλπ.). Το τελικό μας συμπέρασμα βγαίνει έτσι, σχεδόν αυτόματα: ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ ΜΟΙΑΖΕΙ ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ... ΑΝΟΙΞΗ! Γι' αυτό δεν μπορεί πια να υπάρχει καμιά αμφιβολία...

Γιώργος Μητραλιάς

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πως ήταν αναπόφευκτο. Η περεστρόικα και η γκλάσνοστ οδήγησαν πολύ γρήγορα και με μαθηματική ακρίβεια στις μακρινές δεκαετίες του 1920 και 1930. Όποιος απορεί γι' αυτή την παράξενη παρελθοντολογία των Σοβιετικών πολιτών, δεν έχει παρά να προβληματιστεί. Εμείς προτιμούμε να μπούμε αμέσως στην ουσία της συζήτησης, μια και συζήτηση υπάρχει τώρα στον σοβιετικό τύπο.

Όλα δείχνουν ότι επίκειται η αποκατάσταση της συντριπτικής πλειοψηφίας των Μπολσεβίκων της παλιάς φρουράς που έπεσαν θύματα της σταλινικής λαίλαπας. Όλοι λοιπόν, πλην ενός: του Λέοντα Τρότσκι. Με ποια όμως, επιχειρήματα γίνεται αυτή η σαλαμοποίηση;

Φυσικά, έχει περάσει πια η εποχή που ο Τρότσκι ήταν «πράκτορας του Χίτλερ και του Μικάδου». Τώρα ο αποκλεισμός του από την ιστορία γίνεται πιο πολιτισμένα, αλλά εξίσου ταχυδακτυλουργικά. Σύμφωνα με όλες τις πρόσφατες επίσημες και ημιεπίσημες τοποθετήσεις, η οριστική πολιτική καταδίκη του δικαιολογείται από το γεγονός ότι δεν ήταν ο Στάλιν, αλλά ο ίδιος ο Λένιν που έριξε τον Τρότσκι στο γνωστό σκουπίδοτενεκέ της ιστορίας.

Κατά τον Μιχαήλ Νιενάσεφ που είναι ο υπ' αριθμόν 1 υπεύθυνος για τον τύπο, δεν μπορεί να γίνει ούτε σκέψη για την έκδοση των έργων του Τρότσκι μια και «οι θέσεις (του Τρότσκι) είναι πολύ γνωστές και σε αντίθεση με εκείνες του Λένιν έτσι ώστε να μην είναι δυνατό να προσθέσουμε τίποτα το καινούργιο» (συνέντευξη στην El Pais, 13-10-1987). Κατά τον ιστορικό Β. Ιβάνωφ «αποτελεί ολοφάνερη ταχυδακτυλουργία με τα ιστορικά γεγονότα» να αρνείσαι «ότι ο τροτσκισμός συνεντρίβει ιδεολογικά» όχι από τον Στάλιν, αλλά «πιο πριν, ενόσω ζούσε ο Λένιν και με την αποφασιστική συμμετοχή του Λένιν» (Σοβιέτσκαγια Ρώσια, 26-9-1987). Κατά συνέπεια, το ηθικό δίδαγμα είναι σαφές: τι να κάνουμε εμείς, όταν το είπε ο ίδιος ο

στιτούτου Μαρξισμού Λενινισμού της Μόσχας! Περιλαμβάνονται όλα στα Άπαντα του Λένιν και συγκεκριμένα στον τελευταίο τόμο τους!!!(1)

Λένιν κατά Στάλιν

Τρία είναι τα κεντρικά προβλήματα που απασχολούν (ή μάλλον βασανίζουν) τον Λένιν τον τελευταίο χρόνο της ζωής του:

α/ η τάση της πλειοψηφίας της Κεντρικής Επιτροπής να ψηφίσει υπέρ της κατάργησης του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου.

β/ το εθνικό ζήτημα και ο «ιμπεριαλιστικός σωβινισμός» της ηγεσίας.

γ/ ο γραφειοκρατικός εκφυλισμός του Κόμματος.

Και στα τρία αυτά ζητήματα, ο άρρωστος και αποκλεισμένος στο σπίτι του Λένιν, όχι απλώς δεν αντιπαρτίθεται στον Τρότσκι, αλλά και συμμαχεί μαζί του παίρνοντας μάλιστα μύριες προφυλάξεις για να αποφύγει τον ασφυκτικό έλεγχο που έχουν επιβάλει στις καθημερινές του δραστηριότητες ο Στάλιν και οι υποστηρικτές του! «Αν ήμουν ελεύθερος» μονολογεί την 1η Φεβρουαρίου του 1923, επειδή του έχει πια δημιουργηθεί «η εντύπωση ότι δεν είναι οι γιατροί που δίνουν εντολές στην Κ.Ε. αλλά η Κ.Ε. στους γιατρούς» (σημειώσεις της γραμματέας του Φοτίεβα στις 1 και 3 Φεβρουαρίου 1923). Αυτές ακριβώς οι σημειώσεις των γραμματέων του (που περιλαμβάνονται στον τελευταίο τόμο των Απάντων του) διαπνέονται από την αγωνία του ανθρώπου που καταλαβαίνει ότι βρίσκεται σε απομόνωση και προσπαθεί να ρίξει τους τοίχους που ο Στάλιν, ο Ορτζονικίτζε και ο Τζεργκίνσκι έχουν ορθώσει γύρω του. Δεν μπορεί πια να εμπιστευθεί σχεδόν κανένα: «Ξέρω πως δεν μου λέτε την αλήθεια» φτάνει να πει ακόμα και στην Φοτίεβα που αναγκάζεται να υπακούει στις εντολές του Στάλιν...

Μέσα σ' αυτές τις φοβερές συνθήκες, ο Λένιν οργανώ-

Βλαντίμιρ Ίλιτς;

Περιττό να πούμε ότι δεν παρτίθεται ίχνος αυτών των «ιστορικών γεγονότων» που είναι μάλιστα και «πολύ γνωστά» (υποθέτουμε ότι η σχετική βιβλιογραφία θα εκτίθεται σε όλα τα σοβιετικά βιβλιοπωλεία). Στο άρθρο του κ. Ιβάνωφ διαβάζουμε απλώς ότι ο Τρότσκι διακρινόταν για «τις υπερβολικές φιλοδοξίες του, τον εγωισμό και τον εγωκεντρισμό του», ότι δεν διέθετε την απαραίτητη «ιδεολογική πίστη στην ορθότητα της υπόθεσης» και ότι «προσαρμόζονταν συχνά σε ιδεολογικά ρεύματα που του φαίνονταν να υπόσχονται περισσότερα». Αυτά λοιπόν, τα κωμικά ψυχοψακτικά όσον αφορά στα «ιστορικά γεγονότα».

Όμως, πρόβλημα υπάρχει όταν αναποδογυρίζεται κυριολεκτικά η ιστορική αλήθεια. Και το ζητούμενο εδώ δεν είναι τόσο να αποδείξεις ότι ο Λένιν δεν «συνέτριψε ιδεολογικά» τον Τρότσκι στα δυο τελευταία χρόνια της ζωής του. Δεν είναι —ίσως— ούτε καν να δείξεις ότι αντίθετα συμμαχούσε μαζί του σε «συνωμοτική φράξια» κατά του Στάλιν. Είναι κυρίως, να αποκαλύψεις την συγκεκριμένη πολιτική βάση αυτής της ύστατης προσέγγισης των δυο ηγετών. Να εξηγήσεις την εσωτερική λογική αυτής της προκλητικής παραχάραξης της ιστορίας, όταν τα επίσημα κείμενα υπάρχουν και εκδίδονται με τις φροντίδες του Ιν-

νει την αντεπίθεσή του. Έχοντας ν' αντιμετωπίσει αυτό που θεωρεί θανάσιμη απειλή για την επιβίωση της ίδιας της επανάστασης, δηλαδή την προσπάθεια της πλειοψηφίας της Κ.Ε. (με επικεφαλής τον Στάλιν) να καταργήσει το κρατικό μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου (πράγμα που οδηγούσε αυτόματα σε μια συμμαχία των κουλάκων με τους ξένους καπιταλιστές), ο Λένιν συμμαχεί με τον Τρότσκι («Σύντροφε Τρότσκι, πιστεύω πως είμαστε απολύτως σύμφωνοι. Σας παρακαλώ να αναγγείλετε στην Ολομέλεια την αλληλεγγύη μας») και γνωστοποιεί στον Στάλιν και στα άλλα μέλη της Κ.Ε. τη συμμαχία με επιστολή: «Έχω συμφωνήσει με τον Τρότσκι να υπερασπίσει, την άποψή μου σχετικά με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου!» Η επίθεση των δυο στέφεται από επιτυχία και ο ενθουσιασμένος Λένιν γράφει στον Τρότσκι: «Θάλαγε κανείς ότι το φρούριο κατελήφθη αμαχητί, μ' έναν απλό ελιγμό. Προτείνω να μη σταματήσουμε εδώ και να συνεχίσουμε την επίθεσή!»

Ακόμα πιο βίαια είναι η αντιπαράθεση του Λένιν στον Στάλιν στο ζήτημα των εθνοτήτων, δηλαδή των σχέσεων που θα έπρεπε να είχαν μεταξύ τους οι διάφορες σοσιαλιστικές δημοκρατίες της χώρας. Η τόσο επίκαιρη (για όλους κι όχι μόνο για τη σημερινή ΕΣΣΔ) θέση του Λένιν ότι απέναντι στις παραδοσιακά καταπιεσμένες εθνότητες

ΠΙΣΩ... ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ή η άγνωστη ύστατη μάχη του Λένιν
(με σύμμαχο τον Τρότσκι)

πρέπει να υιοθετείται η αρχή της «αντισταθμιστικής ανισότητας», ήταν φυσικό να έλθει σε πλήρη ρήξη με τον γνωστό μεγαλωρισμό σωβινισμό του Στάλιν και των συμμάχων του. Μαθαίνοντας ότι ο Ορτζονίκιζε έφτασε να χειροδικήσει εναντίον Γεωργιανών κομμουνιστών που δεν δέχονταν να καταργηθούν τα εθνικά τους δικαιώματα, ο Λένιν παρατηρεί: «Σε τι βούρκο έχουμε πέσει!» Και συνεχίζει (στο άρθρο του «το ζήτημα των εθνοτήτων»): «Αυτός ο Γεωργιανός (δηλ. ο Στάλιν) που αντιμετωπίζει με περιφρόνηση αυτή την πλευρά της υπόθεσης (δηλ. της αντισταθμιστικής ανισότητας υπέρ της καταπιεσμένης εθνότητας), που πετάει με περιφρόνηση κατηγορίες για «σοσιαλεθνικισμό» ενώ είναι ο ίδιος όχι μόνον ένα αληθινός, ένας αυθεντικός «σοσιαλεθνικιστής», αλλά κι ένας αγροίκος μεγαλωρώσος χωροφύλακας, αυτός ο Γεωργιανός χτυπάει στην πραγματικότητα την προλεταριακή ταξική αλληλεγγύη, μια και τίποτα δεν καθυστερεί περισσότερο την ανάπτυξη και την ενίσχυση της από την εθνική αδικία».

Τα πράγματα όμως, εξακολουθούν να χειροτερεύουν κι έτσι ο Λένιν αναγκάζεται να δράσει σχεδόν... «παράνομα». Σχηματίζει μυστικά ερευνητικές επιτροπές που στέλνει στη Γεωργία προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες από πρώτο χέρι, μια και ο Στάλιν του αρνείται τα ντοκουμέντα με πρόσχημα την κακή υγεία του. Τέλος, αποφασίζει να αναθέσει για μιαν ακόμα φορά στον Τρότσκι την υπεράσπιση των διεθνιστικών θέσεων του, διαπιστώνοντας και πάλι ότι είναι ο μόνος σύντροφος στον οποίο μπορεί να έχει απόλυτη εμπιστοσύνη. Η επιστολή του προς τον Τρότσκι σφραγίζει τη συμμαχία τους και σημαίνει συγερμό στο αντίπαλο στρατόπεδο.

Και ενώ απευθύνεται ως εξής στον Α. Τρότσκι

«Σας παρακαλώ να αναλάβετε οπωσδήποτε την υπεράσπιση της γεωργιανής υπόθεσης στην Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος. Αυτή η υπόθεση βρίσκεται σήμερα κάτω από την «παρακολούθηση» του Στάλιν και του Τζερετζίνσκι και δεν μπορώ να βασιστώ στην αμεροληψία τους. Το αντίθετο μάλιστα. Αν συμφωνείτε να αναλάβετε την υπεράσπιση θα μπορούσα να είμαι σίγουρος. Αν για οποιονδήποτε λόγο διαφωνείτε επιστρέψτε μου το φάκελο. Θα το θεωρήσω σημάδι της διαφωνίας σας.

Με τους καλύτερους συντροφικούς μου χαιρετισμούς
Λένιν»

συμβαίνει ένα επεισόδιο που κάνει να ξεχυλίζει το ποτήρι των σχέσεων του με τον Στάλιν. Ο «Γεωργιανός χωροφύλακας» βρίζει χυδαία από το τηλέφωνο τη σύζυγο του Λένιν («ο Στάλιν μου έκανε χτες μια χυδαία προσβολή με βρισιές και απειλές» Γράμμα της Ν. Κρούσκαγια στον Κάμενεφ). Φυσικά, δεν πρόκειται για ένα απλό ξέσπασμα. Ο Στάλιν βρίζει και απειλεί την Κρούσκαγια επειδή αυτή δέχεται να στενογραφεί τις επιστολές που στέλνει ο Λένιν για να οργανώσει την πάλη του κατά των ανερχόμενων γραφειοκρατών.

Η απάντηση του Λένιν είναι μια επιστολή προς τον Στάλιν:

«Αξιότιμε σύντροφε Στάλιν,

Επιτρέψατε στον εαυτό σας τη χυδαιότητα να καλέσετε τη γυναίκα μου στο τηλέφωνο και να την προσβάλετε. Αυτή συμφώνησε να ξεχάσει όλα ειπώθηκαν. Εντούτοις μίλησε στον Ζηνόβιεφ και τον Κάμενεφ για το επεισόδιο. Δεν προτίθεται να λησμονήσει τόσο εύκολα ό,τι έγινε εναντίον μου, και είναι αυτονόητο ότι αυτό που έγινε εναντίον της γυναίκας μου, θεωρώ ότι έχει γίνει εναντίον μου. Γι' αυτό σας ζητώ να σκεφθείτε αν είστε διατεθειμένος

να ανακαλέσετε αυτά που είπατε και να ζητήσετε συγγνώμη, εκτός βεβαίως αν προτιμάτε να διακοπούν οι σχέσεις μας.

Μετά τιμής, Λένιν»

Η αποκατάσταση της αλήθειας

Ο Λένιν δεν ήταν αφελής. Διέβλεπε από πού αντλούσε τη δύναμή του ο Στάλιν, ενώ την ίδια ώρα ο Τρότσκι εξακο-

λουθούσε να πιστεύει ότι ήταν δυνατή η συμφιλίωση προς χάριν της ενότητας. Οι τελευταίοι μήνες της πολιτικής δραστηριότητάς του είναι σχεδόν ολοκληρωτικά αφιερωμένοι σε δυο ύστατες μάχες: κατά της γραφειοκρατίας και κατά του Στάλιν. Στο άρθρο του «Κάλλιο λιγότερα αλλά καλύτερα», ο Λένιν επιτίθεται με βιαιότητα κατά του Λαϊκού Επιτροπάτου Εργατικής και Αγροτικής Επιθεώρησης που διηύθυνε τότε ο Στάλιν. «Προσεγγίζοντας σ' ένα βαθμό —όπως γράφει— τις κατευθύνσεις που εισηγείται ο σύντροφος Τρότσκι» για «να προσδοθεί νομοθετικός χαρακτήρας στις αποφάσεις του Γκόσπλαν», ο Λένιν αρχίζει την τελευταία μάχη του για να επιβάλει «μια σειρά αλλαγών στο πολιτικό μας σύστημα». Στόχος του είναι να περιορίσει δραστικά την καλπάζουσα γραφειοκρατία (με τρόπο ανακαλύπτει ότι έχουν συσταθεί εκατοντάδες επιτροπές εκεί που θα αρκούσαν λιγότερες από δέκα!). Ζητάει ο ίδιος να γίνει απογραφή των γραφειοκρατών της Μόσχας. Επιδιώκει να μπλοκάρει τα νέα επικίνδυνα φαινόμενα, προτείνοντας τη δημιουργία οργάνων (όπως η Κ.Ε. Ελέγχου) που θα αναλάμβαναν το καθήκον να ανοικοδομήσουν σε νέες βάσεις την κρατική και κομματική μηχανή, ενώ ταυτόχρονα θα τιθασσεύαν και θα επιτηρούσαν τα κρούσματα αυταρχισμού (π.χ. το Επιτροπάτο του Στάλιν που είχε μεταβληθεί σε ένα τέρας με 12000 υπαλλήλους, θα έπρεπε να κρατήσει μόνο 300-400 επιτελικούς ειδικούς). Επρόκειτο για ένα σύνολο συγκεκριμένων μέτρων που αποσκοπούσαν να αφαιρέσουν την εξουσία από την πρωτόγονη, ημιμαθή και συχνά αντεπαναστατική προέλευσης γραφειοκρατία προς όφελος λίγων αλλά καλύτερων «τεχνοκρατών».

Αυτή η επανάσταση μέσα στην επανάσταση δεν μπορούσε παρά να συνοδεύεται από μια πρώτη αποφασιστική κίνηση: την απομάκρυνση του Στάλιν από το πόστο που του εξασφάλιζε μια πρωτοφανή δύναμη. Στο δεύτερο μέρος της «Διαθήκης» του, ο Λένιν δεν ασχολείται παρά με ένα μόνο πράγμα, την αντικατάσταση του Στάλιν:

«Ο Στάλιν είναι πολύ βάνουσος κι αυτό το ελάττωμά του καταντάει ανυπόφορο για τη θέση του Γενικού Γραμματέα. Γι' αυτό προτείνω στους συντρόφους να βρουν τρόπο ν' απομακρύνουν τον Στάλιν απ' αυτή τη θέση, και να τοποθετήσουν έναν άλλο...!»

Αυτά είναι λοιπόν, τα ΓΕΓΟΝΟΤΑ όπως καταγράφονται και προσφέρονται σε οποιονδήποτε αναγνώστη των Απάντων του Λένιν. Σ' αυτό το συνοπτικότατο άρθρο, αποφύγαμε επιτήδες να προσφύγουμε σε οποιαδήποτε γραπτή μαρτυρία που δεν θα αναγνωριζόταν ως αυθεντική από τους ιστορικούς τύπου Ιβάνωφ (π.χ. υπάρχουν σημαντικά κείμενα του Λένιν τα οποία αν και αναφέρεται η ύπαρξή τους, εξακολουθεί να παραμένει μυστηριώδες το περιεχόμενό τους). Όπως γίνεται φανερό, τα ΓΕΓΟΝΟΤΑ όχι απλώς δεν αποδείχνουν μια δήθεν «συντριβή» του Τρότσκι από τον Λένιν, αλλά συνηγορούν υπέρ του διαμετρικά αντίθετου: στην τελευταία και πιο κρίσιμη μάχη του, ο Βλαντίμιρ Ίλιτς στράφηκε αποκλειστικά και μόνο προς τον Τρότσκι, συμμαχάθηκε μαζί του προκειμένου να οργανώσει την επίθεση του κατά της ανερχόμενης γραφειοκρατίας. Από αυτή την άποψη, ο πρώτος τροτσκιστής (ο όρος είναι σταλινικής έμπνευσης) δεν ήταν ο Τρότσκι. Ήταν μάλλον ο... Λένιν!

Κλείνοντας αυτό το μικρό άρθρο, δεν μπορούμε παρά να διαπιστώσουμε ότι δυστυχώς τα τσιτάτα (που ήταν ένα αναγκαίο κακό), άφησαν και πάλι στην σκιά τις πλούσιες θεωρητικές συζητήσεις εκείνης της εποχής. Ωστόσο, αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο. Η παραχάραξη των γεγονότων δεν εξυπηρετεί σε τελευταία ανάλυση, παρά μόνο την απόκρυψη των πολιτικών θέσεων των πρωταγωνιστών εκείνης της αναμέτρησης. Για την σοβιετική γραφειοκρατία, ακόμα και στη γκορμπατσόφικη πιο πολιτισμένη και φωτισμένη παραλλαγή της, ο Λένιν δεν μπορεί να υπάρξει παρά στην φαραωνική και μακάβρια έκδοσή του, δηλαδή σαν μούμια σ' ένα μauseλαιο. Για πόσο όμως, ακόμα;

Γιώργος Μητραλιάς

1: Όποιος ενδιαφέρεται μπορεί να διαβάσει τον τελευταίο τόμο των Απάντων του Λένιν (διαβάζεται και σαν θρίλερ) καθώς και το κλασικό βιβλίο του Μοσέ Λέβιν «Η τελευταία μάχη του Λένιν» (εκδ. Θεωρία).

ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ γράμμα στάλθηκε διά μέσου των υπηρεσιών του Σοβιετικού Πρεσβευτή στο Παρίσι κυρίου Ryabon στον σοβιετικό θεατρικό συγγραφέα Mikhail Chartov στις 17-9-87. Αναφέρεται στο θεατρικό έργο του τελευταίου «Η Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ» που παίχθηκε πρόσφατα στη Μόσχα και που δημοσίευσε το γνωστό γαλλικό περιοδικό «Οι Νέοι Καιροί». Ο αναφερόμενος στην επιστολή Γιούρι Αφanasiev είναι ο διευθυντής των Αρχείων της ΕΣΣΔ. Η αναφερόμενη στο έργο Ινές Αρμάν ήταν Γαλλίδα, φίλη του Λένιν.

Παρίσι 17-9-87

Αγαπητέ
Mikhail Chartov,

Γνώρισα το θεατρικό σας έργο «Η Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ», χάρη στο τεύχος Ιούλη-Αυγούστου-Σεπτέμβρη 1987 των «Νέων Καιρών».

Πρόκειται για πολύ αξιοσημείωτη και αξιέπαινη προσπάθεια αποκατάστασης της ιστορικής αλήθειας στην ΕΣΣΔ, διαμέσου της τέχνης.

Συμμερίζομαι σ' αυτόν τον τομέα την άποψη του Γιούρι Αφanasiev, που εκφράστηκε στη «Sovietskaia Kultura» (της 21-3-87) ότι η εργασία σας καμωμένη «με το γνωστό σας ταλέντο» είναι πολύ χρήσιμη, αλλά συμμερίζομαι επίσης την ακόλουθη άποψη: ότι αν «η ιστορία δεν μπορεί ν' αντικαταστήσει την τέχνη» η τελευταία αυτή δεν μπορεί ν' αντικαταστήσει την επιστημονική δουλειά πάνω στην Ιστορία, βασιζόμενη στα ντοκουμέντα, τα κείμενα, τα πραγματικά γεγονότα, καθώς και στην όσο το δυνατόν αντικειμενική ερμηνεία τους.

Από την άποψη αυτή, είναι καιρός πια ν' ανοιχθούν στην ΕΣΣΔ τα Αρχεία, και να δημοσιευθούν όλα τα ντοκουμέντα, κι όλα τα κείμενα τα ικανά ν' αποκαταστήσουν την αλήθεια σχετικά με την περίοδο 1917-1929.

Το θεατρικό σας έργο, έχει το προτέρημα να θέτει επί σκηνής ιστορικά πρόσωπα «ανύπαρκτα» στο διάστημα του μακροχρόνιου σταλινικού Μεσαίωνα, όπως ο Μπουχάριν, και ο Τρότσκι, και να τους δείχνει σαν στενούς συνεργάτες του Λένιν όπως και ήταν, που έπαιξαν ένα πρωτεύοντα ρόλο στη διεύθυνση του Κόμματος και του Σοβιετικού Κράτους σ' εκείνη την εποχή.

Όμως επιτρέψτε μου να κάνω μερικές παρατηρήσεις. Ο τρόπος με τον οποίο θίγεται το πρόσωπο του Λέοντα Τρότσκι ιδιαίτερα, χωλαίνει ακόμη από ιστορικές ανακρίβειες και σοβαρές προκαταλήψεις απέναντί του.

Όταν η ιστορική αλήθεια θ' αποκατασταθεί σαν επακόλουθο μιας πραγματικά «επιστημονικής» δουλειάς πάνω στην Ιστορία, στη βάση των ντοκουμέντων και των κειμένων — όπως το εύχεται, ελπίζω ειλικρινά, ο Γιούρι Αφanasiev π.χ. και όπως το ευχόμαστε έντονα όλοι μας — θάναι πολύ εύκολο να διαπιστωθούν τα εξής: ότι ο Τρότσκι έτρεφε στην πραγματικότητα μεγάλο σεβασμό και εκτίμηση απέναντι στο Λένιν, φθάνοντας ως το να θεωρεί το εξής: (όπως αναφέρει ο Λουντασάροκι στην μπροσούρα του «Επαναστατικές σιλουέτες» του 1923) «όταν λέγεται ότι ο Λένιν άρρωστος μπορεί να πεθάνει οι ζωές μας φαίνονται άχρηστες και δεν έχουμε πια όρεξη να ζήσουμε!»

Δεν μπορούσε επομένως ο Τρότσκι να φέρεται με κάποια υπεροπτική οικειότητα στον Λένιν («Αγαπητέ μου Λένιν...» κλπ) όπως στο έργο σας ούτε όμως να φέρεται με δουλικότητα απέναντί του τιθέμενος στις «διαταγές του Λένιν». Ο Λένιν άλλωστε δεν έδινε σαν άτομο «διαταγές» στους συνεργάτες του, αν αυτές δεν προέρχονταν από συλλογικά όργανα του κόμματος και του κράτους.

Ο Τρότσκι δεν μπορούσε επίσης ν' αναφέρεται στις «συχνές του διαφωνίες» με τον Λένιν σε ζητήματα τακτικής («Λυπάμαι πολύ Βλαντιμίρ ότι για μια ακόμη φορά δεν είμαστε σύμφωνοι στην τακτική») ούτε και ο Λένιν να του απαντά (όπως στο έργο σας) «Μην προσπαθείτε να εξομαλύνετε τα πράγματα, οι διαφορές μας δεν είναι απλώς τακτικές».

Το να θεωρείται εξάλλου ο Τρότσκι (από ορισμένα πρόσωπα του έργου σας) σαν κάτι «κούφιο» που αγαπούσε τα «λουλούδια της ρητορικής» που έρρεπε προς «τις περιπέτειες» (όπως το κάνει στο έργο σας η Ινές Αρμάν απευ-

θυνόμενη σ' έναν Λένιν που φαίνεται να δέχεται ευπρόσδεκτα τέτοια λόγια) είναι χαρακτηρισμοί που σοκάρουν.

Όπως το να βάζει κανείς στο στόμα του Σβέρντλοφ, στη συζήτησή του με τον Λένιν λόγια όπως τα ακόλουθα: «Οι Γερμανοί πολύ λίγο σκοτίζονται για τις μαγικές επικλήσεις του Τρότσκι», «Ο Τρότσκι αισθάνεται μάλλον άσχημα και διστάζει», «θα κολακευθεί αν ύστερα από την ήττα σας⁽¹⁾ απευθυνθείτε σ' αυτόν», «είναι δυνατό τότε να υποχωρήσει» και ο Λένιν να διερωτάται αν ο «Τρότσκι θα κρατήσει το λόγο του» προσθέτοντας «πως το παρελθόν του δεν μιλά ευνοϊκά γι' αυτόν, όμως υποσχέθηκε. Αλίμονο πρέπει ν' αρκεστούμε στον λόγο του Τρότσκι» κτλ. Όλα αυτά σκιαγραφούν έναν πίνακα της γραμμής και του χαρακτήρα του Τρότσκι πολύ λίγο κολακευτικό, αλλά διαμετρικά αντίθετο προς την ιστορική αλήθεια. Πρέπει να σας υπενθυμίσω Αγαπητέ Mikhail Chartov, ότι δεν εμπιστεύεται κανείς, σ' έναν άνθρωπο «διστακτικό», «που ρέπει στις περιπέτειες» και που δεν είναι απόλυτης «εμπιστοσύνης», θέσεις τόσο σπουδαίες όσες κατέλαβε ο Τρότσκι την εποχή του Λένιν; Του Λένιν που ευθύς μετά το Μπρεστ-Λιτόφσκ έθεσε ο ίδιος τον Τρότσκι επικεφαλής της στρατιωτικής δουλειάς της οποίας ξέρουμε την ιστορική σημασία.

Πρέπει ακόμα να σας υπενθυμίσω ότι ο Λένιν πεθαίνοντας πλησιάζει κάθε μέρα περισσότερο τον Τρότσκι και τον

πιέζει να συμπαταχθεί μαζί του στην αποφασιστική πάλη εναντίον του Στάλιν;

Είναι ο Τρότσκι που θεωρείται από τον Λένιν σαν ο μόνος άνθρωπος της ηγεσίας του Κόμματος τον οποίο τελικά εμπιστεύτηκε, όλοι οι άλλοι ηγέτες και συνεργάτες του Λένιν έχοντας δυστυχώς δείξει δείγματα που προανήγγελναν την επαίσχυντη συνθηκολόγησή τους, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο μπροστά στο Στάλιν.

Την στιγμή που η ΕΣΣΔ αρχίζει, υπό την ηγεσία του Μ. Γκορμπατσόφ, ένα νέο θεμελιώδες κεφάλαιο της Ιστορίας της, πρέπει η «διαφάνεια» να γίνει πειστική χάρη στην επιστημονική ιστορική εργασία όσο γίνεται πιο αντικειμενική, βασιζόμενη στα ντοκουμέντα, τα κείμενα, τα γεγονότα.

Με τους καλύτερους χαιρετισμούς μου

Μιχάλης Ράπτης

Michel Pablo

Ιδρυτικό μέλος της 4ης Διεθνούς.

Γραμματέας της 4ης Διεθνούς στην περίοδο 1943-1961.

Διευθυντικό μέλος σήμερα

της Διεθνούς Επαναστατικής Μαρξιστικής Τάσης

(που εκδίδει στο Παρίσι το Περιοδικό

«Υπό τη σημαία του Σοσιαλισμού»).

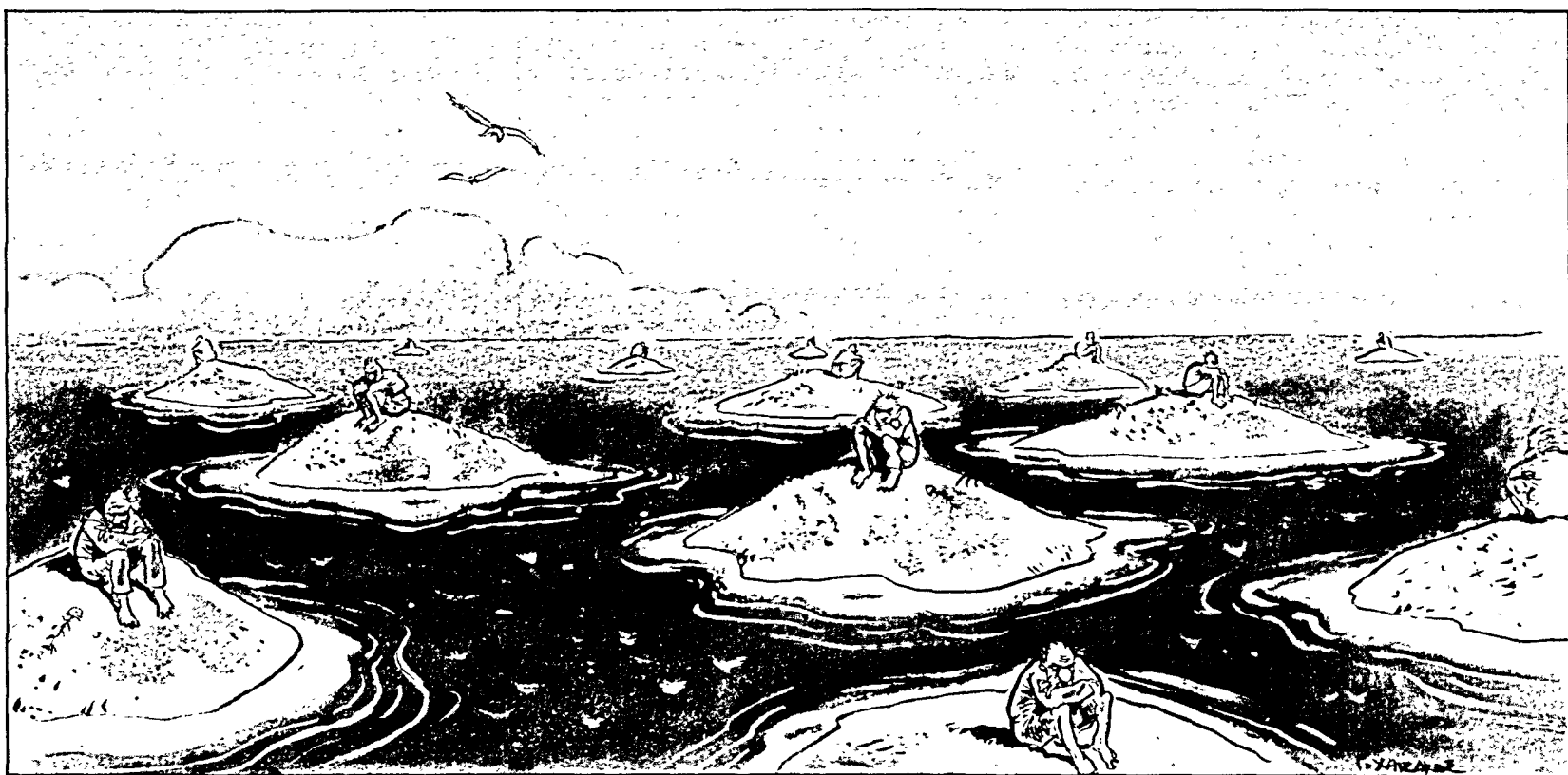
(1) Η γραμμή του Τρότσκι πλειοψήφισε στην Κεντρική Επιτροπή εναντίον εκείνης του Λένιν στο ζήτημα της συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΡΤΟΒ

ΑΝ ΟΙ ΓΛΩΣΣΑΜΥΝΤΟΡΕΣ και οι αρχαιολάτρες σημείωσαν μια επιτυχία τα τελευταία χρόνια, αυτή σίγουρα δεν είναι ότι κατάφεραν να προσεταιρισθούν, στο πρόσωπο του κ. Τρίτη, έναν από τους θεωρούμενους «αριστερούς» υπουργούς του ΠΑΣΟΚ. Μπορεί κανείς ν' αμφισβητήσει την πολιτική ευφυΐα και του ΠΑΣΟΚ και του κ. Τρίτη, αλλά δεν δικαιολογείται ν' αμφιβάλλει ότι είναι και οι δύο από εκείνους που προσεταιρίζονται οι ίδιοι και δεν αφήνουν άλλους να τους προσεταιρισθούν... Όχι, η πραγματική επιτυχία της παράταξης που ανακίνησε το γλωσσικό ζήτημα, που απέρριψε μετά βδελυγμίας το μονοτονικό, που ανακάλυψε τη λεξιπενία των Νεοελλήνων πίσω από την αχρήστευση δυο-τριών λόγιων λέξεων, που θεωρεί εθνική καταστροφή το να μιλάμε για γκολ, ρεπορτάζ και τσεκάπ, που τέλος ανακήρυξε τα αρχαία σε κολυμβήθρα του Σιλβάμ, όπου θ' αποκαθαρθούμε από κάθε λογής γλωσσικά μιάσματα, είναι ότι κατάφερε να παρασύρει τους περισσότερους αντιπάλους της σε μια ακαδημαϊκή, ανούσια και τελικά όλο και πιο απωθητική για τον κόσμο διαμάχη γύρω από την παιδευτική αξία των αρχαίων ελληνικών. Έτσι πέτυχε να

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΙΖΕΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΜΙΖΕΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

τοποθετήσει το ζήτημα πάνω στη βάση ενός τεχνικού εκπαιδευτικού προβλήματος, αν δηλαδή τα ελληνόπουλα μαθαίνουν καλύτερα τη γλώσσα τους και οικειώνονται αποτελεσματικότερα την παράδοση όταν μαθαίνουν αρχαία από το πρωτότυπο, και να παρουσιάσει τη δική της παρεμβολή σαν μια απλή κραυγή αγωνίας για την τύχη της γλώσσας μας.

Είναι άραγε αυτό πραγματική επιτυχία; Βεβαιότατα! Γιατί έτσι οι εμπνευστές της γλωσσικής καταστροφολογίας και οι εισηγητές της επαναφοράς των αρχαίων στο γυμνάσιο κατάφεραν να στρέψουν τους προβολείς της δημοσιότητας και τα πυρά των αντιπάλων τους μακριά από το κύριο μέτωπο, στο οποίο δίνουν τη μάχη τους. Κατάφεραν να περάσει απαρατήρητο ότι το γλωσσικό και τα αρχαία δεν είναι παρά μια πτυχή, μια επιμέρους έκφανση της ολομέτωπης επίθεσης που επιχειρεί εδώ και μερικά χρόνια ο νεοσυντηρητισμός (όχι μόνο με τη «δεξιά» εκδοχή του, να εξηγήμαστε...) για να συγκροτήσει ένα «καινούργιο» εξουσιαστικό λόγο, μια «καινούργια» κρατική ιδεολογία. Είναι απλώς μια από τις πολλές επιμέρους απαντήσεις που έδωσε και θα δώσει ο συντηρητικός λόγος στο μεγάλο πρόβλημα «Πώς θα κατοχυρωθούν τα συμφέροντα της Εξουσίας σε μια Ελλάδα όπου η κοινωνική, οικονομική και ιδεολογική κρίση απειλεί να διασαλέψει την τάξη και ν' ανατρέψει το consensus στις κρατούσες σχέσεις»

Τα τελευταία χρόνια η ιδεολογία του ελληνικού κράτους βρίσκεται, ίσως για πρώτη φορά στα 160 χρόνια της ύπαρξής του, σε τέτοια καταληψία που μπορεί κανείς να τη θεωρήσει κλινικά νεκρή. Ως το 1922 στηριζόταν στον μεγαλοϊδεατισμό. Αργότερα, και ως το 1974, είχε για μπαντιέρα τον αντικομμουνισμό. Στην περίοδο 1974-1981 κινητήρια δύναμή της ήταν ο φόβος της επιστροφής των τανκς. Στην πρώτη τετραετία του ΠΑΣΟΚ το έμβλημά της ήταν, βέβαια, η «αλλαγή» και ο σοσιαλισμός. Σήμερα όλα αυτά έχουν ξεφτίσει και αχρηστευθεί. Η Εξουσία στην Ελλάδα δεν μπορεί ν' ανανεώσει το μύθο της. Δεν μπορεί να επικαλεσθεί ούτε την «ανάπτυξη», την αύξηση των οικονομικών μεγεθών, για να δικαιολογηθεί απέναντι στους αρχόμενους. Η απόσταση από τα άλλα δυτικοευρωπαϊκά κράτη μεγαλώνει, η πρόκληση των νέων τεχνολογιών βρίσκει την Ελλάδα απροετοίμαστη και άοπλη. Ο τρόπος ζωής μας παράγεται και αναπαράγεται διαρκώς σε ξένα κέντρα, η ελληνική συμμετοχή στη δημιουργία του καινούργιου κόσμου γίνεται πια όχι απλώς αμελητέα, αλλά μηδενική — και γι' αυτό ευθύνονται, βέβαια, όσοι έκαναν τις βασικές επιλογές για την πορεία της οικονομίας, τη διάρθρωση της παιδείας, τη χωροταξική οργάνωση κλπ.

Η Εξουσία λοιπόν σε πλήρη αμηχανία. Το πρόβλημά της: Πώς θ' αλλάξουν όλα, χωρίς ν' αλλάξει τίποτα; Δηλαδή: Πώς θα παρουσιάσουμε τη σημερινή μιζέρια και κακομοιριά όχι σαν αναπηρία, αλλά σαν στολίδι, σαν τίτλο τι-

μής και σημάδι υπεροχής απέναντι στους άλλους;

Πρόσφατα, ένας από τους θιασώτες της επαναφοράς των αρχαίων έγραψε: «Προφανώς η ελληνική κοινωνία στη διάρκεια των δύο δικτατοριών δεν χρειαζόταν να καταφύγει στην αρχαιότητα, γιατί δεν περνούσε κρίση αξιών και ιδεών, ούτε καν στη διάρκεια του Εμφύλιου: κρίση διέρχεται μόνο σήμερα.»¹ Ας προσέξουμε τη χρήση του ρήματος «καταφεύγω», πολύ εύγλωττη και αποκαλυπτική: η αρχαιότητα δεν είναι ελεύθερη επιλογή, αλλά λύση ανάγκης. Για να φτάσουμε, όμως, στην αρχαιότητα πρέπει να προηγηθούν μερικές άλλες ενέργειες.

Πρέπει, πρώτα-πρώτα να καλλιεργηθεί ένα κλίμα απειλής και επιβουλής του έθνους από τους πάντες και τα πάντα. Πρέπει να πιστέψουμε ότι κινδυνεύουμε απ' όλο τον κόσμο, έτσι ώστε να πούμε «ναι» στην περιχαράκωσή μας, να μην κάνουμε συγκρίσεις μ' ό,τι συμβαίνει αλλού και να υποθετήσουμε τη στάση της αρχαίας Σπάρτης, που έβλεπε στον συντηρητισμό και στην απομόνωσή της τον μόνο τρόπο ν' αντισταθεί στο εχθρικό περιβάλλον της. Ήδη το 1983 ο Σαββόπουλος δήλωνε: «Και δίπλα μας βλέπετε τι γίνεται; Οι Βούλγαροι αναπτύσσουν θρακολογία, οι Γιουγκοσλάβοι συντηρούν το Μακεδονικό ζήτημα, οι Αλβανοί δημοσιεύουν χάρτη τους που φτάνει μέχρι την Πρέβεζα, οι Τούρκοι όχι μόνο σχεδιάζουν αλλά και πραγματοποιούν, και μόνον εμείς είμαστε πολύ έξυπνοι και δεν καταλαβαίνουμε απ' αυτά.»² Και, πιο πρόσφατα, ο Χρήστος

Γιανναράς έγραψε, ακριβώς στο ίδιο πνεύμα: «Βέβαια, βλέπουμε κι ακούμε τα κοράκια μαζεμένα ολόγυρα στα δέντρα — μυρίζονται πτώμα. Ο Οζάλ απειλεί αναισχύοντα, οι Σέρβοι μιλάνε για “μακεδονικό”, ο Ντενκτάς γλείφεται και για την υπόλοιπη Κύπρο. Γιατί όχι, αφού αντίσταση δεν υπάρχει, έχει νεκρωθεί κάθε κίνητρο αντίστασης.»³ (Ας προσέξουμε αυτό το «Σέρβοι», ανακριβή και αναχρονιστικό όρο, που παραπέμπει στην περίοδο των βαλκανικών πολέμων...). Και, φυσικά, δεν είναι δυνατό να ξεχάσουμε τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, που επαναλαμβάνει με κάθε ευκαιρία στο γραφικό ιδιόλεκτό του ότι «είμεθα έθνος ανάδελφον» κι όλοι θέλουν το κακό μας.

Μας περισφίγγει λοιπόν ένας θανάσιμος κλοιός! Πώς θα γλιτώσουμε απ' αυτόν; Μήπως προσπαθώντας να συντονίσουμε το βήμα μας με το βήμα της εποχής μας, παρακολουθώντας τις κοσμοϊστορικές αλλαγές που συντελούνται σε παγκόσμια κλίμακα, δίνοντας βάρος στην έρευνα, στον εκσυγχρονισμό της παιδείας, στον εκσυγχρονισμό του διοικητικού μηχανισμού, κάνοντας την κοινωνία και την οικονομία μας πιο εξωστρεφείς; Όχι. Διότι τέτοια ευαγγελίζονταν ως τώρα οι διάφορες ελληνικές κυβερνήσεις και «αποδείχθηκε» ότι όχι μόνο δεν μπορούμε να πλησιάσουμε τη Δύση, αλλά μένουμε όλο και πιο πίσω. Όπως είπε ο Σαββόπουλος, όταν ρωτήθηκε ποιες προτεραιότητες θα έβαζε για την αντιμετώπιση της πρόκλησης που σημαίνει για την Ελλάδα η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς το 1992: «Η Παιδεία είναι το πρώτο. Όχι όμως μια παιδεία που παράγει ανθρώπους-εξαρτήματα. Σ' αυτό είναι καλύτεροι εκείνοι. Δεν θα μπορέσουμε ποτέ να τους ανταγωνιστούμε σ' αυτό.»⁴ Η απάντηση αυτή περιέχει τόσο την αναγνώριση ότι η τεχνολογική απόσταση από τη Δύση δεν μπορεί να καλυφθεί όσο και τον ιδεολογικό αντιπερισπασμό σ' αυτή τη διαπίστωση (η δυτική παιδεία δεν παράγει ολοκληρωμένους ανθρώπους, αλλά ανθρώπους-εξαρτήματα).

Η απάντηση λοιπόν στην καθυστέρηση και στην υπανάπτυξη είναι ότι τα δυτικά σταφύλια «όμφακες εισί». Ό,τι έρχεται ή εμπνέεται από τη Δύση πρέπει να παρουσιασθεί απάνθρωπο και εθνοφθόρο. Δύση σημαίνει ορθολογισμός και ορθολογισμός σημαίνει μόνο ψυχική αποστέγνωση! Δύση σημαίνει τεχνολογία και τεχνολογία σημαίνει μόνο τυραννία της μηχανής! Δύση σημαίνει υλισμός και υλισμός σημαίνει μόνο χρησιμοθηρία. Να πώς θέτει η «Κίνηση φιλολόγων για τα Αρχαία Ελληνικά» το δίλημμα της παιδείας, σε σχέση με το αίτημα να επαναφερθούν τα αρχαία στο γυμνάσιο: «Τεχνοκρατούμενη ή ανθρωπιστική Παιδεία;... Πέρα από οποιαδήποτε υποκειμενική επιλογή την απάντηση στο ερώτημα μας τη δίνει το άρθρο 16 παρ. 2 του Συντάγματος, που ως πρώτο και κύριο στόχο της Παιδείας θέτει “την ανάπτυξιν της εθνικής συνειδήσεως” των Ελλήνων “και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπευθύνων πολιτών”». Η διατύπωση δεν αφήνει περιθώρια για αμφιβολίες: ή θα έχουμε εθνική συνείδηση ή τεχνολογική ανάπτυξη! Και ο Στέλιος Ράμφος σπεύδει να συνδέσει τον δημοτικισμό με το δυτικό τεχνοκρατικό, ωφελιστικό πνεύμα: «Αντίθετα, ο δημοτικισμός, κίνημα μεταπρατικό, αλλοιθωρίζον εξ απαλών ονύχων προς τη Δύση, παρέμεινε άρριζος και γι' αυτό στηρίχθηκε στην ψυχρή συλλογιστική των πρακτικών διευκολύνσεων και στην διχαστική πολιτική.»⁵

Αφού λοιπόν η εθνική μας υπόσταση απειλείται από τους γείτονες και η εθνική μας ταυτότητα από τους «Φράγκους», τι πρέπει να κάνουμε; Ένα και μόνον ένα: Να στραφούμε στην παράδοση, στο Βυζάντιο, στην ορθοδοξία, στα αρχαία ελληνικά — σ' όλα αυτά που προάγουν «την ανάπτυξιν της εθνικής συνειδήσεως». Κι επειδή το ζητούμενο δεν είναι να τα κατανοήσουμε όλα αυτά σε βάθος, παρά, ακριβώς, να τα χρησιμοποιήσουμε για ν' αναπτύξουμε την εθνική μας συνείδηση, μπορούμε να τα ερμηνεύουμε όπως μας συμφέρει και κατά το σχήμα: Ό,τι ελληνικό καλό, ό,τι ξένο κακό. «Πρέπει να γίνουμε αυτό που είμαστε πάντα. Ένας λαός αληθινών βενετών. Ένας λαός μικρών αγίων» λέει ο Σαββόπουλος.⁷ «Γιατί ό,τι μας χωρίζει από τη δυτική χριστιανοσύνη, είναι ότι εκεί η Εκκλησία αλλοτριώθηκε σε θρησκεία, γι' αυτό και λειτούργησε πραγματικά σαν όπιο του λαού. Αλλά εδώ στην

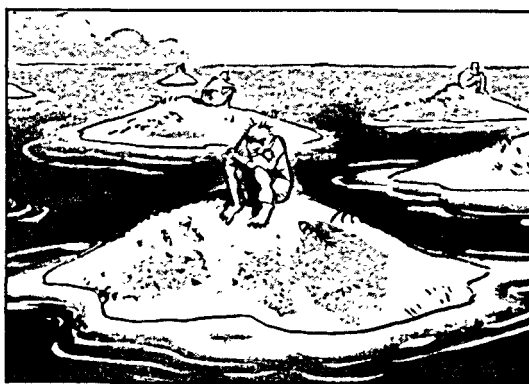
Ανατολή — ας μάθουν τι σημαίνει Εκκλησία και πώς λειτούργησε στην ελληνική παράδοση», δηλώνει ο Χρήστος Γιανναράς.⁸ «Δεν στήριξαν την λογία παράδοση κυρίως οι μανδρινόι» την στήριξε ο λαός με την αγάπη του, επειδή ως λόγος θρησκευτικής πίστεως έβρισκε βαθύτατη απήχηση μέσα του και ως λόγος παιδείας του έφερνε κοντά, έστω και τυπολατρικά, την προγονική κληρονομιά» διακηρύσσει ανενδοίαστα και ο Στέλιος Ράμφος.⁹

Μπορεί μερικοί σοφολογιότατοι δημοτικιστές ν' άργησαν να πιάσουν το μήνυμα, αλλά δεν άργησε καθόλου ο κ. Τρίτσης και βέβαια, μέσω αυτού, η κυβέρνηση: το θέμα δεν είναι αν τα αρχαία αψάνουν την εκφραστική ικανότητα και τον λεξιλογικό πλούτο των νέων, αλλά ότι μαζί με την ορθοδοξία, τη βυζαντινή παράδοση κλπ. αποτελούν πρώτης τάξεως υλικά για την ανασυγκρότηση της επίσημης ιδεολογίας: Ναι, όλες οι προσπάθειες να εκσυγχρονισθεί η Ελλάδα και να ξεπεραστούν οι αναχρονιστικοί θεσμοί και οι απαρχαιωμένες δομές απέτυχαν, γιατί τελικά κάπου καταλάβαμε ότι μας βολεύουν αυτές οι δομές, αλλά η δύναμη της φυλής μας δεν εξαρτάται από διαρθρωτικές αλλαγές, σύγχρονους θεσμούς και άλλες τέτοιες τεχνοκρατικές αρλούμπες, παρά από την καλλιέργεια της παράδοσης, από την πίστη στη διαχρονικότητα του πολιτισμού μας, από την αυταπόδεικτη αλήθεια ότι είμαστε σαφώς διαφορετικοί και καλύτεροι από τους άλλους.

Φυσικά, ο κ. Τρίτσης εργάζεται για την κυβέρνηση και το κόμμα του. Αλλά ο νεοσυντηρητισμός που του σερβίρουν έτοιμοι οι νεορθόδοξοι, οι νεογλωσσαμύντορες και οι αρχαιολάτρες είναι πιο ευρύχωρος κι ελαστικός από τις ανάγκες του ΠΑΣΟΚ. Έτσι, ο κ. Ανδρέας Ανδριανόπουλος, στο ρόλο του δεξιού ψάλλη και επίδοξου διαχειριστή της εξουσίας, αντλεί κι αυτός από τα πλούσια κοιτάσματα της παράδοσης τα δικά του επιχειρήματα για το νεοφιλελευθερισμό του και διακηρύσσει, σε ύφος απόλυτα εναρμονισμένο μ' εκείνο των κ.κ. Γιανναρά, Ράμφου, Σαββόπουλου, Λιγνόδη, Γεωργουσόπουλου κλπ.: «Ας μην ξεχνάμε πως η Ελληνική ορθόδοξη παράδοση αποδέχεται την επιχειρηματική δραστηριότητα κι ευλογεί τις επιτυχίες. Ο αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός, πηγή έμπνευσης και για την Δυτική κουλτούρα, θεωρούσε το άτομο “μέτρο των πάντων”».¹⁰

Ευτυχώς, θα πούμε εμείς, που τα πράγματα έφτασαν ως εδώ και η ιδεολογία των νεορθόδοξων και των νεογλωσσαμυντόρων έχει περάσει πια στους φυσικούς χρήστες της: τους πολιτικούς. Γιατί, όπως λέει μία αφρικανική παροιμία, «Όσο ψηλότερα σκαρφάζονται οι πίθηκος, τόσο περισσότερο φαίνεται ο κόλπος του»...

Δημοσθένης Κούρτοβικ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ανδρέας Παναγόπουλος: «Αρχαία Ελληνικά χωρίς δάκρυα», Αντί, 2.1.1987.
2. Συνέντευξη στον Σχολιαστή, Σεπτέμβριος 1983.
3. Άρθρο με τίτλο Finis Graeciae, Βήμα, 6.7.1986.
4. Συνέντευξη στον Άρη Δαβαράκη, Ταχυδρόμος, 13.8.1987.
5. Από την ιδρυτική διακήρυξη της «Κίνησης», δημοσιευμένη στο Αντί, 20.1.1984.
6. Άρθρο με τίτλο «Ξύλινη γλώσσα και γυάλινοι άνθρωποι», Αντί, 11.5.1984.
7. Συνέντευξη στον Άρη Δαβαράκη, Ταχυδρόμος 13.8.1987.
8. Συνέντευξη στο Διαβάζω, 21.5.1986.
9. «Ξύλινη γλώσσα και γυάλινοι άνθρωποι», Αντί, 11.5.1984.
10. Άρθρο με τίτλο «Νεοφιλελευθερισμός» και καπιταλισμός», Βήμα, 20.9.1987.

ΤΟ «ΠΟΝΤΙΚΙ» δεν έχασε μόνο τον «Τρίτο Δρόμο» του Γιάννη Ιωάννου, αλλά και το μεγάλο κομμάτι που είχε προαναγγείλει για τον Λίτσιο Τζέλι, τον ηγέτη της ιταλικής συμμορίας που αποκαλύφθηκε το 1981 και που ονομαζόταν και ονομάζεται, κοσμίως, «τεκτονική στοά Π2».

Ανάλογους κομψούς και συγκρατημένους τίτλους είχε η ειδησεογραφία στο δυτικό κόσμο μετά την «παρουσίαση» ή «παράδοση» του «ιδρυτή της στοάς» στις αρχές της Γενεύης. (Ζυντντότσε Τσάιτουνγκ και Ελευθεροτυπία της 22.9.87).

Το γεγονός ότι ο Τζέλι είχε εδώ και ένα χρόνο κατηγορηθεί ως εντολέας, δηλαδή κύριος δράστης της έως τότε πιο αιματηρής τρομοκρατικής επίθεσης της δυτικοευρωπαϊκής μεταπολεμικής ιστορίας, με 85 νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες, στην Μπολόνια, το γεγονός αυτό «δεν ήταν είδηση» για τα δυτικά μέσα επικοινωνίας: «Το όνομά του... αναφέρεται και σε σχέση με τη βομβιστική επίθεση» (Ζυντ. Τσ.)· η αυτοαποκαλούμενη «ακροαριστερή» δυτικογερμανική Tageszeitung δεν λέει λέξη, ούτε περί «τρομοκρατίας» ούτε περί Μπολόνια· η Ελευθεροτυπία μιλάει για «ανάμιξη» του Τζέλι στη σφαγή της Μπολόνια, προσθέτει όμως και ορισμένες άλλες λεπτομέρειες που δεν έχουν άλλες εφημερίδες, καθώς και μια φωτογραφία του ανδρός.

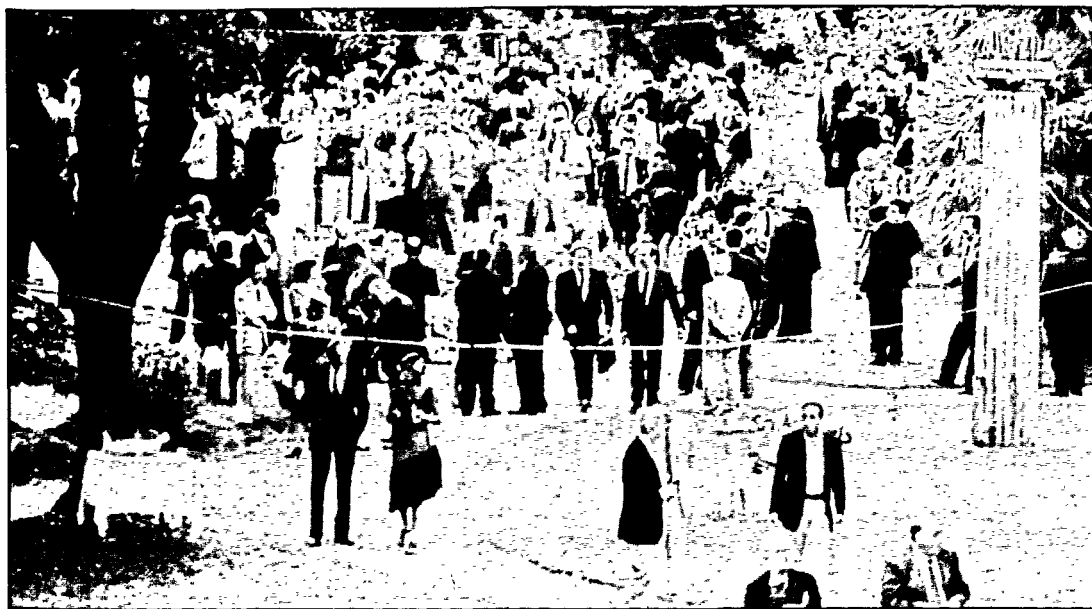
Την παράσταση την κέρδισε όμως το ιταλικό περιοδικό EPOCA (1.10) με συνέντευξη με το νέο ηγέτη της στοάς, κ. Κορόνα, και φωτορεπορτάζ από την πρώτη δημόσια γιορτή των ελευθεροτεκτόνων στην Ιταλία στον κήπο της Βίλα Μέντισι, με σμόκιν, πλούσιο μπουφέ και συναυλία Μότσαρτ. Οι φωτογραφίες του καταζητούμενου από την Ελβετία και οι ερωτήσεις στο νέο αρχηγό αποτελούν απλώς γαρνίρισμα για να παρουσιαστεί η «νέα», δημόσια, φιλελεύθερη-μεγαλοαστική στοά. Σίγουρο είναι πως δεν έγινε τυχαία στις 20.9 η δεξίωση, δηλαδή μια μέρα προτού παρουσιαστεί ο Τζέλι στην αστυνομία της Γενεύης. Κι ούτε είναι τυχαίο ότι η EPOCA μετέδωσε στις 22.9 από τα τηλέτυπά της, πως το τεύχος που θα έβγαине την επομένη περιείχε νέα επιβαρυντικά ντοκουμέντα κατά του αυστριακού «προαιώνιου (βλ. Νότιο Τιρόλο) εχθρού», Βάλντχάιμ. Αυτά τουλάχιστον γράψανε δυτικογερμανικές, ελληνικές και αμερικανικές εφημερίδες. Στην πραγματικότητα χρησιμοποίησε η EPOCA τη νέα αυτή ιστορία για

Η στοά Π2 και η στρατηγική της έντασης

Από το βιβλίο των Jürgen Roth και Berndt Ender: «Dunkelmänner der Macht-Politische Geheimzirkel und organisiertes Verbrechen», Lamun - Verlag 1984.

«Οι διασυνδέσεις που αποκαλύφθηκαν (σημ. Σχ.: στην Ιταλία, Π2-Μαφία-Βατικανό-Πολιτικοί, όπως ο Αντρεότι) δεν λειτουργούσαν κατά κανόνα για να πλουτίσουν κάποια άτομα. Αντίθετα, χρησίμευαν για τη χρηματοδότηση και καθοδήγηση των πολιτικών εκείνων κινήσεων που εξυπηρετούσαν είτε την προετοιμασία ενός πραξικοπήματος, ή, σε περίπτωση αποτυχίας του, τουλάχιστον στόχευαν να θέσουν το αριστερό κίνημα εκτός δράσεως, ή, εν πάση περιπτώσει να κάνουν τα πάντα ώστε να «σταματήσει να διογκούται παραπέρα το δημοκρατικό σύστημα» (Π. Μαρτσίνους, ο καρδινάλιος των οικονομικών του Βατικανού που τώρα καταζητείται βάση εντάλματος — σημ. Σχολ.).

Στο παρελθόν συνηθιζόταν η πρόκληση του συστήματος με τη βοήθεια της «στρατηγικής της έντασης», που κόστισε την προηγούμενη δεκαετία εκατοντάδες ζωές από βομβιστικές εκρήξεις. Ένας από τους πρωτοστάτες ήταν ο ιταλός αρχιτρομοκράτης Στέφανο Ντέλε Κιάιε... μεταξύ άλλων μελών των «ενόπλων επαναστατικών πυρήνων» (NAR)... που ήταν κατά την περασμένη δεκαετία υπεύθυνοι κυρίως για την εκκαθάριση αξιωματικών της α-

Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

ΟΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΙΝΤΕΡΠΟΛ

κάλυμμα του τεύχους της 1ης Οκτωβρίου για να στρέψει την προσοχή σε άλλο θέμα από την υπόθεση Τζέλι: Ο Βάλντχαϊμ καλύπτει το εξώφυλλο, ελάχιστος δίπλα του ο σκοτεινός 'εγκληματίας' Τζέλι, για τις πράξεις του οποίου δεν αφιερώνει ούτε λέξη, δίπλα στον νέο αρχηγό που κερδίζει με το χαμόγελό του.

Η ειδησεογραφία για την παράδοση του Τζέλι στην αστυνομία της Γενεύης είχε σαν πηγή το διαβόητο διεθνές πρακτορείο Ασοσιέιτεντ Πρες, από το οποίο οι φασίστες αποκαλούνται συνήθως «εξετρεμιστές της δεξιάς» και πάντως ποτέ τρομοκράτες.

Θα επανέλθουμε στον Τζέλι, τη στοά Π2 και τον διεθνή

αστυνομίας, για ληστείες τραπεζών και για σχέσεις με γάλλους φασίστες και ανάλογες οργανώσεις στη Δυτ. Γερμανία. Μαζί με τους πλούσιους υποστηρικτές του... ίδρυσαν υποτιθέμενες αριστεριστικές ομάδες, όπως Αβανγκουάρντια Νατσιονάλε ή Λότα ντι Πόπολο, των οποίων τα μέλη αυτοονομάζονταν μαοϊκοί. Τα συνθήματά τους ήταν: «Χίτλερ και Μάο - αγώνας κοινός» ή «ζήτω η φασιστική δικτατορία του προλεταριάτου». Ενισχύονταν οικονομικά από τα μέσα της Π2. Αποστολή τους ήταν να πείσει η κοινή γνώμη πως όλες τις τρομοκρατικές επιθέσεις τις έκαναν αριστεριστές... Σε μια έκθεση της αμερικανικής Γερουσίας του 1977 (έκθεση Πάικ) διαβάζουμε: «Τμήματα των πληρωμών της CIA... στην Ιταλία θα πήγαιναν το Δεκέμβριο του 1970 για ενίσχυση ενός πραξικοπήματος. Άλλες πληρωμές πήγαιναν στα μέλη των ιταλικών υπηρεσιών ασφάλειας, για την αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος με βομβιστικές επιθέσεις, ώστε οι ιταλοί να ψηφίσουν δεξιά στις εκλογές» (σελ. 123 κ.ε.).

...Ένα άλλο παράδειγμα για τις εγκληματικές δραστηριότητες του τάγματος Όπους Ντέι βρίσκεται στην Αργεντινή, όπου συνεργάζεται πολύ στενά με την ΑΑΑ (Αποστολική-Αντικομμουνιστική Συμμαχία). Μέλος της ήταν και ο Στέφανο Ντέλε Κιάιε, από την μασονική στοά Π2. Η ΑΑΑ ήταν διαβόητη στην Αργεντινή ως επίσημη αστυνομική δύναμη και τόπος στρατολόγησης των δολοφονικών ομάδων. Το Μάη του '73 η αστυνομία και μέλη της ΑΑΑ επιτέθηκαν εναντίον μιας διαδήλωσης διαμαρτυρίας σκοτώνοντας εκατοντάδες και τραυματίζοντας βαρεια 300 άτομα (σελ. 139/140).

Ο ιταλός βουλευτής Μάσιμο Τεόντορι είναι σαφής: «Υφίσταται στενή διεθνής συνεργασία. Ο Στέφανο Ντέλε Κιάιε ήταν μέλος μια διεθνούς μισθοφορικής δύναμης

και ταυτόχρονα εκπρόσωπός της στην Ιταλία». Ο διεθνής αυτός μισθοφόρος που δούλευε στη λεγόμενη ομάδα Aginter, συνεργάστηκε το 1973 με τη φασιστική χιλιανή ομάδα Πάτρια υ Λιμπερτάδ, που ενισχύονταν έμμεσα από τη CIA. Ο Κιάιε έγινε περισσότερο γνωστός ως κύριος σύμβουλος της ισπανικής τρομοκρατικής ομάδας του Χριστού Βασιλέως, που μετά τις πρώτες ελεύθερες μεταφρανικές εκλογές δολοφόνησε αρκετούς αριστερούς ισπανούς μαχητές... Στις 22 Φεβρουαρίου 1977 η ισπανική αστυνομία ανακάλυψε ένα εργοστάσιο όπλων, όπου οι ιταλοί φασίστες της Όρντινε Νουόβο κατασκεύαζαν τα όπλα τους. Το κτίριο είχε νοικιαστεί από τον γερμανό Ότο Σκορτσένι (γνωστό από τον πόλεμο ως 'απελευθερωτή του Μουσολίνι', σημ. Σχολ.), που στη δεκαετία του '50 διόχευε στη Λατινική Αμερική πρώην μεγαλο-ναζί και που είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ισπανική κυβέρνηση επί Φράνκο, σαν σύνδεσμος με τη δυτικογερμανική μυστική υπηρεσία του Γκέλεν (σήμερα: BND, 'Ομόσπονδη Υπηρεσία Πληροφοριών', σημ. Σχολ.).

Ανάμεσα στους συλληφθέντες στη Μαδρίτη συμπεριλαμβάνονταν και ο Κιάιε, που αφέθηκε αργότερα ελεύθερος μετά από έντονες πιέσεις των ιταλικών αρχών στους ισπανούς. Στη συνέχεια ο Κιάιε και άλλοι φασίστες απολάμβαναν την προστασία του δικτάτορα της Παραγουάης, Αλφρέντο Στρέσενερ.

Ο Κιάιε είναι και σήμερα ενεργός και μάλιστα σε υποθέσεις που έχουν διευρύνει το εμπόριο όπλων της εποχής μας. Ιταλοί κοινοβουλευτικοί, μέλη της επιτροπής που ερευνούσε τη δραστηριότητα της στοάς Π2, θεώρησαν χρήσιμη την εξέταση των επαφών του με το Ιράν. «Η ανταλλαγή των όπλων γίνεται σήμερα κυρίως μέσα από το εμπόριο των πετρελαίων. Ένα μέρος του λαθρεμπορίου

της ρόλο εάν το Ποντίκι ή οι άλλες ελληνικές εφημερίδες σιωπήσουν. Το ίδιο θα κάνουμε και για τα ντοκουμέντα περί Βάλντχαϊμ, που δεν αφορούν μόνο «Εβραίους» αλλά και π.χ., «ειδική μεταχείριση συμφώνως με διαταγές του Φύρερ», δηλ. τη δολοφονία ενός Έλληνα ναυτικού κλπ.

Θα μιλήσουμε σήμερα κυρίως γύρω από τον Ντέλε Κιάιε, που είναι τώρα συγκατηγορούμενος του Τζέλι στη Μπολόνια. Ο δεύτερος ως εντολέας, ο πρώτος ως οργανωτής της βομβιστικής επίθεσης.

Ρολφ Πόλε

Επανάρθωση: Στο περασμένο τεύχος αναφερθήκαμε στη «σύσκεψη του Βάνζε» όπου προετοιμάστηκε «η τελική λύση του ευρωπαϊκού ζητήματος». Πρόκειται βέβαια για τυπογραφική αβλεψία: αντί «ευρωπαϊκό ζήτημα» να διαβαστεί το «εβραϊκό ζήτημα στην Ευρώπη».

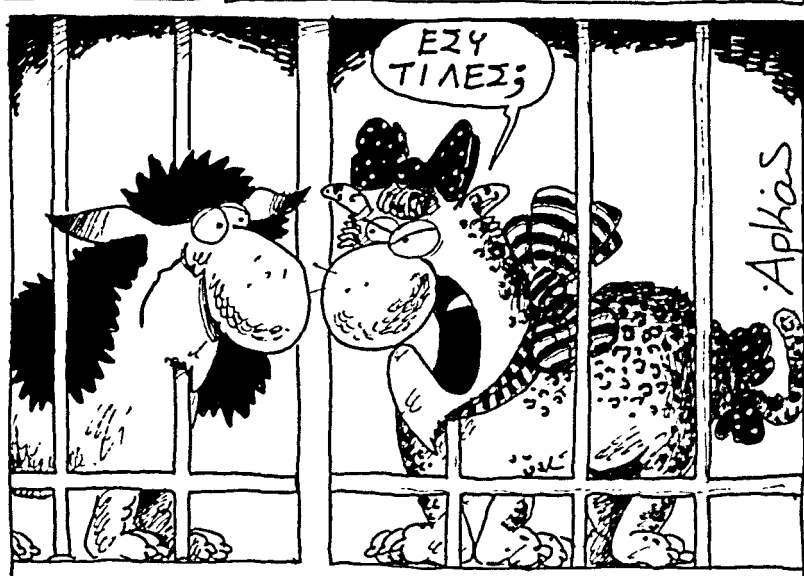
βαρέων όπλων πληρώνεται με φτηνό πετρέλαιο».

Αν ακολουθήσουμε τα ίχνη αυτά, πέφτουμε πάνω σε μια είδηση του λονδρέζικου μηνιαίου «Middle East» σύμφωνα με την οποία στάλθηκαν στις 2.8.82 Ισραηλινά όπλα στο Ιράν. Για τη δουλειά αυτή είχε μεσολαβήσει η ελβετική εταιρία Draycott Trading and Finance Ltd., που διατηρούσε στενές σχέσεις με την Π2. Ήδη το Μάη του 81 συναντήθηκαν ο ιρανός διαπραγματευτής Σαντέκ Ταμπαταμπάι με τον ιδιοκτήτη της εταιρίας Χάνς Α. Κουντς, και έναν ελβετό έμπορο πετρελαίου με γνωριμίες με τους λιβανέζους φαλαγγίτες και τον ηγέτη τους Τζεμαγιέλ, στο ξενοδοχείο Πρεζιντέντ της Γενεύης. Συμμετείχαν ακόμα διάφοροι ελβετοί τραπεζικοί και... ο Κιάιε. Η εταιρία Draycott δεν είναι μια συνηθισμένη εμπορική εταιρία. Λέγεται ότι ο ιδιοκτήτης Κουντς είχε οργανώσει την διαφυγή του Κάλβι της τράπεζας Αμπροζιάνο (της Π2) στο Λονδίνο (όπου ο Κάλβι βρέθηκε κρεμασμένος από μια γέφυρα του Τάμεση, σημ. Σχολ.).

Η υπόθεση που συζητήθηκε περιλάμβανε πώληση ιρανικού πετρελαίου στο Ισραήλ σε τιμές πολύ κάτω της παγκόσμιας αγοράς με αντάλλαγμα την παροχή ισραηλινών ταγκ και ανταλλακτικών όπλων στο Ιράν.

Στη συνέχεια πηγαίνει ο Ταμπαταμπάι στη Δυτ. Γερμανία (βλ. Σχολιαστής 54, Σεπτ. 87: «Όπλα και ναρκωτικά, μέρος 5ο, η περίπτωση Ταμπαταμπάι») ...Γιατί έτυχε ο Τ. τέτοιας ευνοϊκής μεταχείρισης; Πολλές πληροφορίες συνηγορούν στο γεγονός ότι επρόκειτο να προετοιμαστεί μια ανάλογη συμφωνία, όπως αυτή μεταξύ Ιράν και Ισραήλ. Όπλα δυτικογερμανικής προέλευσης θα ανταλλάσσονταν με φτηνό πετρέλαιο. Για να γίνει πιο ελκυστική η μπιζνα, μπήκαν και τα ναρκωτικά στο παιχνίδι...

Αρκάς Ο Παντελής και το Λιοντάρι

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

ΣΤΑΘΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

Μέσα στον Οκτώβρη έγινε στην Πάντειο μια πανελλαδική συνάντηση «για την ανταλλαγή εμπειρίας μεταξύ των ήδη λειτουργούντων σταθμών», που την οργάνωσαν οι υπάρχοντες και οι υπό ίδρυση σταθμοί του λεκανοπεδίου.

Στη συνάντηση ήταν εμφανής η αντίθεση των εκπροσώπων από τους τοπικούς ραδιοσταθμούς, τόσο στη δρομολόγηση της ιδιωτικοποίησης των Μέσων Μαζικών Ενημέρωσης (ΜΜΕ), όσο και στους δημοτικούς σταθμούς μεγάλης εμβέλειας που κινούνται στη λογική μιας άλλης ΕΡΤ, ή αυτούς που εμφανίζονται με τις γνώριμες αντιλήψεις του τύπου «ό,τι βγαίνει στον αέρα πρέπει να έχει την υπογραφή του δημάρχου». Οι εκπρόσωποι των τοπικών ραδιοφώνων υπερασπίστηκαν μια «ανοιχτή κοινωνική ραδιοφωνία σπριγμένη στους ραδιοερασιτέχνες και τη νεολαία, που εκπέμπει σε τοπικό επίπεδο».

Με τους νέους όρους που βάζει για τη βιωσιμότητα των τοπικών σταθμών η ιδιωτικοποίηση των ΜΜΕ στη συνάντηση συζητήθηκε η πρόταση για ένα εκτεταμένο δίκτυο τοπικών ραδιοσταθμών.

Πιο συγκεκριμένα ακούστηκαν προτάσεις:

- Για κοινή προμήθεια μηχανημάτων (ώστε να μειωθεί το κόστος) και κοινή αντιμετώπιση των απαιτήσεων που έχουν η ΑΕΠΙ, η ΕΣΗΕΑ και οι τοπικές ενώσεις
- τη διεκδίκηση αιτημάτων όπως: να υπαχθούν οι τοπικοί σταθμοί στις ευεργετικές διατάξεις του 1262/83, ένα μέρος των τελών που πληθαίνουν μέσω της ΔΕΗ στην ΕΡΤ να εισπράττονται από τους λίγους τοπικούς σταθμούς που πρόκειται να δημιουργηθούν κοκ.
- τη διαπραγμάτευση από κοινού συμφωνίας με τον ΟΑΕΔ για την επιδότηση νέων ανέργων στους τοπικούς σταθμούς, την ένταξη στα ΜΟΠ και στα προγράμματα δημοσιότητας του κοινοτικού ταμείου
- τη δημιουργία μιας κοινοπραξίας που θα αναλάβει τη συντήρηση των μηχανημάτων, τη ροή της κεντρικής πληροφόρησης και των διαφήμισεων στους κεντρικούς σταθμούς.

Τέλος, υποστηρίχθηκε η άποψη να αναζητηθούν έσοδα σε συναυλίες, συνεστιάσεις, μπαρ του σταθμού, έκδοση αφισών, κονκάρδες κοκ.

Α. Ρουμελιώτης

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΑΠΕΙΡΑΝΘΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΧΩΡΙΟ;

Θυμάστε πέρσι τέτοιοι καιρό, που ο Μανώλης Γλέζος γινόταν πρόεδρος στην Απειρανθο της Νάξου, θυσιάζοντας, όπως τονίζε, την πολιτική του καριέρα και μαζί μ' αυτήν τη μοναδική βουλευτική έδρα της ΕΔΑ; Ένα χρόνο μετά, η νέα κοινοτική αρχή φαίνεται πως από δημόσιες σχέσεις τα πηγαίνει καλά: Δημοσιογράφοι πάνε κι έρχονται, συνέδρια δυο γίνανε στο χωριό, συγκεντρώνει ο Μανώλης σ' εφημερίδες και τηλεόραση, και πρόσφατα η Απειρανθος ανακηρύχθηκε πρώτο πολιτιστικό χωριό της Ελλάδας από τη Μελίνα.

Τι γίνεται όμως στο μικρό χωριό, πίσω από τη βιτρίνα; Εμείς μαθαίνουμε πως οι μόνιμοι κάτοικοι έχουν αρχίσει να δυσανασχετούν που ο Γλέζος είναι τον περισσότερο καιρό στην Αθήνα, ασχολούμενος με την ΕΔΑ του και με δημόσιες εμφανίσεις. Πως ο ίδιος χρησιμοποιεί με λιγότερη ή περισσότερη επιδεξιότητα τις περίφημες λαϊκές συνελεύσεις για να επικυρώνει τις αποφάσεις που έχει πάρει εκ των προτέρων... Πως η λαϊκή συμμετοχή είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Πως αντιμετωπίζει κάθε αμφισβήτηση του κύρους του με σκαιοτήτα. Μια αριστερή αντιπολίτευση που έχει αρχίσει δειλά να σαλεύει, μιλά για έργα βιτρίνας και φουσκωμένα λόγια, για καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον και κακοτεχνίες, για αυταρχισμό. Το μέλλον θα δείξει...

Σ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟ

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

Επειδή η ιστορική έρευνα δεν θα έπρεπε να περιορίζεται σε θέματα και περιόδους της μόδας, επειδή δεν έχουμε συχνά την ευκαιρία να διαβάσουμε μελέτες που να φωτίζουν την ακόμη άγνωστη ιστορία του μεσαίωνα, επειδή ορισμένες ιστορικές περιόδους συνεχίζουν να παραμένουν ως ένα βαθμό συσκοτισμένες από κάποια ιδεολογήματα που παρελθόντος...

Για όλους αυτούς τους λόγους κι άλλους πολλούς επισημαίνουμε την έκδοση του 2' τόμου των ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ από το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Ε.Ι.Ε. Αναφέρουμε ενδεικτικά: Π. Γουναρίδη, *Όρκος και Αφορισμός στα Βυζαντινά δικαστήρια*, Τ.Κ. Λουγγή, *Η βυζαντινή ιστοριογραφία μετά το λεγόμενο «μεγάλο χάσμα»*, Σ. Λαμπάκη, *Υπερφυσικές δυνάμεις, φυσικά φαινόμενα και δεισιδαιμονίες στην Ιστορία του Γεωργίου Παχυμέρη*, καθώς και την ενδιαφέρουσα μελέτη του Λ. Μαυρομμάτη, *Ρωμαϊκή ταυτότητα, Ελληνική ταυτότητα*, όπου επιχειρείται να ανιχνευτεί η εικόνα που είχαν για τον εαυτό τους και η ταυτότητα που διεκδικούσαν οι υπήκοοι του Βυζαντίου πριν από την καθιέρωση των όρων Βυζάντιο-Βυζαντινός τον 15' αιώνα και η ιστορική διαδρομή των ονομασιών Ρωμαίος, Γραικός και Έλλην.

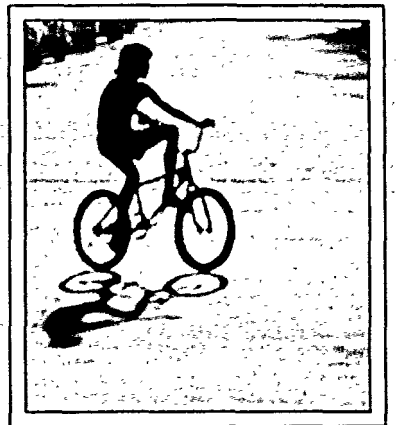
Σ.

Η ΡΟΔΟΣ...

Τον Οκτώβρη (εκτός των άλλων) έγινε στη Ρόδο και το συνέδριο της ΚΕΔΚΕ. Το συνέδριο απασχόλησαν πολύ σοβαρά θέματα, και μεταξύ των άλλων συζητήθηκε και το μέλλον της δημοτικής ραδιοφωνίας. Όχι πολύ, ένα πεντάλεπτο, ίσα-ίσα να βγει ένα γύφισμα. Κανείς από τους παρευρισκομένους δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να επεκταθεί επί του θέματος πέραν του πεντάλεπτου. Και καλά οι άλλοι, αλλά οι δημοτικοί «άρχοντες» της Αριστεράς (που δικαία κινδυνολογούν μπροστά στην κατάλυση των ΜΜΕ από τους ιδιώτες επιχειρηματίες) σ' αυτή την κρίσιμη περίοδο δεν βρήκαν να υιθυρίσουν δυο λόγια;

Φαίνεται ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση σαν δεσμός, αλλά και οι φορείς της Αριστεράς που εκφράζονται μέσα απ' αυτόν, όχι μόνο είναι πολιτικά ανεπαρκείς να χαράξουν μια ενιαία στρατηγική για τα ΜΜΕ, αλλά δεν θεωρούν και το θέμα πρώτης τάξης. Το 8% ή 10% του κρατικού προϋπολογισμού παραμένει πάντα το πρώτο και το σωτήριο από τη λίστα των αιτημάτων των ΟΤΑ.

Α.Ρ.

L I V E

NICK CAVE: ΚΟΝΣΕΡΤΟ ΑΡΙΘΜΟΣ 3

Πόσο ακάλυπτος μπορεί να μείνει ένας μουσικός απέναντι στις επιδόσεις που εξαπολύονται εναντίον του μετά από ζωντανή εμφάνισή του; Σε ποιο βαθμό τον ενδιαφέρουν ή πρέπει να τον ενδιαφέρουν; Σε ποιο ποσοστό μπορούν να επιδράσουν θετικά ή αρνητικά τον ίδιο στην κατοπινή δουλειά του, έτσι ώστε να λάβει σοβαρά υπόψη τα όσα του καταμαρτυρήθηκαν ή τα όσα τον δόξασαν; Ευχόμαστε, όλοι οι ροκ συνθέτες και μουσικοί, μέλη ή όχι ενός γκρουπ, να βγαίνουν από τα κονσέρτα τους με βουδιστική αταραξία, γιατί ο μόνος δείκτης — απ' ό,τι υποπευδόμεσαστε — είναι η αντίδραση του κοινού (did they really love it?), η προσωπική τους απόδοση στην ερμηνεία κι η ποιότητα του ζωντανού ήχου. Μετά από τις δύο εμφανίσεις του στην Αθήνα στις 24 και 25 Σεπτεμβρίου, ο Nick Cave δε νομίζουμε ότι ήταν αναγκασμένος να υποβάλει τον εαυτό του σε αυτοκριτική, για μερικούς από τους παρακάτω λόγους: η όποια εριστικότητα που σαν περφόρμερ και οι παραληρηματικές κορυφώσεις στο τραγούδι του, πέρα από την αξιέπαιστη «ασυντόνιστη» κίνησή του πάνω στη σκηνή, θα μπορούσαν σε άλλη περίπτωση να δημιουργήσουν ατμόσφαιρα δυσφορίας σε όσους δέχουν ένα ρόκερ γύφισμα, με μελετημένες στο έπακρο κινήσεις, έστω κι αν τελικά κινδυνεύει να γίνει γύφρος και βαρετός με την τελειοδηρία του. Ο Cave, αντίθετα, τόσο στις δύο εμφανίσεις στο Hima το Νοέμβριο του 1984 όσο και στο Club 22 φέτος, μπόρεσε να αποδείξει ότι η παραφορά είναι με έναν παράδοξο τρόπο στοιχείο ενός χαρισματικού ατόμου, πράγμα διάχυτο μέσα στη χασοκή έξαρση ολόκληρης της συναυλίας. Έστω κι αν οι προβλέψεις είναι δυσοίωνες κι οι κακοήδεις επιμένουν ότι ξόφλησε, για τη χαρά και μόνο όσων ξέρουν να τον εκτιμήσουν, ελπίζουμε ότι δε θα αργήσει να ξαναβγει στη σκηνή ζωντανός στην Αθήνα σε κονσέρτο αριθμός 4.

Ιουλία Παλλίδη

...ΚΑΙ ΤΟ ΠΗΔΗΜΑ

Άκουσα τον Αμερικανικό Ραδιοσταθμό στη Ρόδο και μου σπκώθηκε η τρίχα κάγκελο. Κι αυτό που με παραξένεψε είναι ότι κανείς δεν έχει αντιδράσει ακόμα, ούτε καν έχει βγει η είδηση. Αφού λοιπόν τελειώσει το πρόγραμμά του ο «σταθμός των γιάγκηδων», συνδέεται με τις εκπομπές του Α' και Β' προγράμματος της ΕΡΤ προφανώς για να κρατήσει την ακροαματικότητά του. Αυτό αποτελεί σκάνδαλο πρώτου μεγέθους. Σε οποιαδήποτε άλλη χώρα η κρατική ραδιοφωνία θα ζήτηγε πολλά εκατομμύρια για κάτι τέτοιο. Στην Ελλάδα τα πράγματα φαίνεται ότι είναι αλλιώς. Εκτός... αν Η ΕΡΤ δεν το έχει πάρει ακόμη χαμπάρι.

A. P.

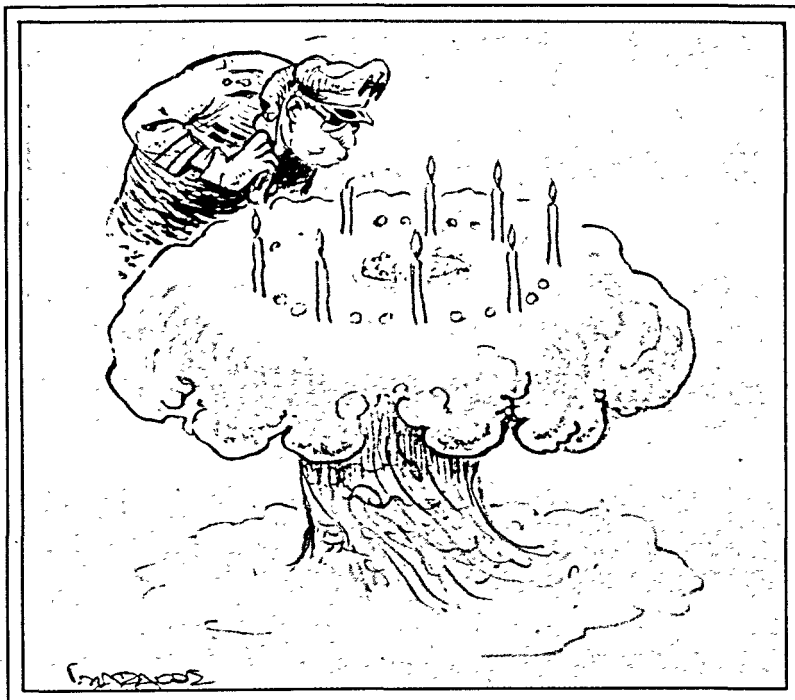
Κ Α Ρ Δ Ι Ε Σ

ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ ΘΕΑΜΑΤΑ

Ορισμένα είδη μουσικής προορίζονται για να παρουσιάζονται σε γήπεδα, όπως ακριβώς τα αθλήματα, γιατί αναντίρρητα πια π.χ. η ποπ και το ποδόσφαιρο έχουν γίνει τόσο μαζικά ώστε να ανταγωνίζονται μεταξύ τους με διαφορά σπήδους για την πρωτιά. Σκεφτείτε τις κερκίδες του Wembley Arena και των σταδίων της Βραζιλίας γεμάτες όχι με φιλάθλους, αλλά με φιλόμους, και θα καταλάβετε την ομοιότητα.

Ο Μίκης Θεοδωράκης, κυρίως, στη διάρκεια της δικτατορίας σαν εξόριστος συνθέτης, αλλά και στην μεταπολίτευση έχει παίξει σε αρκετά στάδια του εξωτερικού και της χώρας του. Είτε με την ιδιότητα του πολιτικού προσώπου είτε σαν μουσικός που ορδώνει μπροστά στα ενθουσιώδη πλήθη, έχει αποδείξει πως και μόνο ίσως το φαινόμενο της μαγικότητας είναι ικανό να τον συντηρεί. Όμως, οι δηλώσεις του πριν ενάμιση πενήντα μήνα στην «Ελευθεροτυπία», με αφορμή τον αγώνα Πανιώνιου-Τουλούζ Γαλλίας, μας δίνουν να καταλάβουμε ότι βγήκε από τα νερά του κι αυτό όχι γιατί η χώρα του έπαιξε εκτός έδρας. Όχι, τόνισε, σαν συνθέτης που πήγε στην Τουλούζ για εμφανίσεις με το συγκρότημά του και τον Πέτρο Πανδή, αλλά σαν έλληνα απλώς θεατή της ποδοσφαιρικής συνάντησης, διατυμπάνισε ότι το άγχος του για το τελικό σκορ έβγαλε την καρδιοπάθειά του. Αναρωπιέται κανείς ποια θέση έχουν τα βαρύγδουπα σχόλια για το γιατρό του που του απαγορεύει τη σύγκριση και τις συγκινήσεις. Επειδή τέτοιες λεκτικές κρούσεις δε στοχεύουν στην υποστήριξη προτάσεων για το «ροκ και τη μαζικότητα», το «ποδόσφαιρο και το έθνος», μήπως θα ήταν καλύτερα ο Μ.Θ. να μην τονίζει τόσο άτοπα την έννοια πόνος, εφόσον δεν είναι ο μόνος μουσικός που δεινοπαθεί — μάλλον το αντίθετο ισχύει εδώ και δεκαετίες στην περίπτωση του. Όσο για την προσωπική του περιπέτεια, ας μα κερδίσει με τη σιωπή του κι ας μην αναφέρεται σ' αυτή με διαφημιστικό τόνο, έστω κι αν το κόστος είναι να αφήσει ανημέρωτο το πανελλήνιο.

Ιούλια Παλλίδη

Ρ Α Δ Ι Ο Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Ν Ι Κ Η

ΔΕΝ ΑΦΗΝΟΥΜΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟΦΩΝΟ!

Ούτε ένας χρόνος δεν έκλεισε από την εξαγγελία του Πρωθυπουργού για την «απελευθέρωση των ερζιανών από το κρατικό μονοπώλιο» και τα ραδιογωνιόμετρα βγήκαν ξανά σερίανι. Η πρωτεύουσα του Θερμαϊκού, η Θεσσαλονίκη των εκατοντάδων πειρατών των συχνοτήτων έζησε μέρες τρομοκρατίας που δύμισαν «άλλες εποχές». Από τις 15 Οκτώβρη έχει ξεκινήσει ένα πογκρόμ συλλήψεων. Το σκηνικό είναι γνωστό: καρφώματα, μπούκες στα σπίτια, συλλήψεις, κατασχέσεις, δικαστήρια.

Τη Δευτέρα 19 Οκτώβρη στις 2.10' το μεσημέρι, η Ασφάλεια συνέλαβε τους τρεις συντελεστές του «Ράδιο-Θεσσαλονίκη», του πρώτου σε ακροαματικότητα ερασιτεχνικού σταθμού. Οι εν λόγω εραστές των ερζιανών με το πολύωρο ζωντανό καθημερινό πρόγραμμά τους είχαν κατορθώσει να ακούγονται περισσότερο απ' τον «Ράδιο-Κούβελ» και τους κρατικούς. Έπρεπε λοιπόν με κάθε τρόπο να σωπάσουν!

Αλλά οι εμπνευστές αυτού του νέου κύματος καταστολής λογάριασαν χωρίς τον ξενόδοχο. Οι ερασιτέχνες της συμπρωτεύουσας για να αποκρούσουν την επίθεση της αστυνομίας προχώρησαν στη δημιουργία συντονιστικής επιτροπής. Οι νέοι που έβγαζαν στον αέρα το πρόγραμμα, υπακούοντας στα τηλεφωνήματα των ακροατών, δεν «εξαφάνισαν» τα μηχανήματα, περίμεναν την αστυνομία να τους συλλάβει. Την ώρα που το στούντιο του «Ράδιο Θεσσαλονίκη» έπεφτε, από διπλανή συχνότητα γινόταν έκκληση στους ακροατές να κατέβουν στο δρόμο σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας.

Στις 7.30 μμ περισσότεροι από χίλιοι νέοι έκαναν πορεία απ' την πλατεία Αγ. Σοφίας στο Γ' αστυνομικό τμήμα. Η πορεία γύρισε στην Τσιμισκή φτάνοντας ανθρώπινη αλυσίδα γύρω απ' το χώρο που έχει εγκατασταθεί ο νέος πομπός και δεν επέτρεψε στην αστυνομία να τον κλείσει. Πρόκειται για την πρώτη πορεία στην Ελλάδα, που οργάνωνεται απ' το ραδιόφωνο.

Μετά την ίδρυση του πρώτου νόμιμου σταθμού πειρατών των FM από τον «Πανευβοϊκό Σύλλογο Ραδιοερασιτεχνών» και τον συντονισμό της «νεολαίας των συχνοτήτων» στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι το κίνημα των ραδιοερασιτεχνών θα πάρει πανελλαδικό χαρακτήρα.

Αυτοί που βγαίνουν την ενθέρωση, την επικοινωνία, την γυχαγωγία στο χρηματιστήριο επιτρέποντας να εκπέμουν ιδιωτικο-εμπορικοί σταθμοί αλλά και εκείνοι που ηχογραφούν με σταθμούς τύπου «Ράδιο-Κούβελ» φαίνεται ότι θα έχουν να αντιμετωπίσουν τώρα την αυτοοργάνωση των ραδιοερασιτεχνών.

Τώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές ο Εισαγγελέας παρέπεμψε τους τρεις νέους σε ταχτική δικάσιμο και τους άφησε ελεύθερους, βγήκαν οι ανακοινώσεις των πολιτικών νεολαίων και η δήλωσή του «Ράδιο Θεσσαλονίκη»: παραδέχουμε ένα τμήμα της πολύ ενδεικτικό.

«Εμείς οι τρεις ραδιοπειρατές, εραστές του ελεύθερου ραδιοφώνου και της ανοιχτής επικοινωνίας με τους ανθρώπους που χδεις πιαστήκαμε και φιμωθήκαμε από τις δικωτικές αρχές διαμαρτυρόμαστε έντονα: γιατί ο νόμος για την ελεύθερη ραδιοφωνία, υψισμένος ήδη απ' τον Άγγουστο εφαρμόζεται επιλεκτικά και σε βάρος όλων αυτών που χρόνια ολόκληρα δηλώνουμε ότι η ελευθερία στα ερζιανά σημαίνει περισσότερη δημοκρατία στην κοινωνία... Γιατί ενώ λειτούργησαν τόσοι σταθμοί από Δήμους, κόμματα, νεολαίες και άλλους φορείς οι δικωτικές αρχές σταμάτησαν το «Ρ.Θ.» που δεν είχε ίσως τη δύναμη (όπως πίστευαν οι διώκτες) να αντιδράσει. Κι όμως το αντίθετο αποδείχτηκε από τις χδεσινές εκδηλώσεις των χιλιάδων φίλων-ακροατών... γιατί οι δικωτικές αρχές υπάκουσαν σε κάποιες πιέσεις αυτών που κάνουν χρήση των κατακτήσεών μας αλλά η λογική τους θέλει να επιβάλει το φέμωμα όλων των υπολοίπων. Το «Ράδιο-Θεσσαλονίκη» θα βγει σύντομα στον αέρα, κρατώντας ψηλά τη σημαία της ελεύθερης ραδιοφωνίας».

Ανδρέας Ρουμελιώτης

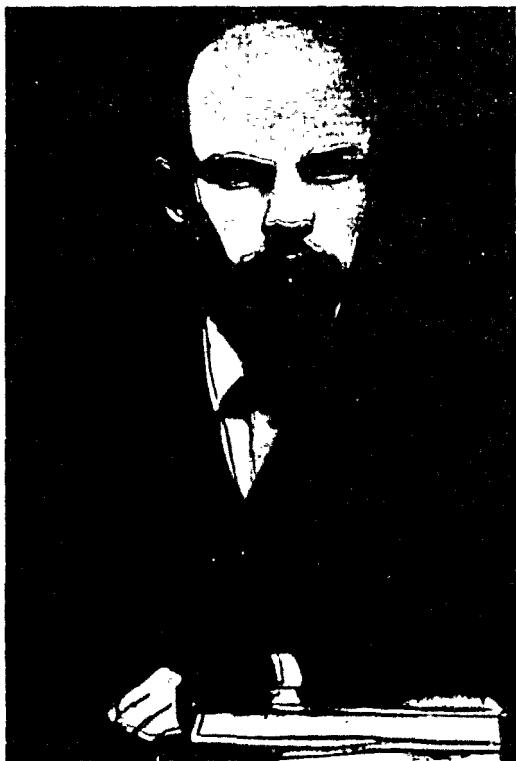
Π Ε Ι Θ Α Ρ Χ Ι Σ Η

ΕΚΔΟΤΙΚΑ ...ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

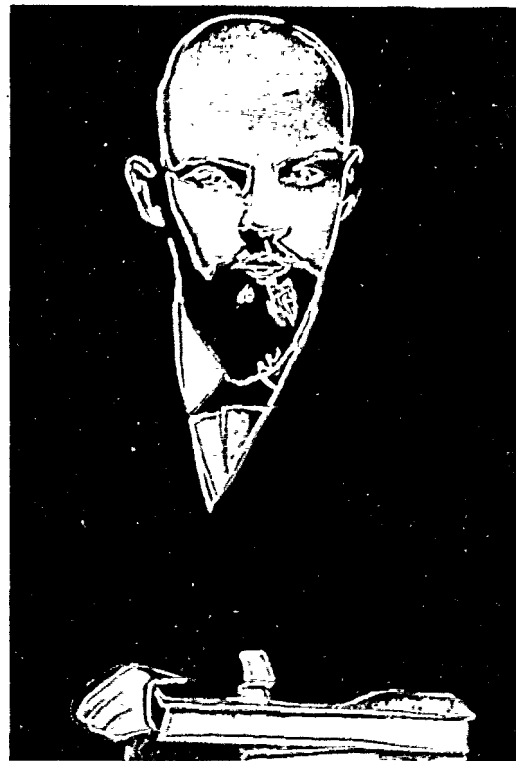
Με σοβαρή καθυστέρηση και σχεδόν ταυτόχρονα με την κυκλοφορία του 2ου τεύχους του, συστήνουμε το νομικό, όχι αυστηρά ευτυχώς, περιοδικό «Έγκλημα και Κοινωνία». Ο ίδιος ο τίτλος αυτής της έκδοσης εκδηλώνει την πρόθεση της επιστημονικής ομάδας που τη συντάσσει, να δώσει έμφαση στην κοινωνική διάσταση της εγκληματολογίας. Και πράγματι απ' το 1ο τεύχος επιτυγχάνει μια ζωντανή παρέμβαση στα καίρια ζητήματα της λεγόμενης εγκληματικότητας, του σωφρονισμού και της δικαιοσύνης. Σαν παράδειγμα μόνο αναφέρουμε την έρευνα της Λ. Μπαζέ, του πανεπιστημίου της Θράκης, γύρω απ' την παραβατικότητα των μαθητών στην Αθήνα και την επαρχία. Η έρευνα έγινε το 1984 και είναι η πρώτη αυτο-ομολογούμενη του είδους, επί της νεανικής «εγκληματικότητας». Έτσι με έκπληξη(!) μαθαίνουμε μεταξύ δεκάδων άλλων ερωταπαντήσεων πως το 71,9% στην Αθήνα και το 76,7% στη Θράκη των εφήβων, «έτυχε να γράφουν σε τοίχους, θρανία, πόρτες ή να σπάσουν κάτι μέσα στο σχολείο τους». Είναι μια επιπλέον απόδειξη της «επιτυχίας» των μέτρων πειθαρχίας και σωφρονισμού των μαθητών. Είναι η εύγλωτη «αντίσταση» των εφήβων στη διευρυμένη κρίση του σχολείου και της κοινωνίας. Σε καμιά περίπτωση πάντως δεν μπορεί κανείς να ισχυρίζεται πως στα σχολεία βασιλεύει η μαλθακότης και η υποταγή...

Όμως στο επί του πιεστηρίου, δεύτερο τεύχος, του εν λόγω περιοδικού, υπάρχει μια αξιοπρόσεκτη δημοσίευση. Πρόκειται για την εισηγητική έκθεση της επιτροπής για την τροποποίηση του Σωφρονιστικού Κώδικα, τη φιλοσοφία, δηλαδή, του νομοσχεδίου που ήδη εισέρχεται στην τελική ευθεία προς την κοινοβουλευτική του συζήτηση. Γνωστό ότι απ' την επιτροπή πολύ γρήγορα αποχώρησε διαφωνώντας ο Νίκος Κωνσταντόπουλος, αναμένεται με ενδιαφέρον η μελέτη και κυρίως η κριτική και η απόρριψη της νεο-συντηρητικής αυτής κατασκευής. Ακόμη μια έρευνα που δημοσιεύεται για τη «Βία στα γήπεδα» πιθανά να αποδείξει πως ο «Χουλιγκανισμός» δεν είναι κοινωνικό μειονέκτημα και επιπλέον δεν είναι προνόμιο των ολίγων...

Δ.Τ.

ΛΕΝΙΝ by Warhol

ΤΟ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ που μας πέρασε πέθανε ο Άντυ Γουόρχολ, δύο μέρες πριν γίνουν τα εγκαίνια της τελευταίας του έκθεσης στο Μόναχο.

Μια ειρωνική συγκυρία έφερε τα πράγματα έτσι, που το κύκνειο άσμα του κατ' εξοχήν Αμερικανού καλλιτέχνη, του δημιουργού των πασίγνωστων πορτρέτων της Μέριλιν Μονρόε, της Ελίζαμπεθ Τέιλορ και του Έλβις Πρίσλεϊ, να έχει σα θέμα του, ούτε λίγο ούτε πολύ, το Βλαντιμίρ Ίλιτς Λένιν.

Η ιδέα για την πραγματοποίηση αυτής της σειράς πορτρέτων του Λένιν από τον Άντυ Γουόρχολ, ανήκει στο Γερμανό γκαλερίστα Bernd Klüser. Γύρω στα τέλη του 1985 ο Klüser ανακάλυψε στην Ιταλία μια ασυνήθιστη νεανική φωτογραφία του Λένιν (I) (*) που, όπως εξακριβώθηκε αργότερα, ήταν αποσπασμένη από μια ομαδική φωτογραφία του 1897 (II). Το ρετουσάρισμα της αρχικής φωτογραφίας έγινε το 1948, μια και οι άνθρωποι που περιστοιχίζαν το Λένιν δεν αναγνωρίζονταν πια απ' την επίσημη σοβιετική εκδοχή για την ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Βέβαια, ο επιτήδειος Γερμανός γκαλερίστας δεν ήταν ανυποψίαστος. Απ' το Φεβρουάριο του 1986 η αμερικανική τηλεόραση άρχισε τη μετάδοση του σίριαλ «Αμέρικα». Ενός δεκαπεντάωρου τηλεοπτικού κατασκευάσματος, που περιγράφει τι θα γινόταν αν η Σοβιετική Ένωση κατόρθωνε να εισβάλλει και να καταλάβει τις ΗΠΑ! Το κεντρικό έμβλημα που χρησιμοποιείται σ' αυτή την τηλεοπτική σειρά είναι μια κόκκινη σ'ημαία που έχει πάνω της τα πορτρέτα του Α-

Η φωτογραφία πάνω στην οποία στηρίχτηκε η τελευταία δουλειά του Άντυ Γουόρχολ (I).

βραάμ Λίνκολν και του Λένιν, που αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα τις δυνάμεις του καλού και του κακού.

Για πρώτη φορά, 70 χρόνια μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, οι Αμερικανοί τηλεθεατές όχι μόνο ανακαλύπτουν, αλλά υποδέχονται το Λένιν σαν ένα ακόμη μισητό σταρ, ένα προσωρινό διάδοχο της Αλέξης.

Ο Γουόρχολ απ' τη μεριά του δεν είχε κανένα πρό-

βλημα να δεχτεί την πρόταση του Klüser. Ούτως ή άλλως δούλευε πάντα από φωτογραφίες, φροντίζοντας, μάλιστα, να κρατάει τη δέουσα απόσταση από τα μοντέλα του. Ούτως ή άλλως τα μοντέλα του ήταν πάντοτε σταρ. Για το πρώτο ήταν διπλά εξασφαλισμένος, αφού είχε να κάνει με μια φωτογραφία από δεύτερο χέρι: στην αρχική προσέγγιση του θέματός του τον είχε βοηθήσει ο Σοβιετικός τεχνίτης που το 1948 έκανε την αρχική «εκφραστική» επέμβαση. Για το δεύτερο είχε μεριμνήσει ο παραγωγός του τηλεοπτικού σίριαλ.

Απ' ό,τι φαίνεται ο Γουόρχολ, αν και παραπονιόταν για το αντίθετο, ήταν ένας πραγματικά τυχερός άνθρωπος. Έγινε διάσημος φτιάχνοντας κονσερβοκούτια από ήδη διάσημες σούπες. Εδραιώθηκε σαν Πάπας της ποπ-αρτ φτιάχνοντας το πορτρέτο της Μέριλιν. Τέλος, έκλεισε τη θριαμβευτική του πορεία φορτώνοντας το προφίλ της παγκόσμια κυριαρχούσας αμερικανικής τέχνης με πάνω από σαράντα πορτρέτα του Λένιν.

Ο Άντυ Γουόρχολ δεν πρέπει να έφυγε παραπονεμένος. Ακόμη και στη Μόσχα όπου να 'ναι ανοίγουν φαστφουντάδικα. Και μάλιστα, Μακ Ντόναλντς!

Σπύρος Παντελάκης

(*) Τα στοιχεία για την ιστορία της πρωτότυπης φωτογραφίας, καθώς και οι φωτογραφίες που δημοσιεύουμε, προέρχονται από τον κατάλογο της έκθεσης «LENIN BY WARHOL», GALLERIE BERND KLÜSER, MÜNCHEN.

Το πιο ωραίο πράγμα στο Τόκιο είναι τα Μακ Ντόναλντς.

Το πιο ωραίο πράγμα στη Στοκχόλμη

είναι τα Μακ Ντόναλντς.

Το πιο ωραίο πράγμα στη Φλώρεντία

είναι τα Μακ Ντόναλντς.

Το Πεκίνο και η Μόσχα δεν έχουν ακόμη τίποτα το ωραίο.

Άντυ Γουόρχολ

Το 1975 ο Άντυ Γουόρχολ κυκλοφόρησε στη Νέα Υόρκη το πασίγνωστο βιβλίο του «Η Φιλοσοφία του Άντυ Γουόρχολ, Απ' το Α στο Β και πάλι απ' την Αρχή» (Ελλ. Έκδοση ΣΕΛΑΣ, 1986). Στο βιβλίο αυτό ο καλλιτέχνης δίνει εκτεταμένες πληροφορίες για την καθημερινή του ζωή και κάνει σύντομες δηλώσεις περί παντός του επιστητού, με τη γνωστή αυτάρεσκη εκκεντρικότητα που τον χαρακτήριζε. Η δήλωσή του «περί ωραίου» που παραθέτουμε πιο πάνω φαίνεται ότι απασχόλησε σοβαρά τη σοβιετική ηγεσία της εποχής εκείνης: τόσο σοβαρά, ώστε ν' αρχίσει αμέσως διαπραγματεύσεις με την εταιρεία Μακ Ντόναλντς. Να λοιπόν που όλα πήγαν καλά και δέκα χρόνια αργότερα η ανασυγκροτούμενη πλέον Μόσχα δεν θα έχει να ζηλέψει τίποτε απ' το Τόκιο, τη Στοκχόλμη και τη Φλώρεντία. Αντιγράφουμε την ανταπόκριση από τη Μόσχα, της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» (5 Αυγούστου 1987):

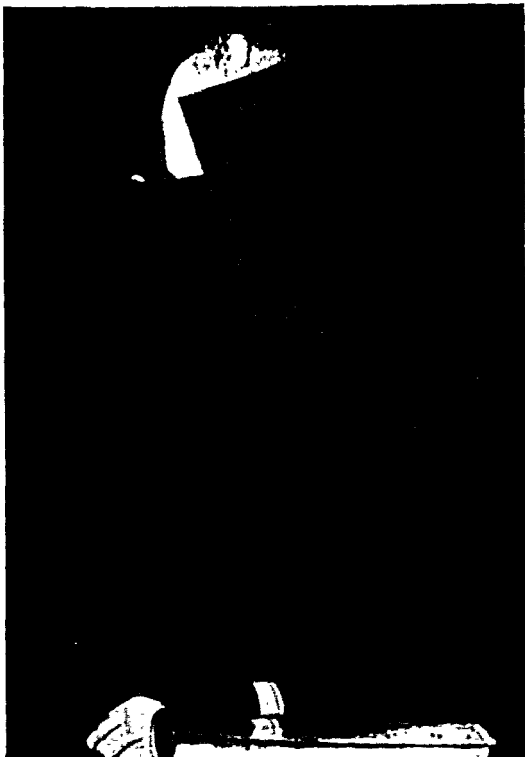
ΟΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥΣ ΤΡΙΑ ΦΑΣΤ ΦΟΥΝΤ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ

ΜΟΣΧΑ, 5

Η εταιρεία Μακ Ντόναλντς διαπραγματεύεται τη λειτουργία τριών εστιατορίων φαστ φουντ στη Μόσχα, με επίσημη συμφωνία που αναμένεται να συνάψει στο τέλος της χρονιάς, έγινε γνωστό χθες από τον επικεφαλής του ευρωπαϊκού αναπτυξιακού προγράμματος της εταιρείας.

Ο Τζωρτζ Κόχον, πρόεδρος της εταιρείας εστιατορίων Μακ Ντόναλντς του Καναδά, δήλωσε ότι μια αρχική συμφωνία υπεγράφη το Μάιο, με τη Μόσχα, μετά από διαπραγματεύσεις που διήρκεσαν μία δεκαετία.

Αν υπογραφεί τελικά η συμφωνία, η Μακ Ντόναλντς θα είναι η πρώτη ξένη εταιρεία εστιατορίων που θα λειτουργεί στη Μόσχα.

Η πρωτότυπη φωτογραφία του 1897. Μετατράπηκε σε πορτρέτο το 1948 για να μη βλέπουμε τις «κακές» νεανικές συναστροφές του Λένιν (II).

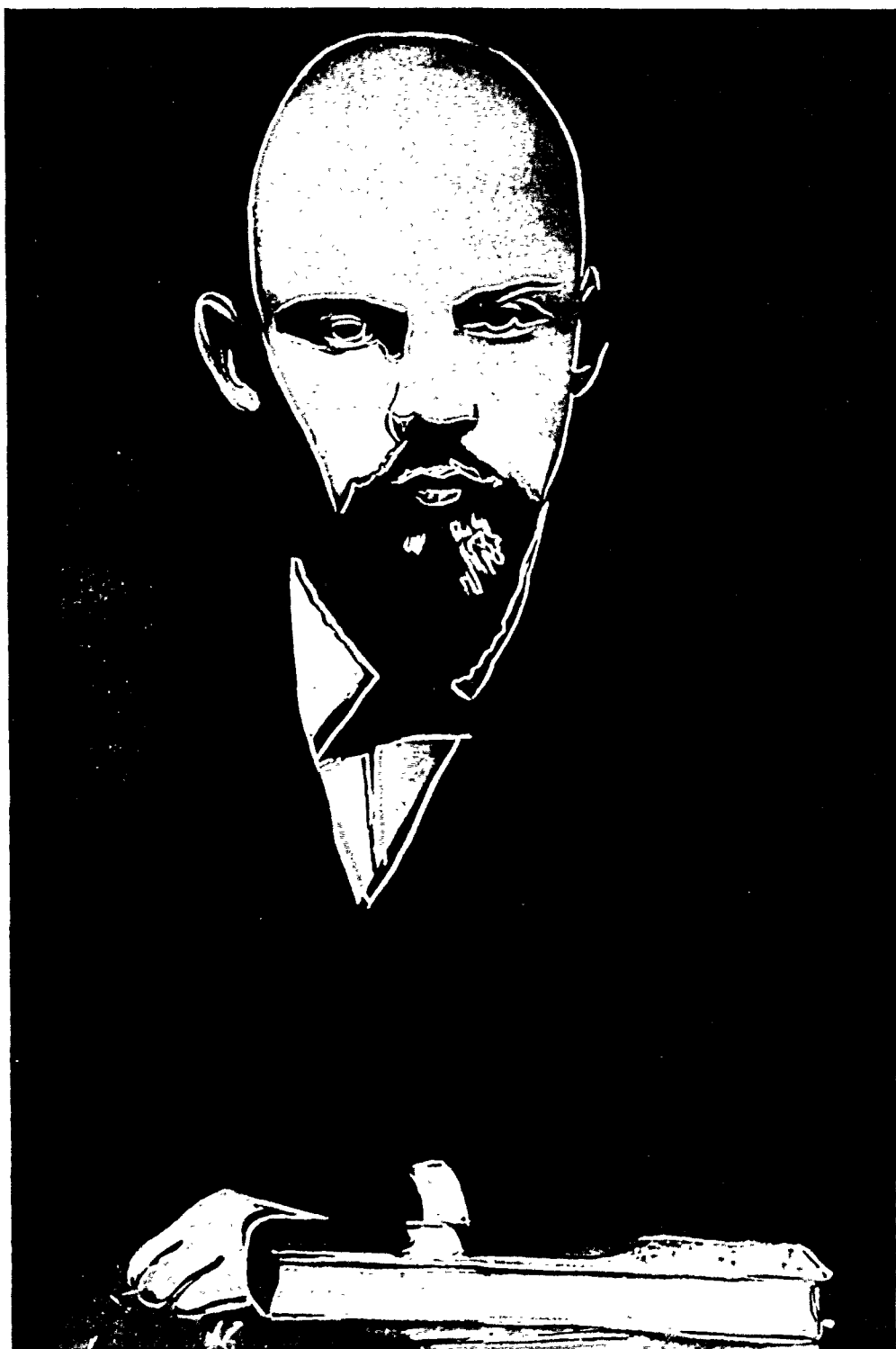

Όποτε βρίσκομαι στο δρόμο σε περίοδο εκλογών για Πρόεδρο ή Δήμαρχο ή κάτι τέτοιο, βλέπω παντού κολλημένες τις φωτογραφίες των υποψηφίων και πάντα νομίζω ότι τις έχω φτιάξει εγώ... Πάντα νομίζω ότι πρόκειται για δική μου δουλειά. Έχω την εντύπωση ότι η ζωή μοιάζει με μια σειρά εικόνες που εναλλιάσσονται.

Άντυ Γουόρχολ

στον Archille Bonito Oliva, 1982

Όπου και να γυρίσω, βλέπω ανθρώπους να γράφουν για μένα. Θεωρώ πολύ βλαβερή αυτή την τελείως αντιμαρξιστική προσήλωση σ' ένα μοναδικό πρόσωπο. Είναι λαθεμένα, ανεπιθύμητα και περιττά. Όσο γι' αυτά τα πορτρέτα! Βρίσκονται παντού! Τι θέλουν να πουν ολ' αυτά;

Λένιν

Γράμμα στον Bontsch - Bruyevich, 1918

KALKANTZA

ΚΑΛΚΑΝΤΖΑ είναι στην τοπική διάλεκτο, το όνομα ενός μικρού συνοικισμού στα όρια της Κομοτηνής. Οι κάτοικοί του, «Τουρκόγυφτοι» για τους Έλληνες ή απλώς «γύφτοι» για τους Τούρκους, αντιμετωπίζουν μια διπλή περιθωριοποίηση, προσπαθώντας να επιβιώσουν ανάμεσα σε αντίθετα συμφέροντα. Καλκάντζα είναι, όμως, και η τέταρτη κατά σειρά ταινία της ομάδας «ΧΩΡΙΣ ΡΑΓΕΣ» που δημιουργήθηκε τον Ιανουάριο του 1986, με στόχο την αναζήτηση εναλλακτικών μορφών παραγωγής καθώς και την έρευνα τόσο γύρω από την κινηματογραφική γραφή, όσο και από μια θεματολογία ευαίσθητη στα κοινωνικά προβλήματα της χώρας μας. Για το θέμα της ταινίας, την ομάδα και την βράβευση της ταινίας στο Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους στη Θεσσαλονίκη μιλήσαμε με την Γιάννα Τριανταφύλλη, που έχει γράψει το σενάριο και σκηνοθέτησε την ταινία.

Κώστας Μαχαίρας

Σχολιαστής: Τι προβλήματα αντιμετωπίζει κάποιος που επιχειρεί να μιλήσει για θέματα μειονοτήτων και μάλιστα σε μια τόσο ευαίσθητη περιοχή σε περίοδο ελληνοτουρκικών διαφορών;

Γιάννα Τριανταφύλλη: Η «Καλκάντζα» δεν είναι ένα ντοκιμαντέρ που ασχολείται με την ελληνοτουρκική διαμάχη αυτή καθαυτή, αλλά με τον παραλογισμό που ζουν οι μειονότητες των ακριτικών περιοχών, όταν γειτονικές χώρες έχουν εχθρικές μεταξύ τους σχέσεις. Η Καλκάντζα θα μπορούσε να είναι οπουδήποτε. Και βέβαια, σαν πολίτες αυτής της χώρας θεωρήσαμε σκόπιμο να αρχίσουμε με τα «εν οίκω». Η πιθανότητα να παρεξηγηθεί ένα τέτοιο θέμα ή και να συναντήσει εχθρική αντιμετώπιση είναι αρκετά μεγάλη.

Σχ.: Πώς σας αντιμετώπισαν οι άνθρωποι της Καλκάντζας;
Γ.Τ.: Πριν ξεκινήσουμε αυτή την ταινία, είχα πάει μόνη μου αρκετές φορές στην Καλκάντζα και είχα κατορθώσει να φτιάξω μια ζεστή σχέση με κάποιους από τους κατοίκους της. Για κακή μου τύχη, όταν ανέβηκα επάνω με το συνεργείο, ο κυριότερος σύνδεσμός μου με τον χώρο είχε φύγει ξαφνικά για τη Γερμανία. Τις τρεις πρώτες μέρες είχαμε μια αρκετά καλή συνεργασία με τους ανθρώπους και έτσι γράψαμε και όλο το υλικό των συνεντεύξεων. Ξαφνικά όμως, το κλίμα άλλαξε ριζικά. Διάφορες φήμες άρχισαν να διαδίδονται, τους φάνηκε παράξενο ότι έτσι χωρίς κανένα μυστικό σκοπό ενδιαφερόμαστε γι' αυτούς και από τότε κόπηκαν ουσιαστικά οι σχέσεις. Δεν μας άφηναν ούτε το γάμο να τραβήξουμε... Τα δύο τρίτα της ταινίας είναι «κλεμένα» για διαφορετικούς

λόγους κάθε φορά, κι εδώ πρέπει να αναγνωρίσω τη σημασία που είχε η ετοιμότητα του οπερατέρ της ταινίας (Τάκης Μπαρδάκος) που δεν προλάβαινε ούτε να φωτομετρήσει και πολλές φορές τραβούσε με την κάμερα στο ύψος του γόνατου, καθάροντας με υπολογισμούς, χωρίς να βλέπει από το βιζέρ.

Σχ.: Κατά πόσο ήθελες να προκαλέσεις, τόσο με το θέμα όσο και με τις συγκεκριμένες εικόνες που επέλεξες;

Γ.Τ.: Σίγουρα. Όχι όμως αυτούς που φαντάζεσαι. Δηλαδή δεν μ' ενδιαφέρει η στενά πολιτική πρόκληση. Θα ήθελα φυσικά η ταινία να βοηθήσει τους ανθρώπους που τώρα που μιλάμε ετοιμάζονται να ζήσουν ένα χειμώνα μέσα στα λασπόνερα μ' ένα κομμάτι ψωμί. Αμφιβάλω, όμως, εν τέλει, για το κατά πόσον ο κινηματογράφος μπορεί ν' αλλάξει τον κόσμο. Μπορεί όμως να είναι τροφή για προβληματισμό. Και η πρόκληση της Καλκάντζας είναι απέναντι στην ελληνική διανοήση που έχει μια στάση πολύ εγωιστική. Αναγορεύει σε τραγικά τα προσωπικά της αδιέξοδα και την ίδια ώρα είναι αδιάφορη απέναντι στα προβλήματα που ζουν οι άνθρωποι που πραγματικά υποφέρουν. Μια λαμπερή γενιά αμφισβήτησης που εμφανίστηκε γύρω στο 70 στο ελληνικό σινεμά, πούλησε στην κυριολεξία την ψυχή της στο διάβολο για να μπορέσει να συνεχίσει να κάνει σινεμά. Το έργο τους είναι γεμάτο γοητεία, αλλά με πολύ λίγη ανθρωπιά. Κι ύστερα, η Καλκάντζα είναι και μια πρόκληση για έναν ακόμη λόγο. Μας βρισκόμαστε πολύ μίζερους, όλη την ώρα γκρινιάζουμε, δεν μπορούμε ούτε να διασκεδάσουμε πια. Πιστεύω, ότι αυτοί οι άνθρωποι οι τόσο εξαθλιωμένοι έχουν κάτι που μας λείπει: Μια περηφάνεια και μια ερωτική σχέση με τη ζωή.

Σχ.: Μοιάζουν λίγο τα προηγούμενα σαν πρόταση για στρατευμένο κινηματογράφο;

Γ.Τ.: Δεν θα χρησιμοποιούσα αυτή τη λέξη, γιατί έχει συνδεθεί στις συνειδήσεις των περισσότερων με ένα κινηματογράφο προπαγάνδας. Είναι ίσως μια πρόταση για κινηματογράφο με αλήθεια. Η αλήθεια στο πανί δεν σημαίνει απαραίτητα ρεαλισμό. Πιστεύω, ότι αυτό που κάνουμε αν πραγματικά μας συγκινεί, αν το έχουμε δουλέψει έντιμα χωρίς προσοχηθείς αισθησιακές ή άλλες, θα κατορθώσει να προσφέρει στο θεατή υλικό για να ζήσει πνευματικά.

Σχ.: Πώς σου φάνηκε η αποδοχή της ταινίας από το κοινό της Θεσσαλονίκης;

Γ.Τ.: Ευτυχώς όλα πήγαν καλά. Μετά την πρώτη προβολή όχι μόνο η ταινία χειροκροτήθηκε για αρκετή ώρα, αλλά ήρθαν στην έξοδο από τον κινηματογράφο άνθρωποι άσχετοι με το σινεμά που με ρωτούσαν για τα παιδιά της Καλκάντζας. Παρόλ' αυτά, όλη αυτή η αποδοχή του κοινού με τάρaxe μέσα μου. Από τη μια είχα μια πολύ μεγάλη προσωπική επιτυχία, ξαφνικά όλοι με ήξεραν, όλοι μου πρόσφεραν δουλειές και από την άλλη δεν μπορούσα να ξεχάσω ούτε λεπτό ότι οι άνθρωποι της Καλκάντζας δεν θα κερδίσουν ουσιαστικά τίποτα.

28ο Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους
Θεσσαλονίκη 5-11 Οκτωβρίου

Το Φεστιβάλ της διπλανής πόρτας

Ένας νέος ταχυδρόμος, ο Ανδρέας, προσπαθεί να φτιάξει μόνοι του ένα αεροπλάνο.

Οι νέοι κινηματογραφίστες μετά την απόφαση της Πολιτείας να ανακηρύξει το Φεστιβάλ Δράμας σαν το μόνο επίσημο, προσπαθούν να στήσουν το δικό τους φεστιβάλ.

Η κοινωνία του χωριού, όπως και κάθε «κλειστή κοινωνία» αντιδρά στην επιθυμία του Ανδρέα, που ξεφεύγει από τα πλαίσια της και τον απομονώνει.

Προσπαθώντας να ξεπεράσουν την περιθωριοποίησή τους οι δημιουργοί ταινιών μικρού μήκους, ανοίγουν τη δική τους πόρτα απέναντι ακριβώς από το θέατρο της Ε.Μ.Σ, όπου προβάλλονται οι ταινίες του διαγωνιστικού τμήματος του 28ου Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου.

Ο Ανδρέας θα υπερασπιστεί το όνειρό του μέχρι το τέλος και θα μαζέψει την Κυριακή ολόκληρο το χωριό να τον δει να πετά...

Για 6 μέρες η γεμάτη αίθουσα του κινηματογράφου «Αλέξανδρος» υπερασπίζεται την ισότιμη συμμετοχή της ταινίας μικρού μήκους στο Φεστιβάλ Ελληνικού κινηματογράφου.

Η ταινία του Κ. Αγγελάκου «Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΚΥΝΗΓΩΝ» (βραβείο καλύτερης ταινίας μαζί με τη «ΒΟΛΤΑ» του Στέλιου Χαραλαμπίδου) και το αντιφεστιβάλ, μοιάζει να δημιουργεί δυο παράλληλες ιστορίες, υπενθυμίζοντας ότι οι προσπάθειες «πέραν των παισίων» δεν είναι πάντα καταδικασμένες στην αποτυχία.

Η συζήτηση βέβαια για την επιτυχία ή την αποτυχία ενός φεστιβάλ, επικεντρώνεται συνήθως στην οργανωτική του δομή και στην ποιότητα των ταινιών του.

Αν λοιπόν στο πρώτο τομέα η οργανωτική επιτροπή τα πήγε περίφημα, με παράλληλες εκδηλώσεις, ζωντάνια και ένα πρόγραμμα ευέλικτο, ώστε να μπορούν να παρακολουθήσουν όλοι τις ταινίες, δεν έλειψαν και στο δεύτερο τομέα οι ταινίες εκπληξής [«ASFAEL» του Πέτρου Σεβαστιογιάννου (βραβείο σκηνοθεσίας και φωτογραφίας για τον Ηλία Κωνσταντακόπουλο) η «ΚΑΛΚΑΝΤΖΑ» (βραβείο για ντοκιμαντέρ) η «ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΚΥΝΗΓΩΝ» που προαναφέραμε (καλύτερη ταινία, βραβείο ανδρικού ρόλου για το Γιώργο Μακρή) και άλλες, που δεν ακούστηκαν στην απονομή των διακρίσεων, όπως το «ΜΑΚΡΟΘΕΝ» του Νίκου Γραμματικού].

Το Φεστιβάλ έκλεισε με μια δήλωση του εκπαιδευτικού της οργανωτικής επιτροπής, πρόσκληση για τους νέους δημιουργούς και ταυτόχρονα πρόκληση προς τους αρμόδιους, που έλεγε ότι «μέχρι τώρα προσπαθούμε να φτιάχνουμε ταινίες. Φέτος μάθαμε να κάνουμε και Φεστιβάλ. Δεν βλέπω το λόγο να μην επαναληφθεί και του χρόνου».

K.M

Σχ.: Η Καλκάντζα είναι η τέταρτη ταινία μιας ομάδας κινηματογραφιστών. Σ' ένα χώρο, όπου πολλές φορές οι έχθρες, οι αντιζηλίες και οι ανταγωνισμοί αποτελούν τα χαρακτηριστικά του, πώς μπορείτε και λειτουργείτε μαζί;

Γ.Τ.: Πιστεύω ότι η ατομική στάση στην Τέχνη είναι προϊόν των τελευταίων αιώνων. Σε παλιότερες εποχές η προσωπικότητα του καλλιτέχνη έπαιζε ελάχιστο ρόλο. Σημασία είχε το έργο. Πιστεύω στη συνεργασία μιας ομάδας, μιας ομάδας, μιας πνευματικής κοινότητας. Η Καλκάντζα είναι η καλύτερη μαρτυρία γι' αυτό. Τώρα πώς λειτουργούμε: Έχουμε μέχρι τώρα κάνει τέσσερις ταινίες. Οι τρεις πρώτες ήταν φιξιόν: το VIDEO NOIR σε σκηνοθεσία Μιχάλη Γαλανάκη, το ΠΑΘΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ της Ρούλας Ελευθερίου, και το ΚΑΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ της Λιάνας Γιαννουράκου. Μέσα από τη δεύτερη κυρίως ταινία άρχισε να φαίνεται, ότι όλοι ήθελαν να συνεχίσουν να δουλεύουν μ' αυτό τον τρόπο κι έτσι σχηματίστηκε η ομάδα, που βαφτίστηκε και «Χωρίς Ράγες».

Δεν ξέρω πόσο καιρό θα συνεχίσουμε να είμαστε έτσι. Όσο κι αν κρατήσει έχουμε ήδη όλοι πάρει πολλά πράγματα. Όταν κάνουμε καλές ταινίες αυτό μας οφείλει όλους.

ΜΙΑ ΕΙΚΟΝΑ, ΧΙΛΙΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ

ΣΤΑ ΧΩΡΑΦΙΑ του «Τεριρέμ» ξεθάβουν αγιογραφίες, πριν συμβεί το θαύμα. Στον «Καπετάν Μεϊτάνο» θεωρίες, για τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα και σ' αυτό που απεικονίζει. Οι άγγελοι μας έχουν εγκαταλείψει από καιρό, μα ο ελληνικός κινηματογράφος τους θυμάται. Ίσως γιατί όλο και περισσότερο νιώθει περικυκλωμένος από πραγματικούς και φανταστικούς εισβολείς, τη στιγμή που δεν μπορεί πια να υπολογίζει σε πιστούς. Με τις συνθήκες κοινωνικής έκπτωσης τριγύρω και τα συμπτώματά της να θεριεύουν, η ευλάβεια και η κατάνυξη αναχωρούν προς το Βυζάντιο. Αλλά, και στο «Δοξόμπους», οι μάχες για την εξουσία ζουν και βασιλεύουν.

Τότε, το θέαμα δεν είχε ακόμα οργανώσει τη συμμετοχή του στο πιο αιματηρό απ' τα παιχνίδια, μα να τώρα που το ίδιο τρομαγμένο μπροστά στις εντυπώσεις που παράγει, αναζητεί καινούργιους δρόμους διαφυγής. Παλιούς, δηλαδή, όσο κι οι δρόμοι της επιστροφής στον εαυτό σου. Εκεί που η καθημερινότητα, τα λόγια και οι πράξεις επιμένουν να ντύνονται το ένδυμα της ψυχής και να βλέπουν τον κόσμο με τα μάτια της.

Ο «Θεόφιλος» δεν αποτελεί, λοιπόν, μian αγιογραφία δίπλα στις υπόλοιπες, ούτε τοιχογραφία ιστορική ή βιογραφία μυθιστορηματική. Τούτο μόνο προσπαθεί, ν' αγγίξει το μύθο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, ν' αφουγκραστεί την ανάσα του ποιητή και τους κύπους της ζωγραφικής. Η συνάντηση της σύγχρονης συνειδήσης με το γεγονός του παρελθόντος υπερβαίνει τη «ρεαλιστική» αναπαράσταση, τις πληροφορίες για πρόσωπα και πράγματα, την προφορική παράδοση και την εκφραστική αυτονομία.

Κομμάτια της ίδιας εικόνας βρίσκονται, εδώ, επιτέλους συγκεντρωμένα, όπως κομμάτια της ίδιας περιόδου, εκείνης μετά τον εμφύλιο, βρίσκονται στα «Παιδιά της Χελιδόνας». Αυτή τη φορά, μνήμες λειψές και άγονοι τόποι, ξεχασμένοι ήρωες και φαντάσματα του έπους, πασχίζουν με τη σειρά τους να χωρέσουν στις διαστάσεις του τηλεοπτικού χρονικού. Ωστόσο, η περίπτωση της Ιστορίας, το πλεονάζον υλικό που άφησε και τα βουνά για να κρυφτεί στο μυαλό και την καρδιά των ανθρώπων, δεν προσφέρεται γι' αναπαράσταση. Στέκει, απλά, σαν ανοιχτή πληγή, να στοιχειώνει τις μέρες και τις νύχτες όσων πολλά εγνώρισαν, μα για τίποτα δε θέλουν να μιλούν.

Κομμάτι, επεισόδιο του εμφύλιου κι ο «Κλειός», αποσπάσματα σχέσεων τα «120 Ντεσιμπέλ», χαμηλόφωνη λεπτομέρεια του γυρισμού η «Γενέθλια πόλη», σημάδια παρακμής κι αισιοδοξίας οι «Απουσίες» κι ο «Παράδεισος ανοίγει μ' αντικλείδι», αντίστοιχα. Φέτες έρωτα αδύνατου κι αδράτου κίνδυνου «Ο αρχάγγελος του πάθους» κι η «Πρωινή περίπολος», λαμπρές στιγμές της σκηνοθετικής δεξιοτεχνίας. Όσο για τον «Βίο και πολιτεία», αρκετά κομμάτια του πετυχαίνουν το δυσκολότερο: να φτάσουν στους στόχους της σάτιρας, διασχίζοντας χωρίς απώλειες κάποιους άλλους.

Ο «Ερωδιός για τη Γερμανία», κομμάτι αναπόσπαστο κι αυτό του ελληνικού σινεμά, εξορίστηκε από την προκριματική στο πληροφοριακό τμήμα. Η κριτική μοίρασε τα βραβεία έτσι ώστε ν' αυξηθεί ο αριθμός των μεριδίων. Σ' απάντηση, ο εξώστης αποδοκίμασε άγρια, υπακούοντας τυφλά σ' ενορχηστρωμένες, μετωπικές αντιπαραθέσεις αντιλήψεων και συμφερόντων. Στα θεωρεία, υπουργοί κι επίσημοι δυσφορούσαν. Ο διευθυντής του φεστιβάλ πρωταγωνιστούσε στις κοσμικές εκδηλώσεις που ο ίδιος προγραμμάτιζε, για να τις φιλοξενεί την επομένη στην εφημερίδα του. Προσκαλεσμένοι του Ελληνικού Κέντρου κινηματογράφου σε δεξίωση βαλκανικού ύφους, αναγκάστηκαν χάρη σε αντικειμενικές συνθήκες να βολετούν όπως όπως σε παρακείμενα ουζερί. Αν δεν έστειλαν το λογαριασμό στους αρμόδιους, είναι γιατί κι οι οπαδοί του ΠΑΟΚ έτυχε να μην ασχοληθούν με την λαθραία εξαγωγή φολκλορικών στοιχείων, εκείνο τ' απόγευμα.

Ο θεσμός, παρά την παρουσία τόσων ταινιών, επισκεπτών, παράλληλων προγραμμάτων, συζητήσεων κι επεισοδίων, παρέμεινε καθηλωμένος: υποτονική ατμόσφαιρα, χλιαρή κοσμικογραφία, οργανωτικό χάος, δημιουργία προβλημάτων χωρίς ουσιαστικό λόγο, μεταφορές «καθυστερήσεων» από προηγούμενες χρονιές, συντεχνιακό

«Πρωινή περίπολος», γυναικείος εφιάλτης, από το Νίκο Νικολαΐδη.

πνεύμα, στείρα διεκπαιρωτική λογική.

Μα, το φεστιβάλ δεν μπορεί ν' αντιμετωπίζεται ούτε ως Κέντρο επίπλου, απ' τη μια, ούτε ως οργανισμός κοινής ωφέλειας, απ' την άλλη. Γιατί, κυρίως είναι γιορτή του ελληνικού κινηματογράφου και των ανθρώπων που τον φτιάχνουν, τον αγαπούν, τον παρακολουθούν, τον ενισχύουν, τον κρίνουν. Δίχως φυσιογνωμία και πρόσωπο, είναι φυσικό να επιτρέπει, αν δεν οδηγεί κιόλας στην ανάπτυξη φαινομένων χουλιγκανισμού, τρομοκρατίας κάθε μορφής, μαζικής υστερίας και συλλογικού παραγοντι-

σμού. Η περίφημη πολυμορφία που, χρόνια τώρα, επικαλείται και διαφημίζει το σώμα της κινηματογραφικής μας δημιουργίας δεν αντέχει να στηρίξει, ως άλλοθι, τις ταιλαντεύσεις και τις ανεπάρκειες. Από την εκφραστική πολυχρωμία μέχρι τον απρόσωπο χαρακτήρα του φεστιβάλ, ωστόσο, χρειάζεται να διανύσει κανείς τεράστιες, αχαινές εκτάσεις κινδυνεύοντας να συναντήσει και Κύκλωπες και Λαιστρυγόνες. Δεν αξίζει, αλήθεια, μια τέτοια περιπέτεια;

Ανδρέας Τύρος

«Θεόφιλος» και μόνος. Βραβείο ερμηνείας στον Δημήτρη Καταλειφό, καλύτερης ταινίας στο Λάκη Παπαστάθη.

**Εντυπώσεις από το εργαστήριο
εναλλακτικής μουσικής (12-15
Οκτώβρη) στη Θεσσαλονίκη και
συζήτηση με τον οργανωτή του
Σ. Παπαδημητρίου**

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ!

ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ αφιερωμένη στην τεχνολογία κορυφής του ήχου (Echo Rama) όπου οι μεγάλες μάρκες ανταγωνίζονταν εκπέμποντας μεταξύ τους την υψηλότερη πιστότητα, όπου ρομποτοειδείς αντιπρόσωποι συγχρονίζουν δυο και τρία συνθεσάιζερ να παίζουν μόνο τους, όπου οι νεαροί επισκέπτες είναι κολλημένοι σαν τις μύγες πάνω στα θαυματουργά κουμπάκια των «σύνθι» όπου από παντού ξεχύνονται ντίσκο-παραλλαγές των «ντραμ μασίν» που ακούγονται όλο και πιο ξερά ανταγωνιζόμενα στην υπερταχύτητα... Κάπου εκεί στο τελευταίο περίπτερο Νο 7 λειτούργησε σαν «παράλληλη» εκδήλωση τριών ημερών το Εργαστήριο Εναλλακτικής μουσικής.

Εμπνευστής και οργανωτής του, ο Σάκης Παπαδημητρίου, ο μουσικός που έχει αφιερώσει όλη την ενέργεια και δράση του στη γνωριμία, τη δημιουργία και την πράξη αυτής της μουσικής στη χώρα μας.

Το Εργαστήριο ήταν αποτέλεσμα μηνών προετοιμασίας. Φοβερή δουλειά, πολυδιάστατη. Επίτευγμα, αν αναλογιστούμε τις άπειρες τεχνικές και πρακτικές δυσκολίες που συνάντησε μέχρι την τελευταία στιγμή ο Παπαδημητρίου και οι λιγοστοί συνεργάτες του.

Στο Εργαστήριο πήραν μέρος 33 μουσικοί μέσω 14 συνδυασμών-έργων, ακόμα παρουσιάστηκε μια χορογραφία με μικτά οπτικά μέσα, καθώς και διάφοροι άλλοι καλλιτέχνες χορού, οπτικών μέσων, ζωγραφικής. Η ζωντανή παρουσίασή τους επί έξι ώρες κάθε βράδυ έδωσε πολλές και ανεπανάληπτες εμπειρίες σ' ένα κοινό που δεν έχει τις δυνατότητες — ακόμα κι αν ξέρει, κι αν ψάχνει — ούτε ν' ακούσει τέτοια μουσική, ούτε να παρακολουθήσει τέτοιες συναντήσεις που μέχρι σήμερα γίνονται πολύ σπάνια, και σε μικρούς χώρους.

Οι στόχοι του Εργαστηρίου τυπωμένοι ήδη στο πρόγραμμα ήταν ιδεώδεις για κάθε ελεύθερο και δημιουργικό καλλιτέχνη. Τους ξαναεπισημαίνουμε: «...το Εργαστήριο παρέχει τις δυνατότητες στους καλλιτέχνες να δημιουργήσουν ελεύθερα και ανεξάρτητα από τις γνωστές κατατάξεις των ειδών και τους περιορισμούς των εμπορικών κινήτρων. Να δοκιμάσουν νέες ιδέες, συνεργασίες και συνδυασμούς που θα πάρουν την τελική τους διαμόρφωση επί σκηνής.(...) Οι εκδηλώσεις του Εργαστηρίου στοχεύουν σε προτάσεις διαδικασίας και όχι παραγωγής ετοιμών προϊόντων. Στοχεύουν σε μια διαφορετική προσέγγιση του μουσικού έργου μέσα από τη συλλογική, την ισότιμη και διαισθητική συνεργασία, την αντιπαράθεση αντιθέσεων διαφορετικών επιλογών και απόψεων. Χρήση συγχρόνων τεχνικών, διάθεση παιχνιδιού και απομυθοποίηση, αποφυγή τυποποιημένων προτύπων...»

Το πόσο αυτοί οι στόχοι εκπληρώθηκαν εξαρτήθηκε από τους καλλιτέχνες που πήραν μέρος. Σε τέτοιες συναντήσεις όμως είναι άσκοπο εκ των υστέρων να κρίνουμε τους καλλιτέχνες ή τα σχήματα που παρουσιάστηκαν. Πιστεύω ότι οι δημιουργικοί καλλιτέχνες αποτελούν αυτόνομες οντότητες και το έργο τους περνάει συνέχεια από κρίσιμες φάσεις ανάλογα με τις περιστάσεις την έμπνευση και την επιρροή των άλλων μουσικών.

Το θετικότερο στοιχείο του Εργαστηρίου είναι ότι παρουσίασε έργα σαφώς διαφορετικά μεταξύ τους και αν είχαμε χώρο θα μπορούσαμε να προβάλουμε τις ιδιαιτερότητες του καθενός. Έτσι το μόνο που μένει είναι ορισμένες γενικές διαπιστώσεις. Και πρώτα η τεράστια διαφορά των έργων από κάθε μουσικό πλαίσιο ολόκληρου του φάσματος που προβάλλεται και ακούγεται σε ραδιόφωνο, δίσκους, ή συναυλίες στη χώρα μας. Ήταν προσωπικά έργα, ανεπηρέαστα, πολυσήμαντα, ανοιχτά —ακόμα και τα πιο δομημένα απ' αυτά— στις διαφορετικές εκτελέσεις επεμβάσεις, δημιούργησαν πολλαπλές εντυπώσεις ακόμα και στους πιο μνημόνους ακροατές. Τα δουλεμένα εκ των

προτέρων έργα —λόγω συνέπειας ίσως και δέους σε μια τέτοια συνάντηση— ενώ πέρασαν τελειότητες που πρόβαλλαν κυρίως τις ικανότητες των μουσικών, παρουσίασαν συχνά μια ψυχρή ή μπλοκαρισμένη ατμόσφαιρα χωρίς τις αναλαμπές και τις εκπλήξεις που αποτελούν την ουσία της εναλλακτικής μουσικής.

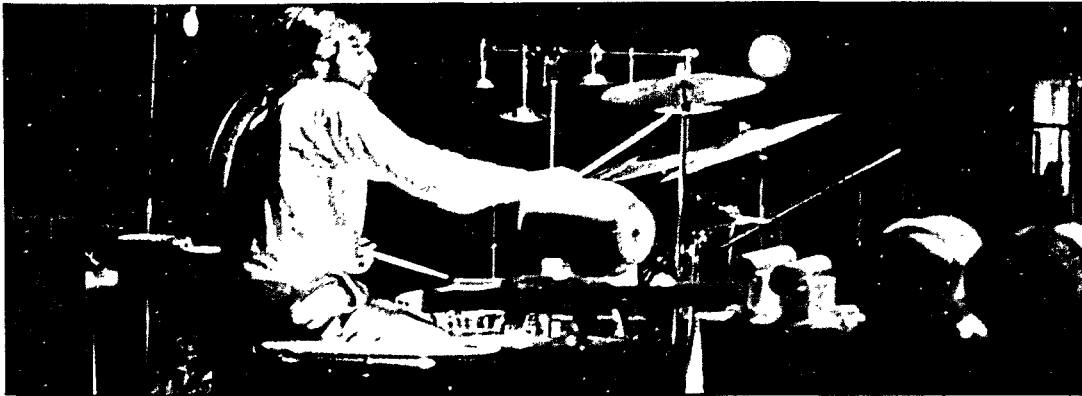
Οι δημιουργίες που ξεχώρισαν και ενεργοποίησαν αισθητά την ατμόσφαιρα, είτε περιείχαν δυναμικές εκπλήξεις είτε βασίστηκαν στη δύναμη των κρουστών.

Παρότι προβλέφθηκαν πολλοί ελεύθεροι συνδυασμοί, οι λίγοι που πραγματοποιήθηκαν λόγω έλλειψης χρόνου

Από αριστερά: Φλώρος Φλωρίδης, σαξόφωνο — Θ. Ρέλλος, σαξόφωνο — Δημήτρης Πολυζωίδης, βιολί — Μιχάλης Σιγανίδης, μπάσο.

«Coming together Attica», χορογραφία της Βάσως Μπαρμούση με οπτικά Video-προβολές του Μάνθου Σαντορινιού.

κέντρισαν πολύ περισσότερο το ενδιαφέρον του κοινού αφού κάθε στιγμή τους περιήχε το απρόοπτο.

Σε κάποιο σημείο του προγράμματος το εναλλακτικό εργαστήρι στόχευε στη διάθεση παιχνιδιού και απομυθοποίησης. Πολλές φορές εμφανίστηκε το αντίθετο: Υπερβολική επίδειξη τεχνικών προσόντων, ταύτιση με φόρμες προτύπων. Ακόμα μουδιασμένοι αυτοσχεδισμοί σαν να φοβόταν μην καταστραφεί καμιά δομή αλλά και έλλειψη ξεσπάσματος και ξεδόματος και ενέργειας που χαρακτηρίζουν το δημιουργικό παιχνίδι. Κι όμως θα μπορούσε... Γιατί τέτοια ενέργεια και διάθεση υπάρχει σ' όλους τους

δημιουργικούς μουσικούς. Ο μόνος τρόπος για να βγουν σαν έκφραση είναι οι συχνότερες ευκαιρίες δημιουργίας σε συναυλίες και εργαστήρια και οπουδήποτε αλλού αρκεί να γίνονται. Σ' αυτό συμφωνούμε όλοι και εκεί καταλήγει και η συζήτηση με τον Σ. Παπαδημητρίου. Νομίζω ότι μόνο έτσι θα πεταχτούν πολλά μοντέλα που φοράει η αξιολογημένη κουλούρα στους καλλιτέχνες.

Ελπίζοντας να ξαναβρεθούμε όλοι πολύ σύντομα...

Άγης Κελέκης

ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:

Η εναλλακτική μουσική δεν είναι στιλ

Για το Εργαστήρι και τις εναλλακτικές προτάσεις συζητάμε με τον Σάκη Παπαδημητρίου που ανάμεσα στις υποχρεώσεις της κάθε στιγμής αυτής της διοργάνωσης βρίσκει ώρα να πει ένα καφέ μ' ένα σάντουιτς...

A.K.

Σχολιαστής: Η εναλλακτική σημερινή μουσική ξεπήδησε κατά μέγα μέρος από τις πρωτοποριακές τάσεις της τζαζ μετά το 60. Μουσικοί και ακροατές ανακαλύπτουν νέες, διαφορετικές διαδικασίες δημιουργίας και ακρόασης του έργου. Η ίδια η τζαζ που θεωρήθηκε σαν η διαφορετική μουσική του εικοστού αιώνα, μερικές φορές κατέληξε σε φόρμες-προϊόντα κατανάλωσης, προωθημένες από παραγωγούς και κριτικούς. Θάθελα να λέγαμε για τις πηγές των εναλλακτικών προτάσεων όπως τις ονομάζουμε σήμερα αλλά και τη δυνατή ή αδύνατη αλλοτρίωσή τους ή μαζικοποίησή τους...

Σάκης Παπαδημητρίου: Η Τζαζ δεν μαζικοποιήθηκε τόσο. Ορισμένες φορές έγινε ακαδημαϊκή χωρισμένη σε περιόδους: προκλασική, κλασική, μοντέρνα... όπως έγινε και με τη δική μας λαϊκή μουσική, π.χ., τα κλασικά ρεμπέτικα κλπ., ώστε να μπορεί να διδαχθεί, να αναπαραχθεί και τελικά να ακαδημοποιηθεί, που σημαίνει και το θάνατό της. Η τζαζ όμως είχε η ίδια και τη δύναμη της ανανέωσης.

Σχ.: Αυτό φαίνεται καθαρά με τον ελεύθερο αυτοσχεδιασμό.

Σ.Π.: Τουλάχιστον στο ένα μέρος της τζαζ που είχε αυτή την ανησυχία.

Σχ.: Μια άλλη πηγή με διαφορετικές αιτίες ανησυχίας, βλέπουμε από την αρχή του αιώνα στα καλλιτεχνικά κοινωνικά κινήματα που ήδη προβάλλουν τις διαφορετικές διαδικασίες δημιουργίας ή και τον αυτοσχεδιασμό, στην ποίηση, ζωγραφική, σινεμά...

Σ.Π.: Αυτά τα κινήματα περιήχαν εναλλακτικές ιδέες που έγιναν πράξη στη μουσική πολύ αργότερα, όπως τα κολάζ ή τα ready made των ντανταϊστών. Εξαιρεση βρίσκουμε στους φουτουριστές που δημιούργησαν μουσική με συγκεκριμένους ήχους και που βλέπουμε τις επαναστατικές ιδέες τους να επιζούν μέχρι σήμερα. Αργότερα υπήρξαν και μεμονωμένοι μουσικοί που ξέφυγαν από τα καλούπια της εποχής τους. Το να παίζεις στις χορδές του πιάνου ή να βάζεις μέσα αντικείμενα όπως έκανε ο Τζ. Κέιτζ εθεωρείτο μέχρι τότε ιεροσουλιά. Ενώ ο Χάρυ Πάρτς έφτια-

ξε δικά του όργανα χρησιμοποιώντας απίθανες κατασκευές με καθημερινά αντικείμενα και εξαρτήματα, όργανα που έφταναν στις 43 υποδιαίρεσεις της οκτάβας. Αυτά όλα δεν ήταν απλώς εναλλακτικά. Ήταν επαναστατικά.

Σχ.: Σήμερα τι περιθώρια και τι προοπτικές μπορούν να υπάρξουν για τους εναλλακτικούς μουσικούς;

Σ.Π.: Το σημερινό εναλλακτικό δεν είναι πια επαναστατικό. Δεν βρίσκεις εύκολα τους άγριους αμφισβητίες αυτών που συμβαίνουν στη μουσική, αλλά απλώς αυτούς που θέλουν να έχουν μια προσωπική φωνή. Που κάνουν μια πρόταση μέσα στο υπάρχον κλίμα λέγοντας: «Ανοίχτε λιγάκι το χώρο υπάρχουν κι άλλοι. Μέχρι τώρα έχετε βάλει όλη τη μουσική σε καλούπια: ελαφρή, σοβαρή, τζαζ, ροκ, λαϊκή κλπ. Εμείς δεν απορρίπτουμε όλα αυτά, αλλά λέμε, κοιτάξτε ανάμεσα. Υπάρχει τρομερή μέση που περνάει από τη λαϊκή μουσική όλων των χωρών μέχρι το αντίθετο άκρο την έντεχνη δυτική μουσική» ...Κάθε προσωπική δημιουργία μπορεί να αντλεί απ' αυτόν τον πλούτο προσθέτοντας

τη δική της άποψη. Εμείς αυτό που ζητάμε είναι να φωτίσουμε αυτές τις αποψεις. Στο τριήμερο αυτό εργαστήρι παρουσιάζουμε τις ελληνικές δυνατότητες αυτής της μουσικής που μέχρι σήμερα παρέμειναν άγνωστες και αναξιοποίητες. Ελπίζουμε ότι υπάρχουν προοπτικές για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον κοινού και ειδικών. Αλλά και μεταξύ των μουσικών που γνωρίστηκαν αυτά τα βράδια ξεπήδησαν νέα ενδιαφέροντα και δημιουργήθηκαν προοπτικές για συνεργασίες. Υπήρξαν στόχοι και θετικά αποτελέσματα. Δεν αποτελεί δηλαδή κάποια ουτοπία η όλη εκδήλωση. Υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα και απόψεις χωρίς βέβαια να μοιάζουν όλες. Δεν θέλουμε άλλωστε να μοιάζουν.

Σχ.: Το ενδιαφέρον είναι ότι υπάρχουν στοιχεία αγώνα και αντιπαράθεσης.

Σ.Π.: Και αντιπαράθεση και σύγκρουση πρέπει να υπάρχει. Αν μούλεγε κάποιος ότι και οι έξι ώρες της κάθε βραδιάς του άρεσαν, κάτι δεν θα πήγαινε. Υπάρχουν κλισιές και προσωπικές φωνές, υπάρχουν μπαναλιτε και αυθορμητισμός. Η αυθεντικότητα είναι θέμα δικό μας να της βγάλουμε όλη την ψευτιά και να την ανακαλύψουμε. Κανείς δεν μας τη φέρνει έτοιμη. Αυτό συμβαίνει με τα πάντα γύρω μας. Ο σημερινός εναλλακτικός είναι αυτός που προσπαθεί να έχει τη δική του άποψη. Αυτό που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι η εναλλακτική μουσική δεν είναι στιλ όπως το μπίμπο ή ακόμα και τα περισσότερα ακούσματα του ροκ. Την εναλλακτική μουσική δεν μπορούμε να την περιορίσουμε σε κλισιές γιατί έχει όλη τη δύναμη να προχωρήσει ανάλογα με τις επιλογές και την προσωπικότητα του καθενός.

Σχ.: Μπορεί όμως να συμβεί όπως έγινε άλλοτε με «νεο-όρους» η λέξη εναλλακτικό να γίνει μόδα χάνοντας όλη τη σημασία της, μπορεί να αναχθεί σε αξιολογημένο ευρύτερα χαρακτηρισμό που θα επιδιώξουν κατ' ανάγκη παραγωγοί και μουσικοί. Μπορεί ακόμα να περιορισθεί μουσικά επαναλαμβάνοντας τις πετυχημένες φόρμες της, όπως έγινε ήδη σε πολλά πρόσφατα μουσικά ρεύματα.

Σ.Π.: Αυτό φαίνεται ήδη σήμερα και σίγουρα υπάρχουν μουσικοί ή άλλοι που χρησιμοποιούν τον όρο, αλλά δεν έχουν τίποτα το διαφορετικό να πουν. Και τι έγινε; Μήπως κλείσαμε συμβόλαιο; Εμείς δεν λέμε ότι φορμάrouμε καμιά ομάδα για να φτιάξει κίνημα εναλλακτικό όπως αρχίζουν όλοι, ψυχολόγοι, οικολόγοι να προβάλλουν τον όρο σαν σωτήρια λύση. Ο εναλλακτικός μουσικός που φροντίζει σαν μέρος της δημιουργίας του να προχωρεί, μάλλον δεν προλαβαίνει να επαναληφθεί ούτε από τον εαυτό του ούτε από τους άλλους.

Σχ.: Θα πρέπει να έχει υπόψη του τις γενικευμένες τάσεις που επιβάλλονται γύρω του και όχι μόνο τις μουσικές.

Σ.Π.: Δεν μπορεί αυτή τη στιγμή να νοηθεί δημιουργική μουσική για τη μουσική, γιατί θα καταλήγαμε στον στεγνό ερμηνευτή ή πετυχημένο Βιρτουόζο.

Σχ.: Μέσα στο Echorama που ήταν καθαρά μια έκθεση των επιτεύξεων πάνω στον ηλεκτρικό ήχο, και των εφαρμογών του στο μουσικό εμπόριο, οι παράλληλες εκδηλώσεις του Εργαστηρίου για πολλούς από μας ειδώθηκαν σαν θετικό στοιχείο της αντίφασης.

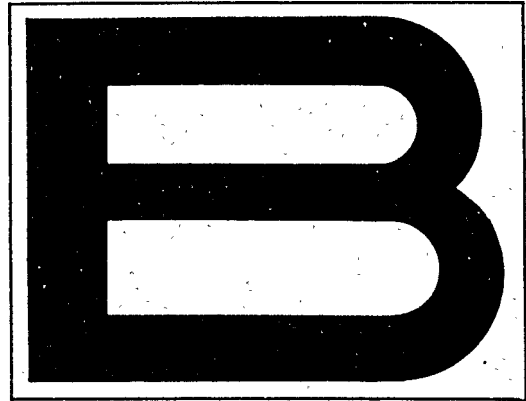
Σ.Π.: Είπα στους πάντες ότι οι δυο εκδηλώσεις θα δημιουργήσουν μια σύγκρουση. Κατάφερα να τους πείσω για το ενδιαφέρον και δέχτηκαν το εργαστήρι σαν κάτι εξωτικό.

Σχ.: Στο Εργαστήρι φάνηκε συχνά μια ατμόσφαιρα σοβαροφάνειας. Μήπως οφείλεται και στην τεχνολογική βαρύτητα που περνάει μέσα από τα συνθεσάιζερ;

Σ.Π.: Είναι μέσα στο φάσμα των εκδηλώσεων. Ακόμα και όσοι χρησιμοποίησαν συνθεσάιζερ παρουσίασαν τελείως διαφορετικές απόψεις της δημιουργικής χρήσης τους και τελικά μας έδωσαν και την ευκαιρία άσχετα αν συμφωνούμε, να τους δούμε ζωντανούς και όχι μόνο σαν προϊόντα ενός προγράμματος που ετοιμάστηκε στο παρελθόν. Όσο για τη σοβαροφάνεια... θα ήταν προτιμότερο για μένα, να γινόταν τα πράγματα πιο χαλαρά. Θα φτάναμε εκεί αν πραγματοποιόταν συχνά τέτοια εργαστήρια γιατί όχι κάθε μήνα, και στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις. Τότε θα βλέπαμε πόσο αυτό το δυναμικό των μουσικών θ' ανέβαινε δημιουργώντας ανέλπιστα αποτελέσματα.

Θεσσαλονίκη 15.10.87

ΒΙΒΛΙΟΛΑΤΡΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΝΩΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΛΑΤΡΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΦΑΓΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Λιλή Ζωγράφου:

Η ΣΥΒΑΡΙΤΙΣΣΑ.

Μυθιστόρημα. Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα 1987. Σελ. 407.

Η Λιλή Ζωγράφου είναι η αποσυνάγηση της ελληνικής λογοτεχνίας, η Εκάτη των γραμμάτων μας, που σέρνει πίσω της τις απωθιμένες ενοχές της ελληνοχριστιανικής φалλοκρατίας και τις βάζει να ταραζουν τον μακάριο ύπνο των θεματοφυλάκων της «παράδοσης», της «ιδιαιτερότητάς» μας κλπ. Εκτός απ' αυτό, έχει την ξεροκεφαλιά να μην αναιρεί στην πράξη αυτά που διακηρύσσει στο χαρτί και να μη συχνάζει στα σαλόνια, τις δεξιώσεις και τους προθάλαμους των υπουργείων, που έχουν αναδειχτεί πια σε χρηματιστήριο των λογοτεχνικών αξιών στην Ελλάδα. Καθόλου παράξενο, λοιπόν, που της επιβλήθηκε η ποινή, με την οποία τιμωρούνται μόνιμα στον τόπο μας όσοι τολμούν να χορεύουν έξω από το πεντάγραμμα του λογοτεχνικού κατεστημένου: ο κλοιός της σιωπής. Η Λιλή Ζωγράφου αποτελεί σπανιότητα, στα ελληνικά χρονικά, περίπτωση προικισμένης συγγραφέως που βρήκε διέξοδο προς το κοινό χωρίς ή και κόντρα στο σύστημα της ενορχηστρωμένης προβολής, των στημένων κριτικών, των βανταδόρικων συνεντεύξεων κλπ., αλλά και χωρίς τη βοήθεια αυτού που λέγεται «αμερόληπτη κριτική». Ωστόσο, ο επίσημος κλοιός παραμένει κι η Λιλή Ζωγράφου δεν παύει να είναι μια «κολασμένη» στον χώρο της πνευματικής ζωής μας.

Όλ' αυτά δεν τα προτάξαμε για ν' αποτίσουμε φόρο τιμής σε μια μοναχική δημιουργό, αλλά για να ερμηνεύσουμε μια ιδιομορφία της «Συβαρίτισσας» που ίσως ξενίσει ή κι ενοχλήσει μερικούς αναγνώστες συνηθισμένους σ' ένα ορισμένο είδος λογοτεχνίας. Η ιδιομορφία, για την οποία μιλάμε, είναι η αυτοδικαίωση της ηρωίδας, η απόφαση της συγγραφέως να βάλει την Ελένη Κούρκαπα να «αυτοδικεί» ηθικά και να γίνεται η ίδια κριτής των πράξεών της, αντί ν' αφήνει αυτό τον ρόλο στον αναγνώστη. Όμως η βιογραφία αυτής της σύγχρονης Συβαρίτισσας δεν είναι, δεν μπορεί να είναι, ο νηφάλιος απολογισμός μιας ζωής, παρά η επιθετική απολογία μιας κατηγορουμένης που κανένας συνήγορος δεν δέχτηκε να την υπερασπίσει. Η γυναίκα που έρχεται σε σύγκρουση μ' ολόκληρο τον κόσμο γιατί τολμάει να διεκδικήσει σαν φυσικό της δικαίωμα τη γνησιότητα των πράξεών της και την αλήθεια του κορμιού της δεν έχει στο τέλος άλλη λύση από το ν' απονεμίει η ίδια δικαιοσύνη — στον εαυτό της.

Αν τη δούμε σ' αυτό το φως, η «Συβαρίτισσα», ακόμα και το δεύτερο μέρος της, που ουσιαστικά είναι ένας μεγάλος μονόλογος, κερδίζει σε σφριγηλότητα και πάθος ό,τι χάνει σ' αποχρώσεις και σφαιρικότητα. Κι εδώ που τα λέμε, γιατί να ζητήσουμε από τη Λιλή Ζωγράφου «αποχρώσεις», όταν είναι αναγκασμένη να γεννήσει τη «Συβαρίτισσα» της όχι μόνο σε μια κοινωνία, αλλά και σε μια λογοτεχνία με απροκάλυπτα και πολλές φορές αναισχυντα φалλοκρατικό χαρακτήρα; Γιατί ν' απαιτήσουμε από τη Λιλή Ζωγράφου νηφαλιότητα και «σφαιρικότητα», όταν σχεδόν ολόκληρη η νεότερη πεζογραφία μας, από τον Καζαντζάκη ως τον Τσίρκα, έχει δαιμονοποιήσει και κατασκευαστεί το συναικείο φύλο, χωρίς ποτέ ν' ακουστεί η *altera pars*; Όχι, υπάρχουν στιγμές που, ακόμα και λογοτεχνικά, είναι απόλυτα δικαιολογημένο και σωστό να μεγεθύνεται το δικίο του αδύνατου και του αδικημένου. Και το βρίσκουμε όχι μόνον αξιόπινα τολμηρό, αλλά και συναρπαστικό, ότι, μέσα σε μια κοινωνική (αλλά και λογοτεχνική!) σύμβαση που θέλει το αρσενικό σεξουαλικά ακόρεστο και μόνιμα επιθετικό απέναντι σ' ένα παθητικό, περιδεές και γεμάτο αναστολές θηλυκό, η Λιλή Ζωγράφου μας παρουσιάζει μια γυναίκα που διεκδικεί από τον σεξουαλικά υποτονικό σύντροφό της τη συχνή συνεύρεση, όχι από λαγνεία και ξετσιπωσιά (όπως οι ευτράπελες ή πρόστυχες ηρωίδες τόσων και τόσων συγγραφέων μας), αλλά από αγάπη και ανάγκη εσώτερης επικοινωνίας.

Και στο κάτω-κάτω, όποιος θέλει αποχρώσεις και συνύπαρξη των αντιφάσεων, θα τις βρει κι αυτές στη «Συβαρίτισσα», ελάχιστα κρυμμένες πίσω από το πάθος της ηρωίδας για συνεπή εφαρμογή του πηγαίου (όχι ιδεολογικά καρυκευμένου) φεμινισμού της: Πόσο τυχαίο είναι, τάχα, ότι οι τρεις σημαντικότεροι εραστές στη ζωή αυτής της Ελένης Κούρκαπα, που αναζητούσε πάντα μια βαθύτερη, ουσιαστική ισότητα κι αρμονία στις σχέσεις της με το άλλο φύλο, ήταν ένας ψευδοδιανοούμενος λαπάς φалλοκράτης, ένας κουμπουροφόρος καραβανάς φалλοκράτης κι ένας άχρωμος κομματικός φалλοκράτης, που «Είχε όλο το δικίο να υπολογίζει στο πέος του. Εκεί ήταν και το φόρτε του» (σελ. 359); Ιδού υλικό για όσους θέλουν να εμβαθύνουν σε ψυχολογικές αναλύσεις. Όσο για εμάς, πιστεύουμε ότι εκείνο που βαρύνει περισσότερο σ' αυτό το βιβλίο είναι το αδάμαστο πάθος για ζωή από τη μεριά μιας γυναίκας που δεν αρνήθηκε το φύλο της, όπως κάνουν ουσιαστικά τόσες και τόσες ομόφυλές της για να επιβιώσουν, και που σκιαγραφείται από τη συγγραφέα με σπαρταριστή ζωντάνια και μ' ένα έξοχο αντίδοτο στο φτηνό κήρυγμα: το χιούμορ!

Γιώργος Συμπάρδης:

MENTIOYM,

Μυθιστόρημα.

Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1987. Σελ. 165.

Ο Γιώργος Συμπάρδης είναι νέος συγγραφέας. Τον βαθμό του ταλέντου του και τις δυνατότητές του για εξέλιξη δεν μπορέσαμε, ομολογουμένως, να τις μετρήσουμε διαβάζοντας αυτό το πρώτο του (;) βιβλίο. Επειδή όμως έχει, όπως φαίνεται, πίσω του τρανταχτά ονόματα του λογοτεχνικού μας χώρου, που τον προωθούν, είναι βέβαιο ότι θα ξανακούσουμε σύντομα γι' αυτόν. Ίσως λοιπόν να του φανούν χρήσιμες, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, οι παρακάτω παρατηρήσεις:

1) Σ' ένα συγγραφέα μπορεί ν' αρέσει και το ρεαλιστικό γράψιμο «α λα Κουμαντάρεα» και το ονειρικό στιλ ενός Κοσμά Πολίτη. Μπορεί ακόμα ν' ανακατεύει αυτά τα δύο στιλ (κι όσα άλλα θέλει) στο ίδιο βιβλίο. Δεν μπορεί όμως να χρησιμοποιεί το ένα στιλ για ν' αναπρέσει το άλλο. Δεν μπορεί π.χ. να βάζει τους δυο ήρωές του να κάνουν μια κυριακάτικη καλοκαιρινή εκδρομή στον Σχοινιά, να περιγράφει με βασιανιστική ε-

ξαντλητικότητα εικόνες γνώριμες, όπως ο συνωστισμός σε μια ελληνική ακρογιαλιά ένα κυριακάτικο μεσημέρι του Ιουλίου, τ' αλάτια πάνω στα τσουρουφλισμένα κορμιά, τις γεμάτες ψησταριές του κεντρικού δρόμου, τις μπίρες και τις σαλάτες που καταναλώνουν οι δύο ήρωες κι άλλα συναφή, και ξαφνικά, μέσα σ' αυτό το ασφυκτικά ρεαλιστικό κλίμα, να βάζει να ξετυλίγεται ανάμεσά τους ένας απίθανος διάλογος, που συνίσταται από μονολόγους με διάρκεια το λιγότερο μισή σελίδα ο καθένας, όπου ακούγονται φράσεις καλοχτενισμένες σαν σαραντάρες κυρίες έτοιμες για τη σαββατιάτικη έξοδό τους, σχοινοτενείς σαν αποκριατικές σερπαντίνες και «βαθιονόητες» σαν τις ατάκες της Μάρθας Βούρτση στα ελληνικά μελό της δεκαετίας του '60. Από τέτοια παραδείγματα είναι γεμάτο το «Μέντιουμ».

2) Ακόμα και σ' ένα ρεαλιστικό μυθιστόρημα, ο συγγραφέας δικαιούται να εισαγάγει ένα πρόσωπο, όπως το μέντιουμ Άννα, φορτισμένο με το μυστήριο ενός δυσεξηγητού οιωνού. Αλλά, όταν το κάνει αυτό, δεν μπορεί να καταργεί ακαριαία την απόσταση απ' αυτό το αινιγματικό πρόσωπο, με το να βάζει π.χ. την ηρωίδα να λέει, περιγράφοντας την πρώτη της κιόλας επίσκεψη στο μέντιουμ: «Η πόρτα άνοιξε... Στο μισοσκόταδο φάνηκε μια γυναίκα... Ήταν η Αλίκη, η νύφη της Άννας.» (σελ. 68). Σ' αυτή τη φάση η ηρωίδα δεν ξέρει ακόμα ούτε το όνομα της γυναίκας που ανοίγει την πόρτα ούτε τον βαθμό συγγένειάς της με το μέντιουμ. Η οικειότητα που εκφράζουν αυτές οι πρωθύστερες πληροφορίες υπονομεύει προκαταβολικά την προσπάθεια του συγγραφέα να τυλίξει το μέντιουμ Άννα μέσα σε μια μυστηριώδη ατμόσφαιρα. Και πάλι το παράδειγμα αυτό δεν είναι μεμονωμένο.

3) Όσο ευρηματικές κι αν είναι οι παρομοιώσεις που επινοεί ένας συγγραφέας, χάνουν τη ζωντάνια τους όταν επαναλαμβάνονται κάθε τόσο. Στο βιβλίο του Συμπάρδη διαβάζουμε κάμποσες φορές για δωμάτια που η ζέση τα μετατρέπει σε θερμοκήπια, για κτίρια που τα μπαλκόνια τους μοιάζουν με πλήθος συνεχόμενα τραπουλόχαρτα κλπ.

4) Ο ρεαλισμός του καθημερινού δεν δικαιολογεί κοινοτοπίες και ταυτολογίες του τύπου «Τώρα το καλοκαίρι οι μέρες είναι μακριές, αν δεν ξαπλώσω το μεσημέρι μου φαίνονται ακόμα μεγαλύτερες» (σελ. 48), «Αν αφεθείς ανάσκελα με τα χέρια ανοιχτά, το νερό σε κρατάει στην επιφάνεια...» (σελ. 152) ή «Αυτός το μήνα τ' απογεύματα τραβάνε σε μακρός, οι εκδρομείς κουράζονται, καθώς η μέρα προχωράει στη δύση, οι παρές κάτω από τα πεύκα αραιώνουν...» (σελ. 157).

5) Οι αγγλισμοί είναι κακοί σε μια μετάφραση, αλλά είναι ακόμα χειρότεροι σ' ένα πρωτότυπο κείμενο. Και ο Συμπάρδης θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι είναι αγγλισμοί φράσεις όπως «Το μοναδικό σημάδι που τον *συνιστούσε σαν ζητιάνο*» (σελ. 25), «...κατευθύνθηκε προς τη μηχανή του, την πήρε στα χέρια και με το κεφάλι *οριστικά* μπροστά...» (σελ. 26), «Θυμάμαι ότι ενώ *θα* ήμουν γύρω στα δώδεκα και σχεδόν όλα *θα* μου ήταν γνωστά, *θα* πήγαινα στην εκκλησία με τη μητέρα μου κι εκεί το μυαλό μου *θα* ήταν δοσμένο σ' Εκείνον.» (σελ. 77) ή «Ανάμεσά τους τα *νεαρά κορίτσια* και κυρίως τα αγόρια...» (σελ. 152) (οι υπογραμμίσεις δικές μου).

Θα περιοριστούμε σ' αυτές τις λίγες παρατηρήσεις. Αν είναι αποσπασματικές, αυτό υπαγορεύεται, σε μεγάλο βαθμό, από τον ίδιο τον χαρακτήρα του βιβλίου, που εμποδίζει ολόενα τον αναγνώστη να συνθέσει τα όσα σκόρπια κομμάτια του προσφέρει ο συγγραφέας, αλλά και να διακρίνει κάποια προσωπικά στοιχεία έκφρασης από τη μεριά του τελευταίου.

ΞΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

Pentti Saarikoski:

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ, ΑΛΗΘΕΙΑ;

Απόδοση: Μαρία Μαρτζούκου.

Εκδόσεις Υάκινθος, Αθήνα 1987. Σελ. 93.

Αξιζει να σταθούμε σ' αυτό το ανθολόγιο για δύο, κυρίως, λόγους. Ο πρώτος είναι ότι ο Pentti Saarikoski (1937-1983) είναι μια από τις πιο στιβαρές και πρωτότυπες παρουσίες στη μεταπολεμική ποίηση της Ευρώπης. Ο δεύτερος είναι ότι, παρόλα αυτά, δεν έγινε πλατύτερα γνωστός έξω από τον σκανδιναβικό χώρο (ήταν Φιλανδός), για τον πολύ απλό λόγο ότι η μητρική του γλώσσα, πληθυσμιακά αμελητέα στον διεθνή χώρο, είναι ένα από τα πολλά θύματα του πολιτισμικού ιμπεριαλισμού, που καταφέρνει να επιβάλλει σε παγκόσμια κλίμακα (έστω και βραχυπρόθεσμα) μετριότητες του πνεύματος και να πνίγει φωνές πολύ πιο άξιων και μεγαλόπνων δημιουργών. Εδώ δεν μπορούμε ν' αφήσουμε ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία να επισημάνουμε, για μια ακόμα φορά, το θλιβερό φαινόμενο ότι οι ίδιοι εκείνοι που θίγονται αμεσότερα από τον πολιτισμικό ιμπεριαλισμό (ως συγγραφείς, ως παραγωγοί ή καταναλωτές ιδεών και, γενικότερα, ως κοινωνοί μιας από τις «ριγμένες» κουλτούρες), είναι, ασύνειδα αλλά όχι ακούσια, τα κύρια όργανα επιβολής των υποπροϊόντων του στις χώρες τους. Ειδικά

εδώ στην Ελλάδα, πόσες φορές οι συγγραφείς, οι μεταφραστές, οι εκδότες, αλλά και το ίδιο το αναγνωστικό κοινό, που παραπονιούνται μόνιμα για την άνιση μεταχείριση της ελληνικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό, δεν προωθούν ξένους συγγραφείς που δεν φτάνουν ούτε στο κατώφλι της μετριότητας, αλλά είχαν την τύχη να γράψουν στα αγγλικά, στα γαλλικά ή στα ρωσικά: Πώς λοιπόν να υπερπηδήσει ο φουκαράς ο Saarikoski αυτό το πολιτισμικό τείχος, που στην περίπτωση μάλιστα της δικής του γλώσσας και κουλτούρας είναι ψηλότερο και συμπαγέστερο απ' όσο για εμάς τους Έλληνες, αφού η Φιλανδία δεν μπορεί να υπολογίζει ούτε στις πλάτες ενός κλασικού πολιτισμού ούτε στην προβολή που θα της εξασφάλιζαν εντυπωσιακά πολιτικά γεγονότα;

Κι ωστόσο ο Saarikoski, παρά τη μικρή, φαινομενικά μακάρια και σχετικά εύπορη χώρα, από την οποία προέρχεται, είναι ένας από τους οικουμενικότερους ποιητές που έβγαλε η Ευρώπη μετά τον πόλεμο. Ακόμα και μια βιαστική ματιά στην ποίησή του θα μας φανερώσει ένα ανήσυχο πνεύμα, που το βλέμμα του αγκαλιάζει ολόκληρο τον σημερινό και χτεσινό κόσμο: Τι έγινε ο Θεός; Τι έγιναν οι ποιητές; Ποιο είναι το περιεχόμενο της Επανάστασης; Ποια στάση πρέπει να τηρήσει σήμερα το άτομο το εγκλωβισμένο ανάμεσα στη δυτική λογοκρατία και τον ανατολικό μυστικισμό; Ποιο νόημα έχει σήμερα η αρχαία ελληνική κληρονομιά; Με λίγα λόγια: Τι συμβαίνει, αλήθεια — σ' εμάς, στον κόσμο μας, στον πολιτισμό μας; Ερώτημα, που ο Saarikoski το αντιμετωπίζει όχι με την οίηση και την αταραξία του φιλόσοφου ή του ρήτορα, ούτε με τη ρηχότητα του ηθικολόγου, αλλά με το πάθος, τη νοσταλγία και τον σπαραγμό του γνήσιου ποιητή.

Πάθος, νοσταλγία και σπαραγμός που, ωστόσο, τιθασεύονται από μια σεμνή, συγκρατημένη, αλλά νευρώδη γλώσσα — υπέρτατη έκφραση βαθύνοιας και επίγνωσης των γλωσσικών περιορισμών στην εξωτερική έκφραση των πιο βαθιών συναισθημάτων και διανοημάτων. Ας προσέξουμε αυτό το γνώρισμα της ποίησης του Saarikoski (και, γενικότερα, της φιλανδέζικης ποίησης), πολύ πιο κοντινό στο σημερινό αίσθημα ζωής από τη μεγαλοστομία και την εκθυμία πολλών δικών μας ποιητών, που το πάθος κι η πνοή τους εξατμούνται μόλις τελειώσει η φράση τους. Τα συγκλονιστικότερα βιώματα, εξωτερικά κι εσωτερικά, μόνον υπαινικτικά μπορούν να εκφραστούν. Ας προσέξουμε, ακόμα, τον προβληματισμό του Saarikoski (τόσο γνήσια φιλανδικό και τόσο γνήσια ελληνικό!) για τη θέση του ανάμεσα σ' Ανατολή και Δύση (ένα προβληματισμό αδιανόητο για ποιητές από άλλες σκανδιναβικές χώρες), καθώς και για την οφειλή του στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό (ο Saarikoski, έξοχος και γονιμότερος μεταφραστής, μετέφερε στη φιλανδική γλώσσα τον Όμηρο, τον Ηράκλειτο, τον Ξενοφώντα, τον Αριστοτέλη κ.ά.).

Στην ανθολογία σύγχρονης φιλανδέζικης ποίησης, που κυκλοφόρησε το 1986 από τις εκδόσεις «Πλέθρον», είχα παρουσιάσει ποιήματα του Saarikoski σε μια εκδοχή που, εν μέρει, αποκλίνει κάπως από εκείνη της Μαρίας Μαρτζούκου. Θεωρώ, ωστόσο, ότι η Μαρτζούκου έκανε σε γενικές γραμμές αξιόλογη δουλειά (για μερικές επιμέρους αντιρρήσεις παραπέμπω στη στήλη «Υπογραμμισεις»). Εκείνο που θα ήθελα να παρατηρήσω εδώ είναι ότι δεν είμαι σίγουρος αν άξιζε ν' αφιερώσει τις μισές σελίδες αυτού του τόμου σ' αποσπάσματα από το νεανικό ημερολόγιο του Saarikoski (που ο ποιητής έγραψε σ' ηλικία 16-20 χρόνων), αντί να παρουσιάσει στο ελληνικό κοινό μια πλουσιότερη επιλογή από ποιήματά του. Έτσι κι αλλιώς, ανθολογήσεις αυτού του είδους γίνονται συνήθως μόνο μια φορά κι ίσως δεν θα έπρεπε να πήγαινε χαμένη η ευκαιρία για μια πλατύτερη γνωριμία μ' αυτό τον μεγάλο ποιητή.

Δημοσθένης Κούρτοβικ

Οι αναγνώστες μας μπορούν να ψηφίσουν οι ίδιοι τα καλύτερα βιβλία του 1987. Μπορούν να στείλουν στη διεύθυνση του περιοδικού (για τη στήλη «Βιβλιοψία») ένα σημείωμα με τα 3 καλύτερα βιβλία που διάβασαν μέσα στο 1987. Τα βιβλία μπορούν να είναι απ' οποιοδήποτε χώρο (ελληνική ή ξένη λογοτεχνία, φιλοσοφία, τέχνες, δοκίμια, κοινωνιολογία, φυσικές επιστήμες, ιστορία κλπ.), αρκεί να κυκλοφόρησαν το 1987 ή το 1986. Η προθεσμία συμμετοχής στην ψηφοφορία λήγει στις 15.2.1988. Τα αποτελέσματα θα δημοσιευθούν στο πρώτο τεύχος του Μάρτη.

ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΣΕΙΣ

Μερικές παρατηρήσεις για την (προσεγμένη, σε γενικές γραμμές) μετάφραση των ποιημάτων του P. Saarikoski από τη Μαρία Μαρτζούκου: Στη σελίδα 12, το ποίημα «Τα πρόσωπα του φεγγαριού» αρχίζει: «Πάνω απ' τις στέγες κυματίζει/του φεγγαριού το γαλάζιο καράβι». Στο φιλανδικό πρωτότυπο, το γαλάζιο καράβι του φεγγαριού δεν κυματίζει, αλλά αρμενίζει (ruijehtii): το ρήμα «κυματίζω» είναι πολύ πιο στατικό και δεν ταιριάζει στη δραματικότητα του ποιήματος. Επίσης, στο ποίημα «Επανάσταση» (σελ. 14-15), η λέξη «κύριος», με την οποία η μεταφράστρια αποδίδει το φιλανδικό herra, στομώνει αρκετά την αιχμή του πρωτότυπου, γιατί το herra είναι έντονα φορτισμένο από τη συνεκδοχή «αφέντης, αφεντικό», ενώ στο «κύριος» αυτή η απόχρωση έχει ξεθωριάσει και η λέξη τείνει να διατηρήσει μόνο την προσαγορευτική σημασία της. Μια άλλη επιλογή για τη μεταφράστρια θα ήταν η λέξη «νοικοκύρης», που μάλιστα έχει, ιδιαίτερα στον πληθυντικό «νοικοκυραίοι», και την ελαφρά ειρωνική χροιά του herra.

Μας έχουν κουφάνει μερικοί εκφωνητές του «Αθήνα 984», αλλά και οι προσκαλεσμένοι τους, μ' εκείνο το «οι κύριοι κύριοι...». Κάποιοι πρέπει να πληροφορήσει επιτέλους αυτούς τους «κυρίους κυρίους» ότι δεν υπάρχει πληθυντικός του πληθυντικού κι ότι η συντομογραφία «κ.κ.» (που προφανώς τους παρασύρει σ' αυτό τον γελοίο πλεονασμό) γράφεται με δύο «κ» απλώς για να δηλώνει τον (ένα και μοναδικό) πληθυντικό της λέξης, σ' αντιδιαστολή από τον ενικό, που σημαίνεται με το ένα «κ».

Ο βαρύγδουπος αλαμπουρνεζισμός που χαρακτηρίζει τον λόγο μερικών πολύ σοβαροφανών διανοουμένων δεν έχει επισημανθεί όσο θα έπρεπε, παρόλο που είναι εξίσου «γλωσσολύττος» όσο η ξύλινη γλώσσα των πολιτικών κομμάτων κι οργανώσεων, κι επιπλέον συντελεί πολύ περισσότερο στην προαγωγή της νοηματικής κενότητας διαμέσου ενός εντυπωσιαστικού, στομφώδους και λεξιθηρικού τρόπου έκφρασης. Έτσι, αντιστάσεις μη ούσης, φτάσαμε να διαβάζουμε φράσεις όπως: «Τέσσερα ανθρωπάκια, τέσσερις μικροαστοί και μια τυπική γραμμική αφήγηση, που καταφέρνει όμως να πυροδοτήσει την κατασκευή με την ανάδυση ενός τερατώδους πορτραίτου...» Εδώ έγινε μια τρομερή δουλειά σε επίπεδο διαλόγων από τον κ. Νεγροπόντη που κατάφερε ώστε η πλήρης δια του λόγου αναπαραγωγή του μικροαστικού πραγματικού να μην καταλήγει σε γραφικό αυτοσκοπό, αλλά να εγγραφεί ως βαρύτατο τραυματικό εντύπωμα στα πλευρά του αστισμού.» (από το πρόγραμμα του κινηματογράφου «Αλκυονίδα» για την ταινία του Νίκου Κανάκη «Το κορίτσι» ή «Ο αμερικανικός κινηματογράφος, τα τελευταία χρόνια έχει ενσκήψει στην κοινωνική επιταγή στο μεγάλο απωθημένο.» (από άρθρο του Ηλία Κανέλλη με τίτλο «Ταινίες για τη χαμένη αθωότητα», ANTI, 9.10.87, σελ. 52). Παιδιά, απευθύνεστε άραγε σε κανέναν, όταν τα γράφετε αυτά; Και πάνω απ' όλα: τα καταλαβαίνετε εσείς οι ίδιοι;

Δ.Κ.

Δημοσιεύουμε παρακάτω αποσπάσματα από την επιφυλλίδα του Δ.Ν. Μαρωνίτη «ΚΑΙ ΛΙΓΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ», που δημοσιεύτηκε στο ΒΗΜΑ της 29ης Δεκεμβρίου 1985. Σ' αυτό το κείμενο αναφέρεται το πρώτο μέρος του άρθρου του Ν. Βαλαωρίτη. (Ο τίτλος της επιφυλλίδας οφείλεται σε τυπογραφική αβλεψία: ο Δ.Ν.Μ. μιλάει βέβαια για «λίγο» και όχι «λιτό» ρεαλισμό). Αφορμή για την επιφυλλίδα, όπως λέει ο ίδιος ο Δ.Ν.Μ. «όσα πρόσφατα γράφτηκαν εδώ κι εκεί, με το θάνατο του Νίκου Εγγονόπουλου και κυρίως όσα περιέχονται στο πλούσιο και ερεθιστικό αφιέρωμα του ΧΑΡΤΗ για τον Ανδρέα Εμπειρικό».

Σ.

«Κάθε φορά βρισκόμαστε στην κόψη του ξυραφιού, κι ίσως ίσως αυτός ο κίνδυνος υπήρχε εξ αρχής μέσα στις προθέσεις των αποσπόμενων του νεοελληνικού υπερρεαλισμού. Στο σύγχρονο ωστόσο κριτικό λόγο ανήκει το χρέος της απόφασης που και τότε η επιθυμητή ισορροπία υπάρχει, που και τότε ανατρέπεται, και το ποίημα ξεστρατίζει από την ποιητική ρητορική στη χρηστική ρητορεία. Δυστυχώς, στο αφιέρωμα του ΧΑΡΤΗ για τον Εμπειρικό παρόμοιες υποψίες λείπουν. Συχνά μάλιστα έχει κανείς την αίσθηση πως ο ρητορικός άνεμος σαρώνει και τον αναγνώστη, που δεν ξέρει από ποιον να ζητήσει εφεξής ευθύνες: από τον ποιητή ή από τον κριτικό του.

Το πράγμα γίνεται πιο κρίσιμο, μόλις περάσουμε στα δύο, ως τώρα αφανέρωτα, κείμενα του Εμπειρικού, που υπερήφανα τα φιλοξενεί το αφιέρωμα του ΧΑΡΤΗ. Το ένα επιγράφεται «Άρμαλα ή Εισαγωγή σε μια πόλη» και υπογράφεται με τη χρονολογία της σύνταξής του, 1967.

«Τα Άρμαλα γράφονται παραμονές ή πρώτους μήνες της εφτάχρονης δικτατορίας, δίχως να φέρουν κανένα απολύτως σημάδι των δύσκολων καιρών. Το αντίθετο μάλιστα. Αποτελούν ανεπιφύλακτον και ακέραιον έπαινο της πόλης των Αθηνών, υπεράνω πραγματικού τόπου και πραγματικού χρόνου, προς δόξα του αμιγούς υπερρεαλισμού. Το κείμενο δεν χρωστά τίποτε σχεδόν στο περιεχόμενό του. Όλες οι αρετές του βρίσκονται στη μορφή του: μια ρυθμική διαύγεια λέξεων και πάλι λέξεων, που παρατάσσονται, συντάσσονται και υποτάσσονται με αφελημάεστρία, χρηματίζοντας γαλανόλευκο, αθώο σταυρόλεξο. Μόλις στις άκρες υπάρχουν και κάποια μελανά κοινωνικά τετραγωνίδια, ίσα ίσα για να υπογραμμίζουν το υπέροχο, κεντρικό ινδάλμα της θείας πόλης, που και η ασκήμια της γίνεται αμέσως ομορφιά, ένα αμίμητο παράδειγμα ιδανικής πολιτείας. Ιδού τυχαία αποσπάσματα ή περίπου: «Και η αίγλη της πόλεως αναδίδεται από τα πάντα — και από των πλουσίων τα κτίσματα και των πτωχών τας καλύβας... Τι από όλα αυτά δημιουργεί τη γοητεία της πόλεως, εντός της οποίας πλούσιοι και πτωχοί, δραστήριοι και μύσται της ραστώνης, οι ευφύεις και οι μη έχοντες οξύ το πνεύμα, συμφύρονται, αγαλλιούν, τέρπονται ή δυστυχούν, αλλά οπωσδήποτε δοξάζονται δοξάζοντας την πόλιν αυτήν και τους θεούς της... Όλοι ημπορούν τα εγγράφουν εις τας ψυχάς των ανεξαλείπτως, εν μέγα έπος που το συνθέτουν τα μικρά παιδιά, τα αποτελούντα την άνοιξιν της ζωής, εν μέγα έπος, γλυκύ και συναρπαστικόν τόσον, που έρχεται εις τα χείλη των συγκλονιζομένων, και τώρα και πάντα, ό,τι συχνά προφέρεται και πέραν των λιτανειών και πέραν των θρησκευτικών ψαλμών, με έξαρσιν διάπυρον, ιδίως από τους ποιητάς: Ω γλυκύ μου έαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον!». Αυτά για τη συνταγματαρχική εαρινή Αθήνα του 1967.

«Για τούτο και προτείνω κάποια μετριοπάθεια στα όψιμα υπερρεαλιστικά μας χειροκροτήματα.

«Και μια δεύτερη υπόθεση-ερώτηση, που σκοπεύει στην ίδια κατεύθυνση: στον μετρίασμό υπερβολικού και τελικά άδικου θαυμασμού για τους άξιους πρωτεργάτες του νεοελληνικού υπερρεαλισμού.»

Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΥ ΝΑΝΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ενός κειμένου, δεν είναι κάτι που μπορεί να το αγνοήσει κανείς ατιμωρητί. Θα πέσει μοιραία στην παγίδα της κυριολεξίας που μαστίζει την ακαδημαϊκή μας δοκιμογραφία εδώ και μερικές δεκαετίες. Είναι σαν να ξεχνάμε ότι η ποιητική γλώσσα είναι μεταφορική, και οι μεταφορές της είναι φορτωμένες με αλλότρια νοήματα που άμα τ' αγνοήσουμε μας στήνουν τρικλοποδιές. Και θα μας οδηγήσουν μοιραία σε συμπεράσματα τελείως λανθασμένα.

Μια τέτοια κυριολεκτική ανάγνωση, έγινε τελευταία από τον Μαρωνίτη, στο κείμενο *Άρμαλα, εισαγωγή σε μια πόλη*, του Ανδρέα Εμπειρικού. Το κείμενο αυτό διαβάστηκε σαν μια απολογία των Αθηνών — κάτω από τη χούντα! Η «ανάγνωση» στηρίζεται στην ημερομηνία του κειμένου, 1967! Και επειδή το κείμενο έχει ουτοπικό και ευδαιμονικό χαρακτήρα, ερμηνεύεται ως υπεράσπιση μιας αμαρτωλής κατάστασης, κι όχι μια δραματική απόδοση μιας οποιασδήποτε πόλης σύγχρονης, με τις αντιθέσεις της. Μια τέτοια συγκεκριμενοποίηση της ανάγνωσης οφείλεται στη θεωρία του ρεαλισμού, σύμφωνα με την οποία ένας συγγραφέας απεικονίζει την πραγματικότητα σαν καθρέφτης. Μια τέτοια θεωρία μοιραία οδηγεί σε μια πολιτικά τοποθετημένη «ανάγνωση» που χειρίζεται το κείμενο σαν νάταν μπροσούρα, άρθρο, δήλωση πολιτικής γραμμής. Τέτοιες «αναγνώσεις» είναι στην εποχή μας απαράδεκτες και μάλλον απλοϊκές. Δεν στέκονται ούτε με την προοπτική ενός υποψιασμένου νεο-μαρξισμού. Είναι αναγνώσεις ζντανοφικού τύπου με σκοπό το διασυρμό του ποιητή. Και τη δυσφήμιση του Υπερρεαλισμού ως κινήματος επιπόλαιου, και χωρίς τη συνείδηση της ευθύνης, απέναντι στη συλλογική, κοινωνική πραγματικότητα.

Αν η ποίηση πλησίαζε έστω και από μακριά το είδος που ονομάζουμε ρεαλισμό, ίσως να υπήρχε κάποιο επιχείρημα, και αυτό πολύ επισφαλές, όταν ξέρουμε ότι τα έργα που ονομάζουμε «μυθιστορήματα» συμμετέχουν εξίσου στο φανταστικό όσο και τα ποιήματα. Είναι δημιουργήματα της επιθυμίας του συγγραφέα να δει τα πράγματα έτσι.

Αν κάποτε συμπίπτουν με γεγονότα, ή τα χρησιμοποιούν, αυτό δεν είναι απόδειξη για το μη-φανταστικό της ουσίας του είδους. Π.χ. ο τελευταίος νομπελίστας Κλων Σιμόν έγραψε ένα μυθιστόρημα «Ο δρόμος της Φλάνδρας» που απεικονίζει, με τον τρόπο που το είδε, την υποχώρηση του γαλλικού στρατού το 1940. Κάτι ανάλογο έκανε και ο Ρομπ-Γκριγιέ στο μυθιστόρημα, *Μεσ' τον λαβύρινθο*. Τα δυο αυτά έργα παραμένουν ωστόσο έργα φαντασίας (fiction). Πόσο μάλλον λοιπόν σ' ένα ποιητικό κείμενο όπως η *Άρμαλα*, που δεν αναφέρεται σε κανένα γεγονός, σε καμιά ιστορική διασταύρωση. Πάירνει απλώς την Αθήνα ή μια οποιαδήποτε άλλη πόλη ως αντικείμενο ονειροπολήματος, δηλαδή ως μεταφορικό παράδειγμα μιας πόλης με τα καλά της και τα κακά της. Είναι ένα σύμβολο άσχετο με πολιτικές προθέσεις. Αν αντίθετα παίρναμε την «Αργώ» του Θεοτοκά και λέγαμε ότι δεν αποδίδει την ατμόσφαιρα των Αθηνών της εποχής όπως θα το θέλαμε, θα είχαμε κάποιο δίκιο, γιατί ακριβώς την αποδίδει με τον τρόπο που την βλέπει ο συγγραφέας.

Τελείως άλλο πράγμα η «πόλις» του Εμπειρικού που θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε πόλις της Νοτίου Αμερικής, από αυτές που τόσο μοιάζουν με την Αθήνα. Και θα παρατηρήσουμε πως η περιγραφή είναι τελείως μετωπική και συμβολική. Πιάνει τη λεπτομέρεια, τη γενικότητα της λεπτομέρειας, όπως ένας φωτογραφικός φακός. Αποδίδει την υπαρξιακή, υλική παρουσία της «πόλης», όπως θα 'ταν η ίδια, κάτω από οποιοδήποτε καθεστώς. Δεν προβαίνει σε καμιά δήλωση πολιτικής μορφής. Είναι μια ανατομία που θυμίζει τα έργα των μυθιστοριογράφων του νέου γαλλικού μυθιστορήματος. Δεν αποσκοπεί να δώσει καμιά ηθική άποψη, αρνητική ή θετική. Απλώς είναι ένα «πλαίσιο» που θα γινόταν η απαρχή μιας πιο εκτεταμένης, υποθέτω, διήγησης που θα έπαιρνε το φαινόμενο της «πόλης» ως έναν μουσαμά για να πλέξει τις επιμέρους εικόνες, όπως αυτή που έπεται στον Κήφο. Τι θα 'ταν το αφήγημα του Εμπειρικού στο σύνολό του αν γραφόταν, μπορούμε μόνο να μαντέψουμε. Θα είχε ασφαλώς ποιητικό

ρομαντική ειρωνεία, σύμφωνα μάλιστα με τους Σλέγκελ, η ειρωνική γραφή (β – ειρωνική) με τον Βυρωνα, ήταν ένα και το αυτό. Σήμερα όμως οι θεωρητικοί της «ανάγνωσης» και της «παρανάγνωσης» ξεχνάνε ότι υπάρχει ένα *ενδο-κειμενικό δίκτυο* που φωτίζει τη χρήση φράσεων, εκφράσεων, όρων, πολύ καλύτερα από τη «φιλολογική» ανάγνωση, τη βασισμένη σε μια ψυχρή και δήθεν αντικειμενική σημαντική. Όχι ότι η φιλολογία με την αρχική της έννοια δεν είχε μια καλή πρόθεση. Είναι, καθώς λέει ο Χίλλις-Μίλλερ, η αγάπη για τους λόγους, τα λόγια. Μια πυκνή ανάγνωση ενός κειμένου αποδίδει καινούρια στοιχεία και ολοένα πλουτίζει την εμπειρία ενός κειμένου. Υπάρχουν όμως και φτωχές υπανάπτυκτες αναγνώσεις που κάνουν το αντίθετο. Παρανοούν το πνεύμα του κειμένου και προχωρούν ξερά σε μian απαρίθμηση των στοιχείων από τα οποία αποτελείται σαν να μπορούσαμε να κρίνουμε έναν πίνακα του Ρέμπραντ ή του Γκόγια κάνοντας έναν κατάλογο των χρωμάτων που χρησιμοποίησε. Η βασική *αφέλεια* τέτοιων αναγνώσεων προέρχεται από την ιδέα ότι ένα κείμενο (το σύνολό του) αποτελείται από τα μέρη του, δηλαδή ότι τα «*συστατικά*» είναι το κείμενο — ενώ είναι φανερό ότι το κείμενο, κάθε κείμενο, είναι μια συνολική εντύπωση που οικοδομείται παρόλα τα συστατικά του, και συχνά μάλιστα σε αντίθεση με τούτα. Η συνολική εμπειρία ενός κειμένου είναι αυτό που ονομάζω «*πνεύμα*» — που αποτελείται από συνειδητές και ασυνειδητές προθέσεις του γραφέα. Χωρίς το «*πνεύμα*» ενός κειμένου το νόημά του μας διαφεύγει και προβαίνουμε σε «*παραγνώσεις*» ή σε «*φτωχές*» αναγνώσεις που δεν αποκαλύπτουν τίποτα.

Σ' ένα ποίημα του Ανδρέα Εμπειρικού, της τελευταίας του περιόδου — «*Η ρευστότης των υδάτων*», το «*πνεύμα*» του ποιητή, φαίνεται καθαρά σε ρήσεις προφητικές:

Διότι βέβαιον απολύτως είνε
Ότι θα έλθει γρήγορα μια μέρα
Μια μέρα σαν λευκή γυναίκα
Μια μέρα τελέσεως θριάμβου
Αφού η βούλησις η ελευθέρα
Τα «*Ααχ*» και «*Ωωχ*» του διαπύρου πάθους
Η έξοδος από τα δάση της ανίας
Η θραύσις των δεσμών πάσης δουλείας
Κυοφορούν στη σάρκα μας
Τις πράξεις και την δόξαν της μελλούσης
ιστορίας.

Ω πώς λοιπόν να μείνουμε κρυμμένοι
Οι τηλαυγείς διδάχοι της αγάπης...
Αφού είνε έτοιμοι προς εξόρμησιν
Αφού είνε έτοιμοι προς συνουσίαν...

.....
Παρά τα χάρτινα περιτυλίγματα
Και τις φωνές ή τους ψιθύρους
Διπλωμάτων ακρότατα υπευθύνων
Για όλα τα ψεύδη της παραποιήσεως*.
Κειμένων της καθημερινής ζωής
Κειμένων της αλήθειας.

Όπως πιστεύει ο Κάλβος στο υπερβατικό πνεύμα που προστατεύει τους αγώνες του έθνους, και τους αγωνιστές, έτσι και ο Εμπειρικός «*πιστεύει*» στη δύναμη του ερωτικού ενστίκτου που κινεί τον κόσμο και τον σώζει, από τις «*αμαρτίες*» του. Βγαίνουν λοιπόν κείμενα παρεμφερή σε τρόπο γραφής, ασυνήθιστα, με διάφορες αποχρώσεις ειρωνικών, με εικόνες και φράσεις που τονίζουν και χρωματίζουν τις αντιθέσεις, και κάτω απ' τις οποίες κρύβεται ένα χιούμορ που εκφράζεται στο επίπεδο της γραφής της ίδιας.

Παρά τα χάρτινα περιτυλίγματα
Και τις φωνές και τους ψιθύρους...

Εδώ οι «*διπλωμάτες*» καθώς και τα χαρτιά παίζουν ένα μεταφορικό ρόλο. Καλύπτουν και αλλάζουν το αντικείμενο — των πόθων μας. Το παραποιούν και καθ' οδόν παρα-

ποιούν και τα κείμενα. Γιατί η ουσία του ύφους του Εμπειρικού είναι η *αμφισημία* του, ανάμεσα σε μια γλώσσα που ηχεί ρητορικά, και σε μια έννοια που την αντιστρατεύεται, που την υποσκάπτει. Πρόκειται δηλαδή για έναν ποιητικό τρόπο μια ψευδορητορεία που μιμείται την κενή ρητορεία σχηματικά, χωρίς όμως και να την αντικαθιστά με τους ίδιους στριγγούς και στεντόριους τόνους, αφού συνεχώς την υποσκάπτει και την υπονομεύει με «*ασυνήθιστες φράσεις*» που δεν περιέχουν κανένα κήρυγμα:

Δριμύς ο ρήτωρ της μεταρρυθμίσεως
Των σκηνικών διακόσμων ρασσφόρων
Που κρύβουν βρέφη μεσ' τα ράσα των

Είναι σαν να το ξέρει ο λόγος ο ρητορικός πως κρύβει «*το βρέφος του*». Το ξέρει ο ίδιος ο λόγος που χρησιμοποιεί, και που εγκυμονεί το αντίθετό του, καταρρακώνοντας έτσι τη σοβαρότητα του στόμφου με το παιχνίδι των λέξεων.

Γελούνε νευρικά μεσ' τις πτυχές των γέλιων τους
Μαζεύουν δίχτυα και ξυλοκοπούν τα περασμένα.

Η γλώσσα η ίδια, με το μίγμα δημοτικής και καθαρεύουσας, είναι μια «*υπερρεαλιστική*» πράξη που υπονομεύει τον εαυτό της. Είμαστε πολύ μακριά από την κενολογία των ιδεολόγων που κάνουν διακηρύξεις και νομίζουν ότι κάνουν ποίηση, που ρίχνουν συνθήματα σε μια ξερή γλώσσα, όπου ηκή η κενή ρητορεία. Όποιος μελετάει τα υπερρεαλιστικά κείμενα παραγνωρίζοντας τη διττότητά τους δεν καταλαβαίνει καθόλου περί τίνος πρόκειται. Πέφτει στην παγίδα της «*πτωχανάγνωσης*» συγχέοντας τους ειρωνικούς τρόπους με το:

Σοβαρόν, υψηλόν
δόσε τόνον, ω Λύρα
λάβε αστραπὴν, και ἦθος
λάβε νοός, υμνούμεν
ένδοξον ἔργον

Όποιος κάτσει και καλοσκεφτεί τι σημαίνει να μιλάει ο ποιητής στη λύρα του, ας σκεφτεί κάτι ανάλογο που θα έκανε ας πούμε ένας πιανίστας, στο πιάνο του. Αυτή η αυτοσυμβολή έχει ένα χαρακτήρα ειρωνικό, δηλαδή ρομαντικό, προϋποθέτει ότι η λύρα του ποιητή δεν είναι πάντα «*σοβαρή και υψηλή*»...

Τι όμως βλέπει ο ποιητής όταν πετάει ως αετός; Κάτι που το λέει αμίμητα:

Ομοίως υπερπετάξαντες
μακράν οπίσω ιδώμεν
την οργὴν των τροχών
από τυφλὰς ηνίας
διασυρομένων

Γράφει δηλαδή με ένα ύφος όπου το θέμα, η καταστροφή της Πάργας μπλέκεται με τη λεπτομέρεια, και χάνεται, μέσα στη δαιδαλώδη αυτή μορφή του ποιήματος, τουλάχιστον μια μονοτονία στόμφου. Το *παιχνίδισμα της γλώσσας* τον οδηγεί στην απροσδόκητη και παράξενη εικόνα:

Όμως διά ποίον οι δούλοι
πίνουν* τον αέρα;

Να λοιπόν ρητορεία, αλλά πώς και με τι; Εδώ οι κοινοτοπίες των «*κυριολεκτικά*» αρχαιοπρεπών, μετατρέπονται, όπως και στον Εμπειρικό σε μια παραγωγή νέας γλώσσας. Γιατί να μην πει «*αναπνέουσι*» αντί για «*πίνουν*»; Μέσα εδώ παίζεται μονά-ζυγά η αίσθηση της ποιητικής γλώσσας, ή δηλώνεται η απουσία της, από ποιητή και αναγνώστη συνάμα.

* Υπογράμμιση δική μου.

(Σ.Σ.: Στο προηγούμενο τεύχος από την τελευταία παράγραφο του κειμένου του Ν. Βαλαωρίτη λείπει ένα «*δεν*». Η φράση πρέπει να διαβαστεί: «*Το άσχετο των συστατικών των σχημάτων αυτών δεν είναι απλή ρητορεία...*»).

και ερωτικό χαρακτήρα και όχι πολιτικό. Μια ανάγνωση που προσεξοφλεί το απόσπασμα ενός ποιητή για να τον κατηγορήσει για ανευθυνότητα, είναι τουλάχιστον αυτό το ίδιο ανεύθυνο. Μα τότε ανεύθυνος είναι όποιος γραφέας δεν ασχολείται με την πολιτική, όπως δεν ασχολείται π.χ. με την «*αντίσταση*» το Τρίτο Στεφάνι, του Κώστα Ταχτσή. Ανεύθυνος λοιπόν και ο Ταχτσής. Ανεύθυνος ο Κοσμάς Πολίτης, που έγραψε την *Ερόικα* επί Μεταξά, παρόλο που ήταν ο ίδιος αριστερός και μάλιστα συνελήφθη τον Απρίλη του '67. Ανεύθυνος κάθε γραφέας ποιητής, πεζογράφος που δεν μας δίνει συνθήματα; Πού ζούμε; Σε μια εποχή φτηνής δημαγωγικής ρητορείας ασφαλώς.

Μιλώντας λοιπόν για πνεύμα με τη διπλή σημασία του αληθινού νοήματος ενός κειμένου και του χιούμορ που περιέχει, σε μια εποχή όπως η ρομαντική περίοδος όταν το πνεύμα και το χιούμορ ήταν ενωμένα στην περίφημη